

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ISSN : 2287-0121

ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

Vol.7 No.2 April-June 2018

จำนวนพิมพ์ : 1,000 เล่ม

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 4 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม / ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน / ฉบับที่ 3 กรกฎาคม-กันยายน / ฉบับที่ 4 ตุลาคม-ธันวาคม

วัตถุประสงค์

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการ สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหาให้แก่สังคม

คณะกรรมการที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.	อธิการบดี
พระราชวรเมธี, รศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร
พระราชปรีดีติโกวิ, ศ.ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
พระสุวรมเมธาภรณ์, ผศ.	รองอธิการบดีฝ่ายวางแผนและพัฒนา
พระราชวรมนี, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการนิสิต
พระเมธีธรรมอาจารย์, ดร.	รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแพร่
พระโสภณวชิราภรณ์	รองอธิการบดีฝ่ายกิจการต่างประเทศ
พระครูปริยัติกิตติธำรง, รศ.ดร.	คณบดีคณะสังคมศาสตร์
ผศ.ร.อ.ดร.ประมาณเลิศ อัจฉริยปัญญากุล	ที่ปรึกษาอธิการบดีด้านกฎหมาย

บรรณาธิการ : รศ.ดร.สุรพล สุธะพรหม ผู้อำนวยการหลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์

ผู้ช่วยบรรณาธิการ : พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญโญ, ผศ.ดร. - ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร- ผศ.ดร.อนุวัต กระสังข์

กองบรรณาธิการ :

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 พระปลัดระพีพัน พุทธิสาโร, ดร.
 พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ, ดร.
 พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร.
 พระสมนึก ธีรปัญโญ
 ผศ.ดร.ธิติวดี หมั่นมี
 ผศ.ดร.รัฐพล เย็นใจมา
 อ.ดร.พงศ์พัฒน์ จิตตานุรักษ์

หน่วยงานภายนอก

รศ.ดร.จักรพงษ์ พวงงามชื่น มหาวิทยาลัยแม่โจ้
 ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
 รศ.ดร.วีโรจน์ อินทนนท์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
 ผศ.ดร.อุทัย สติมันน์ มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
 ผศ.ดร.เศรษฐวัฒน์ โชควรรกุล มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา
 อ.ดร.เดโชพล เหมนาไลย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
 รศ.พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค์ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
 น.อ.ดร.นภัทร์ แก้วนาค วิทยาลัยการทัพอากาศ
 อ.ดร.อำนาจ ยอดทอง มหาวิทยาลัยมหิดล
 อ.ดร.วันชัย สุขตาม มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

เลขานุการ : อ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

ผู้ช่วยเลขานุการ : นายกรกต ชาบัณฑิต

ศิลปกรรม : อ.ดร.สุริยา รักษาเมือง - อ.ดร.ประสิทธิ์ พุทธศาสน์ศรีธธา - นายพลวัฒน์ สีทา

สำนักงาน : สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวมโซน B ชั้น 5 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำดวน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แขวงบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 022 218892, 026 235623 โทรสาร 026 235623

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายใน

1. พระราชปริยัติกวี, ศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
2. พระเทพปริยัติเมธี, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. พระครูปริยัติกิตติธำรง, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
4. พระครูปุริมานุรักษ์, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
5. พระมหาหรรษา ธมฺมหาโส, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. พระมหาบุญเลิศ อินทปญฺโญ, รองศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
7. พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
8. พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปญฺโญ, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
9. ศาสตราจารย์ ดร.บุญทัน ดอกไธสง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
10. ศาสตราจารย์ ดร.จางงค์ อติวัฒน์สิทธิ์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
11. ศาสตราจารย์ พลตำรวจโทหญิง ดร.นัยนา เกติวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
12. รองศาสตราจารย์ ดร.สุรินทร์ นียมมางกูร	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
13. รองศาสตราจารย์ ดร.อภิรักษ์ จันตะนี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ชาติชาย พิทักษ์ธนาคม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
15. รองศาสตราจารย์ ดร. กิตติทัศน์ ผกาทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
16. รองศาสตราจารย์ ดร.สมศักดิ์ บุญปุ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
17. รองศาสตราจารย์ ดร.สมชัย ศรีนอก	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
18. รองศาสตราจารย์ ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
19. รองศาสตราจารย์ ดร.วรกฤต เกื้อนข้าง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
20. รองศาสตราจารย์ ดร.สมาน งามสนิท	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
21. รองศาสตราจารย์ อนุภูมิ ไชวเกษม	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.โกนิญฐ์ ศรีทอง	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธัชชนันท์ อิศรเดช	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภัทรพล ใจเย็น	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สถิตย์ ศิลปะชัย	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุพรด บุญอ่อน	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
28. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อานนท์ เมธีวรรณ	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิเชฐ ทั้งโต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิตวุฒิ หมั่นมี	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนุวัต กระสังข์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ยุทธนา ปรานีต	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
33. อาจารย์ ดร.ธีรพงษ์ สมเขาใหญ่	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
34. อาจารย์ ดร.จตุมาศ วารีแสงทิพย์	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ

วารสาร มจร.สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิจากภายนอก

1. พระเมธาวิเชียรสร, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
2. ศาสตราจารย์ ดร.จิรัช วิจารณ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
3. ศาสตราจารย์ ดร.กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
4. รองศาสตราจารย์ วราคม ทีสุภะ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
5. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัยยุทธ ชีโนกุล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
6. รองศาสตราจารย์ ดร.โยธิน แสงวงศ์	มหาวิทยาลัยมหิดล
7. รองศาสตราจารย์ พัฒนะ เรือนใจดี	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
8. รองศาสตราจารย์ ดร.ภาสกร เตชะขันหมาก	มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี
9. รองศาสตราจารย์ ดร.ธีระพงษ์ แก่นอินทร์	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
10. รองศาสตราจารย์ ดร.สรรเสริญ อินทรรัตน์	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
11. รองศาสตราจารย์ ดร.จำเริญ ชูช่วยสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย
12. รองศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาลย์ ศรีจันทร์โคตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
13. รองศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
14. รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
15. รองศาสตราจารย์ ดร.ไพศาล สรรสรวิสุทธิ	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
16. รองศาสตราจารย์ ดร. ขวลิต สวัสดิ์ผล	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
17. รองศาสตราจารย์ ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
18. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ร้อยโท ดร.บรรจบ บรรณรุจิ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
19. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัยยนต์ ชีโนกุล	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
20. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
21. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชัชวาล แอร์มหล้า	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
22. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
23. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
24. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ปัญญาบุตรกุล	มหาวิทยาลัยนเรศวร
25. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ เจนวิถีสุข	มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
26. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
27. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พลับพลึง คงชนะ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
28. เรือโท.ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร.อนันท์ ใจสมุทร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
29. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ชยสร สมบุญมาก	มหาวิทยาลัยนครพนม
30. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สอาด บรรเจิดฤทธิ์	มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด

(4) ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

31. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ว่าที่ พ.ต.สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
32. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
33. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จิรายุ ทรัพย์สิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
34. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
35. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
36. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิชชุกร นาคธน	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
37. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
38. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ หทัยรัตน์ ทรรพวสุ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
39. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุทัย สติมัน	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
40. อาจารย์ ดร.ถนัด แก้วเจริญไพศาล	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
41. อาจารย์ พลเอก ดร.เอกชัย ศรีวิลาศ	สถาบันพระปกเกล้า
42. อาจารย์ ดร.จิตต์วิมล คล้ายสุบรรณ	มหาวิทยาลัยสวนดุสิต
43. อาจารย์ ดร.วรอนงค์ โกวิทเสถียรชัย	มหาวิทยาลัยมหิดล
44. อาจารย์ ดร.ธงชัย นิลคำ	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 7 ฉบับที่ 2 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Review) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควบคู่กับการตีพิมพ์เผยแพร่ และเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการโดยฉบับนี้เน้นการนำเสนอบทความวิจัยอันประกอบด้วยบทความวิจัยทั้งหมด ซึ่งเนื้อหาสาระในเล่มประกอบด้วยนักวิชาการและเรื่องดังต่อไปนี้

ชัยยุทธ ชีโนกุล บทความเรื่อง “ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน” พบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากอยู่ในที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่รองรับทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือได้มี 3 อำเภอใน 3 ด้านชายแดนเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีศักยภาพทั้งการค้า การท่องเที่ยวและการเกษตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องรักษาไว้ทุกรัฐบาล เร่งสร้างถนนและทางรถไฟให้เสร็จ เมื่อเกิดอุปสรรคไม่พัฒนาพื้นที่อื่นเพิ่ม รัฐบาลต้องมีนโยบายแนบชัดในการดูแลการลงทุนของต่างชาติไม่ให้ผูกขาดในตลาดเกษตร หอการค้า และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดต้องช่วยดูแลผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันเติบโตในเขตเศรษฐกิจนี้

พระรัตนมุนี (ปุลณมี วิสารโท) บทความเรื่อง “การพัฒนาแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม” พบว่า หลักพุทธธรรมว่าด้วยการบุคคลและพัฒนาสังคมนั้น มีหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล เช่น หลักไตรสิกขา สัปปริสธรรม อิทธิบาท อริยสัจ เป็นต้น โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญานั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลเป็นอย่างมาก ส่วนหลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ได้แก่ หลักอภิธานิยธรรม สังคหัตถุสธารานิยธรรม พรหมวิหารธรรม เป็นต้น ล้วนส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูล กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาบุคคล 1) ศีล นำไปสู่การส่งเสริมการประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้อง ตามกฎ ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม 2) สมาธิ เป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจโดยการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้ตั้งงาม 3) ปัญญา นำไปสู่การฝึกฝนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการคิดดี คิดชอบโดยอาศัยหลักปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการที่ต้องมีกัลยามิตรและสิ่งแวดล้อมที่ดีมาเอื้ออำนวย

(6) ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

สุรินทร์ นียมางกูร บทความเรื่อง “การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย” พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม ส่วนมากเป็นเพศหญิง อายุระหว่าง 65-69 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา มีสถานภาพสมรสเป็นสมรส ส่วนมากได้รับเบี้ยยังชีพ 600 บาทต่อเดือน มีรายได้อื่นที่ได้รับไม่เกิน 1,000 บาทต่อเดือน ส่วนใหญ่มีบ้านที่อยู่อาศัยเป็นของตนเอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้น พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ส่วนความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง

ประเสริฐ ธิลาว บทความเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย” พบว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีนโยบายที่กำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจนมีการวางแผนเส้นทางความก้าวหน้าของทรัพยากรมนุษย์ทุกคนแต่ยังขาดการวางแผนการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนการกำหนดอัตรากำลังบุคลากรยังไม่สอดคล้องกับภาระงานและเวลาทำงาน ตลอดจนการสรรหาบุคลากรมีการสรรหาบุคลากรในหน่วยงานที่ได้รับการพัฒนาแล้วเข้าบรรจุในตำแหน่งที่ว่าง ตลอดจนมีการนำผลการปฏิบัติงานมาประกอบการพิจารณาความดีความชอบ แต่ยังขาดการสนับสนุนการเบิกจ่ายสวัสดิการแก่บุคลากรยังไม่ทั่วถึง

ชินีร์ ชูเลื่อน บทความเรื่อง “การศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในเขตชายแดนใต้ : ศึกษากรณีพื้นที่ในจังหวัดปัตตานี” พบว่า บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ด้านในงานวิจัยเรื่องนี้ คือ ด้านสังคมและการดำรงชีพ ด้านวัฒนธรรมประเพณี และด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยพุทธมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้สามารถดำรงอยู่ได้ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งพระพุทธศาสนาเองก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ทั้ง 3 ด้านนี้ดำเนินไปได้เหมือนกันนั่นคือต่างก็อยู่ในฐานะเป็นปัจจัยหนุนเนื่องให้ต่างฝ่ายต่างอยู่ได้

สุภาภรณ์ พรหมนา บทความเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา” พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ยังยึดติดอยู่กับรูปแบบการบริหารหรือการทำงานแบบเดิม ไม่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน การขับเคลื่อนองค์กร ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรตามแนวทางการปฏิรูประบบ

ราชการและการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาสถานศึกษายังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคมได้อย่างเต็มที่ และยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาใช้หลักการบริหาร 7 หลักการ

โกเมศ ขวัญเมือง บทความเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความพยายามทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008” พบว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่ง ที่ไม่สามารถทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ ก็เพราะระบบการเมืองและการปกครองของสหภาพเมียนมาร์ ต้องประสบกับสิ่งที่เรียกว่า “กบฏกบฏประชาธิปไตย” กบฏกบฏประชาธิปไตยเช่นว่านี้ ประกอบด้วย 2 กบฏด้วยกัน ได้แก่ กบฏเกี่ยวกับเสถียรภาพ ความมั่นคงและความเป็นเอกภาพของสหภาพและกบฏเกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ. 2008 กบฏกบฏประการแรกนั้น เกิดขึ้นจากที่กลุ่มชาติพันธุ์ ในรัฐฉาน รัฐคะฉิ่น และรัฐฉิ่น ต่างก็ได้จัดตั้ง “กองกำลังกบฏติดอาวุธ” เป็นของตนเองขึ้น เพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์และได้ทำการสู้รบกับกองทัพเมียนมาร์อย่างต่อเนื่องตลอดมา

สุชอุษา นุ่นทอง บทความเรื่อง “การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา นอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” พบว่า สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวม ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($r=3.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน และการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารงานทั่วไป และ การบริหารงานวิจัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับน้อย ($r=0.284$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.539$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

ผดุง วรรณทอง บทความเรื่อง “การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี” พบว่า ด้านฉันทะ มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้บุคลากรเกิดและมีความพอใจในหน้าที่รับผิดชอบและปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถของตนเองรักและพอใจที่จะได้รับพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้มาใช้ในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ กระตือรือร้นพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมที่จะพัฒนางาน และบุคลากรมีความพอใจที่จะมีการพัฒนาอยู่

(8) ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

สม่ำเสมอ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานและนโยบายขององค์กร มีการจัดการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอยู่เสมอ

พัชรดา รัตเกล้า บทความเรื่อง “บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย” พบว่า บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากต่างประเทศมาสู่เมืองไทย เป็นเรื่องที่ภาคเอกชนมีบทบาทหลักในขณะที่สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการหรือสสปน.เป็นหน่วยงานตั้งใหม่มีบทบาทรอง ทั้งนี้เป็นเพราะภาคเอกชนมีความสามารถในการดำเนินงานได้ดีกว่าภาครัฐ ในด้านเครือข่ายต่างประเทศและทรัพยากรมนุษย์ และภาคเอกชนไม่ต้องเสียเวลาในการจัดงบประมาณในการดำเนินงาน อีกทั้งภาคเอกชนมีความพร้อมในด้านบุคลากรและมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่า ภาครัฐหรือสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการหรือสสปน. จึงจำเป็นต้องมีการปรับบทบาทในการพัฒนาคนตลอดจนการพัฒนาบุคลากรในทุกด้านเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายในอุตสาหกรรมไมซ์

วนาลี เทียมโรสง บทความเรื่อง “ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี” พบว่า เกษตรกร(ร้อยละ 51.9) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.41 ปี มีการศึกษาในระดับต่ำหรือประถมศึกษา(ร้อยละ 48.0)มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.63 คน มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 7.23 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 5.56 ไร่ มีพื้นที่การปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 3.80 ไร่ มีแรงงานเฉลี่ย 3.05 คน มีรายได้เฉลี่ย 61,653.88 บาท/ปี มีรายจ่ายเฉลี่ย 24,405.61 บาท/ปี มีแหล่งเงินทุนจากทุนส่วนตัว (ร้อยละ 52.7) มีอาชีพหลักคือการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (ร้อยละ 62.0) มีอาชีพรองคือปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์(ร้อยละ 48.8) มีสภาพการถือครองที่ดินเป็นที่ของตนเอง(ร้อยละ 70.5)

สมนึก รุ่งกำจัด บทความเรื่อง “บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน” พบว่า บทบาทบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบันการเป็นตัวแทนภาครัฐในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและมาจากการเลือกขอประชาชนเป็นตัวแทนประชาชน ด้วยการบริหารภาครัฐที่อาศัยบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นตัวแทนระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมิตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลหมู่บ้านต่อไป 2. ปัจจัยทางการเมือง บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน การปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหน้าที่หลักของกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีกรอบการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะกรอบในด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย

ชวลิต จันทป บทความเรื่อง “ส่วนผสมทางการตลาดบริการและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา” พบว่า ระดับปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ระดับการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร พบว่า ปัจจัยส่วนประกอบทางการตลาดบริการ ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา ($X_{1,2}$) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ($X_{1,1}$) ปัจจัยด้านส่งเสริมการขาย ($X_{1,4}$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($X_{1,3}$) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร(Y) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และสามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

พัชรภา สิงห์ธนสาร บทความเรื่อง “การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยแยกตามขนาด” พบว่า ธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยทุกขนาด การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานมีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน แต่มีเพียงกิจการขนาดเล็กเท่านั้นที่การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสามารถในการแข่งขันผ่านการดำเนินกลยุทธ์สร้างความได้เปรียบต้นทุน

อุทัย จันทรรัตนกานต์ บทความเรื่อง “การประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี” พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลในขั้นพื้นฐาน ซึ่งความสนใจและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลยังมีสัดส่วนที่น้อยมาก ส่วนใหญ่ก็ยังคงมีความพึงพอใจต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบล และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันท้องถิ่นเองก็ดำเนินการได้ดีและเกรงว่าหากมีการนำหลักการบางหลักการมาใช้ในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจะทำให้ประชาชนต้องเสียค่าบริการแพงขึ้นในขณะที่คุณภาพการบริหารอาจจะไม่ดีขึ้น

วงศ์ธีรา สุวรรณิน บทความเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีน จังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” พบว่า การรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัด

(10) ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

มุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า (0.73) มีค่าน้ำหนักมากที่สุด ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่ามีความสอดคล้องกัน ($\chi^2 = 0.31$, d.f. = 2, p = 0.85) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.0047 ค่าความคลาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00

สุวัฒน์ อินทประไพ บทความเรื่อง “การศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการทำงานและการประเมินความพึงพอใจการนำสื่อเกราะกันกระสุนอินทิลไปใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์” พบว่า การปฏิบัติหน้าที่ป้องกันและปราบปรามมีความเสี่ยงอันตราย เจ้าหน้าที่ไม่ได้สวมใส่สื่อเกราะกันกระสุนทุกครั้งขณะปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากการสนับสนุนสื่อเกราะจากต้นสังกัดมีไม่เพียงพอคนร้ายใช้อาวุธปืนที่ทันสมัยส่วนสื่อเกราะจะป้องกันได้เฉพาะอาวุธปืนขนาดเล็ก หากเจ้าหน้าที่ได้รับการสนับสนุนสื่อเกราะจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีความเชื่อมั่น มีขวัญและกำลังใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสื่อเกราะ เจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์ขอให้สำรวจความต้องการสื่อเกราะกันกระสุนแล้วนำเสนอเป็นนโยบายการใช้สื่อเกราะในการปฏิบัติหน้าที่จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินได้

จุฑามาศ รัตตะมาน บทความเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย” ภูมิปัญญา และพัฒนาของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย สะท้อนผ่านการใช้พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงควายส่วนใหญ่จะใช้บริเวณทุ่งนาของชาวบ้าน เลี้ยงแบบล่าม และปล่อยให้ออกไปแทะเล็มหญ้าตามธรรมชาติ พันธุ์ของควาย ส่วนใหญ่เป็นควายปลัก ลักษณะของรูปร่างลำสัน การขยายพันธุ์ใช้วิธีผสมเทียม และผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ วัตถุประสงค์ และความสำคัญของการเลี้ยงควาย ส่วนใหญ่เพื่อการอนุรักษ์วิถีควายให้อยู่คู่กับสังคมไทย และเพื่อใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การสร้างคอกส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นโรงเรือนโล่งไม่มีฝาผนัง ไม่มีหลังคา อาหารได้แก่ หญ้าสด และฟางข้าว

กฤษ เพิ่มทันจิตต์ บทความเรื่อง “นโยบายศาสตร์ : ข้อเสนอเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดและศักยภาพในอนาคต” พบว่า การศึกษาถึงรากเหง้าและวิวัฒนาการในเชิงสำนักความคิดและอุดมการณ์ทางเมือง นโยบายศาสตร์ถูกจำกัดขอบเขตที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายพื้นฐานดังกล่าว ด้วยหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด ที่เอื้อประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อยผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและทุนก่อนเป็นประการสำคัญ นอกเหนือจากนี้ การศึกษาครั้งนี้ได้พบ

ข้อจำกัดที่เป็นลักษณะพิเศษของนโยบายศาสตร์ในอดีตและปัจจุบันในประเด็นของสหวิทยาการ การตัดสินใจแบบสมเหตุสมผล อุดมการณ์ทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม และหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด การอุบัติขึ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ในปัจจุบัน น่าจะสามารถจัดข้อจำกัดที่เป็นลักษณะพิเศษ

รัฐพล เย็นใจมา บทความเรื่อง “ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข” พบว่า ความขัดแย้ง เป็นสภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นความแตกต่างที่บุคคล 2 คน หรือมากกว่า แสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกอย่างแตกต่างกัน สภาพการณ์เหล่านี้คือ ความขัดแย้ง ซึ่งอาจเกิดจากมีการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ มีความต้องการที่ต่างกันหรือแย้งซึ่งในสิ่งเดียวกัน หรือต้องการความเท่าเทียมกันทั้งด้านวัตถุประสงค์และคุณค่าเกิดความรู้สึกต้องการเอาชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสียหรือถูกกดดันหรือเกิดความต้องการที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงุโร) บทความเรื่อง “พุทธธรรมาธิปไตย” พบว่า พุทธธรรมาธิปไตยคือหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารพุทธบริษัท ได้แก่หลักการที่ว่าด้วยการถือเอาธรรมะเป็นใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่นการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน การบริหารทุกระดับ พระพุทธเจ้าไม่ใช่เพียงแต่สอนเหล่าสาวกเกี่ยวกับธรรมมาธิปไตยอย่างเดียวเท่านั้น พระองค์เองทรงปฏิบัติอยู่ในหลักของธรรมาธิปไตยด้วย หลักพุทธธรรมาธิปไตยนี้จึงสำคัญสำหรับการบริหารงานทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

สยมพร ฉันทสิทธิพร บทความเรื่อง “หลักความสัมพันธ์5ประการและหลักบรรทัดฐาน3 มุมมองของหลักจริยธรรมกับการรักษาเสถียรภาพของสังคมจีน” พบว่า ความสัมพันธ์ของชุดจริยธรรมสองชุดที่ใช้ควบคุมสังคมจีนโบราณ ได้แก่หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าประการ ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน กับหลักบรรทัดฐาน3 ซึ่งประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง และสามีกับภรรยา หลักจริยธรรมทั้งสองชุดมีความเกี่ยวข้องข้อทับซ้อนไม่อาจแยกออกจากกันได้ ความสัมพันธ์ทั้ง5ประการมีฐานะเป็นกรอบกำหนดความสัมพันธ์ครอบคลุมทั่วทั้งสังคม ส่วนหลักบรรทัดฐาน3มีฐานะเป็นรากแก้วค้ำจุนสังคมไว้อีกชั้นหนึ่ง

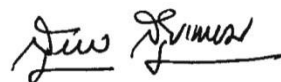
จิระโชค วีระสย บทความเรื่อง “ว่าด้วยทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) ในสังคมวิทยา” พบว่า การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) หรือ “คตินิยมการหน้าที่” ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสความคิดว่าด้วยการวิวัฒนาการในทางชีววิทยา นักวิชาการทางสังคมผู้มึบทบาทสำคัญ ได้แก่ โอกุส กงต์ (Auguste

(12) ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

Comte, 1798-1857) กงตร์ริเริ่มวิทยาการใหม่โดยที่เขาให้ชื่อว่า Sociologie ในภาษาฝรั่งเศสหรือสังคมวิทยาในภาษาไทย โดยแบ่งออกเป็น 2 แขนงใหญ่ ที่ว่าด้วยการคงอยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย (Social Order) และพลวัตทางสังคม (Social Dynamics) เขาระบุปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลหรือมี “การหน้าที่ประโยชน์” (function) ต่อสถานะเช่นว่านั้น ตัวอย่างได้แก่ สถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา สำหรับพลวัตการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวโยงกับการแบ่งงาน นักคิดรุ่นต่อ ๆ มา ได้แก่ เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1858-1917) เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, 1870-1903) และระยะหลัง ได้แก่ ทัลคอต พาร์สัน (Talcott Parsons, 1902-1979) ข้อสมมติฐานสำคัญของทฤษฎีหรือกระบวนทรรศน์ว่าด้วยการหน้าที่ประโยชน์ ได้แก่ การมีเสถียรภาพ (Stability) การประสานสอดคล้อง (Harmony) และการวิวัฒนาการ (Evolution)

คณะกรรมการพิจารณาการขอพระคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

(รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม)

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(2)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(3)
บทบรรณาธิการ	(4)
บทความพิเศษ :	
ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน ชัยยុทธ ชีโนกุล	1
บทความวิจัย :	
การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม พระรัตนมณี (ปุณณมี วิจารณ์โท)	8
การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของประเทศไทย สุรินทร์ นียมมางกูร	21
กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูง ของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ประเสริฐ ธิลา	37
การศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา ในเขตชายแดนใต้ : ศึกษากรณีพื้นที่ในจังหวัดปัตตานี ชนิศร์ ชูเลื่อน	51
รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา สุภาภรณ์ พรหมนา	61
ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความพยายามทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตย ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 โกเมศ ขวัญเมือง	74

(14) ปีที่ 7 ฉบับที่ 2 เมษายน-มิถุนายน 2561

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	86
สุขุษา นุ่นทอง	
การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี	99
ผดุง วรรณทอง	
บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย	111
พัชรดา รัตเกล้า	
ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงาน ของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี	122
วนาลี เทียมไธสง	
บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน	132
สมนึก รุ่งกำจัด	
ส่วนผสมทางการตลาดบริการและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพล ต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	141
ชวลิต จันทป	
การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยแยกตามขนาด	152
พัชรภา สิมหิธนสาร	
การประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น: ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี	166
อุทัย จันทรัตนกานต์	
การวิเคราะห์ห่วงโซ่ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีน จังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน	178
วงศ์ธีรา สุวรรณิน	
การศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการทำงานและการประเมินความพึงพอใจ การนำสื่อเกราะกันกระสุนอินทิลไปใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์	190
สุวัฒน์ อินทประไพ	

การพัฒนาารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย	205
จุฑามาศ รัตตะมาน	
บทความวิชาการ :	
นโยบายศาสตร์ : ข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดและศักยภาพในอนาคต	215
กฤช เพิ่มทันจิตต์	
ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข	224
รัฐพล เย็นใจมา	
พุทธธรรมาธิปไตย	239
พระอุดมสิทธินายก, ผศ.ดร. (กำพล คุณงกโร)	
หลักความสัมพันธ์ห้าประการและหลักบรรทัดฐานสามมุมมองของหลักจริยธรรม	
กับการรักษาเสถียรภาพของสังคมจีน	247
สยามพร ฉันทสิทธิพร	
ว่าด้วยทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) ในสังคมวิทยา	260
จิรัชค วีระสย	
BOOKS REVIEWS : รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ	
ความขัดกันภายใต้ความเป็นอื่น ความรุนแรงจากรัฐสู่ศาสนา	273
พระสุธีวีรบัณฑิต (โซ้ว ทสสนีโย), ดร. และคณะ	
ภาคผนวก	
ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์	294
คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ	295
หนังสือขอเสนอบทความทางวิชาการเพื่อเผยแพร่	301
ใบสมัครสมาชิก	302

ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจในพื้นที่พัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน

MARKETING MIX OF ENTERPRISES IN UPPER NORTHERN SPECIAL

ECONOMIC ZONE

ชัยยุทธ ชินอกุล *

Chaiyuth Chinokul

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการตลาด ส่วนผสมทางการตลาด และความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางการตลาดกับส่วนผสมทางการตลาดของผู้ประกอบการธุรกิจและอุตสาหกรรมในจังหวัดเชียงราย การศึกษานี้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพโดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิกหอการค้าจังหวัดเชียงรายได้แบบสอบถามที่ครบถ้วนสมบูรณ์ 214 ชุด ในการวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นเครื่องมือ

ผลการวิจัยเชิงปริมาณพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชายมีอายุระหว่าง 31 – 40 ปี ประกอบอาชีพค้าปลีก มีผู้ตอบแบบสอบถามเห็นว่าสภาพแวดล้อมภายนอกโดยรวมเป็นโอกาสอยู่ใน “ระดับมาก” นั่นคือเป็นอุปสรรคอยู่ใน “ระดับน้อย” สำหรับสินค้าที่ขายดีในปัจจุบัน คือ กลุ่มหนังสือวารสาร รองลงมาเป็นโทรศัพท์เคลื่อนที่และอุปกรณ์ ส่วนใหญ่ใช้การขายปลีก ในการตั้งราคาแบบบวกเพิ่มกำไรเข้าไปจากต้นทุนสินค้า ส่วนใหญ่ใช้การโฆษณาเพื่อกระตุ้นยอดขาย ใช้ป้ายโฆษณาเป็นหลัก มีความพึงพอใจต่อส่วนผสมทางการตลาดโดยรวม 7 องค์ประกอบใน “ระดับมาก”

การวิจัยเชิงคุณภาพพบว่า เขตเศรษฐกิจพิเศษนี้น่าจะประสบความสำเร็จ เนื่องจากอยู่ในที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ที่ติดรองรับทางระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้มีสามอำเภอในสามด้านชายแดนเป็นพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ มีศักยภาพทั้งการค้า การท่องเที่ยวและการเกษตร ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะว่า นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษต้องรักษาไว้ทุกรัฐบาล เร่งสร้างถนนและทางรถไฟให้เสร็จ เมื่อเกิดอุปสรรคไม่พัฒนาพื้นที่อื่นเพิ่ม รัฐบาลต้องมีนโยบายแน่ชัดในการดูแลการลงทุนของต่างชาติไม่ให้

---

* National Institute of Development Administration (NIDA)

ผูกขาดในตลาดเกษตร หอการค้า และสภาอุตสาหกรรมจังหวัดต้องช่วยดูแลผู้ประกอบการให้สามารถแข่งขันเติบโตในเขตเศรษฐกิจนี้

คำสำคัญ: ส่วนผสมทางการตลาด,ภาคเหนือตอนบน

1. บทนำ

ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้อันประกอบด้วย ไทย พม่า ลาว กัมพูชา และเวียดนาม มีโอกาสของความเจริญทางธุรกิจการค้าสูง ทำให้ประเทศแถบนี้รวมตัวกันหลายลักษณะในชื่อของกลุ่มอาเซียน ได้มีการรวมตัวกันเอง และรวมกลุ่มกันกับประเทศอื่นๆ ทางเศรษฐกิจหลายรูปแบบ การรวมตัวกัน 5 ประเทศ ในชื่อ “ยุทธศาสตร์ความร่วมมือทางเศรษฐกิจอิรวดี เจ้าพระยา แม่โขง” และได้มาร่วมกับจีนในชื่อ “โครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคแม่น้ำโขง” ย่อมเป็นหลักฐานแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของประเทศไทยและอนุภูมิภาคในฐานะตัวเชื่อมที่สำคัญและทางเศรษฐกิจกายภาพ โดยเฉพาะภายใต้กรอบการตกลงโครงการความร่วมมือทางเศรษฐกิจในอนุภูมิภาคจึงทำให้ได้รับการช่วยเหลือจากธนาคารพัฒนาแห่งเอเชีย (Asian Development Bank : ADB) ในการศึกษาวิจัยและให้เงินกู้กับประเทศในกลุ่มเพื่อพัฒนาเส้นทางคมนาคมเชื่อมภูมิภาคเพื่อพัฒนาการค้า (Krongkaew, 2004)

ภายใต้ความร่วมมือดังกล่าวทำให้เกิดการคมนาคมเชื่อมระเบียบเศรษฐกิจที่สำคัญทั้ง ตะวันออกตะวันตก (East West Economic) และ เหนือใต้ (North South Economic Corridor) รวมทั้งแนวระเบียบเศรษฐกิจตอนใต้ (Southern Economic Corridor) ประเทศไทยอยู่ในแนวเส้นทางเศรษฐกิจที่สำคัญ โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ที่เป็นเส้นทางรองรับการค้าการลงทุนจากจีน ผ่านมายังลาว มายังไทย จีนเองมีนโยบายแน่ชัดในการใช้นโยบายหนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) เชื่อมยุโรปเอเชีย สร้างเส้นทาง สายไหม (Silk Road) ทางบกและทางทะเล โดยลงใต้ผ่านไทยทั้งทางถนนและรถไฟ เพื่อออกทะเลทั้งด้านอันดามันและทะเลจีนใต้ โดยเฉพาะมณฑลทางตะวันตกเฉียงใต้ของจีนที่จะมีความมั่นคงทางพลังงาน (International Institute for Trade and Development, 2015) รัฐบาลไทยจึงกำหนดเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษขึ้นรองรับ โดยเฉพาะที่จังหวัดเชียงรายซึ่งตั้งอยู่บนจุดยุทธศาสตร์สำคัญมีพื้นที่ติดต่อกับ 3 ประเทศ จีน พม่า และลาว เพื่อสนับสนุนทั้งการค้า การลงทุน และธุรกิจชายแดนระหว่างประเทศที่จะเพิ่มขึ้น การศึกษาถึงศักยภาพทางการตลาดของธุรกิจจังหวัดเชียงราย โดยศึกษาสภาพแวดล้อมทางการตลาด ซึ่งประกอบด้วย การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี และศึกษาถึงส่วนผสมทางการตลาดอันประกอบด้วย ผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งเสริมการตลาด การกระจายสินค้า

(Kotler, 2015) และส่วนผสมการตลาดบริการที่มีเพิ่มขึ้นทางด้านบุคคล กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ (Wirtz and Chew, 2012) ของจังหวัดเชียงรายซึ่งเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษ ซึ่งเป็นเมืองเศรษฐกิจที่เติบโต สนับสนุนการค้าขายแดนหลายจังหวัด ที่สอดคล้องกับการพัฒนาตามแนวระเบียงเศรษฐกิจมีมูลค่าการค้าขายแดน ปี 2559 เป็นเงิน 44,819 ล้านบาท ผ่านจังหวัดเชียงราย (Commercial Office of Chiang Rai, 2016) จะทำให้ทราบอนาคตของการทำธุรกิจของภูมิภาคและประเทศ

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาสภาพแวดล้อมทางการตลาดของธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงราย

2.2 เพื่อศึกษาส่วนประสมทางการตลาดของธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงราย

2.3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางการตลาดกับส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงราย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

3.1 รูปแบบการวิจัย การวิจัยนี้เป็นแบบผสมวิธีทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การวิจัยเชิงคุณภาพใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกประธานกรรมการหอการค้าจังหวัด อดีตประธานหอการค้าจังหวัด ประธานสภาอุตสาหกรรมจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัดและพาณิชย์จังหวัด อาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง การวิจัยเชิงปริมาณขั้นต้นศึกษาทฤษฎี เอกสาร และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิในการทำธุรกิจจังหวัดเชียงราย โดยการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยใช้แบบสอบถาม 260 ชุด ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ เพื่อหาค่าสถิติโดยใช้สถิติพรรณนา แจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานในการอธิบายลักษณะของประชากร และตัวแปรด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เทคโนโลยี และส่วนผสมทางการตลาดใช้สถิติอนุมาณทดสอบสมมติฐาน โดยวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของตัวแปรต้นกับตัวแปรตามโดยใช้สถิติสหสัมพันธ์

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหาทฤษฎี เรื่องสภาพแวดล้อมทางการตลาดจะเน้นในเรื่องการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี (PEST) ในเรื่องการตลาดจะเน้นผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งเสริมการตลาด การกระจายสินค้า บุคคล กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพ (7P)

3.3 ขอบเขตด้านตัวแปรที่เกี่ยวข้อง 1) ตัวแปรต้น หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ เพศ ประเภทธุรกิจ ปัจจัยสภาพแวดล้อมทางการตลาด ได้แก่ การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี 2) ตัวแปรตาม หมายถึง ส่วนประสมทางการตลาดด้านผลิตภัณฑ์ ราคา การส่งเสริมการตลาด การกระจายสินค้า บุคคล กระบวนการ และลักษณะทางกายภาพของร้านค้า

3.3 ขอบเขตด้านประชากรของการวิจัย ธุรกิจและอุตสาหกรรมที่เป็นสมาชิกหอการค้าจังหวัดเชียงรายและสภาอุตสาหกรรมจังหวัดเชียงราย ซึ่งส่วนใหญ่ผู้ประกอบการจะเป็นสมาชิกทั้ง 2 สถาบันในเวลาเดียวกันรวม 520 ราย

3.5 ขอบเขตด้านพื้นที่วิจัย ในการศึกษาวิจัยนี้ได้ทำการศึกษาจากจังหวัดเชียงราย

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 สภาพแวดล้อมทางการตลาดของธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงรายโดยรวมเป็นโอกาสในระดับมาก แสดงว่ามีอุปสรรคอยู่ในระดับน้อย สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทางเศรษฐกิจมีโอกาสอยู่ในระดับมากกว่าด้านอื่น ซึ่งสอดคล้องกับสภาพความจริงของจังหวัดที่มีศักยภาพมากทางเศรษฐกิจ ในข้อแนะนำต้องระมัดระวังต่อปัญหาเงินเฟ้อ แต่สำหรับด้านอื่นมีโอกาสอยู่ในระดับปานกลาง เช่น ด้านสังคมต้องระวังในเรื่องยาเสพติดและอาชญากรรม การทะเลาะวิวาทกัน ด้านกฎหมายและการเมืองต้องบังคับใช้กฎหมายให้รัดกุม ด้านเทคโนโลยี การซื้อขายใช้ผ่านเครือข่ายทางสังคมต้องระมัดระวังในการทำธุรกิจ เช่นเดียวกับการขนส่งโลจิสติกส์ที่เปลี่ยนแปลงตลอดเนื่องจากสามารถเลือกใช้ได้หลายทาง

การวิจัยเชิงคุณภาพได้ขยายผลการวิจัยที่ว่าจังหวัดได้วางตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ได้ 3 ทาง ทั้งเมืองการค้าการลงทุน เมืองการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ และเมืองเกษตรกรรมอาหารสุขภาพ โดยมี 3 อำเภอด่านชายแดนสำคัญ คือ อำเภอแม่สาย เมืองเศรษฐกิจและการค้าชายแดน เชื่อมโยงไปยังพม่าและเงินทางบก อำเภอเชียงของเมืองโลจิสติกส์ ทางบกเชื่อมไปลาวและจีน เส้นทางน้ำไปหลวงพระบาง (และจีนได้บ้าง) อำเภอเชียงแสนเมืองท่าเรือพาณิชย์เชื่อมระหว่างประเทศและศูนย์การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ ซึ่งตรงกับที่ผู้ให้ข้อมูลหลักว่าเป็นประตูสู่ประเทศในกลุ่มอนุภูมิภาคุ่มแม่น้ำโขงที่ตั้งอยู่บนแนวระเบียงเศรษฐกิจเหนือใต้เชื่อมไปพม่าและจีนบนเส้นทางอาร์สามบี และเชื่อมโยงลาวและจีนบนเส้นทางอาร์สามเอ ทำให้มีศักยภาพในการแข่งขันสูง หากมาลงทุนในสามอำเภอข้างต้นจะได้รับสิทธิมากน่าจะสามารถแข่งขันกับเขตเศรษฐกิจพิเศษของจีนที่บ่อหานได้ตั้งนั้นภายใน 3 ปี หากนโยบายรัฐบาลไม่เปลี่ยน เชียงรายจะเป็นศูนย์กลางเชื่อมกับจีน พม่า ลาว

และเวียตนาม รวมทั้งอินเดีย (ซึ่งสร้างถนนไปยังแม่สอด) สามารถใช้ทางถนนและทางรถไฟได้สะดวก

4.2 ส่วนผสมทางการตลาดของธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจภาคเหนือตอนบนจังหวัดเชียงราย ภาพรวมของความพึงพอใจต่อส่วนผสมการตลาดทั้งเจ็ดด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านผลิตภัณฑ์ได้รับความพึงพอใจมากที่สุดโดยเฉพาะในด้านการบริการและคุณภาพที่ดี เช่นเดียวกับด้านภาพลักษณ์ที่ได้รับความพึงพอใจมากที่สุดเรื่องที่จอตลอด นอกจากนั้นด้านผลิตภัณฑ์สินค้าขายดีอันดับแรกยังคงเป็นหนังสือวารสารและโทรศัพท์เคลื่อนที่ ขายดีรองลงมาเป็นอุปกรณ์เครื่องเล่นกีฬามาแทนอุปกรณ์เครื่องเขียน ด้านราคาตั้งราคาจากต้นทุนโดยราคายังคงเป็นเครื่องมือสำคัญในการแข่งขัน ด้านช่องทางการตลาดหรือสถานที่ยังเน้นหน้าร้านและเพิ่มสถานที่กระจายสินค้าตามการแข่งขัน ใช้การโฆษณาเพื่อเพิ่มยอดขายโดยใช้สื่อออนไลน์รองจากป้ายโฆษณา (ในขณะที่เน้นการขายหน้าร้านมากกว่าออนไลน์)

สำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพนั้นได้สนับสนุนการวิจัยข้างต้นโดยเพิ่มประเด็นในการตลาดระหว่างประเทศดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์ เชียงรายมีสินค้ามีชื่อเสียงหลายชนิดทั้ง ชา กาแฟ ข้าวหอมมะลิและสับปะรด โดยมีประเทศจีนนำเข้าอาหารและสินค้าเกษตรแปรรูป พม่าและลาวนำเข้าเครื่องอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน ราคาที่สมเหตุสมผลจะทำให้ขายในพม่าและลาวได้เนื่องจากเศรษฐกิจคนระดับกลางดีขึ้น ช่องทางการตลาดใช้ระบบออนไลน์มากขึ้น นอกจากนี้คนจีนมาเป็นทั้งผู้ผลิต (ผู้ปลูก) และผู้ส่งออกเองโดยตัดคนกลาง นอกจากนี้ ในการสื่อสารทางการตลาดใช้แบบการพูดปากต่อปาก จากการที่มีนักศึกษาจีนเรียนในเชียงรายปีละ 2,000 คน เศษจากมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายและมหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง เป็นต้น

4.3 สภาพแวดล้อมภายนอกทางการตลาดที่มีความสัมพันธ์กับธุรกิจและอุตสาหกรรมในเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษภาคเหนือตอนบน เชียงราย การทดสอบสมมติฐาน พบว่าสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจ และเทคโนโลยี (วิทยาการ) มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในส่วนผสมทางการตลาด เนื่องจากเศรษฐกิจดีขึ้นผู้ประกอบการย่อมสามารถตั้งราคาสูงขึ้นได้สามารถทำการส่งเสริมการตลาดได้ สามารถปรับปรุงผลิตภัณฑ์ตามที่ต้นต้องการและเพิ่มช่องทางการตลาดได้หลากหลาย ทำนองเดียวกับเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงไปย่อมมีผลถึงช่องทางการตลาดที่อาจต้องใช้ออนไลน์เป็นหลักในอนาคต หรือมีผลถึงการส่งเสริมการตลาดที่ต้องเน้นสื่อออนไลน์ เป็นต้น การวิจัยยังค้นพบว่า หลังการประกาศเป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษจะมีการค้าขายแดนเพิ่มขึ้นนั้นตรงกับตัวเลขการนำเข้าและการส่งออกบริเวณชายแดนทั้ง 3 อำเภอเพิ่มขึ้น

5. อภิปรายผล

5.1 การที่จังหวัดเชียงรายวางตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ไว้ 3 ทางเป็นทั้งเมืองการค้า ท่องเที่ยวและเกษตรกรรมโดยมีทางเชื่อมที่สำคัญที่แม่สาย เชียงแสน และเชียงของเป็นสิ่งที่ดี สอดคล้องกับที่มีผู้วิจัยว่าเป็นผลประโยชน์โดยรวมของอนุภูมิภาคที่ทั้ง 6 ประเทศได้รับเท่ากันเช่น จีนได้พลังงาน ไทยได้ตลาดใหม่ ลาว พม่าได้การลงทุน แต่ในระยะยาวสินค้าไทยอาจจะถูกทดแทน (Institute for International Development for Trade and Development, 2015) ดังนั้น ทำให้ต้องมองว่าเป็นทั้งโอกาสและอุปสรรค ยังมีการพัฒนาเส้นทางคมนาคมใหม่ๆทางบกและทางน้ำ (Krongkaew, 2004) ทำให้ขนส่งสินค้าไปได้เร็วแต่อาจมีผลลบในด้านสังคมและความมั่นคงที่ต้องระวังมาก

5.2 เรื่องส่วนผสมทางการตลาดนั้น ด้านผลิตภัณฑ์ได้รับความพึงพอใจสูงสุดโดยเฉพาะ ด้านการบริการและคุณภาพที่ดี รวมทั้งภาพลักษณ์ เนื่องจากเชียงรายมีสินค้าที่มีชื่อเสียงมีคุณภาพ หลายชนิด เหมาะกับลูกค้าในประเทศหรือลูกค้าต่างประเทศ ซึ่งแต่ละผลงานวิจัยจะเน้นแต่ละ องค์ประกอบของแต่ละส่วนผสมทางการตลาด (7P) ต่างกันไป เช่นในวิจัยที่ว่าตลาดต่างประเทศ ต้องเน้นราคาและการส่งเสริมการตลาด (Helm and Gritsch, 2014) หรือในขณะที่ตลาดบริการ ต้องเน้นสถานที่ พนักงาน ภาพลักษณ์และกระบวนการ (Kushwara and Ajrawal, 2015) หรือ การค้าปลีกต้องเน้นที่บุคคล (BaLaSescu, 2014) หรือการตลาดบริการต้องเน้นที่คุณภาพและ ผลผลิต (Lau, 2015)

5.3 สภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในส่วนผสมทาง การตลาด หากเศรษฐกิจดีสามารถปรับราคาและพัฒนาสินค้าได้ ตรงกับการวิจัยของฮวงที่ว่า สภาพแวดล้อมภายนอกทั้ง 4 ด้านมีผลต่อส่วนผสมทางการตลาด (Huang and others, 2013) และสอดคล้องกับของวรอนทิส ที่ว่าสภาพแวดล้อมภายนอกดังกล่าวมีผลต่อการวางแผนการตลาด (Vrontis, 2014) การวิจัยนี้ยังพบอีกว่าสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยีมีความสัมพันธ์กับความพึง พพอใจในส่วนผสมทางการตลาด เช่น การใช้เทคโนโลยีออนไลน์จะมีผลต่อการใช้ช่องทางการตลาด แบบเดิม ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของทาลพูที่ว่าเทคโนโลยีออนไลน์กลายมาเป็นโอกาสทาง การตลาดเนื่องจากจะลดการขายแบบเดิม (TALPAU, 2014)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 นโยบายเขตเศรษฐกิจพิเศษยังมีเรื่องต้องพัฒนาอีกมากทั้งในระดับประเทศ เส้นทางรถไฟ ถนนมอเตอร์เวย์ หากเปลี่ยนรัฐบาลต้องรักษานโยบายไว้ให้ได้อย่างไร การเปิด

โครงการระเบียบเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออกจะทำให้ความน่าสนใจของเขตเศรษฐกิจชายแดนลดความน่าสนใจลงบ้าง แต่ในระยะยาวเชียงรายสามารถเติบโตได้ด้วยตนเอง สำหรับปัญหาการค้าระหว่างประเทศจำเป็นต้องเอาใจใส่อย่างมาก ในการที่ประเทศอื่นมาตั้งองค์การรับซื้อสินค้าเกษตรเองในพื้นที่เนื่องจากในระยะยาวจะมีผลถึงผู้ค้าส่งไทยโดยรวม ยังไม่มีผู้ใดพูดถึงเรื่องนี้ ถึงการลงทุนของกลุ่มทุนขนาดใหญ่ที่อาจทำให้เราเป็นฝ่ายเสียเปรียบซึ่งต้องระวังมากจะดูแลเฉพาะตัวเลขการค้าไม่ได้

6.2 หอการค้าและสภาอุตสาหกรรม รวมทั้งพาณิชย์จังหวัดควรร่วมมือกันทำคลินิกให้คำปรึกษาธุรกิจแก่ผู้ประกอบการในจังหวัดเชียงราย เนื่องจากธุรกิจได้เปลี่ยนไปมากมีทั้งการค้าในประเทศ การค้าชายแดน และการค้าที่ส่งต่อไปขายต่างประเทศไกลออกไป จะเน้นในส่วนผสมทางการตลาดที่แตกต่างได้จะทำให้ผู้ประกอบการสามารถเติบโตในเขตเศรษฐกิจนี้ได้อย่างยั่งยืน

6.3 หอการค้าจังหวัดและพาณิชย์จังหวัดควรส่งเสริมความรู้ในการลงทุนทำธุรกิจ โดยมองสภาพแวดล้อมภายนอกทางเศรษฐกิจ การเงิน และความรู้ออนไลน์ให้ผู้ประกอบการ และอธิบายถึงโอกาสทางธุรกิจให้ทำให้เกิดความเข้มแข็ง โดยทำงานร่วมกับหน่วยงานรัฐบาลทั้งพาณิชย์และอุตสาหกรรมจังหวัด

References

- Akgun, Ali Ekber ; Keskir, Halit ; and Ayar, Hayat. (2014) “Standardization and Adaptation of International Marketing Mix Activities: A Case Study”, *Prodedia – Social and Behavioral Science*. 150,609-618.
- Festa, Giuseppe ; Guccio, Maria Teresa ; Metallo, Gerardino ; and Festa, Antonio. (2016). “The (r)evolution of Wine marketing mix from the 4Ps to the 4Es” , *Journal of Business Reserch* 69, 1550-1555.
- TALPAU, Alexandra. (2014). “The Marketing Mix in the Online Environment” *Economic Sciences* 56(7), 1.
- Krongkaew, Medhi. “The Development of the Greater Mekong Subregion(GMS) : Real Promise or False Hope? *Journal of Asian Economics* 15 (2014) : 977-998.

การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม
THE DEVELOPMENT MODEL OF APPLICATION OF THE
BUDDHADHAMMA IN SOCIAL DEVELOPMENT

พระรัตนมุนี (ปุณณมี วิสาร์โท)*

Phra Rattanamuni (Punname Visaratho)

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมว่าด้วยการพัฒนาสังคม 2) เพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล และ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 20 รูป/คน โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง การวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา นำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า

1. หลักพุทธธรรมว่าด้วยการบุคคลและพัฒนาสังคมนั้น พบว่า มีหลักธรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาบุคคล เช่น หลักไตรสิกขา สัมปยุตธรรม อิทธิบาท อริยสัจ เป็นต้น โดยเฉพาะหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา นั้น มีความสำคัญต่อการพัฒนาบุคคลเป็นอย่างมาก ส่วนหลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ได้แก่ หลักอปริหานิยธรรม สังคหวัตถุธรรม สาราณียธรรม พรหมวิหารธรรม เป็นต้น ล้วนส่งเสริมให้ชุมชนได้มีการทำงานร่วมกันอย่างเกื้อกูล

2. กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล พบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาบุคคล 1) ศีล นำไปสู่การส่งเสริมการประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม 2) สมาธิ

---

* Doctor of Philosophy Program in Social Development, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

เป็นการฝึกฝนพัฒนาจิตใจโดยการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม 3) ปัญญานำไปสู่การฝึกฝนให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการคิดดี คิดชอบโดยอาศัยหลักปรโตโมสะและโยนิโสมนสิการที่ต้องมีกัลยามิตรและสิ่งแวดล้อมที่ดีมาเอื้ออำนวย

3. รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชนพบว่า ในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชนนั้นสามารถประยุกต์ใช้หลักอปริหานิยธรรม 7 เพื่อสร้างกระบวนการสำคัญ คือ 1) การสร้างความร่วมมือ 2) การใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ 3) การสร้างความต่อเนื่องและความยั่งยืน โดยชุมชนและทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องจะต้องสร้างทุนทางสังคม โดยใช้ความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณีหรือวิถีชาวพุทธในการสร้างประโยชน์ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะ เป็นสิ่งแวดล้อม สุขภาพ การเรียนรู้ร่วมกัน

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, หลักพุทธธรรม, การพัฒนาสังคม

ABSTRACT

This research consisted of three main objectives, namely: 1) to study the concepts and principles of Buddhism in social development; 2) to explore a process to apply the Buddhist principles for social development at individual level; and 3) to develop model of Buddhadhamma application in social development at community level. The research is a Qualitative Research. The data collection was conducted by in-depth interviews with key informants by using purposive selection. The collected data were analyzed by content analysis and presented by descriptive technique to classify category and then systematically synthesized to find common issues and describe the content.

The findings revealed that:

1. As for the concept and principles of Buddhism in social development, it has been found that the Buddhist principles being suitable for social development, i.e., the Buddhist principle for social development at the individual level by applying the principles of Tisikkha (threefold learning) for the development of human capital in three main areas,

namely, Sila (Precept), Samadhi (meditation) and Panna (wisdom), and the application of Buddhist principles for social development at the community level, i.e.,

2. As for the process to apply the Buddhist principles for social development at individual level, it has been found that it is an application of the Tisikkha for human capital development: Sila (precepts) focuses on good conduct, behave properly according to the rules, morality, morals, customs, good traditions, physical and verbal, do not make others miserable, do not make oneself miserable; Samadhi (concentration) is a practice to develop the mind by developing virtue and ethics to strengthen the mind, develop mental capacity to be strong, strong, courageous, be able to develop a happy spirit; and Panna (wisdom) stresses on training, knowledge, understanding and good thinking under the principle of Paratoghosa (another's utterance) and Yonisomanasikara (reasoned attention), which must be of good friend and environment.

3. As for the model of Buddhadhamma application in social development at community level, it has been found that in social development at community level, it is the application of 7 Aparihaniyadhammas (Conditions of Welfare): It is an integration of the principles of participation in community development conforming to the concept of participation of the International Association for Public Participation consisting of 5 categories: 1) Inform, 2) Consult, 3) Involve, 4) Collaboration, and 5) Empowerment.

Keywords: Model Development, Buddhadhamma, Social Development

1. บทนำ

นับตั้งแต่พระพุทธศาสนาเข้ามาสู่ประเทศไทยในราวพุทธศตวรรษที่ 2-3 หรือเมื่อประมาณ พ.ศ.236-238 ด้วยการส่งพระสมณทูตไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาในดินแดนต่าง ๆ ของพระเจ้าอโศกมหาราชกษัตริย์อินเดียในสมัยนั้น พระเถระ 2 รูป คือ พระโสณและพระอุตตระได้เดินทางมายังดินแดนประเทศไทย ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่า “สุวรรณภูมิ” ดินแดนที่มีขอบเขตกว้างขวางมีประเทศต่างๆ รวมกันอยู่หลายประเทศ ทั้งพม่า เวียดนาม กัมพูชา ลาว มาเลเซีย ไทย และนับจากนั้นเป็นต้นมาอารยธรรมแห่งพระพุทธศาสนาก็เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย แนวคิดและวิถีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาได้กลายเป็นรากฐานที่สำคัญของการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย มีความเกี่ยวข้องกับผู้คนทุกชนชั้น นับตั้งแต่สถาบันพระมหากษัตริย์จนไปถึงชาวบ้านทั่วไป พระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ในมิติต่างๆ ทั้งในเชิงประวัติศาสตร์ ปรัชญา การดำรงอยู่ในวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปวัฒนธรรมจนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญา และกระบวนการจัดการที่สอดคล้องกับบริบทและวัฒนธรรมทางสังคม ในขณะที่สถานที่สำคัญหรือวัดในทางพระพุทธศาสนาเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่างๆ ทั้งในด้านโบราณคดี จารัตประเพณี สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ฯลฯ ซึ่งนับว่ามีคุณค่าและมีบทบาทที่สำคัญยิ่งในการเชื่อมโยงเรื่องราวประวัติความเป็นมาของผู้คนในสังคม

หลักการและวิถีการปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาได้มีขยายขอบเขตไปสู่การดำเนินการในมิติต่างๆ เพิ่มมากขึ้นทั้งในด้านความเชื่อ พิธีกรรม และการปฏิบัติเพื่อพัฒนาจิตใจและปัญญา ดังที่ท่านพุทธทาสภิกขุได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักพุทธธรรมไว้ 3 ประการ คือ 1) หลักพุทธธรรม จะช่วยให้บุคคลและสังคมมีความรัก ความเมตตา และมีความสามัคคี สามารถร่วมสุขร่วมทุกข์ด้วยกันได้ (Busakorn Watthanabut,2018) สิ่งนี้จะต้องนำมาเป็นเครื่องมือแก้ปัญหาคนไทย ผู้ปกครองประเทศ นักวิชาการ ครูบาอาจารย์จึงเป็นกลจักรที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาจริยธรรมดังกล่าว ให้เกิดให้มีในเด็ก เยาวชนคนไทย ตามลำดับขั้นการพัฒนาจริยธรรม การดำเนินการสอนจริยธรรมที่ควรจัดเป็นกระบวนการเป็นไปตามลำดับขั้นการพัฒนาจริยธรรม การสอน "คุณธรรม/จริยธรรม" เป็นความต้องการที่คนรุ่นหนึ่งจะชี้แนะคนอีกรุ่นหนึ่ง โดยผู้ถ่ายทอดจะต้องมีความเชื่อว่าประสบการณ์ของตนอาจสร้างความเข้าใจเรื่อง คุณธรรม/จริยธรรม หรือ

ความดี ความถูกต้อง ความเหมาะสมอย่างถ่องแท้ในระดับหนึ่งและต้องการให้เยาวชน
 เชื้อดีและเหมาะสมกับเยาวชน (Surapon Suyaprom, 2015: 178-195)

แนวคิดและวิถีการปฏิบัติในทางพระพุทธศาสนาดังกล่าวนั้น เป็นรากฐานที่
 สำคัญของการพัฒนาสังคมและวัฒนธรรมไทย เนื่องจากพระพุทธศาสนาเป็นส่วนหนึ่งของ
 การเรียนรู้ในเชิงประวัติศาสตร์ การดำเนินวิถีชีวิต และการสร้างสรรค์ในเชิงศิลปวัฒนธรรม
 จนกลายเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีคุณค่าที่สะท้อนให้เห็นถึงอารยธรรม ภูมิปัญญา และ
 กระบวนการจัดการของผู้คนในสังคม ในขณะที่ศาสนสถานหรือวัดทางพระพุทธศาสนาได้
 กลายเป็นแหล่งรวมศิลปวิทยาการในสาขาต่างๆ ทั้งในด้านโบราณคดี จารึกประเพณี
 สถาปัตยกรรม ศิลปกรรม ฯลฯ ซึ่งนับว่ามีคุณค่ายิ่งและมีบทบาทที่สำคัญในการเชื่อมโยง
 เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนกับการพัฒนาสังคมไทย

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาแนวคิดและหลักพุทธธรรมว่าด้วยการพัฒนาสังคม

2.2 เพื่อศึกษากระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมใน
 ระดับปัจเจกบุคคล

2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมใน
 ระดับชุมชน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนา
 สังคม” การศึกษาวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการ
 เก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก
 (Key Informants) โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) การวิเคราะห์
 ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) นำเสนอข้อมูลด้วย
 วิธีการพรรณนา เพื่อจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา (Category) แล้วนำมาสังเคราะห์เชิงระบบ
 (Systematic synthesis) เพื่อหาประเด็นร่วมหรือประเด็นหลักและอธิบายเนื้อหา

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ การพัฒนาสังคมในมิติต่างๆ
 ได้แก่ 1) พระสงฆ์ นักวิชาการทางพุทธศาสนา ผู้ที่มีบทบาทในการนำหลักพุทธธรรมไป
 ประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการเรียนรู้ของบุคคลและการพัฒนาสังคม เช่น มหาวิทยาลัย

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เป็นต้น 2) พระสงฆ์ ผู้นำกลุ่มองค์กรและชุมชน ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมหรือกลุ่มพระพุทธรศาสนาเพื่อสังคม ได้แก่ คณะสงฆ์จังหวัดเชียงใหม่ จังหวัดลำพูน จังหวัดลำปาง จังหวัดแม่ฮ่องสอน จังหวัดเชียงราย เป็นต้น และเครือข่ายพระนักพัฒนาภาคเหนือ/กลุ่มเสขิยธรรม 3) ผู้บริหารและบุคลากรจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย ผู้นำชุมชน และชาวบ้านในชุมชนในพื้นที่จังหวัดเชียงราย

4. ผลการวิจัย

4.1 แนวคิดและหลักพุทธธรรมว่าด้วยการพัฒนาสังคม จากการศึกษาพบว่าหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคม ได้แก่ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล โดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาทุนมนุษย์ ใน 3 ประการสำคัญ ได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ได้แก่ หลักอภิธานิยธรรม 7 ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมเนื่องนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว 4) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ 5) ไม่ข่มเหงสตรี ไม่ลู่อำนาจแห่งกิเลสตัณหา คือความอยากได้ อยากมี อยากเป็น 6) เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูนียสถาน และ 7) ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก โดยบูรณาการกับหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

4.2 กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล ผลการวิจัยพบว่า การประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาในการพัฒนาทุนมนุษย์ ด้านศีลจะเน้นไปที่การประพฤติดี ประพฤติชอบ ถูกต้องตามกฎหมาย ระเบียบ ตามท่วงทำนองคลองธรรม ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณีอันดีงามทั้งทางกาย ทางวาจา ไม่เป็นการทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านสมาธิ ถือเป็น การฝึกฝนพัฒนาจิตใจโดยการการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมเพื่อเสริมสร้างจิตใจให้ดีงาม การพัฒนาสมรรถภาพของจิตใจ ให้มีความเข้มแข็ง หนักแน่น มั่นคง แก่ล้า สามารถ การพัฒนาจิตใจให้เกิดความสุข และการพัฒนาทุนมนุษย์ด้านปัญญา โดยเน้นการฝึกฝนอบรมให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ และเกิดการคิดดี คิดชอบโดยอาศัยหลักปรโตโฆสะและโยนิโสมนสิการ ที่ต้องมีกัลยามิตรและสิ่งแวดล้อมที่ดีมาเอื้ออำนวย

4.3 รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ผลการวิจัย พบว่า ในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชนนั้นสามารถประยุกต์ใช้หลักการบริหารนิยธรรม 7 ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว 4) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ 5) ไม่ข่มเหงสตรี ไม่ลู่อำนาจแห่งกิเลสตัณหา คือความอยากได้ อยากมี อยากเป็น 6) เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูนียสถาน และ 7) ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก โดยการบูรณาการกับหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมตามแนวของ International Association for Public Participation 5 ด้าน ตามที่กล่าวข้างต้น

5. อภิปรายผลการวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนาารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม” นี้ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย โดยมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

5.1. แนวคิดและหลักพุทธธรรมว่าด้วยการพัฒนาสังคม จากการศึกษาพบว่า หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมในประยุกต์ใช้กับการพัฒนาสังคม ได้แก่ หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล โดยการประยุกต์ใช้หลักไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาตนเอง ใน 3 ประการสำคัญ ได้แก่ศีล สมาธิ และปัญญา ประกอบด้วย 1) การพัฒนาด้านศีล เป็นเรื่องของการฝึกฝนพัฒนาเปลี่ยนแปลงในด้านพฤติกรรม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์หรือพฤติกรรมเชิงลบให้กลายเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์หรือพฤติกรรมเชิงบวก เริ่มตั้งแต่การศึกษาพฤติกรรมที่พึงประสงค์ให้รู้เข้าใจ ขยายผลไปสู่การฝึกอบรมให้เกิดทักษะ เกิดความเชี่ยวชาญ 2) การพัฒนาด้านสมาธิ เป็นการฝึกฝนจิตใจจากมนุษย์ผู้ที่เปี่ยมด้วยกิเลสที่หยาบหนา แข็งกระด้าง ให้กลับกลายเป็นมนุษย์ที่มีความละเอียดอ่อน มีความอ่อนโยน เป็นการพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้ตั้งงามให้เป็นจิตใจที่สูง ประณีต และประเสริฐ 3) การพัฒนาด้านปัญญา เป็นเรื่องของการฝึกหรือพัฒนาในด้านการรู้ความจริง จนถึงขั้นรู้เท่าทันธรรมดาของโลกและชีวิต เพื่อให้เกิดมีความรู้ความเข้าใจในข้อมูล ความรู้รวมทั้งศิลปวิทยาการต่างๆ เพื่อให้เข้าสู่วิถีชีวิตที่ถูกต้องตั้งงาม และการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน ได้แก่ หลักการบริหารนิยธรรม 7 ประกอบด้วย 1) หมั่นประชุมเนืองนิตย์ 2) พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน

3) ไม่บัญญัติสิ่งที่มีได้บัญญัติไว้ ไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว 4) ให้ความเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้ใหญ่ 5) ไม่ข่มเหงสตรี ไม่ลู่อำนาจแห่งกิเลสตัณหา คือความอยากได้ออยากมี อยากเป็น 6) เคารพบูชาสักการะเจดีย์ ปูชนียสถาน และ 7) ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุก ส่วนบทบาทในการพัฒนาชุมชนของปราชญ์ชาวบ้าน ศึกษาใน 3 ด้าน ประกอบด้วย 1) ด้านการสร้างความร่วมมือ 2) ด้านการใช้ภูมิปัญญาชาวบ้าน และ 3) ด้านความต่อเนื่องและความยั่งยืน ส่วนรูปแบบในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีชุมชนเชิงพุทธเป็นการบูรณาการระหว่างหลักอปริหานิยธรรมกับหลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน

5.2 กระบวนการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมเพื่อการพัฒนาสังคมในระดับปัจเจกบุคคล จากการศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรม พบว่า หลักพุทธธรรมในพระพุทธศาสนาเกือบทุกหลักธรรมถือเป็นหลักแห่งการพัฒนามนุษย์ โดยเฉพาะการพัฒนาให้มนุษย์นั้นได้พ้นจากบ่วงแห่งทุกข์ พระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักอริยสัจ 4 มาเป็นกรอบให้เกิดการแก้ไขปัญหาเชิงระบบ ขณะที่วิธีการหรือแนวทางนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงให้หลักมัชฌิมาปฎิปาทา หรือ มรรคมีองค์ 8 มาเป็นเครื่องชี้นำ ทั้งนี้มรรคมีองค์ 8 นั้นพระพุทธองค์ยังทรงย่อให้เหลือเพียง 3 ส่วนสำคัญที่จะสนับสนุนเพื่อการพัฒนามนุษย์ให้ก้าวล่วงจากความทุกข์ ซึ่งก็คือ "หลักไตรสิกขา" หรือหลักที่ว่าด้วยแนวทางแห่งการยึดถือ "ศีล" การหมั่นทำให้จิตใจเกิดความใสบริสุทธิ์ สะอาด สงบนิ่งด้วยแนวทางแห่ง "สมาธิ" และสุดท้ายคือการเข้าถึงองค์ความรู้ที่ทำให้เกิดความเข้าใจที่ถูกต้องและสมบูรณ์ที่สุดในสิ่งทั้งปวงตามที่มันเป็นจริงหรือแนวทางแห่ง "ปัญญา" สำหรับรูปแบบในการพัฒนาบุคคลหรือทรัพยากรบุคคลให้ถึงพร้อมสู่ความเป็น "ทุนมนุษย์" ตามหลักไตรสิกขานั้น ทั้งนี้ผลวิจัยยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thanawat Jomprasert (2009) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "กระบวนการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยและสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว" ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการพัฒนาศักยภาพทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีประเด็นสำคัญ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suwida Seangsehanart (2006) ที่ได้วิจัยเรื่อง "ภูมิปัญญาบูรณาการบนฐานคิดพุทธปรัชญา : ยุทธศาสตร์ทางเลือกในการพัฒนาสังคมไทย" ซึ่งพบว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาจะต้องมีทั้งแนววิถีในระดับบุคคลและชุมชนและแนวกว้างในระดับสังคมและระดับโลก ในระดับบุคคลและชุมชน ยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือ การมีเป้าหมายชีวิตที่ไม่มีทุกข์ด้วยศีล การเปลี่ยนตนเองโดยใช้

กิจกรรมทางโลกเป็นเครื่องมือพัฒนาทางธรรมกระบวนการขัดเกลา ความรักและพลังกลุ่ม หรือชุมชน ในระดับสังคม ยุทธศาสตร์ที่สำคัญคือพลังเครือข่ายแห่งความรักและการทำประโยชน์สู่สังคมและในระดับโลก หลักสำคัญยังคงเป็นการ “ให้” เพื่อให้เกิดพลังเครือข่ายแห่งความรักของประเทศพันธมิตรและจุดยืนของประเทศคือเป็นประเทศแห่งการพัฒนาจิตใจ

5.3 รูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชน จากการศึกษา พบว่า การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคมในระดับชุมชนนั้น สามารถประยุกต์ได้ตามแนวทางหลักอภิปธานิยธรรม 7 โดยบูรณาการเข้ากับหลักการมีส่วนร่วม สรุปเป็นประเด็นได้ ดังนี้ 1) ด้านการให้ข้อมูลข่าวสาร (Inform) สอดคล้องกับหลักอภิปธานิยธรรมที่ว่า ทำอย่างไร พระอรหันต์ที่ยังไม่มา พึงมาสู่แว่นแคว้นของเรา และท่านที่มาแล้วพึงอยู่อย่างผาสุกในประเด็นนี้ผู้วิจัยตีความในหลักธรรมที่ประยุกต์ใช้ในการพัฒนาชุมชน คือ การมีศูนย์การเรียนรู้ของชุมชน (Knowledge Center) ซึ่งศูนย์เรียนรู้ชุมชนเป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับประชาชน ในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน จากผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาสกร นันทพานิช และคณะ (Passakorn Nanthapanit and other, 2005) ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเพื่อการพัฒนาชุมชนเชิงบูรณาการ : กรณีศึกษาตำบลหนองห้าง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดศรีสะเกษ” ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนในชุมชนเกิดการเรียนรู้ในเชิงบูรณาการทั้งด้านสุขภาพ ด้านการเกษตร ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการสร้างและพัฒนา องค์กรชุมชน เกิดแผนพัฒนาสุขภาวะชุมชน มีการจัดตั้งองค์กรชุมชนและเชื่อมประสานเครือข่ายเพื่อดำเนินงานตามแผนพัฒนาที่ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดขึ้น 3) ด้านการเกี่ยวข้อง (Involve) สอดคล้องกับหลักอภิปธานิยธรรมที่ว่า พร้อมเพรียงกันประชุม เลิกประชุม และทำกิจกรรมร่วมกัน แนวทางในการบูรณาการ คือ การกำหนดลักษณะหรือมิติของการมีส่วนร่วมในชุมชนชุมชนนั้นเป็นลักษณะของการมีส่วนร่วมภาคประชาชนด้วยกับเองและภาคประชาชนกับส่วนงานของรัฐ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะในเชิงนโยบาย

1) การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านศีลจะต้องพัฒนาทุนมนุษย์ให้เป็นคนดีมีคุณธรรม โดยพัฒนาให้ทุนมนุษย์เป็นผู้ที่มีสุขภาพดี มีร่างกายแข็งแรง มีบุคลิกภาพที่ดี มีความพร้อม ในการให้บริการประชาชนและสาธารณะ โดยเน้นการประพฤติ ปฏิบัติดีทางกายและวาจา รวมถึงการมุ่งประกอบสัมมาชีพด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต ไม่คด ไม่โกง หรือทุจริต คอร์รัปชัน โดยมียุทธศาสตร์สำคัญ

2) การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านสมาธิจะต้องพัฒนาทุนมนุษย์ให้ถึงพร้อมด้าน คุณภาพจิตที่ดี สมรรถภาพจิตที่ดี และสุขภาพจิตที่ดี โดยพัฒนาให้ทุนมนุษย์กลายเป็นผู้ที่มีความอบอุ่นซาบซึ้งใจด้วยศรัทธาและความภาคภูมิใจในบทบาท อำนาจหน้าที่ ส่งผลให้เกิดการประพฤติ ปฏิบัติที่สุจริต เทียงธรรม มีจิตสำนึกในคุณค่าแห่งการเสียสละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ขององค์กรหรือส่วนรวม มีความกล้ากล้า มั่นใจที่จะคิด ทำ หรือพูด ในสิ่งที่เป็นกุศลทั้งหมด

3) การพัฒนาทุนมนุษย์ด้านปัญญานั้นจะต้องการพัฒนาให้มีปัญญารู้เท่าทัน ความจริง เข้าถึงธรรมชาติและชีวิต อันทำให้จิตใจเป็นอิสระโดยไม่หวั่นไหวหรือถูกครอบงำ ด้วยความผันผวนหรือความแปรปรวนจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ผิดหวังเศร้าโศกบิบบิ้นจิตใจ เพราะความยึดมั่นถือมั่น มีความปลอดโปร่ง สงบ ผ่องใส สดชื่น เบิกบานใจอยู่ตลอดเวลา มองเห็นโลกและชีวิตด้วยความเป็นจริง

7.2 ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะในเชิงปฏิบัตินี้ ได้เสนอแนะจากผลการวิจัยในประเด็นที่เห็นว่าสำคัญและควรเป็นประเด็นเร่งด่วนต่อการพัฒนาสังคม ดังนี้

1) สนับสนุนโครงการก่อสร้างลานกีฬา สวนสุขภาพ หรือสถานที่ออกกำลังกายในชุมชน หมู่บ้าน รวมทั้งจัดการแข่งขันกีฬาเชื่อมความสัมพันธ์ทั้งกีฬาภายใน องค์การบริหารส่วนตำบล และกีฬาสำหรับประชาชนทั่วไปในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อแสวงหาการมีส่วนร่วม การละเลยพฤติกรรม การพัฒนาความมีน้ำใจนักกีฬา ที่สำคัญคือมีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรและประชาชนมีสุขภาพกายแข็งแรง สุขภาพจิตเข้มแข็ง

2) สนับสนุนโครงการพัฒนาคุณธรรม จริยธรรม การฝึกปฏิบัติธรรม รวมถึงขนบธรรมเนียม ประเพณี เทศกาล หรือวัฒนธรรมในชุมชนหรือท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อจะมีส่วนสนับสนุน ส่งเสริมให้บุคลากรและประชาชนมีจิตใจที่ละเอียดอ่อน รอบคอบ สุขุม มี

สติ มีสมาธิ รวมทั้งยังเป็นการสร้างกุศลโอบายในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ สงบ มีความสุข และยั่งยืน ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในงานบุญ ประเพณี เทศกาล หรือวัฒนธรรมที่แสดงออกถึงความเป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่นนั้น ๆ

3) สนับสนุนโครงการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไข งานบริการประชาชน ผ่านโครงการพัฒนาหัวใจบริการ (Service Mind) เพื่อให้เกิดจิตสำนึก จิตสาธารณะ และเกิดการปรับตัวในการที่จะมีส่วนร่วมสร้างความประทับใจให้เกิดขึ้นกับประชาชนเจ้าของพื้นที่ซึ่งเป็นผู้มารับบริการ และที่สำคัญจะต้องพัฒนาให้ก้าวไปสู่การบริการขั้นสูงสุด นั่นคือ การบริการเหนือความคาดหมาย เพื่อสร้างความศรัทธา เชื่อมันให้เกิดขึ้นอย่างยั่งยืนและยาวนาน

7.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

หากมีการวิจัยเกี่ยวกับ “การพัฒนารูปแบบการประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการพัฒนาสังคม” ในครั้งต่อไป ผู้วิจัยขอเสนอแนะการดำเนินการวิจัยในลักษณะต่อไปนี้

1) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการพัฒนาชุมชนเป็นการเฉพาะ

2) ควรเพิ่มกรณีศึกษาจากพื้นที่ของประเทศไทยในภาคอื่น ๆ เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคกลางเพื่อเพิ่มบริบทของการวิจัยให้ได้องค์ความรู้และรูปแบบการพัฒนาชุมชนที่หลากหลาย

References

- Busakorn Watthanabut. (2018). Creating a model for Ethical Development for the Development of Human Capital in the 21st Century. *Journal of MCU social Science Review*,7(1),271.
- Passakorn Nantapanich et al.. (2005). *The Promotion of Learning Process and Participation of People in the Community for Integrated Community Development: A Case Study of Nongmai Sub-district*. Amphoe Uthumphon Phisai Sisaket. Research Report. Faculty of Agriculture: Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Patcharin Sirisunthorn. (2000). *Research Report on the Relationship between Thai Wisdom and Community Development: A Case Study of Phitsanulok Province* (Research Report). Phitsanulok: Naresuan University.
- Sin Samut Bhakdi. (2011). *Moral Development of Educational Personnel by Sufficiency Economy Philosophy* (Doctor of Philosophy Regional Development Strategy). Graduate School: Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Surapon Suyaprom. (2015). The Personel's Competency Development for Staff of Local Administrative Organization According to Buddhism. *Journal of MCU Social Science Review*, 4(2) (Special Issue), 178-195.
- Suvadee Sangvannan. (2006). *Wisdom of Integrity on Buddhist Thought. Philosophy: Alternative Strategies for Thai Social Development. Ph.D.Interdisciplinary Studies* Interdisciplinary College: Thammasat University.
- Suvadee Sangvichien. (2006). *Integrative Wisdom on Buddhist Thought. Philosophy: Alternative Strategies for Thai Society Development.* (Doctor of Philosophy Faculty of Interdisciplinary Studies). Graduate School: Thammasat University.

Thanawat Chomrasert. (2009). *Human Resources Development for Local Government Organization Development In Thailand and the Lao People's Democratic Republic*. (Ph.D. Department of Regional Development Strategy). Faculty of Humanities and Social Sciences Rajabhat Institute.

The process of developing the process involved in community development. (2010). *A case study of Banpakoon Moo 10. Kapchachong Subdistrict. Kasetsart District. Surin Province* (Research Report). Surin Rajabhat University: Libraries.

Tidarat Srichao. (2014). *Life development model based on the philosophy of sufficiency economy of the people in Kalasin province*. (thesis of Doctor of Philosophy Department of Regional Development Strategy). Graduate School: Mahasarakham Rajabhat University.

การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ในประเทศไทย

ELDERLY WELFARE MANAGEMENT OF LOCAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATIONS IN THAILAND

สุรินทร์ นียมามงกูร*

Surin Nitamangkoon

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์คือ (1) เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารและเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, (2) เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน, และ (3) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รูปแบบการวิจัยเป็นแบบผสมผสานวิธี ประกอบด้วย (1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 14 รูป/คน, (2) การวิจัยเชิงสำรวจโดยใช้กลุ่มตัวอย่างคือผู้สูงอายุที่มารับเบี้ยยังชีพที่องค์การบริหารส่วนตำบล 6 แห่ง จำนวน 358 คน คำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ จากประชากรจำนวน 3,351 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มเป็นสัดส่วน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม และ (3) การสนทนากลุ่มเฉพาะ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านผู้สูงอายุ จำนวน 10 ท่าน

ผลการวิจัย สรุปได้คือ (1) สำหรับปัจจัยการบริหาร พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่มีภาวะผู้นำค่อนข้างสูง มีผู้บริหารบางส่วนมีภาวะผู้นำค่อนข้างต่ำ งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรยังไม่พอเพียงในการดำเนินกิจกรรมผู้สูงอายุที่เหมาะสม บุคลากรในงานสวัสดิการผู้สูงอายุยังไม่มีโดยเฉพาะ การประชาสัมพันธ์ในการแจ้งข่าวสารแก่ผู้สูงอายุมีความเหมาะสมในระดับหนึ่ง (2) สำหรับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุด้านต่างๆ อยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีภารกิจหลายอย่างที่ต้องปฏิบัตินอกเหนือจากงานสวัสดิการผู้สูงอายุ

---

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

(3) ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรส และที่มีรายได้อื่นที่รับต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้านแตกต่างกัน และมีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย คือ ปัจจัยการบริหาร ซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ งบประมาณ บุคลากร และการประชาสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุทุกด้าน (ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน) ดังนั้น หากปรับปรุงและส่งเสริมปัจจัยการบริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้เหมาะสมมากขึ้น จะทำให้ผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุมีประสิทธิผลมากขึ้น

คำสำคัญ: ผู้สูงอายุ, งานสวัสดิการผู้สูงอายุ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study personal factor, opinion on management factor and on the result of elderly welfare management of local administrative organizations, 2) to compare elderly opinion on elderly welfare management of local administrative organizations classified by personal factor, and 3) to study the relationship between elderly opinion on management factor and on elderly welfare management of Local administrative organizations. The research format was mixed methods research; consisted of (1) in-depth interview of 14 key informants, (2) survey research, by using a sample of 358 elderly persons, from 6 selected local administrative organizations, computed by applying Taro Yamane's formula from the population of 3,351 elderly persons. The sampling method was proportional stratified random sampling and the data were collected by using questionnaire, and (3) focus group discussion of 10 experts in public administration and elderly welfare management.

The research found that (1) for management factor, most administrators of local administrative organizations had high level of leadership while some of them

had low level of leadership, budget allocated was not enough for appropriate activities on elderly welfare management, there were no direct personnel for elderly welfare activities, and the public relations were at the moderate level. (2) For the results of elderly welfare management of local administrative organizations, overall and every aspects were at the moderate levels, because local administrative organizations had not only elderly welfare activity but also many other activities to perform. (3) From hypothesis testing, it was found that elderly persons with different marital status and with different other income received had significant different opinion on the results of elderly welfare management. It was also found that there were significant relationship between overall and every aspects of opinion on management factors and overall and every aspects of opinion on the results elderly welfare management.

From this research, the body of knowledge found was that the management factor consisting of leadership, budget, personnel, and public relations had significant relationship with the results of elderly welfare management in every aspects (health and medical treatment, income, housing, recreation, social security, family, caretaker and protection, and creation of service and supporting network. Thus, if there are improvement and promotion of these aspects of management factor, then effectiveness of elderly welfare management of local administrative organizations will increase.

Keywords: Elderly Persons, Elderly Welfare Management, Local Administrative Organization.

1. บทนำ

ประชากรผู้สูงอายุมีอัตราการเพิ่มสูงขึ้นเป็นลำดับ ปัจจุบันประชากรโลกได้เปลี่ยนผ่านประชากรสูงวัย กลุ่มประเทศพัฒนาแล้ว เช่น ประเทศสมาชิกในยุโรป อเมริกาเหนือ ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์แล้ว ในขณะที่บางประเทศในเอเชีย เช่น ญี่ปุ่น ได้เข้าสู่สังคมสูงวัยระดับสุดยอดแล้ว สำหรับประเทศไทย ถูกจัดเป็นประเทศสูงวัยอันดับ 2 รองจากประเทศสิงคโปร์ ที่ประเทศเหล่านี้ได้เป็นประเทศสังคมสูงวัย เนื่องจากปัจจัยหลักที่สำคัญ คือ การพัฒนาทางด้านการแพทย์ และการสาธารณสุขดีขึ้น รวมทั้งนโยบายการวางแผนครอบครัวที่ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวขึ้น และอัตราการเกิดลดน้อยลง การที่หลายประเทศได้เปลี่ยนมาเป็นประเทศสังคมสูงวัย ประชากรสูงวัยในประเทศเหล่านี้ มักจะมีฐานะยากจน ซึ่งจะทำให้เกิดปัญหาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจตามมามากมาย แต่ละประเทศจะต้องมีแผนรองรับที่เหมาะสม (Information and Communication Technology Center, 2014)

จากการสำรวจของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ในปี พ.ศ. 2557 พบว่า ประเทศไทยมีผู้สูงอายุร้อยละ 14.9 ของประชากรทั้งหมด ซึ่งจัดว่าเป็นสังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ (completed aged society) เนื่องจากร้อยละของผู้สูงวัยเกินร้อยละ 14 สำหรับการกระจายตัวของผู้สูงอายุในปี พ.ศ. 2557 พบว่า ผู้สูงอายุอาศัยอยู่นอกเขตเทศบาลร้อยละ 59.1 และในเขตเทศบาลร้อยละ 40.9 โดยที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดคือร้อยละ 31.9 รองลงมาคือภาคกลาง ภาคเหนือ และภาคใต้ (ร้อยละ 25.6, 21.1 และ 12.0 ตามลำดับ) สำหรับกรุงเทพมหานครมีจำนวนผู้สูงอายุน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 9.4 (National Statistical Office, 2014)

ปัญหาของผู้สูงอายุที่สำคัญ ได้แก่ (1) ปัญหาด้านสุขภาพ ผู้สูงอายุจะมีปัญหาเรื่องสุขภาพเสื่อมโทรม มีโรคร้ายต่างๆ เบียดเบียนทั้งโรคทางกายและทางสมอง โรคทางสมอง คือ โรคสมองเสื่อม โรคหลงลืม โรคซึมเศร้า ฯลฯ (2) ปัญหาด้านเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุที่มีฐานะไม่ดี ไม่มีลูกหลานดูแลอุปการะเลี้ยงดู อาจไม่มีรายได้หรือรายได้ไม่เพียงพอต่อการเลี้ยงชีพ อาจไม่มีที่อยู่อาศัย ทำให้ได้รับความลำบาก (3) ปัญหาด้านความรู้ ผู้สูงอายุไม่มีโอกาสได้รับความรู้เพื่อการพัฒนาตนเองให้เหมาะสมกับวัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และเพื่อให้เข้าใจกันได้กับเยาวชนรุ่นใหม่ (4) ปัญหาด้านสังคม ผู้สูงอายุอาจจะไม่ได้รับการยกย่องจากสังคมเหมือนเดิม โดยเฉพาะผู้ที่เคยเป็นข้าราชการตำแหน่งสูงซึ่งเคยมีอำนาจและบริวารแวดล้อม เมื่อเกษียณอายุราชการอาจเสียดายอำนาจและตำแหน่งที่สูญเสียไป เยาวชนและหนุ่มสาวหลายคนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อผู้สูงอายุ เห็นคนรุ่นเก๋าล้าสมัย พุดไม่รู้เรื่องและไม่มีประโยชน์ (5) ปัญหาด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะไม่ได้ได้รับความเอาใจใส่และความอบอุ่นจากลูกหลานอย่างเพียงพอ ทำให้รู้สึกหว่าเหว อ่างว้าง และอาจจะมีอาการกังวลต่างๆ เช่น กังวลว่าจะถูกลูกหลานและญาติพี่น้องทอดทิ้ง กังวลในเรื่องความตาย ผู้สูงอายุมักมีอารมณ์เปลี่ยนแปลง เช่น เศร้า เฉยเมย เอาแต่ใจตนเอง ผู้สูงอายุบางคนยังต้องการมีความสุขทาง

โลกีย์ ซึ่งไม่เหมาะสมกับวัยของตนเองทำให้เกิดความผิดหวัง (6) ปัญหาด้านครอบครัว ปัญหาที่น่าเป็นห่วงคือ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ในอดีตจะเป็นครอบครัวใหญ่คือครอบครัวขยาย ทำให้เกิดความสัมพันธ์แน่นแฟ้นและเกิดความอบอุ่นระหว่างพ่อ แม่และลูกหลาน ในปัจจุบันครอบครัวโดยเฉพาะในเขตเมืองจะเป็นครอบครัวเดี่ยวเป็นส่วนใหญ่ ลูกหลานจะเข้ามาทำงานในเมืองทิ้งพ่อแม่ให้เฝ้าบ้าน ทำให้ผู้สูงอายุอยู่อย่างโดดเดี่ยว ไม่ได้รับการดูแลและความอบอุ่นดังเช่นในอดีตที่ผ่านมา และ (7) ปัญหาค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไป ปัจจุบันการเปลี่ยนแปลงทางสภาวะทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทำให้เยาวชนมีความกตเวทิต่อพ่อแม่ ครูอาจารย์ลดน้อยลง ผู้สูงอายุไม่ได้รับการดูแล ต้องอาศัยสถานสงเคราะห์คนชรา ในอนาคตหากสังคมไทยเป็นสังคมอุตสาหกรรมแบบใหม่ สังคมไทยจะกลายเป็นสังคมแบบตะวันตก คือต่างคนต่างอยู่ ไม่มีการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน ไม่มีการทดแทนบุญคุณ บุตรหลานเมื่อโตขึ้นจะไม่เลี้ยงดูพ่อแม่เมื่อแก่ชรา

การแก้ปัญหาผู้สูงอายุจะต้องเตรียมความพร้อมทั้งทางด้านบุคลากรและระบบ โดยจะต้องเร่งดำเนินการคือ (1) ปรับปรุงฐานข้อมูลของผู้สูงอายุให้ทันสมัย (2) สร้างหลักประกันด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลผู้สูงอายุ (3) สนับสนุนการดูแลระยะยาวและแก้ปัญหาการขาดแคลนผู้ดูแลผู้สูงอายุ (4) สร้างหลักประกันด้านรายได้และส่งเสริมการออมเพื่อวัยหลังเกษียณ (5) ส่งเสริมการทำงานของผู้สูงอายุและขยายกำหนดเวลาการเกษียณอายุ และ (6) สร้างความเข้มแข็งให้แก่ครอบครัวและชุมชน

ตามภารกิจหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และภารกิจที่ได้รับถ่ายโอนตามพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล และองค์การบริหารส่วนจังหวัด มีหน้าที่ในการสงเคราะห์และส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ คือ 1) พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 มาตรา 67 ภายใต้บังคับแห่งกฎหมาย องค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่ต้องทำในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลคือ (6) ส่งเสริมการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ และ 2) พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 มาตรา 67 “ให้เทศบาลเมืองพัทยา และองค์การบริหารส่วนตำบล มีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการสาธารณะเพื่อประโยชน์ของท้องถิ่นของตนเองดังนี้ (10) การสังคมสงเคราะห์และการพัฒนาคุณภาพชีวิตเด็ก สตรี คนชรา และผู้ด้อยโอกาส ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องตระหนักและให้ความสำคัญแก่การจัดสวัสดิการผู้สูงอายุให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด เพื่อให้คุณภาพและประสิทธิภาพในการจัดสวัสดิการและการให้บริการต่างๆ แก่ผู้สูงอายุและคนพิการเป็นมาตรฐานเดียวกัน

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วยหน่วยงานทั้งสิ้น 7,852 แห่ง ประกอบด้วย (1) องค์การบริหารส่วนจังหวัด จำนวน 76 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 0.96), (2) เทศบาล (เทศบาลนคร,

เทศบาลเมือง และเทศบาลตำบล) จำนวน 2,441 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 31.09), (3) องค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 5,333 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 67.92) และ (4) องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ (กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา) จำนวน 2 แห่ง (คิดเป็นร้อยละ 0.03) (ข้อมูล ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2560; กองกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น, กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น)

ด้วยเหตุผลตามที่ได้กล่าว จึงเป็นเรื่องน่าสนใจที่จะศึกษาถึงการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นว่าเป็นอย่างไร มีปัจจัยใดบ้างที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ พร้อมทั้งศึกษาปัญหาและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อหาแนวทางการบริการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีคุณภาพและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารและเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน

2.3 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

3. ขอบเขตของการวิจัย

3.1 ขอบเขตด้านประชากร

(1) ประชากรสำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview)

สำหรับการสัมภาษณ์เชิงลึก ประชากรคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) เกี่ยวกับการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

(2) ประชากรสำหรับการวิจัยเชิงสำรวจ (survey research)

สำหรับการวิจัยเชิงสำรวจ ประชากรคือ ผู้สูงอายุที่มารับเบี้ยยังชีพที่องค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 แห่ง คือ 1) อบต. มหาสอน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี, 2) อบต. จีวราย อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม, 3) อบต. โพนแดง อ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา, 4) อบต. แสนตอ อ.ขามเฒ่าลักษ์บุรี จ.กำแพงเพชร, 5) อบต. สันทราย อ.แม่จัน จ.เชียงราย. และ 6) อบต. หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์ จำนวน 623, 571, 441, 582, 475, และ 659 คน ตามลำดับ รวมทั้งสิ้น 3,351 คน (ข้อมูล ณ วันที่ 15 ธันวาคม 2560, สำนักงานทะเบียน อบต.)

(3) ประชากรสำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group discussion)

สำหรับการสนทนากลุ่มเฉพาะ ประชากรคือ ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านผู้สูงอายุ ได้แก่ คณาจารย์ทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์ ผู้บริหารภาครัฐระดับสูง

3.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา ในการวิจัยครั้งนี้ มีตัวแปรต้น และตัวแปรตาม ดังรายละเอียดคือ

(1) ตัวแปรต้น ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล (ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพสมรส จำนวนเบี้ยยังชีพที่ได้รับ รายได้อื่นที่ได้รับ และลักษณะที่อยู่อาศัย) และปัจจัยการบริหาร (ประกอบด้วย ด้านภาวะผู้นำ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการประชาสัมพันธ์)

(2) ตัวแปรตาม ได้แก่ ผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล ประกอบด้วย ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการ และเครือข่ายการเกื้อหนุน

3.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ จะทำการศึกษาในพื้นที่ท้องถิ่นองค์การบริหารส่วนตำบลจำนวน 6 แห่ง คือ 1) อบต. มหาสอน อ.บ้านหมี่ จ.ลพบุรี, 2) อบต. จักราย อ.นครชัยศรี จ.นครปฐม, 3) อบต. โพนแดง อ.บางไทร จ.พระนครศรีอยุธยา, 4) อบต. แสนตอ อ.ขามเฒ่า จ.กาฬสินธุ์, 5) อบต. สันทราย อ.แม่จัน จ.เชียงราย และ 6) อบต. หนองช้าง อ.สามชัย จ.กาฬสินธุ์

3.4 ขอบเขตด้านระยะเวลา

ในการวิจัยครั้งนี้ มีระยะเวลาในการศึกษาระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ 2560 ถึงเดือนมิถุนายน 2561

4. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (mixed methods research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการตามลำดับคือ

4.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) โดยทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informants) โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) จำนวน 14 รูป/คน

4.2 การวิจัยเชิงสำรวจ (survey research) โดยทำการสำรวจกลุ่มตัวอย่างคือผู้สูงอายุจำนวน 358 คน คำนวณโดยสูตรของทาโร ยามาเน่ จากประชากรผู้สูงอายุที่มารับเบี้ยยังชีพจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด 6 แห่ง จำนวน 3,351 คน การสุ่มตัวอย่างใช้วิธีการสุ่มตัวอย่าง

แบบแบ่งชั้นภูมิชนิดสุ่มเป็นสัดส่วนอย่างง่าย (proportional stratified random sampling) โดยกำหนดให้องค์การบริหารส่วนตำบลเป็นชั้นภูมิ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถามปัจจัยส่วนบุคคล ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารและเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบล การตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถามโดยการทดลองใช้ (tryout) จำนวน 30 ชุด คำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่นครอนบาร์ช-อัลฟาส์ ได้ดังนี้คือ (1) สำหรับแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารด้านภาวะผู้นำ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการประชาสัมพันธ์ และรวมทุกด้าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น 0.839, 0.717, 0.853, 0.931, และ 0.943 ตามลำดับ และ (2) สำหรับแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการป้องกัน และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน และรวมทุกด้าน ได้ค่าสัมประสิทธิ์ความเชื่อมั่น 0.892, 0.918, 0.944, 0.792, 0.933, 0.945, และ 0.978 ตามลำดับ

การวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นใช้สถิติพรรณนา (descriptive statistics) ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการทดสอบสมมติฐานใช้สถิติอนุมาน (inferential statistics) ได้แก่ t-test, การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-way Analysis of Variance หรือ F-test), LSD (Least Significant Difference) และ การวิเคราะห์สหสัมพันธ์โดยการคำนวณสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's correlation coefficient)

4.3 การสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group discussion) โดยการจัดการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านผู้สูงอายุ โดยการเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive selection) จำนวน 10 ท่าน

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยการบริหาร สรุปได้ดังนี้คือ

1) ผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีภาวะผู้นำค่อนข้างสูงในการดำเนินงานเกี่ยวกับสวัสดิการผู้สูงอายุ กล่าวคือ ผู้บริหารมีความพร้อมในการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ มีการดูแลเอาใจใส่การส่งเสริมให้มีกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ แต่ยังมีผู้บริหารบางส่วนที่ยังไม่ให้ความสนใจและไม่ให้ความสำคัญเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุเท่าที่ควร กล่าวคือ ไม่ให้ความสำคัญและไม่มีการยกระดับงานสวัสดิการผู้สูงอายุให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ณ ปัจจุบัน เนื่องจากผู้บริหารขององค์กรเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการบริหารจัดการงานขององค์กร ผู้บริหารขององค์กรต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ดังนั้น ผู้บริหารต้องมีความเป็นภาวะผู้นำที่ดี มีความรู้ความสามารถ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

2) งบประมาณในการดำเนินงานเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลได้รับการจัดสรรมาจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนหนึ่งคิดว่า งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมีจำนวนเพียงพอสำหรับการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยที่สามารถจัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุได้ตามวงเงินงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมา แต่มีองค์การบริหารส่วนตำบลบางส่วนที่ยังคิดว่างบประมาณที่ได้รับยังมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมต่างๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุ จึงเป็นปัญหาที่กิจกรรมเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุไม่สามารถดำเนินการได้อย่างครบถ้วน จึงควรให้มีการเพิ่มงบประมาณเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุให้มากขึ้นทั้งทางตรงและทางอ้อม

3) องค์การบริหารส่วนตำบลไม่ได้มีบุคลากรที่มีหน้าที่ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุโดยเฉพาะ แต่ได้ใช้พนักงานประจำและพนักงานจ้างขององค์การบริหารส่วนตำบลในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุ บุคลากรเหล่านี้มีความพร้อม มีความรู้และความสามารถ รวมทั้งมีความตั้งใจในการปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุ แต่ยังมีบุคลากรบางส่วนไม่ตั้งใจปฏิบัติงานและไม่ปฏิบัติงานให้ครบถ้วนตามที่ได้รับมอบหมาย ดังนั้นในการสรรหาและคัดเลือกบุคลากรเข้ามาปฏิบัติงานต้องมีความรอบคอบ ต้องมีการฝึกอบรมบุคลากรที่ได้รับการคัดเลือกมาแล้วให้มีความรู้และความเข้าใจในภาระหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย บุคลากรต้องได้รับค่าตอบแทนและสวัสดิการที่เหมาะสม เพื่อให้บุคลากรเหล่านี้มีความตั้งใจและอุทิศตนในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างเต็มที่

4) องค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่มีการประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุเป็นประจำอย่างทั่วถึง โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ แต่การประชาสัมพันธ์ต้องใช้งบประมาณในการดำเนินงาน ซึ่งหากได้รับการจัดสรรงบประมาณในการประชาสัมพันธ์มากกว่านี้ จะทำให้การประชาสัมพันธ์สามารถทำได้อย่างทั่วถึงมากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ การใช้งบประมาณที่ได้รับการจัดสรรมาต้องเป็นไปอย่างคุ้มค่าและประหยัด เพื่อให้ผู้สูงอายุเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

5.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้คือ

1) องค์การบริหารส่วนตำบลได้มีการให้บริการผู้สูงอายุด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลเป็นประจำอย่างสม่ำเสมอ มีการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุร่วมกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพประจำตำบล (รพ. สต.) ตามช่วงเวลาอันสมควร เช่น วันปีใหม่ วันสงกรานต์ เป็นต้น องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งมีการจัดบริการดูแลรักษาผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยอย่างต่อเนื่องโดยชุมชนเพื่อชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งมีการจัดรถยนต์ฉุกเฉินรับส่งผู้สูงอายุและประชาชนอื่นๆ ไปทำการตรวจรักษา ณ โรงพยาบาลใกล้เคียง องค์การบริหารส่วนตำบลบางแห่งใช้

รถยนต์ส่วนตัวของผู้บริหารหรือของเจ้าหน้าที่นำผู้สูงอายุหรือประชาชนที่เจ็บป่วยไปส่งโรงพยาบาลที่ใกล้เคียงเป็นประจำเมื่อได้รับการแจ้งมาจากผู้ที่เจ็บป่วย

ผู้สูงอายุนับจะมีอายุเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เมื่อมีอายุมากขึ้นสุขภาพพลานามัยก็จะเสื่อมถอยลงเป็นลำดับ และความเจ็บไข้ได้ป่วยก็จะตามมา ดังนั้นจึงควรมีเตรียมการช่วยเหลือผู้สูงอายุที่เหมาะสม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีโครงการแนะนำบุตรหลานและญาติพี่น้องให้ช่วยดูแลผู้สูงอายุอย่างถูกต้องและเหมาะสม ควรมีการประสานงานกับโรงพยาบาลทำการตรวจสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นประจำเพื่อให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ควรมีการจัดเตรียมรถยนต์ฉุกเฉินสำหรับนำผู้สูงอายุที่เจ็บไข้ได้ป่วยไปส่งโรงพยาบาลเพื่อทำการรักษาให้ทันเวลา นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรจัดหน่วยพยาบาลไว้ประจำหมู่บ้านเพื่อทำการรักษาผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยกะทันหันก่อนนำไปส่งโรงพยาบาลใกล้เคียงต่อไป

2) เงินเบี้ยยังชีพของผู้สูงอายุได้รับการจัดสรรตามระเบียบจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น แต่ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความต้องการได้รับเบี้ยยังชีพเพิ่มมากกว่านี้ สำหรับงบประมาณเกี่ยวกับการจัดทำกิจกรรมในการส่งเสริมอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุยังได้รับการจัดสรรน้อยเกินไปไม่เพียงพอต่อการดำเนินการที่เหมาะสม สำหรับการส่งเสริมกลุ่มอาชีพให้กับผู้สูงอายุ มีการจัดการอบรมหรือให้บริการเกี่ยวกับการประกอบอาชีพเพื่อเพิ่มรายได้ของผู้สูงอายุอยู่บ้าง แต่ยังไม่ประสบความสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีโครงการส่งเสริมการประกอบอาชีพที่เหมาะสมแก่ผู้สูงอายุ เช่น จัดการอบรมการประกอบอาชีพของแต่ละท้องถิ่นให้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุมีรายได้เพิ่มขึ้น นอกจากนี้อาจจัดตั้งกองทุนเพื่อให้ผู้สูงอายุกู้ยืมไปประกอบอาชีพตามความสามารถเพื่อเพิ่มรายได้แก่ผู้สูงอายุ

3) ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีที่พักอาศัยเป็นของตนเอง มีบางคนอาจจะอาศัยอยู่กับบุตรหลานหรือญาติพี่น้อง จึงไม่ค่อยมีปัญหาเกี่ยวกับที่พักอาศัยของผู้สูงอายุมากนัก ในกรณีที่ที่พักอาศัยมีการชำรุดทรุดโทรมหรือได้รับความเสียหายจากภัยธรรมชาติต่างๆ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีงบประมาณในการซ่อมแซมที่พักอาศัยน้อยหรือไม่มีเลย องค์กรบริหารส่วนตำบลต้องประสานงานขอความร่วมมือไปยังหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง ดังนั้นจึงควรมีการเตรียมการช่วยเหลือซ่อมแซมที่พักอาศัยในกรณีนี้ไว้ด้วย นอกจากนี้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการเตรียมการจัดหาที่พักอาศัยสำรองไว้สำหรับผู้สูงอายุในกรณีที่จำเป็นเร่งด่วน เช่น ในกรณีที่เกิดภัยธรรมชาติและที่พักอาศัยเสียหายจนไม่สามารถซ่อมแซมได้ในเวลาอันรวดเร็ว

4) องค์กรบริหารส่วนตำบลมีการจัดกิจกรรมนันทนาการสำหรับผู้สูงอายุเป็นประจำอย่างต่อเนื่อง เช่น การจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุไปทัศนศึกษาตามสถานที่ท่องเที่ยวต่างๆ การจัดกิจกรรมไปไหว้พระและทัศนศึกษาตามวัดต่างๆ การจัดกิจกรรมวันผู้สูงอายุในวันสงกรานต์ การจัดกิจกรรมการออกกำลังกาย การจัดกิจกรรมการพักผ่อนและบันเทิงในบางโอกาส เป็นต้น เนื่องจาก

การจัดการด้านนันทนาการแก่ผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุมีจิตใจที่ดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างมีความสุขทั้งทางกายและทางใจ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรมีโครงการด้านนันทนาการแก่ผู้สูงอายุอย่างสม่ำเสมอ

5) ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุได้รับการดูแลใจใส่จากบุตรหลานหรือญาติพี่น้องเป็นอย่างดี ผู้สูงอายุไม่ได้ถูกทอดทิ้งให้อยู่เพียงลำพังแต่อย่างใด องค์กรบริหารส่วนตำบลมีการส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมเยียนดูแลผู้สูงอายุในบางโอกาส มีการส่งเสริมความสัมพันธ์อันดีภายในครอบครัวระหว่างบุตรหลานหรือญาติกับผู้สูงอายุ มีการช่วยเหลือผู้สูงอายุเมื่อประสบปัญหาต่างๆ มีการสนับสนุนให้ชุมชนเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ เนื่องจากผู้สูงอายุต้องอยู่ในสังคมหรือชุมชน หรือกับบุตรหลาน หรือครอบครัว ผู้สูงอายุคงต้องการที่จะใช้ชีวิตอยู่ในสังคมอย่างมีความสุขทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ผู้สูงอายุได้รับทราบถึงสิทธิต่างๆ ที่จะได้รับ ควรจัดให้มีการส่งเสริมให้บุตรหลานและสมาชิกในครอบครัวให้มีความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุ ควรมีการจัดการอบรมผู้สูงอายุในเรื่องที่เกี่ยวข้องการใช้ชีวิตประจำวัน ควรมีการตรวจเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุเป็นประจำ ควรจัดให้มีการแนะนำหรือปรึกษาหารือหรือดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับคดีความต่างๆ รวมทั้งการแก้ไขปัญหาคอรัว ควรมีการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีคุณสมบัติตามที่กฎหมายกำหนดได้รับการสงเคราะห์ในการจัดการศพตามประเพณี จัดการศึกษาเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง และ

6) องค์กรบริหารส่วนตำบลสนับสนุนให้มีการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนในชุมชน โดยการจัดตั้งชมรมหรือกิจกรรมต่างๆ เช่น ชมรมผู้ดูแลผู้สูงอายุ ชมรมผู้สูงอายุ เครือข่ายในการส่งเสริมและดูแลผู้สูงอายุที่เป็นผู้ป่วยติดเตียง เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุร่วมกับองค์กรบริหารส่วนตำบลใกล้เคียงเป็นครั้งคราวอีกด้วย การสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนผู้สูงอายุจะทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลต่างๆ ในชุมชนและผู้สูงอายุ จะทำให้ผู้สูงอายุได้รับความช่วยเหลือและมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ตลอดจนการรับรู้ข้อมูลข่าวสารและการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการใช้ชีวิตความเป็นอยู่และการดูแลสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรให้ความสำคัญของการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุนให้กับผู้สูงอายุ โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครอบครัว ญาติพี่น้อง เพื่อนบ้าน ชุมชนและนักวิชาชีพทางด้านสาธารณสุข เพื่อตอบสนองความต้องการ ตลอดจนการช่วยเหลือ การดูแล และการให้บริการแก่ผู้สูงอายุ เพื่อเป็นการส่งเสริมสุขภาพและยกระดับคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุให้ดีขึ้น

5.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นผู้สูงอายุเกี่ยวกับปัจจัยการบริหาร สรุปได้ดังนี้คือ ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรบริหารส่วนตำบลรวมทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.02) และ

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลรายด้านทุกด้าน (ด้านภาวะผู้นำ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการประชาสัมพันธ์) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 4.09, 3.81, 4.20 และ 3.98 ตามลำดับ)

5.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นผู้สูงอายุเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ สรุปได้ดังนี้คือ ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลรวมทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.40) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลรายด้านทุกด้าน (ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย 3.42, 3.10, 3.20, 3.64, 3.50, และ 3.51 ตามลำดับ)

5.5 ผลการทดสอบสมมติฐาน การเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตามปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกัน พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน แตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) โดยที่ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสเป็นสมรส มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.5277) มากกว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด และที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ (ค่าเฉลี่ย 3.0983 และ 3.2561 ตามลำดับ)

ผู้สูงอายุที่มีรายได้อื่นที่ได้รับแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน แตกต่างกัน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01) โดยที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้อื่นที่ได้รับ มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน มีความเหมาะสม (ค่าเฉลี่ย 3.6710) มากกว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้อื่นที่ได้รับไม่เกิน 1,000 บาทต่อเดือน และที่มีรายได้อื่นที่ได้รับมากกว่า 1,000 บาทต่อเดือน (ค่าเฉลี่ย 3.4180 และ (ค่าเฉลี่ย 3.1491) ตามลำดับ)

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน (ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01)

5.6 องค์ความรู้ที่ได้รับ

จากผลการวิจัยในครั้งนี้ ซึ่งประกอบด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การสำรวจความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่ได้รับเบี้ยยังชีพจากองค์การบริหารส่วนตำบล และการสนทนากลุ่มเฉพาะโดยผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านรัฐประศาสนศาสตร์และด้านผู้สูงอายุ สามารถสรุปองค์ความรู้ที่ได้รับคือ ปัจจัยการบริหารซึ่งประกอบด้วย ภาวะผู้นำ งบประมาณ บุคลากร และการประชาสัมพันธ์ จะส่งผลทำให้ผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุมีความสำเร็จ ดังนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องร่วมมือประสานงานกันเพื่อทำให้การบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความเป็นภาวะผู้นำที่ดี การจัดสรรงบประมาณในการดำเนินการในกิจกรรมต่างๆ ต้องมีความเหมาะสมเพื่อให้สามารถปฏิบัติงานได้จริง การสรรหา การคัดเลือก และการพัฒนาบุคลากรที่ปฏิบัติงานจะต้องทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้ได้บุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงานตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย และการประชาสัมพันธ์ต้องกระทำอย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง เพื่อให้ผู้สูงอายุได้รับทราบข้อมูลข่าวสารที่เป็นปัจจุบันและเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ได้อย่างทั่วถึง

6. การอภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ มีดังนี้คือ

6.1 จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน (ด้านภาวะผู้นำ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการประชาสัมพันธ์) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด 16 ข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก จำนวน 14 ข้อ และมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ คือ ข้อ 7. อบรม ฝึกอบรมที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และ ข้อ 8. อบรม ฝึกอบรมที่เหมาะสมในการบริการด้านสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าองค์การบริหารส่วนตำบล งบประมาณในการดำเนินงานโดยทั่วไปอย่างจำกัด แต่มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานต่างๆ อยู่เป็นจำนวนมาก จึงไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอต่อการส่งเสริมอาชีพแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งการบริการทางด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาลแก่ผู้สูงอายุ

6.2 จากความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วน ตำบล พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหาร

จัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน (ด้านสุขภาพและการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน) มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์การบริหารส่วนตำบลทั้งหมด 24 ข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 22 ข้อ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า องค์การบริหารส่วนตำบล มีภาระหน้าที่ความรับผิดชอบอยู่เป็นจำนวนมาก แต่มีงบประมาณและบุคลากรในการดำเนินงานจำกัด จึงทำให้ผลการบริหารจัดการกิจกรรมต่างๆ รวมทั้งผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการของผู้สูงอายุยังไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร

6.3 ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามสถานภาพสมรส พบว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน แตกต่างกัน โดยที่ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสเป็นสมรส มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน มีความเหมาะสมมากกว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสเป็นโสด และที่มีสถานภาพสมรสเป็นหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพสมรสเป็นสมรสซึ่งมีภาระหน้าที่ทางครอบครัวที่ต้องดูแล มีความเห็นว่าการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมีความเพียงพอในระดับหนึ่ง ส่วนผู้สูงอายุที่เป็นโสดและที่เป็นหม้าย/หย่า/แยกกันอยู่ไม่ต้องมีภาระหน้าที่ทางครอบครัวต้องรับผิดชอบมากนัก จึงมีความต้องการเรื่องอื่นมาก การให้บริการจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับจึงยังไม่พอเพียง

ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำแนกตามรายได้อื่นที่ได้รับ พบว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้อื่นที่ได้รับต่อเดือนแตกต่างกัน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน แตกต่างกัน โดยที่ผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้อื่นที่ได้รับต่อเดือน มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้าน มีความเหมาะสมมากกว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้อื่นที่ได้รับไม่เกิน 1,000 บาทต่อเดือน และผู้สูงอายุที่มีรายได้อื่นที่ได้รับมากกว่า 1,000 บาทต่อเดือน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ผู้สูงอายุที่มีรายได้อื่นมากกว่า สามารถอาศัยรายได้อื่นที่ได้รับสำหรับการใช้จ่ายในการดำเนินชีวิตประจำวันของตนเอง จึงทำให้มองเห็นว่าการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่มีความสำคัญต่อตนเองนัก ซึ่งแตกต่างจากผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้อื่นที่ได้รับ ยังคงต้องอาศัยการบริการจากองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่นอยู่ จึงทำให้มองเห็นว่าการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังมีความสำคัญต่อตนเองอยู่

6.4 จากการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน พบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน (ด้านภาวะผู้นำ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร และด้านการประชาสัมพันธ์) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทุกด้านและรายด้านทุกด้าน (ด้านสุขภาพ และการรักษาพยาบาล ด้านรายได้ ด้านที่พักอาศัย ด้านนันทนาการ ด้านความมั่นคงทางสังคม ครอบครัว ผู้ดูแลและการคุ้มครอง และด้านการสร้างบริการและเครือข่ายการเกื้อหนุน) ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าปัจจัยการบริหารจะส่งผลทางบวกต่อการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กล่าวคือ ถ้าหากปัจจัยการบริหารมีเพียงพอและมีความเหมาะสมมากขึ้น จะส่งผลทำให้ผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุดีขึ้น ผลการวิจัยที่ได้แสดงให้เห็นว่า แม้ว่าปัจจัยการบริหารจะมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก แต่ผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุยังคงอยู่ในระดับปานกลาง แสดงว่าการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังคงอยู่ในระดับที่ยังไม่น่าพอใจ ดังนั้นถ้าหากปรับปรุงและส่งเสริมปัจจัยการบริหารให้ดีขึ้นกว่านี้ จะทำให้ผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีขึ้นตามไปด้วย

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 จากความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการเป็นรายข้อ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 2 ข้อ คือ อบต. มีงบประมาณที่เหมาะสมในการส่งเสริมอาชีพเกี่ยวกับผู้สูงอายุ และ อบต. มีงบประมาณที่เหมาะสมในการบริการด้านสุขภาพและอนามัยของผู้สูงอายุ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงควรจัดหาและได้รับการจัดสรรงบประมาณเกี่ยวกับงานสวัสดิการของผู้สูงอายุให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้สามารถนำมาดำเนินงานเกี่ยวกับงานสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างทั่วถึงในทุกกิจกรรมของงานสวัสดิการผู้สูงอายุ

7.2 จากความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ พบว่า ผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถาม มีความคิดเห็นเกี่ยวกับผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งหมด 24 ข้อ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง จำนวน 22 ข้อ แสดงว่าผลการบริหารจัดการงานสวัสดิการผู้สูงอายุ ยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุโดยทั่วไปได้ ดังนั้นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรมีการปรับปรุงการบริหารงานด้านนี้

ใหม่ โดยกำหนดแผนงานและกิจกรรมที่จะเอื้ออำนวยต่อการให้บริการงานสวัสดิการผู้สูงอายุได้ผลดียิ่งขึ้น

References

- Department of Local Government Promotion, Ministry of Interior, (2005). *Elderly Welfare Standard (in Thai)*. Bangkok: Thailand Agricultural Cooperative Conglomeration, Ltd.
- Boonton Dockthaisong, (2008). *Organizational Management (in Thai)*. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Elderly Act, B.E. (2003). *The Government Gazette*, No. 120 (in Thai), 31 August B.E. 2003.
- Information Technology and Communication Center, (2014). *Thailand Elderly Population; Present and Future (in Thai)*. Bangkok; Office of the Permanent Secretariat, Ministry of Social Development and Human Security.
- National Statistical Office, (2014). Survey of Elderly Population in Thailand, B.E. 2557 (in Thai). Bangkok, Thailand.
- Bryman, Alan, (2012). *Social Research Methods*. 4th ed. New York: Oxford University Press Inc.
- Curtis, Bruce and Cate Curtis, (2011). *Social Research: A Practical Introduction*. Los Angeles: SAGE Publication Ltd.
- Day, Christine L. and Susan E. Howell, (2000, August). Complexity of Gender Gap, *The Journal of Politics*, 6(2),858-874.
- DuBrin, Andrew J. and R. Duane Ireland, (1993) *Management and Organization*. College Division, South-Western Pub. Co.
- Kerzer, Harold, (2001). *Strategic Planning for Project Management using a Project Management Maturity Model*. New York: Wiley
- Titmuss, Richard M. (1974). *Social Policy, An Introduction*. New York: Pantheon Press.

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของ
มหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย

THE STRATEGY OF BUDDHIST HUMAN RESOURCE DEVELOPMENT TOWARDS THE
HIGH COMPETENCY ORGANIZATION OF BUDDHIST UNIVERSITIES OF THAI
SANGHA

ประเสริฐ ธิลา *

Prasert Thilao

บทคัดย่อ

บทความนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ของคณะสงฆ์ไทย 2) เพื่อศึกษาการบูรณาการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทั่วไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา 3) เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Quantitative Research) ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโดยการสำรวจภาคสนามจะใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับดูแลงานด้านการพัฒนาบุคคลจำนวน 10 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า

1. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยมีนโยบายที่กำหนดทิศทางการพัฒนาบุคลากรที่ชัดเจนมีการวางแผนเส้นทางความก้าวหน้าของบุคลากรทุกคนแต่ยังขาดการวางแผนการพัฒนาบุคลากรที่ยังไม่ครอบคลุมทุกภาคส่วนการกำหนดอัตรากำลังบุคลากรยังไม่สอดคล้องกับภาระงานและเวลาทำงาน ตลอดถึงการสรรหาบุคลากรมีการ

---

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

สรรหาบุคลากรในหน่วยงานที่ได้รับการพัฒนาแล้วเข้าบรรจุในตำแหน่งที่ว่าง ตลอดถึงมีการนำผลการปฏิบัติงานมาประกอบการพิจารณาความดีความชอบ แต่ยังคงขาดการสนับสนุนการเบิกจ่ายสวัสดิการแก่บุคลากรยังไม่ทั่วถึง

2. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการ (หลักไตรสิกขา) มหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และคุณธรรมส่งเสริมให้บุคลากรทำความเข้าใจในกฎ กติกาการอยู่ร่วมกันเคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน และเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานปลูกจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สัมพันธ์ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมชำนาญและก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ และเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานโดยปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันมีการพัฒนางานให้เป็นที่ไปตามครรลองคลองธรรมมีการนำหลักศีลมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการในองค์กรมีการส่งเสริมในเรื่องการศึกษาในสาขาวิชาหรือหลักสูตรสูงขึ้นมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้กับบุคลากรเล่าเรียนในระดับสูง โดยให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

3. การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ในส่วนของนโยบายการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยมีความเห็นที่สอดคล้องกันและสามารถตอบรับแผนการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ฉบับที่ 11 มี ยุทธศาสตร์ 5 ด้าน คุมพันธกิจ 4 ด้าน บวกเรื่องการบริหารจัดองค์กรเข้าไป ในแต่ละด้านมีความเกี่ยวข้องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในแผนแล้วมีรายละเอียดเป็นตัวบ่งชี้ เป็นโครงการ โดยเฉพาะนโยบายของมหาวิทยาลัยที่กำหนดไว้ในแผนปฏิบัติการประจำปี ส่งเสริม สนับสนุนให้บุคลากรมีการพัฒนาก้าวหน้าในหน้าที่มากขึ้นเรียกว่ากระบวนการเป็นไปตามหลักเกณฑ์ ส่งเสริมและพัฒนาทางด้านการศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อทั้งสายวิชาการ หรือบุคลากรทางการศึกษาโดยจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งไว้ทุกปีงบประมาณถ้าบุคคลมีความรู้ความสามารถตรงตามคุณสมบัติที่มหาวิทยาลัยกำหนดไว้

มีการกำหนดเป็นนโยบายของมหาวิทยาลัยเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในองค์กรโดยผ่านกระบวนการให้การศึกษาสนับสนุนให้ทุนการศึกษาไปศึกษาต่อในขั้นที่สูงขึ้น ส่งเสริมให้บุคลากรไปอบรมสัมมนาเพิ่มพูนความรู้ตามสายงานที่ตนเองปฏิบัติงาน เพื่อนำองค์ความรู้ที่ได้รับมาปรับปรุง เพิ่มทักษะในการทำงานมีหลักเกณฑ์การพัฒนาบุคลากรโดยการเพิ่มศักยภาพของบุคลากรในองค์กรโดยผ่านกระบวนการให้การศึกษา

คำสำคัญ : กลยุทธ์, ทรัพยากรมนุษย์, สมรรถนะสูง

ABSTRACT

The objectives of this study were 1) to study generality of human resource development in higher education institute of Thai Sangha. 2) to study concepts and theory about human resourcedevelopment according to Buddhist way and 3) to Forward the Buddhist integration human resourcedevelopment to high performance organization of higher education institute of Thai Sangha. For qualitative research , the study was conducted by in-depth interviewing from 10 key informants selected by purposive method. The data were analyzed by using content analysis.

The research findings were as follows :

1. Human resource development in higher education institute of Thai Sangha found that had human resourcedevelopment policy to set career path for all staffs but lack of planning to spread to the provincial. Moreover manpower planning did not be consistent with task and office hours, including to the condition of recruitment , performance appraisal and lack of supporting in welfare.

2. The Buddhist integration human resource development by Trisikka in higher education institute of Thai Sangha found that university have promoted staffs behave well follow morality and the virtue , try to understand in the rule , coexisting rules respect the right and the duty of one another ,emphasize activity arrangement for develop the efficiency in work practice grows the conscious by human resourcedevelopment activities such as training , education and development for them skills ,new knowledge and experience for high efficiency in their jobs without exploiting each other.

3. The human resource development in higher education institute of Thai Sangha in the part of human resourcedevelopment policy of the university has an opinion that conforms and support with development plan No 11 that be composed of 5 Strategies , 4 Missions and organization management. All of plan was the detail that formed indicate in the project ,especially yearly plan to support human resourcedevelopment activities and the potential development process . Moreover, there is the specification of the policy to become to learning organization that will be supported to high performance organization of higher education institute of Thai Sangha.

1. บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงด้านสังคมปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขันในด้านต่าง ๆ ความแตกต่างจึงเกิดขึ้นในสังคมทั้งความคิดความเห็น พฤติกรรมการแสดงออกจึงเป็นปรากฏการณ์ใหม่ของคนในสังคมไทย สืบเนื่องมาจากความเจริญที่ได้พัฒนาไปอย่างรวดเร็วยิ่งสังคมมีความเจริญไปมากเท่าใด คนในสังคมนั้นจะต้องพยายามปรับตัวให้กับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปให้มากเท่านั้น และความจำเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้า มาตรฐานของชีวิตคนที่พยายามให้มีความเสมอภาคกันตามระบบการปกครองที่ทุกฝ่ายต้องการให้มีความสมบูรณ์เหมาะสม เข้ากับยุคสมัยนิยมในการปฏิวัติวิทยาศาสตร์ทางสังคมให้เอื้อต่อการแก้ปัญหาวิกฤตสังคมไทยที่มีความหลากหลายซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

การทำงานทุกอย่างต้องมีการเกี่ยวข้องประสานงานประโยชน์กับผู้อื่นเสมอ จึงต้องรู้จักทำตัวให้ใจกว้าง ให้เห็นความสำคัญของผู้อื่นและงานของผู้อื่นเท่ากับความสำคัญของตนเอง และสำคัญที่สุดต้องเข้าใจให้ตรงกันว่าการประสานงานกัน โดยมุ่งหวังผลสำเร็จร่วมกันเป็นสิ่งสำคัญกว่าสิ่งอื่น” ดังนั้น ในปัจจุบันนี้การบริหารงานใด ๆ จะเกิดประสิทธิผลได้ ผู้เป็นหัวหน้าหรือของผู้บริหารจะต้องกระจายความรับผิดชอบอย่างเป็นธรรมไปสู่ผู้ใต้บังคับบัญชาในหน่วยงานของตน ถึงแม้ว่าไม่มีปัจจัยใดที่สามารถควบคุมการเปลี่ยนแปลงภายในหน่วยงาน ก็ตาม แต่สิ่งหนึ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาได้ตลอดเวลา ก็คือ แนวคิดความสามารถของผู้บริหารในองค์กร (Owens, 1981)บนพื้นฐานที่ว่า ไม่มีรูปแบบการบริหารใด ที่เหมาะสมกับทุกสภาพการณ์ ในทำนองเดียวกันย่อมไม่มีผู้นำคนใดที่จะเหมาะสมกับการบริหารงานในทุกองค์กรและทุกสถานการณ์ ดังนั้นผู้บริหารหน่วยงานจึงต้องมีความสามารถในการใช้บทบาทแนวคิดให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ (McCorkle and others, 1982) โดยสามารถปรับตัวให้เหมาะสมกับทุกสถานการณ์ได้และใช้ความรู้ความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารงานอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

มหาวิทยาลัยต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์เพื่อให้สอดคล้องกับการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้และปรับเปลี่ยนไปสู่การเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ในอนาคต ในขณะที่ประเทศไทยจำเป็นต้องเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี 2558 นั้น คำถามที่สำคัญต่อมหาวิทยาลัยสงขลไทยในยุคปัจจุบันคือ “จะจัดวางสถานะ บทบาท และทำอย่างไร? จึงจะสอดคล้องกับความเป็นไปในวิถีแห่งอาเซียน และนอกเหนือจากการวางสถานะให้สอดคล้องแล้ว คำถามต่อไปคือ จะเข้าไปช่วยส่งเสริมบทบาท แนวทางในการพัฒนาประชาคมอาเซียนใน 3 เสาหลักได้อย่างไร จึงจะทำให้มหาวิทยาลัยสงขลเป็นอีกทางเลือกหนึ่งในการพัฒนา “พลเมืองอาเซียน” ให้สามารถอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุขท่ามกลางความหลากหลายของศาสนา ภาษา วัฒนธรรม และชาติพันธุ์

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการการพัฒนาบุคลากรทั้งด้านองค์กร ด้านการศาสนาและศีลธรรมคุณธรรมภายในชาติเพื่อ

นำไปสู่การพัฒนาประเทศอย่างมีคุณธรรม (Boonton Dockthaisong, 2008 : 36) ได้กล่าวว่า “วิชาการพัฒนามนุษย์ตามหลักศาสตร์เชิงพุทธนั้นจะให้คำตอบที่เด่นชัด คือการมุ่งตรงไปยังฐานรากของมนุษย์หรือใจที่เป็นต้นน้ำของมนุษย์ สมองสงฆ์ให้เป็นผู้รู้ดีปฏิบัติดี นั่นคือ ทำมนุษย์ให้มีวิชาและจรณะ ซึ่งสอดคล้องการหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการแก้ปัญหาสังคมมนุษย์ได้ในทุกด้าน คำสอนทางพระพุทธศาสนาซึ่งถูกนำเสนอเป็นแนวทางเลือกใหม่ในการแก้ปัญหาสังคมของมนุษย์ ในเบื้องต้นหรือสร้างสมองอัจฉริยะให้แก่มนุษย์ในครอบครัวและองค์กร”

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนี้ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยนำเอาพุทธญาณวิทยาและหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์โดยทั่วไปประยุกต์กันเพื่อสร้างและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรทั้งนี้เพื่อเป็นการเสริมสร้างแนวทางต้นแบบของทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพในการมุ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์ เพื่อหาคำตอบว่าการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการในการมุ่งสู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีรูปแบบ หลักการ วิธีการ และผลอย่างไร เพื่อเป็นกลไกในการบริหารงานในองค์กรของตนเอง ตลอดจนเป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ด้วยพุทธบูรณาการและเป็นแนวทางให้นักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคมไทยสามารถใช้เป็นต้นแบบ (Role Model) ในการผลิตทรัพยากรมนุษย์ให้สอดคล้องกับความต้องการขององค์กรเพื่อเป็นตัวแบบในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่เปี่ยมล้นไปด้วยศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา เป็นการนำสิ่งที่มีค่าที่พระพุทธเจ้าท่านได้สละเวลาทั้งชีวิต เฝงใจความทุกข์ทรมานต่างๆ เพื่อพิสูจน์ให้ชาวโลกได้เห็นว่าเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการดำเนินชีวิตที่มีอยู่อย่างสมบูรณ์ มีความสุขทั้งกายและใจ อันจะนำไปสู่การสร้างเป็นนโยบายพัฒนาประเทศให้เกิดความมั่นคงอย่างยั่งยืน ที่มีลักษณะของสังคมแบบ Share & Care รวมทั้งขับเคลื่อนนำพามหาวิทยาลัยสงฆ์ไปสู่องค์กรที่มีขีดสมรรถนะสูง ประสบความสำเร็จอย่างยั่งยืนในระยะยาวเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนามหาวิทยาลัยสงฆ์ต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของมหาวิทยาลัยสงฆ์ของคณะสงฆ์ไทย
- 2.2 เพื่อศึกษาการบูรณาการแนวคิด และทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทั่วไปกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักพระพุทธศาสนา
- 2.3 เพื่อนำเสนอกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินการวิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้วิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ทั้งนี้เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามโดยการสำรวจภาคสนามจะใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลกับผู้บริหารของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารระดับสูง ซึ่งประกอบด้วยผู้บริหารระดับสูงที่ทำหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับดูแลงานด้านการพัฒนาบุคคล จำนวน 10 ท่าน

การเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงเป็นแบบสัมภาษณ์เชิงโครงสร้าง (Structural Interviewing Guideline) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) เป็นเกณฑ์และจะใช้แนวคิดทฤษฎีการต่อจิ๊กซอว์ (JigsawPuzzle) คือ การสอบถามเพิ่มเติมในรายละเอียดจนสามารถนำมาประมวลต่อเรื่องให้เห็นภาพรวม (Big picture) และรายละเอียดปลีกย่อย (Decorated Context)

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ประกอบบริบท (Context Content Analysis Technique) ทั้งนี้การวิเคราะห์ข้อมูลได้วิเคราะห์ไปพร้อมๆกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีการตรวจสอบข้อมูลที่ผ่านมาตรวจสอบข้อมูลแล้ว มาจัดทำให้เป็นระบบหาความหมาย แยกแยะองค์ประกอบ ทั้งเชิงโยงและหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อที่สามารถนำไปสู่ความเข้าใจต่อการเปลี่ยนแปลงปรากฏการณ์ และรูปแบบความเข้าใจกับความหลากหลายและความแตกต่างของข้อมูลที่รวบรวมมา เพื่อนำเสนอรายงานผลภาพรวม ของรูปแบบของกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย

วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย โดยการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลด้วยกระบวนการวิเคราะห์จากเนื้อหาจากการสัมภาษณ์ คือการนำเสนอส่วนที่ว่าด้วยความน่าเชื่อถือของงานวิจัยเชิงคุณภาพเป็นสิ่งที่จำเป็น ซึ่งแพตตัน (Patton) ได้เสนอไว้ว่า “ผู้วิจัยเชิงคุณภาพต้องมีกฎเกณฑ์ด้วยวิธีในการรายงานที่มีประสิทธิภาพในการรวบรวมข้อมูล และกระบวนการของการวิเคราะห์ที่จะอนุญาตให้ผู้อื่นตรวจสอบผลผลิตของการรายงาน (Patton, M, 1990 : 462) เกณฑ์การพิจารณาความแกร่งทางวิชาการหรือความน่าเชื่อถือที่กล่าวมาข้างต้น โดยอธิบายการใช้วิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งความน่าเชื่อถือนั้นสามารถสรุปให้เข้าใจมี 4 วิธีการคือ (1) การจัดระบบการเก็บ

หลักฐานเพื่อตรวจสอบงานวิจัย (AuditTrail) (2) การศึกษาเพื่อสร้างความคุ้นเคย (FamiliarizationStudy) (3) การตรวจสอบข้อมูลแบบหลายทิศทาง (Triangulation) และ (4) การตรวจสอบข้อมูลให้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริง (Joungtrakul, J 2001)

4. ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง“กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย” ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้วิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างวิธีวิจัยเชิงปริมาณและวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview)

จากการแปรผลข้อมูลข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ของผู้บริหารมหาวิทยาลัย 10 รูป ในงานวิจัยกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย จะเห็นได้ว่าปัจจัยที่จะนำทางองค์กรไปสู่การได้เปรียบทางการแข่งขัน และเท่าทันต่อกระของการเปลี่ยนของโลกที่รวดเร็ว ภายใต้สังคมยุคโลกาภิวัตน์หรือสังคมฐานความรู้ (Knowledge base society) นั้นสถาบันสถาบันการศึกษา ระดับอุดมศึกษาจะต้องพิจารณาถึงองค์ประกอบต่างๆอันได้แก่

4.1 การสร้างนโยบายการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย ได้แก่ การพัฒนาบุคลากรให้มีสมรรถนะ (Competency) ให้เป็นผู้มีความรู้ (knowledge) ทักษะในการปฏิบัติงาน (Skill) และมีทัศนคติที่ดี (Attitude) ในงานอาชีพ สามารถรองรับแผนการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยฉบับที่ 11 ผ่านกระบวนการทางการพัฒนาทรัพยากรที่มุ่งประเด็นการพัฒนาบุคลากรให้มีขีดความสามารถในการทำงานสูงขึ้นทั่วถึงด้วยวิธีการ

1) การฝึกอบรม (Training) อันเป็นการพัฒนาที่ก่อให้เกิดทักษะทันสมัย การเปลี่ยนแปลง ให้มีความเสมอภาคกันทั้งองค์กร

2) การให้การศึกษา (Education) อันเป็นการสร้างบุคลากรให้มีคุณวุฒิเพิ่มขึ้น จนกระทั่งเกิดความหลากหลายในสมรรถนะ

3) การพัฒนา (Development) โดยการจัดให้มีการพัฒนาบุคลากรอย่างสม่ำเสมอ มีความต่อเนื่อง เพื่อที่จะก่อให้เกิดการปฏิบัติงานในสายงานต่างๆที่ตนเองรับผิดชอบ

4.2) การวางแผนอัตรากำลัง สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยควรมีกระบวนการคาดการณ์ความต้องการคนในองค์กร โดยเปรียบเทียบกำลังคนที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อก่อให้เกิดความมั่นใจ ว่ามีจำนวนและประเภทของบุคลากรตรงตามความต้องการ ซึ่งมีตินี้ครอบคลุมตั้งแต่กระบวนการภายในองค์กร และกระบวนการที่มีผลต่อองค์กรโดยมีกระบวนการเริ่มต้นที่การวางแผนอัตรากำลังเพื่อสนับสนุนบุคลากรในการทำงานเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมาย มี

การใช้เทคโนโลยีและวิธีที่เหมาะสมในการเพิ่มประสิทธิภาพและผลผลิตเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์หลักของกระบวนการงาน มีการปรับปรุงกระบวนการหลักและกระบวนการสนับสนุนของหน่วยงานอย่างสม่ำเสมอโดยใช้ข้อมูลป้อนกลับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ มีวิธีการจัดการกระบวนการให้มีประสิทธิภาพเพื่อลดขั้นตอนในการทำงาน และเพิ่มประสิทธิภาพของงานอีกด้วย

4.3 การสรรหาเพื่อการคัดเลือก สถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยต้องมีบุคลากรที่เป็นคนดีและคนเก่ง ซึ่งจะช่วยขับเคลื่อนกลไกของสถาบัน ฯ ให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สามารถนำพาศูนย์บุคลากรและนิสิตให้มีศักยภาพที่จะแข่งขันในเวทีโลกได้ การสรรหาและเลือกสรรบุคคลเข้าสถาบัน ฯ การสรรหาและเลือกสรรถือเป็นภาระหน้าที่ที่สำคัญที่สุดอย่างหนึ่งของการบริหารทรัพยากรบุคคล อีกทั้งยังถือว่าเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีของการดำเนินการพัฒนาบุคลากรในระยะยาวเพราะการสรรหาบุคลากรที่มีคุณภาพเข้ามาทำงานจะก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ของงานที่มีประสิทธิภาพและจะช่วยให้บุคลากรสั่งสมความรู้ให้มากขึ้นเพื่อพัฒนาความเชี่ยวชาญในอาชีพของตน

4.4 การส่งเสริมการพัฒนาและการพัฒนาบุคลากร เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพด้านทักษะ ความชำนาญในการทำงานตลอดจนการละลายพฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งโดยปกติบุคลากรแต่ละคนจะมีทัศนคติแตกต่างกันไป ปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรสามารถทำได้ด้วยวิธีการฝึกอบรม ปฐมนิเทศ ส่งไปดูงานต่างประเทศ ร่วมสัมมนาทั้งในและนอกสถานที่ ฯลฯ เพื่อบุคลากรนั้นๆ จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ ช่วยกระตุ้นให้พนักงานเกิดความคล่องตัวในการทำงานมากยิ่งขึ้นและมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร ภายใต้ความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี คุณสมบัติขององค์กรสมรรถนะสูงในมิติที่ให้ความสำคัญกับผู้บริหารองค์กร โดยมีการกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ ค่านิยม ทิศทาง และความคาดหวังที่ชัดเจน มีวิธีการสื่อสารที่ดีในการถ่ายทอดวิสัยทัศน์และขั้นตอนปฏิบัติงานกับบุคลากรทุกระดับมีวิธีการสร้างบรรยากาศการทำงาน และผลักดันบุคลากรให้ทำงานบรรลุตามภารกิจที่ได้รับมอบหมาย รวมทั้งมีการกระจายอำนาจให้บุคลากรในระดับต่างๆ สามารถตัดสินใจอย่างเหมาะสมมีการกำกับดูแลการทำงานอย่างเป็นระบบ

4.5 ด้านการประเมินผลงาน การประเมินผลการปฏิบัติงานนับเป็นเครื่องมือ หรือองค์ประกอบหนึ่งในกระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่องค์ประกอบต่าง ๆ มีความเชื่อมโยงและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ทั้งยังมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับแผนงานขององค์กร ซึ่งการประเมินผลการปฏิบัติงานนั้นมีส่วนสำคัญที่จะช่วยให้การบริหารทรัพยากรบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ข้อมูลที่ได้จากการประเมินสามารถนำไปใช้ประโยชน์ นับตั้งแต่ กระบวนการสรรหา การคัดเลือกบุคลากร สำหรับการฝึกอบรมและการพัฒนาบุคลากรในด้านต่าง ๆ

สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วนั้น การพัฒนาทางกายจะไม่เพียงพอต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ปฏิบัติงานได้เกิดประสิทธิภาพเพียงพอ ต้องมีการใช้หลักพระพุทธศาสนา มาเป็นแนวทางร่วมในการบริหารและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อฝึกอบรมกายวาจาใจให้เรียบร้อย และเจริญปัญญาให้ดังงามเป็นหลักธรรมเพื่อการพัฒนาความเป็นมนุษย์ประกอบด้วยศีลสมาธิและปัญญาเน้นการฝึกอบรมจากส่วนที่ง่ายไปหาส่วนที่ยาก คอยติดตามผลอยู่เสมอจะทำให้เกิดการพัฒนาอย่างถาวรและยั่งยืนซึ่งแนวทางการปฏิบัติตามหลักไตรสิกขาคือมรรค 8 รายละเอียดของไตรสิกขามีดังนี้

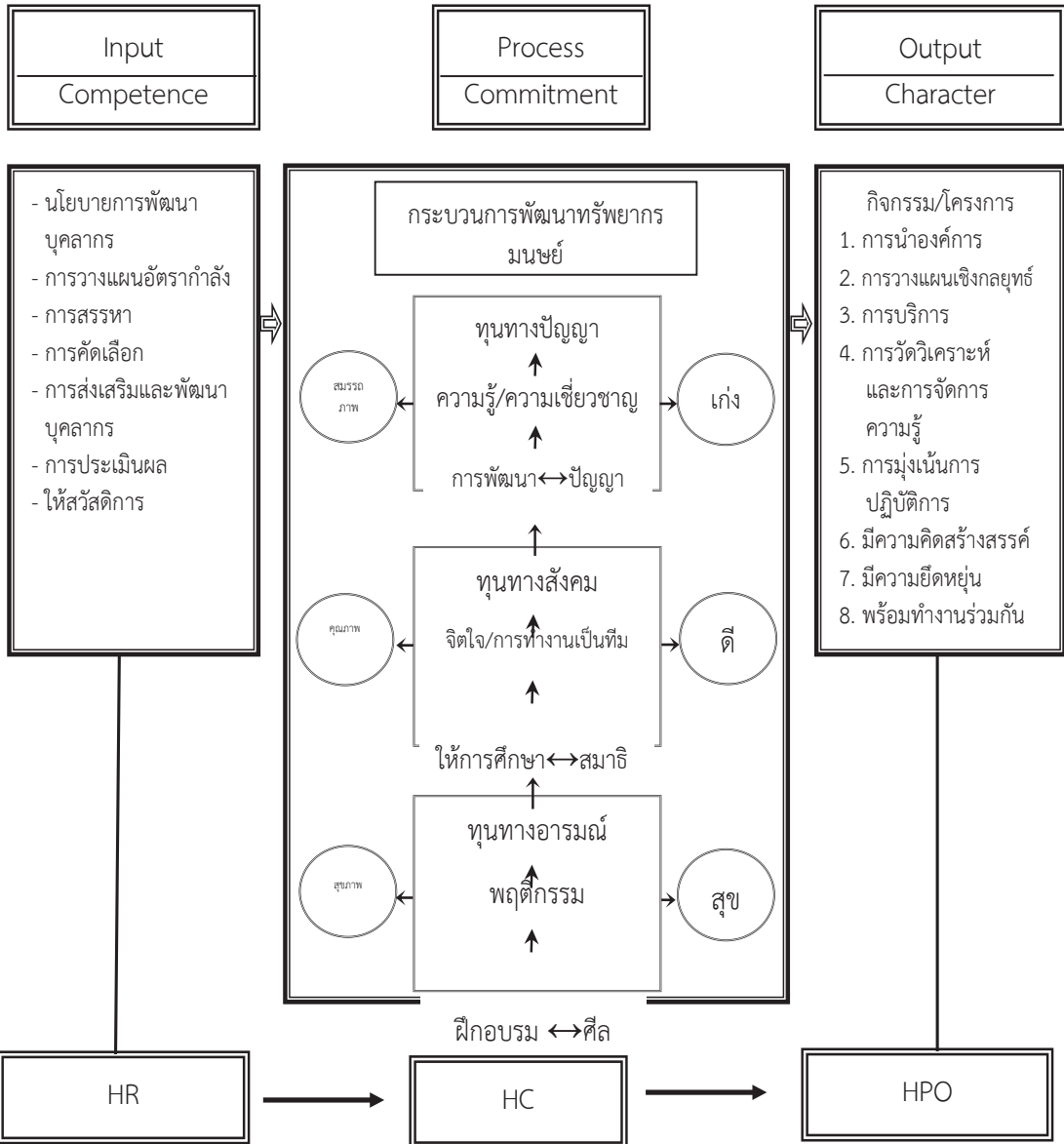
(1) ศีล หมายถึงข้อปฏิบัติสำหรับควบคุมกายและวาจาให้ตั้งอยู่ในความดีงามหรือความสุจริตทางกาย วาจา และอาชีพโดยศีล ได้แก่ ด้านอินทริยสังวร คือ การรู้จักใช้ร่างกายอย่างพอดี ด้านการเสพบริโภคกินอยู่อย่างพอดีมีอาชีพสุจริตไม่เบียดเบียนผู้อื่นปฏิบัติตามกฎกติกาของชุมชนสรุปแล้วความหมายของศีลก็คือการประพฤติดีเกื้อกูลแก่ตนเองและสิ่งแวดล้อมมรรค 8 ที่จัดอยู่ในศีล ได้แก่ สัมมาวาจา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ

(2) สมาธิ หมายถึงการทำให้ใจสงบแน่วแน่ไม่ฟุ้งซ่านเป็นสภาพของจิตที่ประกอบด้วยคุณธรรมความดีเช่นความเอื้อเฟื้อโอบอ้อมอารีประสิทธิภาพของจิตเช่นความเข้มแข็งหนักแน่นเพียรพยายามและเรื่องความสุขของจิตการไม่เครียดรำเริงเบิกบานมองโลกในแง่ดีจิตมีส่วนสนับสนุนให้ปัญญาเจริญงอกงามได้จิตที่เข้มแข็งมีความเพียรพยายามไม่ทอดถอยจะทำให้จดจ่อในเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างเต็มที่เรื่องที่คิดหรือพิจารณานั้นยากหรือละเอียดลึกซึ้งต้องมีจิตใจที่สงบแน่วแน่เป็นฐานที่จะให้ปัญญาทำงานและพัฒนาอย่างได้ผลมรรค 8 ที่จัดอยู่ในสมาธิได้แก่สัมมาวายามะ สัมมาสติและสัมมาสมาธิ

(3) ปัญญา หมายถึงความรู้เข้าใจหยั่งแยกได้ในเหตุผลดีชั่วคุณโทษประโยชน์มิใช่ประโยชน์ไตร่ตรองวิเคราะห์สืบสาวราวเรื่องหาเหตุปัจจัยและรู้ที่จะจัดแจงจัดการในทุกสิ่งที่เกิดขึ้นตามที่เป็นจริงปัญญาจะเป็นปัจจัยสนับสนุนให้บุคคลปรับแก้พฤติกรรมและสภาพจิตได้มรรค 8 ที่จัดอยู่ในปัญญาได้แก่สัมมาทิฐิและ สัมมาสังกัปปะ แนวปฏิบัติตามหลักไตรสิกขานั้นเป็นกระบวนการที่เป็นบูรณาการและเป็นปัจจัยต่อเนื่องต้องเป็นไปพร้อมกันทุกด้านไตรสิกขาจึงเป็นหลักธรรมที่ก่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลในด้านความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมกับสังคม (ศีล) ความสัมพันธ์ภายในตนเอง (จิต) และความคิดที่สนับสนุนกายและจิต (ปัญญา) ทั้งสามด้านสำคัญต่อความเป็นมนุษย์โดยสมบูรณ์การพัฒนานี้ไม่ควรนำไปเปรียบเทียบกับใครให้พิจารณาความก้าวหน้าโดยการเทียบกับตนเองการที่จะมีพฤติกรรมที่ดีสภาพจิตที่ดีงามต้องอาศัยพื้นฐานการมีความรู้ความคิดที่ถูกต้องเพื่อส่งเสริมให้เกิดความกระจำจรัสแก่ตนเองไม่หลงมัวเมาแนวทางในการปฏิบัติหรือข้อควรปฏิบัติที่พุทธธรรมกำหนดให้สอดคล้องกับไตรสิกขา คือมรรค 8

5. องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการสัมภาษณ์และการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยค้นพบ กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย ซึ่งเป็นแนวทางในการพุทธบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพอย่างชัดเจนผู้วิจัยจึงขอสรุปองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้ และแสดงให้เห็นเป็นตัวแบบ (Synthesis Model) พุทธบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่การเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยมีการอธิบายดังแผนภาพดังต่อไปนี้

กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธสู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของมหาวิทยาลัยสงฆ์แห่งคณะสงฆ์ไทย

จากที่กล่าวมาทั้งหมดจะเห็นได้ว่าแนวคิดของพุทธบูรณาการพัฒนาศาสตร์พยาบาลมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย ด้วยการใช้หลักพระพุทธศาสนา คือหลักไตรสิกขา ได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญาและศาสตร์ทางการพัฒนาทรัพยากรของสังคมตะวันตกซึ่งได้แก่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถเป็นกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเป็นการสร้างความรู้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์กระแสหลักที่ฐานคิดจากพุทธศาสนา

6. สรุปผลการวิจัย

การพัฒนาสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยให้เป็นองค์กรทางการศึกษาที่มีสมรรถนะสูง แต่ที่ขาดไม่ได้คือบุคลากรซึ่งเป็นทรัพยากรหลักที่จะเป็นตัวแปรสำคัญที่ทำให้องค์กรมีการขับเคลื่อนไปข้างหน้าหรือหยุดอยู่กับที่โดยเฉพาะหน่วยงานที่มีการพัฒนาบุคลากรอย่างเป็นระบบ มีนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในลักษณะด้านให้ความรู้ความสามารถ ตลอดจนทักษะหรือความชำนาญ รวมถึงประสบการณ์ของแต่ละคนที่สั่งสมอยู่ในตัวเอง และสามารถจะนำสิ่งเหล่านี้มารวมเข้าด้วยกันจนเกิดเป็นศักยภาพขององค์กร หรือเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีคุณค่า ซึ่งจะทำให้องค์กรนั้นมีความสามารถสร้างรายได้เปรียบเหนือคู่แข่ง โดยมิประเด็นด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย

การวิเคราะห์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักทั่วไปเป็นแนวคิดของนักวิชาการ การบริการทรัพยากรมนุษย์ในปัจจุบัน จะต้องคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินงานด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ประกอบด้วย ปัจจัยภายนอก ได้แก่ กำลังแรงงาน กฎหมาย การแข่งขัน เศรษฐกิจ และปัจจัยภายใน ได้แก่ พันธกิจ วัฒนธรรมองค์กร ลักษณะงาน รูปแบบและประสบการณ์ผู้นำซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎี (Nicaragua Medical School, 2008 : 2) กล่าวว่า ทรัพยากรมนุษย์เกิดจากการสะสมเรียนรู้ โดยแต่ละบุคคลที่เกิดมาจะมียีนส์เฉพาะของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นตัวบ่งชี้ความสามารถ คุณลักษณะเหล่านี้เป็นคุณลักษณะที่มีคุณค่า ซึ่งคุณค่านี้อาจเป็นขึ้นเมื่อมีการลงทุนที่เหมาะสมประกอบด้วย 3 ประการดังนี้

1) ทูนาทางปัญญา (Intellectual Capital) ประกอบด้วยความรู้ความสามารถในการเรียนรู้ ความเชี่ยวชาญเฉพาะ ทักษะ ประสบการณ์ที่คนสะสมไว้ รวมทั้งความรู้ที่อยู่ในตัวเราที่เรียกว่า Tacit Knowledge

2) ทูนาทางสังคม (Social Capital) ประกอบด้วยเครือข่ายความสัมพันธ์

3) ทูนาทางอารมณ์ (Emotional Capital) ประกอบด้วยคุณลักษณะต่างๆ เช่น การรับรู้ตนเอง (Self-Awareness) ความมีศักดิ์ศรี (Integrity) การมีความยืดหยุ่น (Resilience)

ในขณะที่เดียวกันในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ต้องมีการประเมินความจำเป็นในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ตลอดถึงต้องมีการวางแผนพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ต้องมีกลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อทำงานให้เกิดประสิทธิภาพได้อย่างเต็มที่ ให้มีความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน (Somchai Sanprasert, 2009) และได้มีอิทธิพลของพฤติกรรมผู้นำวัฒนธรรมการทำงานในองค์กร และกิจกรรมการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีต่อผลการปฏิบัติงานของพนักงาน รัฐวิสาหกิจผลการวิจัยพบว่า พฤติกรรมผู้นำสร้างความเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานในองค์กรเน้นการปรับตัว กิจกรรมการฝึกอบรม และกิจกรรมการพัฒนาของพนักงานมีอิทธิพลทางตรงต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากร โดยที่พฤติกรรมผู้นำสร้างความเปลี่ยนแปลงมีอิทธิพลต่อผลการปฏิบัติงานมากที่สุด พฤติกรรมผู้นำที่ขาดภาวะผู้นำมีอิทธิพลทางตรงเชิงลบต่อผลการปฏิบัติงานของบุคลากร (Kriengkrai yod Panthai, 2009) เป้าหมายของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงพุทธมี 3 ประการคือ

- 1) พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรให้ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ สนองความจำเป็นขององค์กร มีความสามารถในการประกอบสัมมาอาชีพะ
- 2) พัฒนาให้เป็นคนเก่งมีความสามารถ รวมถึงยังต้องมีศีลธรรม จริยธรรม ทำงานได้อย่างมีความสุข มีสุขภาพจิตดี เป็นคนดีของสังคมประเทศชาติ
- 3) พัฒนามนุษย์ไปสู่ระดับอุดมคติคัมหลักพุทธธรรม คือสู่ระดับนิโรธหรือนิพพาน ซึ่งจะทำให้มนุษย์มีความสุขที่แท้จริงหรือสภาพของการดับทุกข์อย่างสิ้นเชิง (Shan Takawicharna, 2007)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยเน้นไปในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 3 ระดับ

ขั้นศีล (พฤติกรรม) มุ่งสร้างพฤติกรรมของบุคลากรในฐานะเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้มีพฤติกรรมความเคยชินที่ดีในงานปฏิบัติ เกื้อกูลสัมพันธ์กับหน่วยงาน สิ่งแวดล้อมธรรมชาติในองค์กร จะเป็นผลให้เกิดสภาพจิตใจที่ดีงาม มีความสุข พร้อมทั้งเอื้อต่อการแยกแยะ และการรับรู้รับทราบเกี่ยวกับข้อมูลความรู้ การคิด การสร้างสรรค์ ทำให้ปัญญาเจริญอกงาม

ขั้นสมาธิ (ใจ) เป็นตัวชี้นำพฤติกรรมของบุคลากรในฐานะเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ความรู้สึก แรงจูงใจ และสภาพจิตใจ

ขั้นปัญญา (ความรู้) มุ่งใช้ปัญญาของบุคลากรในฐานะเป็นทรัพยากรมนุษย์ให้มีปรีชาญาณ ความรู้ ความเข้าใจ เหตุผล การเข้าถึงความจริง รวมทั้งความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม และแนวคิดต่างๆ เพื่อใช้ปัญญาเป็นตัวแก้ปัญหา เป็นตัวปรับจัดทุกอย่าง ทั้งพฤติกรรมและจิตใจให้ลงตัวพอดี และเป็นตัวนำสู่จุดหมายของหน่วยงาน

7. ข้อเสนอแนะในการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประยุกต์รูปแบบพุทธบูรณาการการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยโดยการนำหลักการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามหลักสากล โดยมุ่งพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านการให้การฝึกอบรม การให้การศึกษา และการพัฒนา มาบูรณาการกับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธในระดับชั้นศีล (พฤติกรรม) ขึ้นสมาธิ (ใจ) ขึ้นปัญญา (ความรู้) และสังเคราะห์เข้ากับนโยบายการพัฒนาบุคลากรของมหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยเห็นควรเสนอแนะ โดยแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายเชิงกลยุทธ์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ใน 3 ด้าน ด้านการฝึกอบรม การให้การศึกษา การพัฒนา อย่างครอบคลุม

2) มหาวิทยาลัยควรมีนโยบายในการจัดทำคู่มือปฏิบัติงาน (Work Instruction) สำหรับการปฏิบัติงานทุกระดับเพื่อใช้ในการประกอบในการปฏิบัติงานของบุคลากรรวมทั้งสร้างดัชนีตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงาน เพื่อประเมินผลประสิทธิภาพการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1) มหาวิทยาลัยควรมีหลักสูตรแผนงานสำหรับการพัฒนาบุคลากร โดยทำแผนงานประจำปี ซึ่งต้องมีตัวตนที่ได้รับการฝึกอบรมและการพัฒนาเป็นพื้นฐานมาก่อน เป็นความจริงที่ว่าก่อนการพัฒนาใครจะต้องพัฒนาตนเองก่อน เพราะพระพุทธรศาสนาให้ความสำคัญต่อการพัฒนาตนเองสูงมาก

2) มหาวิทยาลัยควรจัดระบบการพัฒนาสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ดี เพื่อมุ่งไปสู่จุดมุ่งหมายที่พึงปรารถนาด้วยการศึกษาปัญหาและความต้องการทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรอื่นๆ รวมทั้งนโยบาย ที่มีการวางแผนอย่างรัดกุมในกระบวนการทั้งการดำเนินการ การตรวจสอบ และการประเมินผล การพัฒนาผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ดีจะต้องพิจารณา มิติการพัฒนาทั้งในด้านมิติทางด้านจริยธรรมส่วนบุคคล มิติทางด้านวิชาการ และมิติทางด้านบริหาร

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับแผนกลยุทธ์ในการบริหารงานของมหาวิทยาลัยแล้วนำมาวางแผนเชิงปฏิบัติการในงานแต่ละด้านเพื่อเป็นแนวทางในการกำหนดกรอบการปฏิบัติ (Standard Operating Procedure) ที่เป็นขั้นตอนปฏิบัติตามมาตรฐาน ซึ่งมีการปฏิบัติตามลำดับก่อนหลังและมีลักษณะการปฏิบัติงานของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทยอย่างเป็นระบบ

2) ควรมีการวิจัยเกี่ยวกับองค์กรแห่งการเรียนรู้ (Learning Organization) โดยเจาะจงไปในส่วนงานนั้นๆของมหาวิทยาลัย เนื่องจากการเรียนรู้เป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้สิ่งมีชีวิต

ทุกชนิดมีการปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ก่อให้เกิดความสามารถในการดำรงชีวิตอยู่ บนโลกนี้ได้อย่างยั่งยืนท่ามกลางกระแสแห่งโลกาภิวัตน์ (Globalization)

3) ควรดำเนินการในลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ซึ่งเป็นแก้ปัญหาโดยใช้วิธีการปฏิบัติ กระบวนการพัฒนา ปรับปรุง เปลี่ยนแปลง การเรียนรู้จากการปฏิบัติเพื่อแก้ไขขององค์กรเป็นการเฉพาะ

References

Kriengkraiyo Punthai. (2009). *The Influence of Leadership Behaviors, Organizational Culture and Human Resource Development on Employee Performance in State Enterprises* (Doctor of Public Administration). National Institute of Development Administration.

Shan Takawicharna. (2007). *Buddhist Human Resources Development Philosophy*. (Public admrnistraton). Ramkhamhaeng University.

Nisada Wedchayanon,(2008). The Human Resouce Management Aspect Human Systems Management. *Journal of publk amd privatf managfmfmt*.

Boonton Dockthaisong. (2008).*Uman Capital Management*.Bangkok : publisher Typing.

การศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในเขต
ชายแดนใต้ : ศึกษากรณีพื้นที่ในจังหวัดปัตตานี

THE INFLUENCES OF LOCAL SOCIETY AND CULTURE ON THE EXISTENCE OF
BUDDHISM IN SOUTHERN BORDER PROVINCE : A CASE STUDY OF PATTANI.

ชนิษฐ์ ชูเลื่อน*

Chanit Chooluean

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาถึงบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา 2) เพื่อศึกษาถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา และเพื่อศึกษาถึงแนวทางการแก้ไขและพัฒนาเพื่อการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี โดยเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสังเกต สัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธซึ่งได้กำหนดไว้ 3 ด้านในงานวิจัยเรื่องนี้ คือ ด้านสังคมและการดำรงชีพ ด้านวัฒนธรรมประเพณี และด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยพุทธมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาให้สามารถดำรงอยู่ได้ในจังหวัดปัตตานี ซึ่งพระพุทธศาสนาเองก็มีส่วนสำคัญที่ทำให้ทั้ง 3 ด้านนี้ดำเนินไปได้เหมือนกันนั่นคือต่างก็อยู่ในฐานะเป็นปัจจัยหนุนเนื่องให้ต่างฝ่ายต่างอยู่ได้

อนึ่งจากการศึกษาถึงผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธยังพบอีกว่า ด้านสังคมและการดำรงชีพ ชาวไทยพุทธไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติเช่นแต่ก่อน มีความหวาดระแวงถึงอันตรายจากการถูกทำร้าย ด้านวัฒนธรรมประเพณีพบว่าไม่สามารถจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีได้อย่างสะดวกไม่มีความมั่นใจในความปลอดภัยและด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนาก็พบว่าเหตุการณ์ความรุนแรงในพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อการศึกษาทางพุทธศาสนาโดยเฉพาะการศึกษาสายพระปริยัติธรรมเป็นอย่างมาก สำนักเรียนหรือโรงเรียนพระปริยัติธรรมต้องปิดทำการเพราะขาดผู้บวชเรียนด้วยเหตุที่มีความหวั่นเกรงถึงความปลอดภัยในชีวิต

ในด้านแนวทางการแก้ไขและพัฒนา ได้แบ่งเป็น 3 ด้าน คือด้านนโยบายของรัฐ ซึ่งผลการวิจัยพบว่ารัฐมีนโยบายในการดูแลสวัสดิภาพของคนในพื้นที่ในระดับที่น่าพอใจ เช่น มีระบบ

* Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Pattani Buddhist College.

รักษาความปลอดภัยให้กับชุมชนหรือกลุ่มคนที่มีความเสี่ยง มีสวัสดิการ มีการชดเชยแก่ผู้ประสบเหตุ เป็นต้น ในขณะที่ด้านกลุ่มชาวพุทธ ผลการวิจัยพบว่าชาวพุทธในพื้นที่ต้องการให้สังคมชาวไทยพุทธเองมีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และรัฐควรเข้ามามีบทบาทในการช่วยเหลือชาวพุทธอย่างเข้มข้น และด้านสุดท้ายคือด้านส่วนตัวผู้วิจัยที่มีความคิดเห็นว่าชาวไทยพุทธควรมีความกล้าหาญที่จะแสดงออกทางสังคมเพื่อเรียกร้องความไม่เป็นธรรมที่เกิดกับกลุ่มตน ควรมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในทุกกิจกรรม

คำสำคัญ : บริบททางสังคมและวัฒนธรรม, การดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา, ชายแดนใต้

ABSTRACT

The objectives of this research were to investigate the impact of violence on society and culture of Thai Buddhist in Pattani and to find solutions for the existence of Buddhism in the province. The information was obtained by collection, observation and interview. Data was analyzed by descriptive technique. The results showed that the existence of Buddhism in Pattani is strongly influenced by three major factors including community and living, culture and tradition, and education of Buddhist in the region. A harmful and insecure living condition to Thai Buddhist communities in the area. As a result of the violence, all Buddhist activities and cultures are unable to be processed, as usual, due to the fear and the concern of the insurgency. Not only that, the violence also results in a significant reduction in Buddhist studies, especially for academic scripture education. In order to solve the problem, Thai government and the local Buddhists necessitate being well cooperated. The research results indicated that the policy statement of the government was satisfied. In addition, the findings showed that the Buddhist community has requested the local Buddhists having a strong unity as to protect themselves and to preserve well their social, cultural and religious activities. The community also asks for close attention from the government by means of both policy and action. Finally, the author suggests that Buddhists in the region should be braver and united to identify themselves and fight for the local injustice

Keywords: Influences of local society and culture, the existence of Buddhism, Southern border province

1. บทนำ

สถานการณ์ความไม่สงบในชายแดนภาคใต้ได้ดำเนินมาผ่านช่วงเวลาอันยาวนานและได้ส่งผลกระทบต่อในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม ประเพณี วัฒนธรรม ตลอดจนวิถีชีวิตของประชาชนผู้อยู่ในพื้นที่ทั้งที่เป็นชาวไทยพุทธและมุสลิม ประชาชนทั้งสองศาสนาในพื้นที่ที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตตามปกติได้ โดยเฉพาะชาวไทยพุทธที่ถือว่าเป็นประชากรหรือชนกลุ่มน้อยในพื้นที่ที่มีเพียงร้อยละ 19.02 % จากจำนวนประชากรทั้งหมดของจังหวัด 634,125 คน เหตุการณ์ความไม่สงบดังกล่าวส่งผลกระทบต่อชาวไทยพุทธทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจและสังคมเป็นอย่างมาก ทำให้ชาวไทยพุทธไม่สามารถดำเนินชีวิตและกิจกรรมต่าง ๆ ได้ ในส่วนที่สามารถดำเนินไปได้ก็ดำเนินได้อย่างไม่สะดวก สภาพการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกล่าวได้ว่ามีผลกระทบโดยตรงต่อพระพุทธศาสนา และมีส่วนซึ่งชะตาอนาคตของพระพุทธศาสนาในพื้นที่เพราะการที่พระพุทธศาสนาจะดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยปัจจัยหลาย ๆ ด้าน เช่น ปัจจัยทางสังคมคือการที่พุทธศาสนิกมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินมีความเป็นอยู่อย่างปกติสุข ปัจจัยทางวัฒนธรรมคือการที่ชาวพุทธสามารถขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมของกลุ่มตนให้ดำเนินไปได้และปัจจัยด้านการศึกษาคือการที่ชาวพุทธได้รับการศึกษาพระพุทธศาสนาให้เกิดความเข้าใจแล้วนำไปสู่การจรรโลงรักษาพระพุทธศาสนาในโอกาสต่อไป ปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี แต่หากปัจจัยข้างต้นไม่สามารถถูกขับเคลื่อนให้เดินหน้าไปได้ ก็ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนา

อนึ่งในแง่ของจำนวนประชากรชาวพุทธในจังหวัดปัตตานีหากจะพิจารณาดูย้อนกลับไปในอดีตในช่วงหลายทศวรรษที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันก็จะเห็นได้ว่าสัดส่วนของชาวไทยพุทธมีน้อยกว่าชาวไทยมุสลิมมาโดยตลอดและลดจำนวนลงเรื่อย ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ หากเหตุการณ์ความไม่สงบยังคงดำเนินต่อไป ก็อาจเป็นปัจจัยให้พระพุทธศาสนาหรือสังคมชาวพุทธมีความเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่ไม่พึงประสงค์ได้ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรม โดยเฉพาะปรากฏการณ์ทางสังคมคือความรุนแรงในพื้นที่ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ได้ของสังคมชาวพุทธ โดยที่สูงสุดคือพระพุทธศาสนาในเขตชายแดนภาคใต้โดยศึกษาเฉพาะพื้นที่จังหวัดปัตตานีว่ามีความเป็นไปอย่างไรเพื่อนำไปสู่การหาแนวทางแก้ไขและพัฒนาในโอกาสต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี

2.2 เพื่อศึกษาผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี

2.3 เพื่อศึกษาแนวทางการแก้ไขและพัฒนาเพื่อการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการศึกษา ใน 2 ลักษณะ ได้แก่

3.1 การศึกษาในเชิงเอกสาร เพื่อค้นหาข้อมูลความรู้เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ ทางสังคมและชุมชน เช่น แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง ทฤษฎีเกี่ยวกับการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม สภาพทางสังคมและวัฒนธรรม เป็นต้น

3.2 การศึกษาภาคสนาม ด้วยวิธีการ สังเกตสถานการณ์ความเป็นไปทางสังคมและวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธ โดยเปรียบเทียบสภาพการณ์ในอดีตที่ผ่านมากับปัจจุบันที่กำลังเป็นอยู่และสัมภาษณ์ ถึงความคิดเห็นของพุทธศาสนิกชนในพื้นที่จากสาขาอาชีพต่าง ๆ จำนวน 110 รูปคนเกี่ยวกับความเป็นไปทางสังคมและวัฒนธรรมโดยเฉพาะในปัจจุบันและผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบแล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์ในเชิงพรรณนา

4. ผลการวิจัย

4.1 สถานการณ์ทางพระพุทธศาสนา ก่อนปี พ.ศ.2547 และหลังปี พ.ศ. 2547 ถึงปัจจุบัน

1) ด้านสังคมและการดำรงชีพของชาวไทยพุทธ พบว่าในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2547 และหลังปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง โดยช่วงก่อนปี พ.ศ. 2547 อันเป็นช่วงที่ยังไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรง ชาวพุทธสามารถดำเนินกิจกรรมทางสังคมและดำรงชีวิตตามวิถีชาวพุทธได้อย่างไม่มีปัญหาในมิติด้านความสัมพันธ์ระหว่างชาวพุทธด้วยกันหรือระหว่างศาสนิกของศาสนาอื่น โดยเฉพาะชาวไทยมุสลิมซึ่งถือเป็นชนกลุ่มใหญ่ในพื้นที่ก็ดำเนินไปได้อย่างราบรื่น แต่หลังจากปี พ.ศ. 2547 อันเป็นปีเริ่มต้นของการเกิดเหตุการณ์ความรุนแรงอย่างต่อเนื่องเป็นต้นมาชาวไทยพุทธส่วนใหญ่ก็เริ่มประสบกับปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจกรรมทางสังคมหรือการดำเนินชีวิตประจำวัน ทั้งฝ่ายบรรพชิตและคฤหัสถ์

2) ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธ พบว่าในช่วงก่อนปี พ.ศ. 2547 และหลังปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ไม่มีความเปลี่ยนแปลงในเชิงเนื้อหาแต่หลังปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา มีการเปลี่ยนแปลงในเชิงวิธีการในบางประเพณีและวัฒนธรรม โดยช่วงก่อนปี พ.ศ. 2547 ซึ่งยังไม่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง ชาวพุทธสามารถดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับประเพณีและวัฒนธรรมได้อย่างสะดวก แต่ช่วงหลังปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา กิจกรรมอันเกี่ยวข้องกับประเพณีหรือวัฒนธรรม ต้องมีการปรับเปลี่ยนวิธีการเพื่อความสะดวกและปลอดภัยของผู้เข้าร่วม

3) ด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนา แยกกล่าวได้เป็น 2 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มฆราวาส ที่พบว่าช่วงก่อนปี พ.ศ. 2547 อันเป็นช่วงที่ยังไม่มีเหตุการณ์ความรุนแรงและหลังปี พ.ศ. 2547 สถานการณ์การศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาของฝ่ายฆราวาสโดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เป็นการศึกษาในระบบคือระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในหลายโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก กล่าวคือ อยู่ในสภาพการณ์ที่น่ากังวลทั้งก่อนและหลังปี พ.ศ.2547 นั่นคือในบางโรงเรียนพบว่าไม่สามารถจัดการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างสมบูรณ์ เพราะความที่นักเรียนที่เป็นชาวไทยพุทธมีจำนวนหรือสัดส่วนที่น้อยกว่านักเรียนที่นับถือศาสนาอื่น ซึ่งอาจเป็นสาเหตุให้ผู้บริหารของโรงเรียนเหล่านั้นมองข้ามความสำคัญ (2) กลุ่มบรรพชิต ที่พบว่าการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาหรือการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมสำหรับบรรพชิต มีการเปลี่ยนรูปแบบไป จากเดิมในแต่ละวัดจะจัดให้มีการเรียนการสอนที่แยกจากกันเป็นเอกเทศ แต่ในปัจจุบันกลับพบว่าการเรียนการสอนพระปริยัติธรรมแผนกธรรมของคณะสงฆ์ในจังหวัดปัตตานีไม่สามารถจัดได้อย่างเช่นอดีต ทางคณะสงฆ์จังหวัดปัตตานีจึงแก้ปัญหาดังกล่าวโดยการกำหนดให้คณะสงฆ์แต่ละอำเภอได้จัดตั้งศูนย์การศึกษาประจำอำเภอ อำเภอละ 1 แห่ง เพื่อให้พระสงฆ์และสามเณรในแต่ละอำเภอได้มาเรียนพระปริยัติธรรมร่วมกัน

4.2 อิทธิพลทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ที่มีต่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนา

1) ด้านสังคมและการดำรงชีพของชาวไทยพุทธ พบว่าสถานการณ์ทางสังคมหรือการดำรงชีพของชาวไทยพุทธมีบทบาทหรืออิทธิพลสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในทางกลับกัน พระพุทธศาสนาเองก็มีบทบาทหรืออิทธิพลสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของสังคมชาวไทยพุทธเช่นกัน

2) ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธ พบว่าวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธก็มีบทบาทสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในทางกลับกัน พระพุทธศาสนาเองก็มีบทบาทหรือมีอิทธิพลสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธเช่นกัน

3) ด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนา พบว่าการศึกษาพระพุทธศาสนาของชาวไทยพุทธมีบทบาทหรือมีอิทธิพลสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี ในทางกลับกัน พระพุทธศาสนาเองก็มีบทบาทหรืออิทธิพลสำคัญต่อการดำรงอยู่ได้ของการศึกษาของชาวไทยพุทธเช่นกัน กล่าวได้ว่าต่างฝ่ายต่างอิงอาศัยซึ่งกันและกัน

4.3 ผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่มีต่อพระพุทธศาสนา

1) ด้านสังคมและการดำรงชีพของชาวไทยพุทธ พบว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในด้านสังคมของชาวไทยพุทธ

เป็นอย่างมากทั้งในแง่กายภาพที่ไม่สามารถดำเนินชีวิตได้ตามปกติและด้านจิตภาพ ที่มีความเครียด กังวลสูงกับการต้องใช้ชีวิตในท่ามกลางสถานการณ์ที่ไม่ปลอดภัย มีความหวาดกลัวต่อเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

2) ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธ พบว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 จนถึงปัจจุบัน ได้ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในมิติที่เกี่ยวข้องกับประเพณี และวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธเป็นอย่างมาก ชาวไทยพุทธได้ประสบปัญหาอันเป็นความยากลำบากในการประกอบกิจกรรมอันเกี่ยวกับประเพณีและวัฒนธรรมต่าง ๆ บางประเพณี ประชาชนที่เข้าร่วมก็เข้าร่วมอย่างมีความกังวลทั้งในขณะที่ประกอบกิจกรรมเพราะเกรงจะถูก ก่อทวน

3) ด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนา พบว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ ได้ส่งผลกระทบต่อพระพุทธศาสนาในมิติที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาทางพระพุทธศาสนาของชาวไทยพุทธเป็นอย่างมาก การจัดการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานีก่อนเกิดเหตุรุนแรง ถือได้ว่ามีสภาพการณ์ที่น่าพอใจ เพราะมีระบบและแผนการศึกษาที่หลากหลาย แต่สภาพการณ์ในปัจจุบันมีลักษณะที่ขบเซา คือมีผู้เรียนที่ลดน้อยลงมากในทุกระดับ โดยเฉพาะแผนกปริยัติธรรม สามัญที่ต้องปิดตัวลงเพราะขาดผู้เรียน

4.4 แนวโน้มความเป็นไปในอนาคตของพระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัยด้านแนวโน้มความเป็นไปในอนาคตของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี จากการศึกษา พบว่าทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านสังคมและการดำรงชีพ ด้านประเพณีและวัฒนธรรม และ ด้านการศึกษา ซึ่งมีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกันนั้น ชาวไทยพุทธมีความคิดเห็นที่สามารถประมวลได้ เป็น 2 กลุ่ม คือ

1) กลุ่มที่มีความคิดว่าขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย โดยมีความคิดว่าพระพุทธศาสนาซึ่งรวมถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวพุทธจะดำรงอยู่ต่อไปได้ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีรวมถึง 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นต้องอาศัยปัจจัยคือการบำรุงจากรัฐและพลังแห่งความสามัคคีหรือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของชาวพุทธเองในการที่จะรักษาวิถีความเป็นพุทธในลักษณะต่าง ๆ ให้คงอยู่ต่อไป

2) กลุ่มที่มีความคิดตัดสินใจเด็ดขาดอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีความคิดว่าพุทธศาสนาในพื้นที่ 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้นั้นมีลักษณะที่อ่อนกำลังลงไปเรื่อย ๆ ด้วยปัจจัยหลายประการ ทั้งปัจจัยภายในคือชาวพุทธเองและทั้งปัจจัยภายนอกคือภาวะแวดล้อมทางสังคมโดยเฉพาะการที่พระพุทธศาสนาต้องอยู่ในพื้นที่ที่แวดล้อมไปด้วยศาสนิกของศาสนาอื่นที่มีสัดส่วนมากกว่า

4.5 ข้อเสนอแนะและแนวทางในการปฏิบัติเพื่อการพัฒนาหรือดำรงอยู่ได้ของ พระพุทธศาสนาในพื้นที่จังหวัดปัตตานี

1) ด้านสังคมและการดำรงชีพของชาวไทยพุทธ

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติหลายประการ เช่น ชาวไทยพุทธควรมี การรวมตัวเป็นหนึ่งเดียวกันให้มากกว่าที่ ไม่ควรทะเลาะหรือขัดแย้งกันเอง ควรร่วมแรงร่วมใจกัน อุปถัมภ์บำรุงพุทธศาสนาในกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น

2) ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธ

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติหลายประการ เช่น ชาวไทยพุทธควรให้ ความสำคัญกับการเข้าร่วมประเพณีต่าง ๆ เพราะประเพณีคือสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจสังคมชาวพุทธได้ อย่างดี ควรส่งเสริมให้เด็กและเยาวชนได้เห็นคุณค่าของวัฒนธรรม เพราะวัฒนธรรมของชาวพุทธ เราหลายอย่างมีความเกี่ยวโยงหรืออยู่บนฐานของศาสนา การเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมจึงเท่ากับ เห็นคุณค่าของศาสนาด้วย เป็นต้น

3) ด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อเสนอแนะและแนวทางปฏิบัติหลายประการ เช่น ภาครัฐควรเข้ามา ช่วยกำกับดูแลนโยบายด้านกิจการการศึกษาทางพระพุทธศาสนาในพื้นที่เป็นการเฉพาะเพราะเป็น พื้นที่พิเศษหรือร่วมมือกับคณะสงฆ์เพื่อหาแนวทางหรือฟื้นฟูกิจการทางการศึกษาในพื้นที่จังหวัด ปัตตานี และต้องมีความจริงจังในการให้การดูแลอุปถัมภ์การศึกษาทางพระพุทธศาสนาและบริบทที่ เกี่ยวกับการศึกษาทางพระพุทธศาสนา เป็นต้น

4.6 ความต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐต่อการพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาใน พื้นที่จังหวัดปัตตานี

1) ด้านสังคมและการดำรงชีพของชาวไทยพุทธ

รัฐควรดูแลปกป้องชาวไทยพุทธอย่างเต็มที่ ควรช่วยแก้ปัญหาให้กับชาวไทยพุทธอย่าง จริงจัง และจริงจัง ควรทบทวนนโยบายการจัสตรองงบประมาณเพื่อการแก้ปัญหาภาคใต้ ตลอดถึง นโยบายการให้การช่วยเหลือเยียวยาผู้ได้รับผลกระทบจากเหตุการณ์อย่างรัดกุม ปราศจากความ เหลื่อมล้ำ

2) ด้านวัฒนธรรมประเพณีของชาวไทยพุทธ

รัฐควรกำหนดเป็นนโยบายเพิ่มความเข้มแข็งให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการดูแลงาน ด้านพระพุทธศาสนาในท้องถิ่นให้สามารถทำงานในเชิงรุกมากขึ้น ควรดูแลชุมชนไทยพุทธอย่าง เข้าถึงและทั่วถึง โดยเฉพาะวัด ควรจัดสรรงบประมาณเพื่อซ่อมแซมปฏิสังขรณ์วัดซึ่งเป็นสัญลักษณ์ ทางวัฒนธรรมที่มีสภาพทรุดโทรม หรือเป็นสื่อกลางเข้ามาช่วยดูแลจัดการธรณีสงฆ์ที่มีพื้นที่ติดต่อกับที่ดินของคนต่างศาสนา เพื่อไม่ให้เกิดปัญหา

3) ด้านการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

1. รัฐควรให้ความสำคัญกับการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาของเด็กหรือเยาวชนให้มากกว่าที่เป็นอยู่ ควรมีนโยบายส่งเสริมและปลูกฝังการศึกษาทางพระพุทธศาสนาให้กับเด็กหรือเยาวชนให้ดีกว่าที่เป็นอยู่เพื่อให้เป็นศาสนิกที่พึงประสงค์ ตลอดถึงฟื้นฟูโรงเรียนสอนปริยัติธรรมที่ได้ทำการปิดไปเพื่อให้มีการเรียนการสอน

2. รัฐควรกำหนดนโยบายอันเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กหรือเยาวชนที่อยู่ในวัยเรียนได้เข้ามาศึกษาภาคบังคับต่อไปได้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมสายสามัญที่เปิดทำการเรียนการสอนในวัด อย่างเช่นแต่ก่อนซึ่งเป็นการส่งเสริมสนับสนุนให้คนรุ่นใหม่ได้ศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาควบคู่ไปด้วย

5. อภิปรายผล

5.1 ประเด็นบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธกับการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัยพบว่าบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธในพื้นที่จังหวัดปัตตานีมีส่วนสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงอยู่ได้หรือไม่ได้ของสังคมชาวไทยพุทธและพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี ซึ่งในสภาพการณ์ปัจจุบันชาวไทยพุทธประสบปัญหาในการขับเคลื่อนกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมเพราะต้องอยู่ในท่ามกลางสถานการณ์แห่งความรุนแรงหรือการก่อเหตุร้ายจากผู้ก่อการร้าย แต่ถึงกระนั้น ชาวไทยพุทธในพื้นที่ก็ยังคงขับเคลื่อนวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของตนต่อไปเพื่อความอยู่รอดของชีวิต ซึ่งชาวไทยพุทธได้ใช้วิธีการอย่างหลากหลายในการดิ้นรนเพื่อการอยู่รอด เช่น การทำใจยอมรับกับเหตุการณ์ที่กำลังเป็นอยู่เพราะคิดว่าเป็นสิ่งที่ยากแก่การหลีกเลี่ยง การปรับตัวหรือเปลี่ยนแปลงรูปแบบกิจกรรมชีวิต การจัดเวรยามรักษาดูแลหมู่บ้านของตน มีการปรับเปลี่ยนเวลาในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาบางพิธีกรรม เป็นต้น

5.2 ประเด็นผลกระทบจากเหตุการณ์ความไม่สงบที่มีต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัยพบว่าเหตุการณ์ความไม่สงบในพื้นที่ได้ส่งผลกระทบต่อสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานีอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยได้ส่งผลกระทบต่อสังคมชาวพุทธที่สามารถแยกเป็น 2 ด้าน คือ

1) ด้านตัวพระพุทธศาสนาโดยตรง อันได้แก่วัดและพระสงฆ์สามเณรซึ่งถือว่าเป็นสัญลักษณ์หรือตัวแทนสำคัญของพระพุทธศาสนา ซึ่งมักตกเป็นเป้าในการก่อเหตุร้ายอยู่เสมอ การกระทำหรือการก่อเหตุร้ายต่อวัดหรือพระสงฆ์สามเณรมักเกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผู้ก่อการร้ายมีความต้องการจะทำให้ชาวพุทธเกิดความรู้สึกอ่อนไหวและเกิดปฏิกิริยาด้วยหวังผลอย่างใดอย่างหนึ่ง

2) ด้านสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธ ก็ได้รับผลกระทบไม่ต่างจากด้านแรก การดำรงชีวิตในสังคมตลอดถึงการขับเคลื่อนกิจกรรมทางวัฒนธรรมต้องมีการปรับตัวหรือปรับเปลี่ยนใน หลาย ๆ ด้านเพื่อความปลอดภัยจากเหตุร้าย

5.3 ประเด็นแนวทางการแก้ไขและพัฒนาเพื่อการดำรงอยู่ได้ของพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานี

ผลการวิจัยพบว่าพระพุทธศาสนาในจังหวัดปัตตานีจะสามารถดำรงอยู่ได้ก็ด้วยอาศัยวิธีการต่าง ๆ เช่น การทำนุบำรุง การรักษา การสนับสนุนส่งเสริมหรือการพัฒนาจากภาคส่วนต่าง ๆ โดยเฉพาะภาคส่วนที่สำคัญ 2 ภาคคือ ภาคประชาชนและภาครัฐ นั่นคือ ภาคประชาชนต้องร่วมแรงร่วมใจกันพิทักษ์รักษาพระพุทธศาสนาด้วยวิธีการต่าง ๆ ต้องรู้หน้าที่ของความเป็นชาวพุทธที่ดีว่าควรแสดงออกอย่างไร ในขณะที่ภาครัฐเองก็ต้องช่วยสนับสนุนส่งเสริมพระพุทธศาสนาอีกทางหนึ่งด้วย เพราะภาครัฐคือภาคส่วนที่สำคัญในการบริหารหรือกำกับดูแลความเป็นไปในสังคม

อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาพบว่าการแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในการทำให้สังคมชาวพุทธและพระพุทธศาสนาสามารถดำรงอยู่ได้ในพื้นที่จังหวัดปัตตานีทั้งของภาคประชาชนและภาครัฐถือได้ว่าเป็นการทำตามหน้าที่ของผู้เป็นสมาชิกของสังคม ซึ่งจากการวิจัยพบว่าชาวไทยพุทธทั้งภาคประชาชนและภาครัฐได้ปฏิบัติตามหน้าที่ของตนเพื่อการดำรงอยู่ได้แห่งสังคมชาวพุทธในหลาย ๆ มิติ

6. ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องการจัดการประเพณีและวัฒนธรรมของชาวไทยพุทธในจังหวัดปัตตานี ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย คือ 1) รัฐควรมีนโยบายส่งเสริมกิจกรรมให้ชาวไทยพุทธได้มีโอกาสรวมกลุ่มกันทำอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเชื่อมโยงในลักษณะเครือข่ายหรือจัดให้มีองค์กรชาวพุทธในรูปแบบต่าง ๆ 2) รัฐควรทบทวนนโยบายด้านการปกครองที่จะเปิดโอกาสให้คนในพื้นที่ได้เลือกเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองด้วยตนเอง เพื่อป้องกันปัญหาด้านการปฏิบัติที่ไม่เท่าเทียมจากเจ้าหน้าที่รัฐอันอาจเกิดขึ้นกับคนในพื้นที่ 3) รัฐควรมีนโยบายที่จะเสริมความเข้มแข็งให้กับองค์กรที่ดูแลสนับสนุนหรือพิทักษ์พระพุทธศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อให้องค์กรดังกล่าวมีทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป คือ 1) ควรมีการวิจัยติดตามการดำเนินการตามโครงการต่าง ๆ ที่เอื้อประโยชน์ต่อสังคมชาวไทยพุทธที่ทั้งภาครัฐและประชาชนเป็นผู้สนับสนุนให้เกิดขึ้นว่าได้รับบรรลุเป้าหมายหรือไม่และเป็นอย่างไร 2) ควรมีการวิจัยติดตามการดำเนินงานของกลุ่ม

ตัวแทนชาวพุทธแต่ละกลุ่มที่มีการรวมกลุ่มกันทำงานเพื่อสังคมชาวไทยพุทธในพื้นที่ 3) ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบกับพื้นที่จังหวัดอื่น ๆ ที่อยู่ในชายแดนภาคใต้

References

- Bhuwadol Danthai. (2008). *Southern Situation...The Thai Navi Lost*, Yala : Publisher not found.
- Chaiwat Satha-anand.(2008). *Violence Against and “Truth” Management : Pattani in The Past Half a century*. Bangkok : Thammasat University Press.
- Jitpaphat Batprakon. (2009). *Mental Rehabilitation Volunteers. In Rain in The Middle of The Fire: The Life Force of Fifty Voices from The Women in The Southern Border*. Wande Santiwutthimethi Editor. Bangkok : Dansutha Printing.
- Kulthida Samaphutthi (2009). *Saibury District like My Home Hospital like My Heart. In Rain in The Middle of The Fire : The Life Force of Fifty Voices from The Women in The Southern Border*, Wande Santiwutthimethi Editor. Bangkok : Dansutha Printing.
- Suphattra Sripatjim (2009). *Life hanging on the yarn. In Rain in The Middle of The Fire : The Life Force of Fifty Voices from The Women in The Southern Border*. Wande Santiwutthimethi Editor. Bangkok : Dansutha Printing.
- Wimonphan Pitathawatchai,(2007). *When The Blue Pagoda Broken at The South*. Bangkok : Bangkok Press.

**รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธ
ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา
DEVELOPMENT OF BUDDHIST BASED CHANGE AGENT LEADERSHIP OF
ADMINISTRATORS IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS UNDER THE
SECONDARY EDUCATIONAL SERVICE AREA OFFICE**

สุภาพรณ์ พรหมนา* อินถา ศิริวรรณ** ระวิง เรืองสังข์***

Suphaphorn Phrommna, Intha Siriwna, Rawing Ruangsanka

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เพื่อพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และเพื่อตรวจสอบการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูป/คน โดยใช้แบบการสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 325 คน โดยใช้แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละความถี่ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพปัจจุบันการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษา ยังยึดติดอยู่กับรูปแบบการบริหารหรือการทำงานแบบเดิม ไม่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงใน

---

* Doctor of Philosophy (Educational Administration), Mahachulalongkornrajavidyalaya-Universit

** Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Faculty of Education, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

สังคมปัจจุบัน การขับเคลื่อนองค์กร ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษา การพัฒนาสถานศึกษายังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคมได้อย่างเต็มที่ และยังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน การบริหารสถานศึกษาใช้หลักการบริหาร 7 หลักการ ประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน หลักการพัฒนาทั้งระบบ ยังไม่ชัดเจนและไม่ครบถ้วน การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม PDCA เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยังไม่ต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษา มีองค์ประกอบคุณลักษณะภาวะผู้นำที่พึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษามี 6 องค์ประกอบได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความรับผิดชอบ ด้านสมรรถวิสัยในการทำงาน ด้านวุฒิภาวะทางอารมณ์ ด้านมนุษยสัมพันธ์ และด้านการมีวิสัยทัศน์ แต่ในทางปฏิบัติมีความไม่สอดคล้องกัน

2. รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 4 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 ส่วนนำของการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) หลักการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) บริบทของสถานศึกษา ส่วนที่ 2 ตัวแบบของกระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ประกอบด้วย 1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) คุณลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) หลักธรรมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ หลักสัปปริสธรรม 7 ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การเตรียมการดำเนินงาน 2) การดำเนินงาน 3) การประเมินผลการดำเนินงาน และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ ประกอบด้วย 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารอย่างต่อเนื่อง 3) การนิเทศ กำกับ ติดตามอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายการพัฒนา

3. การตรวจสอบการพัฒนารูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด รองลงมาคือ ความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และความเป็นไปได้ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนา, ภาวะผู้นำ, สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

ABSTRACT

The objectives of this research were to study the current administration situation of administrators in educational institutes under the Secondary Educational Service Area Office, to develop the model for Buddhist based change agent leadership of administrators in educational institutions under the Secondary Educational Service Area Office, and to testify the development model for Buddhist based change agent leadership of administrators in educational institutions under the Secondary Educational Service Area Office. The mixed methods research was used in the study. The qualitative data were collected from in-depth interview with 5 key-informants and focus group discussions with 10 experts and then analyzed by content analysis. The quantitative data were collected by questionnaires from 325 samples consisting of school administrators. The data were analyzed by percentage, frequency, mean and standard deviation.

The study results showed that:

1. The administration was remained in a traditional style, not follow the change in present society. The organization movement was unsuccessful by the policy of government bureaucratic and educational reform. The school development did not match with the need of learners, community and society, and above all, not relevant to the present economic and social changes. The 7 administrative principles were implemented incompletely; decentralization, participation, people based authority, self-reliance administration, check and balance, and supportive leadership. The information technology, human resource development and PDCA system were used discontinuously. The 6 qualifications of administrators could not be implemented practically.

2. The development model of Buddhist based change agent leadership of administrators in educational institutions under the Secondary Educational Service Area Office consisted of 4 main factors; 1) Leading part consists of (1) principles, (2) objectives, and (3) institutional contexts, 2) Content consists of 1) components, (2) characteristics, (3) procedure, and (4) Buddhist principles, 3) The application consists of (1) preparation, (2) action, and (3) evaluation, and 4) Condition consists of (1)

coordinating administration, (2) continuous development, (3) demonstration and follow up, and (4) cooperation and network creation.

3. From the model evaluation, utility was at the highest level, followed by appropriateness, rightness and possibility respectively.

Keywords: Development, Leadership, The Secondary Educational Service Area Office

1. บทนำ

ปัจจุบันในการบริหารสถานศึกษานั้น ภาวะผู้นำ (leadership) มีความสำคัญมากกว่าการจัดการ (management) สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องการอาศัยภาวะผู้นำมากกว่าการบริหารจัดการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่เหมาะสมกับวิวัฒนาการของโลกเพื่อสามารถนำองค์การสู่การเปลี่ยนแปลงและสามารถแข่งขันได้อย่างยั่งยืน (sustainable competitiveness) เนื่องจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่มีประสิทธิผลเป็นองค์ประกอบที่สำคัญขององค์การที่ประสบความสำเร็จ จึงจำเป็นต้องเข้าใจปัจจัยที่ทำให้ผู้นำประสบความสำเร็จและมีประสิทธิผล ทั้งในปัจจุบันและอนาคต (Somkid Sakunsatapat, 2009) การจัดการศึกษาดังกล่าวจะต้องคำนึงถึงการมีส่วนร่วมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและเอกชน เป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชน ให้มีประชาชนมีส่วนร่วมและมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง หลักการสำคัญดังกล่าวตรงกับแนวคิดหลักในการจัดการศึกษาเพื่อทุกคนทุกฝ่าย อันเป็นหลักการพื้นฐานที่ได้รับการยอมรับทั่วโลก การปฏิรูปการศึกษาครั้งนี้ นอกจากจะเน้นการปฏิรูประบบและกระบวนการจัดการศึกษาแล้วยังเน้นในส่วนที่เป็นทางการ หลักการโครงสร้างและระบบบริหารให้เป็นส่วนสำคัญในการสนับสนุนการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบให้บรรลุวัตถุประสงค์ คือ คุณภาพการศึกษา ด้วยเหตุนี้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 จึงกำหนดสาระการปฏิรูปให้ครอบคลุมทุกด้าน เช่น เป้าหมายและหลักการ สิทธิและโอกาส ระบบการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษา โครงสร้างการบริหารจัดการคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ครูและบุคลากรทางการศึกษา งบประมาณทางการศึกษา สื่อและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เป็นการปฏิรูปเพื่อให้มีเอกภาพด้านนโยบาย มีความหลากหลายในทางปฏิบัติ

จากความเป็นมาดังกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษารูปแบบการภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาในด้านต่างๆ เพื่อนำข้อมูลที่ได้เป็นแนวทางให้ผู้บริหารได้พัฒนาปรับปรุงบทบาทผู้นำของตนเองและวางตัวเป็นแบบอย่างที่ดี เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่สามารถนำไปใช้เป็นพื้นฐานในรูปแบบการพัฒนา

ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา ให้มีทิศทางที่ถูกต้องเหมาะสมต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา

2.2 เพื่อพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

2.3 เพื่อตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหาร สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยใช้การวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) ศึกษาการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และศึกษาการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการวิจัยทั้งหมด 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จำนวน 5 แห่ง จากการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง เป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล และเป็นโรงเรียนประจำจังหวัด โดยมีประเด็นการสัมภาษณ์ ความคิดเห็นเกี่ยวกับ สภาพปัจจุบันของการบริหารงานทั้ง 5 กลุ่มงาน ได้แก่ กลุ่มบริหารวิชาการ กลุ่มบริหารทั่วไป กลุ่มบริหารงบประมาณ กลุ่มบริหารงานบุคคล กลุ่มบริหารกิจการนักเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นการสัมภาษณ์ และแบบสังเกต การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา สังเคราะห์เนื้อหา โดยสรุปเนื้อหาเป็นประเด็นสำคัญต่างๆ ตามข้อมูลการสัมภาษณ์ของผู้บริหารสถานศึกษา และใช้สถิติมาวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ความถี่และร้อยละ

ขั้นตอนที่ 2 รูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา โดยการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร นักวิชาการ จำนวน 10 รูป/คน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดังนี้ 1) วิธีดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยพัฒนารูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับร่างที่ 1) โดยการสนทนากลุ่ม จากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหารนักวิชาการ ผู้ใช้งาน จำนวน 10 รูป/คน 2) แหล่งข้อมูล มาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้บริหาร นักวิชาการ ผู้ใช้งาน จำนวน 10 รูป/คน โดยการเลือกแบบเฉพาะเจาะจง และกำหนดเกณฑ์ในการคัดเลือก 3) เครื่องมือ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างเกี่ยวกับ

สภาพปัจจุบันของการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้จากรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับร่างที่ 1) 4) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์เนื้อหา และสังเคราะห์เนื้อหา โดยสรุปสาระสำคัญของรูปแบบการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา 5) ผลลัพธ์ ได้รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับร่างที่ 2)

ขั้นตอนที่ 3 ตรวจสอบการพัฒนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เป็นขั้นตอนที่ผู้วิจัยนำผลการตรวจสอบหรือรูปแบบเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณของรูปแบบรูปแบบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา มาปรับปรุง แก้ไข ให้ได้รูปแบบที่สมบูรณ์ ดังนี้ 1) วิธิดำเนินการวิจัย ผู้วิจัยได้นำผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา” มาปรับปรุง แก้ไข และนำเสนอ 2) แหล่งข้อมูล ผู้วิจัยได้รับคำแนะนำ ชี้แนะจากอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม 3) การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา 4) ผลลัพธ์ ได้รูปแบบการพัฒนภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา (ฉบับสมบูรณ์)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า สภาพปัจจุบันการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา ยังยึดติดอยู่กับรูปแบบการบริหารหรือการทำงานแบบเดิม ไม่ปรับเปลี่ยนให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน การขับเคลื่อนองค์กร เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมายยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษา การบริหารสถานศึกษาใช้หลักการบริหาร 7 หลักการ ประกอบด้วย หลักการกระจายอำนาจ หลักการมีส่วนร่วม หลักการคืนอำนาจการจัดการศึกษาให้ประชาชน หลักการบริหารตนเอง หลักการตรวจสอบและถ่วงดุล หลักการมีภาวะผู้นำแบบเกื้อหนุน หลักการพัฒนาทั้งระบบยังไม่ชัดเจนและไม่ครบถ้วน การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม PDCA เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยังไม่ต่อเนื่อง การบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพ จะต้องมียุทธศาสตร์ 5 ประการ ได้แก่ (1) การนิเทศและพัฒนาคูครูตามศักยภาพของแต่ละคน (2) การประเมินผลครูตามแนวนโยบาย (3) การจัดการเรียนการสอนและการสนับสนุนให้

มีบรรยากาศของความเป็นเลิศ (4) การจัดทรัพยากรตามลำดับความสำคัญตามนโยบายและความจำเป็น (5) การแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม ยังไม่สอดคล้องกับการปฏิบัติงานอย่างแท้จริง

แนวทางแก้ไขปัญหา คือ การบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการบริหารใหม่ให้เข้ากับสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงในสังคมปัจจุบัน การขับเคลื่อนองค์กร เพื่อนำไปสู่ผลสำเร็จตามเป้าหมาย ต้องกำหนดเป้าหมายให้มีความเชื่อมโยงซึ่งกันและกันตามแนวทางการปฏิรูประบบราชการและการปฏิรูปการศึกษาการบริหารสถานศึกษาใช้หลักการบริหาร 7 หลักการ ต้องสามารถบริหารสถานศึกษาได้ครบถ้วน การบริหารสถานศึกษาผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม PDCA เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ อย่างต่อเนื่อง การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ สัปปริสธรรม 7 คือ ฉัมมัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักเหตุ) อตถัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักผล) อตตัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักตน) มัตตัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักประมาณ) กาลัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักกาล) ปริสัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักชุมชน) ปุคคลปโรปัญญุต (ความเป็นผู้รู้จักบุคคล) มาประยุกต์ใช้ในการบริหารตน บริหารคน และบริหารงาน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

4.2 ผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา ประกอบด้วย 1) ส่วนนำของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) ตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) การนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ พัฒนาความสามารถของผู้บริหารให้เป็นบุคคลที่รอบรู้ มีแบบแผนความคิดคิดอย่างเป็นระบบและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน พัฒนาสถานศึกษาให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และนำสถานศึกษาไปสู่ความยั่งยืน ยกกระตักคุณภาพการศึกษาและมาตรฐานการบริหารสถานศึกษา พัฒนานักบริหารรุ่นใหม่ที่มีสมรรถนะครบครัน โดยเป็นทั้งนักคิดที่มีวิสัยทัศน์ นักพัฒนาและวางแผน และนักปฏิบัติ อย่างสมดุล สถานศึกษามีความพร้อมและความเข้มแข็งในทุกด้าน และควรมุ่งการบริหารจัดการ พัฒนาความสำเร็จของสถานศึกษาแบบยั่งยืน

ส่วนที่ 2 ตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ผู้บริหารแสดงให้เห็นถึงการมีวิสัยทัศน์ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ของการเป็นผู้นำในการปฏิบัติงาน มีความตั้งใจจริงในการพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ดีกว่าสถานศึกษา สามารถสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันร่วมกันแก้ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ได้ ผู้บริหารมีการกระตุ้นให้

กำลังใจเพื่อเกิดความร่วมมือร่วมใจในการทำงานเป็นทีมสร้างทัศนคติที่ดีในการทำงาน มีการกระตุ้นทางปัญญาโดยส่งเสริมให้มีการใช้เหตุผลวิเคราะห์ปัญหาต่างๆ มากกว่าความรู้สึกส่วนตัว ผู้บริหารเปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานได้แสดงความสามารถในการทำงานอย่างเต็มที่ หลักธรรมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง คือ สัปปริสธรรม 7 มีรายละเอียด ดังนี้ 1) อัมมัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ คือ รู้ว่าสิ่งนี้เป็นเหตุของความสุข สิ่งนี้เป็นเหตุแห่งความทุกข์ 2) อตฺถัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักผล คือ รู้จักว่าสุข เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ ทุกข์เป็นผลแห่งเหตุอันนี้ 3) อตฺตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักตน คือ รู้จักว่าเราโดยชาติตระกูล ยศศักดิ์ สมบัติ บริวาร ความรู้ คุณธรรม เพียงเท่านั้นก็ประพฤติปฏิบัติตนให้สมควรแก่ฐานะที่เป็นอยู่ 4) มัตตัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักประมาณ คือ การรู้จักแสวงหาเครื่องเลี้ยงชีพ แต่โดยทางที่ชอบ และรู้จักประมาณในการบริโภคแต่พอควร 5) กาลัญญาตา ความเป็นผู้รู้จักกาลเวลา คือ รู้ว่ากาลเวลานี้สมควรในอันประกอบกิจนั้นๆ 6) ปริสัจญญาตา ความเป็นผู้รู้จักชุมชน คือ รู้ว่ากิจการที่จะต้องประพฤติดต่อชุมชนนั้นๆ ว่าเมื่อเข้าไปหาแล้ว จะต้องทำอย่างไร จะต้องพูดอย่างไร 7) ปุคคัลปิโรปปริญญาตา ความเป็นผู้รู้จักบุคคล คือ รู้ว่าผู้นี้เป็นคนดีควรคบผู้นี้เป็นคนไม่ดีไม่ควรคบ ดังนั้น การพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงต้องยึดหลักธรรม สัปปริสธรรม 7 ในการบริหารงาน เพื่อให้การบริหารงานเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล นำพาองค์กรให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมาย

ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ มีการเตรียมดำเนินงาน กำหนดวัตถุประสงค์ กำหนดโครงสร้างการบริหารงาน โดยผู้อำนวยการโรงเรียน กำหนดวัตถุประสงค์ และโครงสร้างการบริหารงาน รองผู้อำนวยการ หัวหน้างานกระจายอำนาจหน้าที่ และบุคลากรร่วมกันดำเนินงาน มีการประเมินก่อนการนำรูปแบบไปใช้ มีการประเมินระหว่างดำเนินงานตามรูปแบบ มีการประเมินหลังการนำรูปแบบไปใช้

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จของการนำรูปแบบไปใช้ มีการบริหารแบบมีส่วนร่วม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์หรือแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารงานในสถานศึกษา มีการพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของตนเองอย่างต่อเนื่อง มีการนิเทศ กำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายการพัฒนานำพาสถานศึกษาได้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้

4.3 ผลการตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า 1) ด้านความเป็นประโยชน์ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ ข้อรองลงมา คือเงื่อนไขของการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ รองลงมา คือตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และข้อสุดท้าย คือ ส่วนนำของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลง ตามลำดับ 2) ด้านความเป็นไปได้ พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ ข้อรองลงมา คือ ตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือ เงื่อนไขของการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ และข้อสุดท้าย คือ ส่วนนำของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ 3) ด้านความเหมาะสม พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ ข้อรองลงมา คือ ส่วนนำของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง รองลงมา คือ ตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และข้อสุดท้าย คือ เงื่อนไขของการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ ตามลำดับ 4) ด้านความถูกต้อง พบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ เงื่อนไขของการนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ ข้อรองลงมา คือ การนำรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงไปใช้ ข้อรองลงมา คือ ตัวแบบของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และข้อสุดท้าย คือ ส่วนนำของรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ตามลำดับ

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ผลการศึกษาสภาพปัจจุบันการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า การพัฒนาสถานศึกษายังไม่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคมได้อย่างเต็มที่ การพัฒนาสถานศึกษายังไม่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมในยุคปัจจุบัน เพื่อให้ก้าวหน้าทันการเปลี่ยนแปลงของโลก ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม PDCA เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ยังไม่ต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Yongyouth Yaboonthong (2009: 1) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนท้องถิ่นวิทยาคม จังหวัดสุพรรณภูมิ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนท้องถิ่นวิทยาคม ประกอบด้วยโครงสร้างการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมของโรงเรียนที่ถ่ายโอน โครงสร้างประกอบด้วยกลุ่มบริหารงาน 6 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มบริหารงานวิชาการ 2) กลุ่มบริหารงานบุคคล 3) กลุ่มบริหารงานแผนและงบประมาณ 4) กลุ่มบริหารงานกิจการนักเรียน 5) กลุ่มบริหารงานทั่วไป 6) กลุ่มบริหารงานเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร คู่มือคุณภาพ เป็นเอกสารหลักในการกำหนดนโยบายคุณภาพ วิธีดำเนินการและวิธีปฏิบัติทั่วไป การใช้รูปแบบฯ ผู้บริหารสถานศึกษาใช้ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง การมีส่วนร่วม PDCA เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารและมีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์อย่างต่อเนื่อง ผลการใช้รูปแบบการบริหารสถานศึกษา

ขั้นพื้นฐานอย่างมีส่วนร่วมพบว่า โครงสร้างการบริหารสถานศึกษามีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพบริบทของโรงเรียนที่เปลี่ยนแปลงไป มีความคล่องตัว ยืดหยุ่น ในส่วนของคู่มือคุณภาพและคู่มือการปฏิบัติงาน มีอัตราประโยชน์ ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และการนำไปใช้อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุดและประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษาพบว่า อยู่ในระดับมากถึงมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Rungchatchadaporn Vehachart (2005: 1) ได้ศึกษารูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า รูปแบบการบริหารคุณภาพทั้งองค์การของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการนำองค์การและการวางแผนกลยุทธ์ มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ มีเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา ด้านระบบและกระบวนการ มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ได้แก่ กระบวนการเรียนรู้เน้นความเป็นเลิศทางวิชาการ กระบวนการเน้นผู้เรียน ให้มีคุณธรรม จริยธรรม ระบบดูแลช่วยเหลือให้ผู้เรียนมีคุณภาพมีความสามารถที่โดดเด่น ด้านทรัพยากรบุคคลที่ทีมงาน มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรกได้ แผนการพัฒนาบุคลากร แต่งตั้งคณะกรรมการและมอบอำนาจหน้าที่ให้กับหัวหน้าทีมคุณภาพ มีการอบรมเจ้าหน้าที่ชัดเจนตามระเบียบปฏิบัติราชการ ด้านวิเคราะห์ การประเมิน และการจัดการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ มีโครงสร้างองค์การอย่างเป็นระบบประเมินสภาพความต้องการทั้งระบบเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน วิเคราะห์สภาพความต้องการ และจำเป็นของสถานศึกษา ด้านความพึงพอใจของผู้เรียน และผู้เกี่ยวข้องของความพึงพอใจของผู้เรียนมีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับ ได้แก่ ครูสามารถจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ครูผู้สอนมีหน้าที่ในการจัดการเรียนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ สารของหลักสูตรสอดคล้องกับสภาพผู้เรียน และท้องถิ่นต้นผลลัพธ์ขององค์กร ภารกิจมีค่าเฉลี่ยสูง 3 ลำดับแรก ได้แก่ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และเคารพในสิทธิของผู้อื่น ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม มีค่านิยมที่พึงประสงค์สร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมของทุกภาค

5.2 ผลรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงประกอบด้วย ส่วนที่ 1 ส่วนนำ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) หลักการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) วัตถุประสงค์ของการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) บริบทของสถานศึกษา ส่วนที่ 2 ตัวแบบ กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) องค์ประกอบของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 2) คุณลักษณะของภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 3) ขั้นตอนการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง 4) หลักธรรมสำหรับการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ส่วนที่ 3 การนำรูปแบบไปใช้ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การเตรียมการดำเนินงาน 2) การดำเนินงาน 3) การประเมินผลการดำเนินงาน และส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ มีองค์ประกอบย่อย ได้แก่ 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วม 2) การพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำการ

เปลี่ยนแปลงของตนเองอย่างต่อเนื่อง 3) การนิเทศ กำกับติดตามอย่างต่อเนื่อง 4) การสร้างความร่วมมือและเครือข่ายการพัฒนา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Damrong Sriaram (2010) ได้ทำวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยเป็น 5 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1) ศึกษา เอกสาร แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยในประเทศและต่างประเทศ ขั้นตอนที่ 2) ศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนในสภาพปัจจุบันและที่พึงประสงค์ขั้นตอนที่ 3) ร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน ขั้นตอนที่ 4) ตรวจสอบความเหมาะสมและประเมินความเป็นไปได้ของร่างรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียนขั้นตอนที่ 5) นำเสนอรูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโรงเรียน

องค์ประกอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง พบว่า มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างบารมี การสร้างแรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Prayuth Chusorn (2005 : 134) ได้ศึกษาภาวะผู้นำที่สอดคล้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงว่าระดับพฤติกรรมที่ผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นในการบริหารโรงเรียนมีองค์ประกอบ 4 องค์ประกอบ คือ 1) การมีอิทธิพลเชิงอุดมการณ์ ระดับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นในการบริหาร หรือการทำงานที่เป็นกระบวนการทำให้ครูและบุคลากรมีการยอมรับ โดยอาศัยวิสัยทัศน์ร่วม เน้นในสิ่งที่สำคัญต่อบรรยากาศในโรงเรียน ประพฤติตัวเป็นแบบอย่าง เป็นที่ยกย่องนับถือ ศรัทธาและไว้วางใจ 2) การสร้างแรงบันดาลใจระดับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นในการบริหาร ทำให้ผู้ร่วมงานมีแรงจูงใจภายใน กระตุ้นจิตวิญญาณของทีมให้มีชีวิตชีวา เน้นทักษะมนุษยสัมพันธ์ จูงใจให้เกิดแรงบันดาลใจกับผู้ตาม อุทิศตัวหรือความผูกพันต่อเป้าหมายและวิสัยทัศน์ร่วมกัน มุ่งสู่ความเป็นเลิศและมีวัฒนธรรมที่แข็งแกร่ง 3) การกระตุ้นทางปัญญา ระดับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นในการบริหาร ทำให้ผู้ร่วมงานได้เห็นวิธีการ หรือแนวทางใหม่ในการแก้ปัญหา การมองปัญหาและการเผชิญกับสถานการณ์เดิม ด้วยวิธีทางแบบใหม่ มีการจูงใจและสนับสนุนความคิดริเริ่มใหม่ๆ คิดและแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ 4) การคำนึงถึงความเป็นเอกัตถะบุคคล ระดับพฤติกรรมผู้บริหารโรงเรียนแสดงให้เห็นในการบริหาร โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ดูแล ผู้ตามในลักษณะเป็นโค้ชและที่ปรึกษา เน้นการประสานงานที่ดี ดูแลเอาใจใส่ผู้ตามเป็นรายบุคคล ทำให้ผู้ตามรู้สึกมีคุณค่าและมีความสำคัญ สร้างบรรยากาศของการให้การสนับสนุน สร้างขวัญและกำลังใจที่ดี

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ประกอบด้วย 1) สถานศึกษาควรมีการบริหารงานโดยใช้หลักในการบริหารงานแบบมีส่วนร่วมอย่างทั่วถึงในทุกงาน มีการวางแผนการทำงาน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงในยุคปัจจุบัน 2) สถานศึกษาควรมีโครงสร้างการบริหารงาน กลยุทธ์ เป้าหมายในระยะยาว เพื่อให้กระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่อง 3) สถานศึกษาควรมีความพร้อมและความเข้มแข็งขององค์กรในทุกๆ ด้านพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และยั่งยืน

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ประกอบด้วย 1) รูปแบบการพัฒนาภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงตามแนวพุทธของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา สังกัดโรงเรียนในสถานการณ์การปกครองท้องถิ่น และสังกัดโรงเรียนเอกชน 2) ควรศึกษาการนำหลักพุทธธรรมอื่นที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา มาใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา

References

- Damrong Sriaram. (2010). *Development of A Transformational Leadership Development Model of School Administrators Under The office of The Basic Education Commission* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Chulalongkorn University.
- Kisda Pongpitaya. (2011). *Factor Analysis of Desirable Leadership Traits and Behavior Factors and the Selected Bio-sociological Variables of Basic Education School Administrators* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Ramkhamhaeng University.
- McCorkle, C.O.and others. (1982). *Management and Leadership in Higher Education*. San Francisco : Jossey - Bass Publishers.
- Owen, R.G. (1981). *Organizational Behavior in Education*. 2nd ed. New Jersey : Prentice-Hall, Inc.
- Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet). (2016). Buddhist Integrated Approach to The Management of Buddhist Schools. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 31 -42.
- Phrapalat Chaiphath Khantitharo. (2016). The Model of Administration Development for The Abbot In Sangha Administration Region VI. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 67 – 76.

- Prayuth Chusorn. (2005). *Leadership Behaviors and Recommendations for Developing The Principalship for Primary School Administrators in Northeast Thailand* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Khon Kaen University.
- Rungchatchadaporn Vehachart. (2005). *The Development of q Model of Total Quality Management in Basic Education Institutions* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Burapha University.
- Somkid Sakunsatapat. (2009). *A Model of Effective Transformational Leadership for Sustainable Education Reform* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Silpakorn University.
- Wathit Misanun. (2013). *A Model of Effective Leadership for Administrators of the Small-size School under the Office of the Basic Education Commission* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Eastern Asia University.
- Yongyouth Yaboonthong. (2009). *A Proposed Model of Participative Administration In Basic Education Institution Transferred to office of Local Administrative Organization: A Case Study of Tongtinvittayakom School, Suwannapoom Province* (Doctoral Dissertation). Graduate School: Naresuan University.

ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความพยายามทำให้สหภาพเมียนมาร์
เป็นประชาธิปไตยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่ง
สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

LEGAL PROBLEMS ON THE EFFORT TO DEMOCRATIZE THE UNION OF
MYANMAR ACCORDING TO PROVISIONS OF THE CONSTITUTION OF THE
REPUBLIC OF THE UNION OF MYANMAR OF 2008

โกเมศ ขวัญเมือง *

Gomes Kwanmuang

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาวิวัฒนาการทางการเมือง การปกครองของพม่าช่วงตกเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักรจนถึงสมัยรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ. 2008 2) เพื่อศึกษาให้ได้มาซึ่งบทวิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ที่เป็นอุปสรรคในการทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตย 3) เพื่อศึกษาให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะที่เหมาะสมของการกำหนดท่าทีและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ ตลอดจนท่าทีที่เหมาะสมของสื่อมวลชนและนักวิชาการของประเทศไทยที่ควรมีต่อรัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ต่อสภาพการณ์ของระบบการเมืองการปกครองของสหภาพเมียนมาร์ ที่ดำรงอยู่ตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่ง ที่ไม่สามารถทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ได้ ก็เพราะระบบการเมืองและการปกครองของสหภาพเมียนมาร์ ต้องประสบกับสิ่งที่เรียกว่า “กบฏประชาธิปไตย” ซึ่งผู้วิจัยพบว่า กบฏประชาธิปไตยเช่นว่านี้ ประกอบด้วย 2 กบฏด้วยกัน ได้แก่ กบฏเกี่ยวกับเสถียรภาพ ความมั่นคง และความเป็นเอกภาพของสหภาพและกบฏเกี่ยวกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 กบฏประการแรกนั้น เกิดขึ้นจากที่กลุ่มชาติพันธุ์ ในรัฐฉาน รัฐคะฉิ่น และรัฐฉิน ต่างก็ได้จัดตั้ง “กองกำลังกบฏติดอาวุธ” เป็นของตนเองขึ้น เพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์และได้ทำการสู้รบกับกองทัพเมียนมาร์อย่างต่อเนื่องตลอดมา

* Associate Professor Doctor of Department of Law, Faculty of Social Sciences,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายทหารจึงเกิดความกังวลเป็นอย่างมากเกี่ยวกับเสถียรภาพ ความมั่นคง และความเป็นเอกภาพของสหภาพ ส่งผลให้เกิดกับดักที่สอง อันเป็นกับดักเกี่ยวกับบทบัญญัติของ รัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ที่บัญญัติให้ฝ่ายกองทัพสามารถเข้าร่วมเป็นผู้นำทางการเมืองแห่งชาติของรัฐ และสามารถใช้อำนาจทางการเมืองร่วมกับฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนชาวเมียนมาร์

จากการที่บทบัญญัติต่างๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ. 2008 บัญญัติให้บุคลากรฝ่ายกองทัพ สามารถใช้อำนาจทางการเมืองร่วมกับฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารของสหภาพเมียนมาร์ได้นั้น ทำให้สหภาพเมียนมาร์จึงถูกจัดว่าเป็น “ประเทศที่มีระบอบ ประชาธิปไตยแบบผสมพันธุ์ทาง”

คำสำคัญ: บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ, บทบาทนำทางการเมืองของรัฐ, ประเทศที่มีระบอบ ประชาธิปไตยผสมพันธุ์ทาง

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study the evolution of Myanmar politics and government system was from colonial period of the United Kingdom until the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008 2) To study the problem analysis of the provisions of the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008 3) To study the appropriate suggestions of the determinants and the interaction between the Thai government and the government of the Union of Myanmar including the right attitude of the mass media and academic in Thailand that should have towards the government of the Union of Myanmar and the condition of the political system. Myanmar's governance existed the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008.

The study showed that the problem of a major obstacle cannot make the Union of Myanmar a fully democratic country was politics and government system of Union of Myanmar. It faced what was called "Democracy traps". The researcher found that the democracy traps consisted of 2 traps; the integrity, stability and unity of the Union trap and the provisions of the Constitution of 2008 traps. The first trap occurred from the ethnic groups in Shan State, Kachin State and Chin State. They established "The insurgent groups launching armed rebellion" to be

their owns for claiming to provoke the Right to Self-Determination of the ethnic groups. They have been fighting with the Myanmar Army continuously.

For this reason, the military had a serious concern about the integrity, stability and unity of the Union. This result was the cause of a second trap. It was a trap on the provisions of the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar of 2008 traps enacting enabling the Defense Service to be able to participate in the national political leadership role of the state and exercising the political power sharing with Legislative Branch and Executive Branch. It caused the election of the people of Myanmar.

The provision of the Constitution of the Republic of the Union of Myanmar 2008 enact that the Defense Service Personnel was able to use political power with the legislation and management of the Union of Myanmar. The condition of Myanmar is classified as Hybrid Democracy Country.

Keywords: Provision of the Constitution, Political leadership role of the state, Hybrid Democracy Country

1. บทนำ

ในปี ค.ศ.1989 นายพลซอ หม่อง ประธานสภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ (the State Law and Order Restoration Council : SLORC) ได้ทำการเปลี่ยนแปลงชื่อประเทศจากเดิมที่ใช้คำว่า “สหภาพพม่า (Union of Burma)” เป็น “สหภาพเมียนมาร์ (Union of Myanmar)” โดยมีวัตถุประสงค์ในแง่จิตวิทยาสังคมในการลบล้างปัญหากลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ที่ดำรงอยู่ในสหภาพ ทั้งนี้ คำว่า “พม่า” นั้น หมายความว่าเฉพาะถึง “ชาวพม่าแท้ (Proper Burmese)” เท่านั้น ซึ่งลักษณะของถ้อยคำส่อไปในทางแบ่งแยกชาติพันธุ์ จากปัจจัยดังกล่าวจึงให้ใช้คำว่า “เมียนมาร์ (Myanmar)” ซึ่งเป็นคำกลาง ๆ แทน ซึ่งหมายถึงประชาชนทุกคนและทุกกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในสังคมสหภาพเมียนมาร์

ในปี ค.ศ.1992 พลเอกอาวุโสตัน ฉ่วย ได้ทำการรัฐประหาร (coup d'état) รัฐบาลนายพลซอ หม่อง และจัดตั้ง “สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (The State Peace and Development Council : SPDC)” ขึ้นแทนที่สภาฟื้นฟูกฎหมายและระเบียบแห่งรัฐ ((the State Law and Order Restoration Council : SLORC)

เมื่อก้าวสู่อำนาจ พลเอกอาวุโส ตัน ฉ่วย ได้มีแนวคิดที่จะดำเนินการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่แทนที่ “ธรรมนูญอัยการศึก (Martrial Statute)” ซึ่งประกาศใช้บังคับมาตั้งแต่ปี ค.ศ.1988 เพื่อปรับปรุงภาพลักษณ์ของสหภาพเมียนมาร์ ให้เป็นที่ยอมรับของนานาชาติและเพื่อ

สหภาพเมียนมาร์รอดพ้นจากสภาวะล้มเหลวทางการเมือง เศรษฐกิจ ตลอดจนแก้ไขปัญหาคาความแตกแยกระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ในสหภาพ

ในปี ค.ศ.1992 พลเอกอาวุโสตัน ฉ่วย ได้จัดตั้ง“สมัชชาแห่งชาติ (the National Convention)”เพื่อจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ สมัชชาชาตินั้น ประกอบด้วยสมาชิกจำนวน 702 คน มีที่มาจากตัวแทนของพรรคการเมืองต่าง ๆ ส่วนหนึ่ง ตัวแทนจากฝ่ายนักกฎหมายส่วนหนึ่ง และตัวแทนจากฝ่ายกองทัพอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งนางองซาน ซูจี ได้รับเลือกเป็นสมาชิกสมัชชาแห่งชาติในฐานะตัวแทนจากพรรคสันนิบาตแห่งชาติเพื่อประชาธิปไตย (National League for Democracy : NLD) ในครั้งนี้ด้วย แต่ภายหลังได้ทำการถอนตัวพร้อมกับตัวแทนพรรค จำนวน 86 คน ออกจากการทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญ

ในการประชุมสมัชชาแห่งชาติเพื่อทำหน้าที่ร่างรัฐธรรมนูญครั้งแรก เริ่มต้นในวันที่ 9 มกราคม ค.ศ.1993 แต่ภายหลังจากที่มีการประชุมได้ไม่กี่ครั้ง การประชุมได้เกิดความวุ่นวายและความแตกแยกทางความคิดในการจัดทำรัฐธรรมนูญ ทำให้การประชุมสมัชชาแห่งชาติต้องยุติลงในที่สุด ในปี ค.ศ.1996

ถัดมาในปี ค.ศ.2003 นายพลชิน อุ่นต์ นายกรัฐมนตรีแห่งสหภาพเมียนมาร์ ได้ประกาศนโยบาย “ขั้นตอนสู่ประชาธิปไตย (Roadmap towards Democracy) 7 ขั้นตอน (seven steps) เพื่อชูนโยบายดังกล่าวในการผลักดันให้มีการฟื้นฟูประชุมสมัชชาแห่งชาติเพื่อร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ให้แล้วเสร็จ

นโยบายขั้นตอนสู่ประชาธิปไตย 7 ขั้นตอน ได้ประกาศแนวทางไว้เมื่อวันที่ 30 สิงหาคม ค.ศ.2003 (พ.ศ.2546) (Phonphimon Trichot, 2004 : 274) ปราบกฏสาระสำคัญ ดังนี้

- 1) ฟื้นฟูการประชุมสมัชชาแห่งชาติ (The National Convention) ซึ่งระงับไปชั่วคราวเมื่อปี ค.ศ. 1996
- 2) จัดทำกระบวนการที่จำเป็นในการสร้างระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริงและมีวินัยอย่างมีขั้นตอน
- 3) จัดทำร่างรัฐธรรมนูญให้สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานที่กำหนดโดยที่ประชุมสมัชชาแห่งชาติ
- 4) จัดให้มีการออกเสียงประชามติเพื่อรับรองร่างรัฐธรรมนูญ
- 5) จัดให้มีการเลือกตั้งที่เสรีและยุติธรรม ให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
- 6) เปิดประชุมรัฐสภาให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญฉบับใหม่
- 7) สร้างชาติที่ทันสมัย พัฒนาระบอบประชาธิปไตย โดยให้ผู้นำรัฐมีที่มาจาก การได้รับคัดเลือกโดยรัฐสภาและรัฐบาลและองค์กรกลางอื่นๆ ที่รัฐสภาแต่งตั้ง แม้ว่าในระยะแรกของการประกาศนโยบายขั้นตอนสู่ประชาธิปไตยจะถูกต่อต้านจากกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น กลุ่มชาติพันธุ์รัฐฉานและกลุ่มชาติพันธุ์ว้าก็ตาม แต่จากการรณรงค์อย่างต่อเนื่องของรัฐบาลเมียนมาร์ ส่งผลให้ในที่สุดการประชุมสมัชชาแห่งชาติก็สามารถขับเคลื่อนได้อีกครั้งและได้มีการประชุมในวาระแรก ระหว่างวันที่ 17 พฤษภาคม – 9 กรกฎาคม ค.ศ.2004 โดยมีนายพลเต็ง เส่ง เลขาธิการคนที่ 1 ของ

สภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC) เป็นประธานสมัชชาแห่งชาติและประธานคณะกรรมการการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่

การประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งที่สองได้สิ้นสุดลงอย่างเป็นทางการในวันที่ 5 กันยายน ค.ศ.2007 พร้อมกับการยกร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่เป็นการสำเร็จและได้จัดให้มีการออกเสียงประชามติ ในวันที่ 10 พฤษภาคม และวันที่ 24 พฤษภาคม ค.ศ.2008 ผลการออกเสียงประชามติปรากฏว่าเสียงส่วนมากของประชาชนมีประชามติให้รับร่างรัฐธรรมนูญฉบับดังกล่าว พลเอกอาวุโส ตัน ฉ่วย จึงนำผลการออกเสียงประชามติดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการรับรองของสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐ (SPDC) เพื่อประกาศใช้รัฐธรรมนูญ และมีผลบังคับใช้ในวันที่ 30 พฤษภาคม ค.ศ. 2008 อันเป็นผลให้สหภาพเมียนมาร์มีรัฐธรรมนูญใช้บังคับอีกครั้ง หลังจากที่ต้องว่างเว้นจากการใช้รัฐธรรมนูญเป็นระยะเวลายาวนานถึง 20 ปี กล่าวคือ ตั้งแต่ ค.ศ.1988 - ค.ศ.2008

อย่างไรก็ตาม เมื่อได้ทำการศึกษาถึง “แก่นแท้” หรือ “สารัตถะ (Core)” ของบทบัญญัติต่าง ๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 แล้ว พบว่า บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 หลายข้อ (มาตรา) ได้แสดงให้เห็นเจตนารมณ์อย่างชัดแจ้งถึงความมุ่งหมายในการสืบทอดอำนาจให้แก่ฝ่ายกองทัพเมียนมาร์ ที่มีบทบาทเป็นผู้นำทางการเมืองของสหภาพเมียนมาร์ อันทำให้สหภาพเมียนมาร์ในปัจจุบันต้องตกอยู่ในสภาพการพบเจอกับ “กับดักประชาธิปไตย (Democracy traps)” อย่างมีนัยสำคัญ

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาวิวัฒนาการทางการเมือง การปกครองของพม่าช่วงตกเป็นอาณานิคมของสหราชอาณาจักรจนถึงสมัยรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

2.2 เพื่อศึกษาให้ได้มาซึ่งบทวิเคราะห์ปัญหาของบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ที่เป็นอุปสรรคในการทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตย

2.3 เพื่อศึกษาให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะที่เหมาะสมของการกำหนดท่าทีในการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ ตลอดจนท่าทีที่เหมาะสมของสื่อมวลชนและนักวิชาการของประเทศไทยที่ควรมีต่อสภาพการณ์ของระบบการเมืองการปกครองของสหภาพเมียนมาร์ที่ดำรงอยู่ในปัจจุบัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) และวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยทำการศึกษาสื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสิ่งพิมพ์ หนังสือและรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ตลอดจนรัฐบัญญัติ (Acts) ที่เกี่ยวข้อง

3.1 วิวัฒนาการทางการเมือง การปกครองของพม่า ช่วงตกเป็นอาณานิคมของ สหราชอาณาจักรจนถึงสมัยรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

3.2 ปัญหาของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ที่เป็นอุปสรรคในการทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ศึกษาถึงแนวความคิดของฝ่ายกองทัพเมียนมาร์ที่มีอิทธิพลต่อการยกร่างรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

4. ผลการวิจัย

จากการศึกษาปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความพยายามทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตยตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัยได้ ดังนี้

4.1 สภาพปัญหาการดำรงอยู่ของความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์ในสหภาพเมียนมาร์เนื่องด้วยสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์เป็น “สังคมพหุลักษณะทางสังคมวัฒนธรรม” หรือ “พหุนิยม (Pluralism)” ที่ปรากฏความหลากหลายทั้งกลุ่มคนและวัฒนธรรม สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ มีประชากรทั้งสิ้น 53.26 ล้านคน ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ถึง 135 กลุ่ม ที่รู้จักกันทั่วไปได้แก่ พม่า มอญ ฉาน กะเหรี่ยง คะฉิ่น ฉิน คะยา ยะไข่ กลุ่มชาติพันธุ์ทั้ง 8 ยกเว้นพม่าที่ถือว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ของประเทศ จึงได้กำหนดให้ชื่อของกลุ่มชาติพันธุ์ 7 กลุ่ม เป็นชื่อรัฐ 7 รัฐ

ส่วนพม่านั้นถูกกำหนดให้เป็นเขตปกครอง 7 เขตปกครอง คือ สะกาย มัณฑะเลย์ พะโค ย่างกุ้ง เอยาวดี มะเกว และตะนาวศรี ในแง่ประวัติศาสตร์ ช่วงเวลาก่อนปี ค.ศ.1824 ซึ่งเป็นช่วงก่อนที่พม่าจะตกเป็นอาณานิคมของประเทศอังกฤษ เนื่องจากแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์มีโครงสร้างทางสังคมและการปกครองเป็นของตนเอง รัฐบาลส่วนกลางจึงไม่มีความพยายามรวมดินแดนเหล่านี้เข้าอยู่ภายใต้โครงสร้างรัฐพม่าแต่อย่างใด คงให้สิทธิเสรีภาพแก่ผู้ปกครองกลุ่มต่างๆ ในการปกครองตนเอง

ฉะนั้นความสัมพันธ์ระหว่างชนกลุ่มน้อยชาติพันธุ์ต่างๆ กับรัฐบาลพม่าจึงมีอยู่น้อยมาก หรือแทบจะไม่มีอยู่เลย ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับผู้นำในท้องถิ่นประจำแคว้นจะสูงกว่า ดังนั้น จิตสำนึกในความเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์และความผูกพันกับผู้นำท้องถิ่น จึงมี

อยู่มากกว่าจิตสำนึกในการเป็นสมาชิกในรัฐพม่า และนี่ถือว่าเป็นสาเหตุหลักสำคัญอันเป็นปัญหาในการสร้างชาติในสมัยพม่าตกเป็นอาณานิคมของอังกฤษ (Phonphimon Trichot, 1981)

4.2 สภาพปัญหาการดำรงอยู่ของกองกำลังติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ จากการพ่ายแพ้สงครามของญี่ปุ่นในพม่า ในวันที่ 27 มีนาคม ค.ศ.1945 ทำให้อังกฤษได้เข้าปกครองพม่าอีกครั้ง อังกฤษได้ออกสมุดปกขาว (White Paper) ซึ่งแจ้งถึงการจัดการปกครองพม่าเสียใหม่ โดยจัดให้พม่าเป็น “เครือจักรภพ (The Commonwealth)” และมีการปรับปรุงระบบเศรษฐกิจให้แกชาวพม่าแท้ (Proper Burmese) และขึ้นตรงต่อข้าหลวงใหญ่อังกฤษ หลังจากนั้นให้มีการเลือกตั้งทั่วประเทศเพื่อเลือกผู้แทนมาทำหน้าที่เป็นกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ประสบการณ์จากสงครามทำให้พม่าไม่มีความอดทนพอที่จะคอยความเป็นเอกราช และยิ่งกว่านั้นพม่าเห็นเสรีภาพทางการเมืองของพม่าจะต้องควบคู่กับเสรีภาพทางเศรษฐกิจ ฉะนั้น องค์การสันนิบาตต่อต้านฟาสซิสต์ของผู้รักเสรี (Anti-Fascist People's Freedom League : AFPFL) ภายใต้การนำของตะชินองซาน จึงต่อต้านการกลับมาของอังกฤษและมีเป้าหมายชัดเจนเพื่อเอกราชโดยสมบูรณ์ของพม่า (Thipaubon Dabsuwan, Siwaporn Chaiprasittikul, 1977 : 224)

ในวันที่ 27 มกราคม ค.ศ.1947 ตะชินองซาน ตะชินมายา ตะชินตัน ตุน และอุซอ ในฐานะตัวแทนของพม่า ได้ทำการเจรจาเรื่องเอกราชของพม่ากับนายกรัฐมนตรีคลีเมนต์ แอตลี แห่งสหราชอาณาจักรและได้บรรลุความตกลงแอตลี-องซาน ซึ่งมีเนื้อหาหลักๆ ได้แก่ พม่าจะได้รับเอกราชภายใน 1 ปี และจะต้องจัดให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญ ภายใน 4 เดือนต่อมาตะชินองซาน ตะชินอู นุ ได้ร่วมประชุมกับผู้แทนกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งประกอบด้วยผู้แทนรัฐฉาน คะฉิ่นและชิน ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1947 เรียกการเจรจาในครั้งนั้นว่า “การประชุมปางโหลง”

ภายหลังการประชุม 3 วัน องซานได้นำข้อตกลงเข้าชี้แจงในคณะรัฐมนตรีพม่า ในที่สุดที่ประชุมเห็นชอบให้มีการจัดตั้ง “สภาสูงสุดแห่งสหพันธ์เทือกเขา (Supreme Council of the United Hill People)” ในวันที่ 11 กุมภาพันธ์ ค.ศ.1947 (Hugh Tinker, 1967) ข้อตกลงนั้นระบุว่า ประการแรก จะร่วมกันเรียกร้องเอกราชคืนจากประเทศอังกฤษ ประการที่สอง เมื่อเรียกร้องเอกราชคืนจากอังกฤษได้สำเร็จแล้ว สหพันธ์รัฐเทือกเขามีสสิทธิปกครองตนเองโดยอิสระ ดังเช่นที่เคยปฏิบัติ เมื่อได้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาร่างรัฐธรรมนูญในเดือนเมษายน ค.ศ.1947 และการยกร่างรัฐธรรมนูญแล้วเสร็จ สภาร่างรัฐธรรมนูญได้ลงมติให้ความเห็นชอบร่างรัฐธรรมนูญและประกาศใช้รัฐธรรมนูญอย่างเป็นทางการในวันที่ 17 ตุลาคม ค.ศ.1947 นับว่าเป็นรัฐธรรมนูญสหภาพพม่าฉบับแรก หลังจากได้รับเอกราชจากสหราชอาณาจักร

รัฐธรรมนูญแห่งสหภาพพม่า ค.ศ.1947 ได้รับรองสิทธิของชนกลุ่มน้อย อย่างมีนัยสำคัญ ดังนี้ “ทุกรัฐของชนกลุ่มน้อย มีสิทธิถอนตัวออกจากสหภาพ ภายใต้เงื่อนไขดังต่อไปนี้ ก) สิทธิในการถอนตัวจะต้องไม่เกิดขึ้นในระยะเวลา 10 ปี นับตั้งแต่มติของรัฐธรรมนูญนี้ใช้บังคับ ข) รัฐที่

ประสงค์จะใช้สิทธิถอนตัวจะต้องกระทำโดยมีมติ (Resolution) ของ “สภาแห่งรัฐ (State Council)” ของรัฐเท่านั้น โดยได้รับเสียงสนับสนุน จำนวน 2 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกสภาแห่งรัฐ”

ก่อนที่รัฐฉานจะใช้สิทธิถอนตัวตามเวลาที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งสหภาพพม่า ค.ศ.1947 คือ ต้องผ่านการประกาศใช้รัฐธรรมนูญไปแล้ว 10 ปี ในเดือนมกราคม ค.ศ.1958 ฝ่ายพม่าได้ส่งกำลังทหารเข้าไปแทรกซึมเพื่อให้เกิดความแตกแยกภายในรัฐฉาน ต่อมาในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1962 รัฐฉานได้เรียกร้องสิทธิเท่าเทียมกับพม่าและเสนอให้แก้ไขรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1962 ว่าด้วยความเป็นอิสระในการปกครองตนเองของกลุ่มชาติพันธุ์ ในขณะที่นายพลเน วิน (Ne Win) เห็นว่าจะเกิดความวุ่นวายขึ้นในสหภาพพม่า จึงได้ทำการปฏิวัติ (Revolution) ล้มระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาและรัฐบาลอู นู (U Nu) นายกรัฐมนตรี พร้อมทั้งยกเลิกรัฐธรรมนูญ ค.ศ. 1947 และสถาปนา “สภาปฏิวัติ (Revolutionary Council : RC)” เพื่อนำพม่าเข้าสู่ระบอบสังคมนิยมวิถีสหภาพพม่า “Burmese Way to Socialism” ในวันที่ 2 มิถุนายน ค.ศ.1962 และจับกุมผู้นำกลุ่มชาติพันธุ์เข้าที่คุมขัง สิทธิถอนตัวของกลุ่มชาติพันธุ์ตามที่รัฐธรรมนูญ ค.ศ.1947 รับรองไว้ จึงสิ้นสุดลงตามรัฐธรรมนูญแห่งสหภาพพม่า ค.ศ.1947 (Paul Isoart, 1978)

ภายหลังการปฏิวัติ รัฐต่างๆ ต้องตกอยู่ในความควบคุมของรัฐบาลอย่างกึ่งไปโดยปริยาย แต่ยังมีกลุ่มชาติพันธุ์หลายกลุ่มได้จับอาวุธจัดตั้งกองกำลังต่อสู้กับรัฐบาลพม่าเพื่อเรียกร้องสิทธิการปกครองตนเอง เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐฉาน คะฉิ่น ฉิ่น และกะเหรี่ยง ซึ่งความขัดแย้งและการสู้รบระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์กับรัฐบาลพม่าก็ยังคงดำรงยืดเยื้อมาจนถึงขณะร่างรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

4.3 แนวความคิดของฝ่ายกองทัพเมียนมาร์ที่มีอิทธิพลในการขึ้นำในการร่างรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ. 2008

จากการดำรงอยู่ของกองกำลังกบฏติดอาวุธของกลุ่มชาติพันธุ์ในรัฐต่างๆ ของสหภาพเมียนมาร์ที่ต่อสู้กับทหารเมียนมาร์ เพื่อเรียกร้องสิทธิในการปกครองตนเองอย่างต่อเนื่อง ทำให้ฝ่ายกองทัพเมียนมาร์มีความกังวลเป็นอย่างมากเกี่ยวกับเสถียรภาพ ความมั่นคง และความเป็นเอกภาพของสหภาพเมียนมาร์ ฝ่ายกองทัพเมียนมาร์จึงได้ถ่ายทอดความกังวลเช่นว่านั้น ไปยังนายพลเต็งเส่ง เลขาธิการคนที่ 1 ของสภาสันติภาพและการพัฒนาแห่งรัฐที่มีพลเอกอาวุโสตัน ฉ่วย เป็นประธาน ซึ่งนายพลเต็ง เส่ง ได้รับเลือกให้เป็นประธานสมัชชาแห่งชาติและประธานกรรมาธิการยกร่างรัฐธรรมนูญ ซึ่งในการประชุมสมัชชาแห่งชาติครั้งแรก ในวันที่ 9 มกราคม ค.ศ.1993 ปรากฏมติที่ได้รับการบรรจุไว้ในวาระการประชุม มีทั้งสิ้น 6 ประเด็นด้วยกัน และประเด็นที่สำคัญที่สุดคือ ประเด็นข้อที่ (6) ซึ่งกล่าวว่า “ฝ่ายกองทัพจะต้องเป็นผู้นำและมีบทบาทในทางการเมืองของสหภาพเมียนมาร์”

4.4 ปัญหาของบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ที่เป็นอุปสรรคในการทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตย

จากญัตติวาระการประชุมยกร่างรัฐธรรมนูญ ข้อที่ (6) ที่กำหนดให้ฝ่ายกองทัพจะต้องเป็นผู้นำและมีบทบาทในทางการเมืองของสหภาพเมียนมาร์นี้เอง ภายหลังจากได้รับการขยายความปรากฏในบทบัญญัติต่างๆ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ดังต่อไปนี้ (1)บทบัญญัติซึ่งให้อำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด (the Commander-in-Chief of the Defense Services) สามารถใช้อำนาจอธิปไตย (Sovereign power) ของสหภาพเมียนมาร์แทนประธานาธิบดีได้ในกรณีเกิดสถานการณ์ฉุกเฉิน (State of emergency) ขึ้นภายในสหภาพเมียนมาร์ โดยบัญญัติรับรองอำนาจดังกล่าวไว้ใน ข้อ 417 (2) บทบัญญัติซึ่งให้อำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด แต่งตั้งบุคลากรฝ่ายกองทัพดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของสหภาพ จำนวนถึง 3 กระทรวง ได้แก่ กระทรวงกลาโหม (Ministry of Defense) กระทรวงมหาดไทย (Ministry of Home Affairs) และกระทรวงกิจการชายแดน (Ministry of Border Affairs) (3)บทบัญญัติซึ่งให้อำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด (the Commander-in-Chief of the Defense Services) มีสิทธิเสนอชื่อบุคลากรของฝ่ายกองทัพ ดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร (The Pyithu Hluttaw/ the House of Representatives) จำนวนร้อยละ 25 ของสมาชิกทั้งสิ้น 440 คน กล่าวคือ ไม่เกิน 110 คน (4) บทบัญญัติซึ่งให้อำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด เสนอชื่อบุคลากรฝ่ายกองทัพ เข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกสภาชนชาติ (the Amyotha Hluttaw/ the House of Nationalities) จำนวนร้อยละ 25 ของสมาชิกทั้งสิ้น 224 คน กล่าวคือ ไม่เกิน 56 คน (5)บทบัญญัติซึ่งให้อำนาจผู้บัญชาการทหารสูงสุด เสนอชื่อบุคลากรฝ่ายกองทัพ เข้ารับการสรรหาเป็นสมาชิกสภาแห่งรัฐ (State Hluttaws) และสมาชิกสภาแห่งภาค (Region Hluttaws) จำนวน 1 ใน 3 ของจำนวนสมาชิกทั้งหมดของแต่ละสภา (6)บทบัญญัติซึ่งให้สมาชิกสมัชชาแห่งสหภาพ (the Assembly of Union/ the Pyidaungsu Hluttaw) ที่ได้รับการสรรหาจากการเสนอชื่อของผู้บัญชาการทหารสูงสุด (Military appointees) มีสิทธิเสนอชื่อผู้สมัครประธานาธิบดีแห่งสหภาพ (7) บทบัญญัติซึ่งให้สมาชิกสมัชชาแห่งชาติที่ได้รับการสรรหาจากกองทัพมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008

5. อภิปรายผล

จากการที่บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ บัญญัติให้บุคลากรฝ่ายกองทัพเมียนมาร์สามารถใช้อำนาจทางการเมืองร่วมกับฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ

ที่มาจาก การเลือกตั้งของประชาชนชาวเมียนมาร์ ทำให้ระบบการเมืองการปกครองของสหภาพเมียนมาร์ จึงถูกจัดว่าเป็น “ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยผสมพันธุ์ทาง”

ในส่วนของการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ. 2008 นั้น บทบัญญัติ ข้อ 434 บัญญัติให้สมาชิกสมัชชาแห่งชาติที่ได้รับการสรรหาจากกองทัพมีส่วนร่วมในการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งการให้สิทธิในกรณีนี้อาจพิจารณาได้ว่าการแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเพื่อลดบทบาทของฝ่ายกองทัพในทางการเมืองตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ นั้นเป็นไปได้ยากยิ่ง ทั้งนี้สืบเนื่องจาก บทบัญญัติ ข้อ 436 กำหนดให้ผู้ตัดแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญจะต้องได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนถึงร้อยละ 75 จากจำนวนสมาชิกสมัชชาแห่งสหภาพทั้งหมดเท่าที่มีอยู่ ในขณะที่จำนวนคะแนนเสียงของสมาชิกสมัชชาแห่งสหภาพจากฝ่ายกองทัพมีถึงร้อยละ 25 จากจำนวนสมาชิกทั้งหมด และหากนับรวมกับสมาชิกสมัชชาแห่งสหภาพที่มาจากการเลือกตั้งซึ่งเป็นสมาชิกพรรค สหสามัคคีและการพัฒนา (Union Solidarity and Development Party : USDP) ซึ่งเป็นพรรคการเมืองที่สนับสนุนฝ่ายกองทัพอีกจำนวนหนึ่งด้วยแล้ว ย่อมทำให้การเสนอญัตติเพื่อแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญเป็นไปได้ยากยิ่ง เพราะไม่สามารถได้รับคะแนนเสียงสนับสนุนจากสมาชิกสมัชชาแห่งสหภาพได้ครบร้อยละ 75 ตามเงื่อนไขแห่งรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 ฉะนั้น トラบไตที่ไม่สามารถแก้ไขเพิ่มเติมรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ เพื่อลดบทบาททางการเมืองของฝ่ายกองทัพเมียนมาร์ได้ トラบไตนั้นสหภาพเมียนมาร์ยังคงเป็น “ประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยผสมพันธุ์ทาง” อีกต่อไปหลายทศวรรษ

6. ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับความพยายามทำให้สหภาพเมียนมาร์เป็นประชาธิปไตยตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008” ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในข้อเสนอแนะนี้ ผู้วิจัยคงไม่สามารถที่จะเสนอแนะให้มีการแก้ไขบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 เพื่อให้ลดบทบาทของฝ่ายกองทัพเมียนมาร์ในทางการเมืองการปกครองของสหภาพเมียนมาร์ลงได้

เพราะการเสนอแนะเช่นนั้นถือว่าการก้าวล่วงและแทรกแซงในกิจการภายในของสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่าการแก้ไขบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ ค.ศ.2008 เพื่อการเช่นนั้น คงเป็นเรื่องของสถานการณ์ที่เหมาะสมในอนาคตภายในของ

สหภาพเมียนมาร์เอง ที่จะเป็นตัวกำหนดทิศทางของการก้าวผ่านพ้นความเป็นประเทศที่มีระบอบประชาธิปไตยแบบผสมพันธ์ทาง อย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน

ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะในทางที่เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย เพื่อให้ฝ่ายบริหารของราชอาณาจักรไทยและบุคลากรที่เกี่ยวข้องนำไปเป็นแนวทางปฏิบัติเพื่อต่อยอดความสัมพันธ์ระหว่างสหภาพเมียนมาร์และราชอาณาจักรไทย ที่ได้อยู่ในระดับหนึ่งแล้ว ให้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ที่ดีและสร้างสรรค์ยิ่ง ๆ ขึ้นต่อไป ดังต่อไปนี้

(1) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของไทยและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ของสหภาพเมียนมาร์ ควรจะเจรจาพูดคุยกัน เพื่อพัฒนากิจการร่วมค้าตามแนวเขตชายแดนของทั้งสองประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งเสริมการค้าตามแนวชายแดนอำเภอแม่สอด จังหวัดตากกับเมืองเมียวดี รัฐฉาน ของสหภาพเมียนมาร์ และตามแนวชายแดนบ้านพุน้ำร้อน ตำบลบ้านเก่า อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรีกับเมืองทวาย (Dawei) ในเขตปกครองตะนาวศรีของชนชาติพม่า ซึ่งเมืองทวายนี้ รัฐบาลสหภาพเมียนมาร์กำลังพัฒนาให้เป็นท่าเรือน้ำลึก เขตอุตสาหกรรมและเขตเศรษฐกิจพิเศษ (Dawei Special Economic Zone : DSEZ) อีกแห่งหนึ่งของสหภาพเมียนมาร์

โดยรัฐบาลไทยจะต้องพัฒนาให้จังหวัดกาญจนบุรีและจังหวัดสุพรรณบุรี เป็น “ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันตก (Western Economic Corridor : WEC)” เช่นเดียวกับการพัฒนาให้ภาคตะวันออกของไทยเป็น “ระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor : EEC)” ในจังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดชลบุรีและจังหวัดระยองในปัจจุบัน พร้อมกับการสร้างระบบโลจิสติกส์ (Logistics System) ให้ทันสมัยในการสร้างความสะดวก สร้างความรวดเร็วในการส่งออกสินค้าจากภาคกลาง ภาคตะวันออก ภาคใต้ ไปยังประเทศต่าง ๆ ในตะวันออกกลาง โดยผ่านท่าเรือน้ำลึกทวาย เพื่อสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจของราชอาณาจักรไทยให้เติบโตยิ่งขึ้นในอนาคต

(2) ในกรณีของสื่อมวลชนนั้น หากจะรายงานเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสหภาพเมียนมาร์ ควรจะรายงานเหตุการณ์ ในฐานะเป็น “ผู้รายงาน (Reporter)” ที่ดี ซึ่งควรรายงานว่า “เกิดอะไรขึ้น เกิดขึ้นเมื่อใด เกิดขึ้นที่ไหน และเกิดขึ้นอย่างไร (What, When, Where and How)” อย่างตรงไปตรงมา ไม่ควรเพิ่มเติมสอดแทรกความคิดเห็นทางการเมืองส่วนตนประกอบในการนำเสนอข่าวที่เกิดขึ้น เพราะหากแสดงความคิดเห็นทางการเมืองส่วนตนประกอบการเสนอข่าวไปด้วย อาจจะทำให้กระทบกระเทือนต่อความสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างราชอาณาจักรและสหภาพเมียนมาร์

(3) ในกรณีของนักวิชาการนั้น ในการนำเสนอบทความที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมืองการปกครอง ที่เป็นอยู่ของสหภาพเมียนมาร์นั้น ควรจะนำเสนอให้เป็นหลักทางวิชาการอย่างตรงไปตรงมา ไม่เป็นการสมควรที่จะนำเสนอในแง่วิเคราะห์บทบาททางการเมืองของฝ่ายกองทัพเมียนมาร์ในด้านลบ เพราะรัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ย่อมเข้าใจดีว่ากระบวนการประชาธิปไตยของ

สหภาพเมียนมาร์เป็นอย่างไร ไม่จำเป็นต้องมีใครบอกว่าอะไรเป็นอะไร ต้องปล่อยให้รัฐบาลสหภาพเมียนมาร์ ฝ่ายกองทัพและประชาชนเมียนมาร์ จัดการแก้ไขปัญหภายในกันเองในอนาคต

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ในการวิจัยครั้งต่อไป ควรทำการวิจัยเรื่อง “การกำหนดนโยบายต่างประเทศที่เหมาะสมของราชอาณาจักรไทยในการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศกับสาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ในทศวรรษหน้า

References

- Hugh Tinker. (1967). *The Union of Burma : A Study of the first year of Independence*. London : Oxford University Press.
- Paul Isoart. (1978). *Les Etats de l'Asie du Sud-Est*. Paris : Economica.
- Phonphimon Trichot. (1981). *Minority with the Government of Burmar*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Phonphimon Trichot.(2004). *Southeast Asia : Procedure Democratization and Modern Political*. Bangkok: Institute of Asian Studies Chulalongkorn University.
- Thipaubon Dabsuwan, Siwaporn Chaiprasittikul. (1977). *History of Southeast Asia : Later from enter of the Occident to end World War II*. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
QUALITY DEVELOPMENT OF ACADEMIC SERVICES
UNIT MANAGEMENT OF MACHULALONGKORNRAJAVIDAYALAYA
UNIVERSITY

สุขุษา นุ่นทอง* บุญทัน ดอกไธสง** อนูวัต กระสังข์***

Sukusar Nuntong, Boonton Dockthaisong, Anuwat Krasung

บทคัดย่อ

บทความฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และ 3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การวิจัยเป็นแบบผสมวิธี ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ และวิจัยเชิงคุณภาพ เครื่องมือวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามซึ่งมีค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.931 ในการเก็บข้อมูลซึ่งผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลด้วยตนเองกับกลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ของหน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยจำนวน 103 รูปหรือคน ซึ่งได้มาจากการสุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน ในส่วนของการวิจัยเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

---

* Doctor of philosophy program in public Administration, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkomrajavidyalaya University.

** Department of political Sciences, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkomrajavidyalaya University.

*** Department of political Sciences, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkomrajavidyalaya University.

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ภาพรวม ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ($r=3.30$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านการบริหารงานบุคลากร การบริหารงานการเงิน และการบริหารงานวิชาการ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ส่วนด้านการบริหารงานทั่วไป และ การบริหารงานวิจัย มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง

2. ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า มีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับน้อย ($r=0.284$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และปัจจัยด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้งมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับปานกลาง ($r=0.539$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย 5 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธธรรม แนวทางในการพัฒนา ได้แก่ ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ให้มีใจรักในการบริหารจัดการ เสริมสร้างเพียรพยายามในการบริหารจัดการ เสริมสร้างมุ่งมั่นตั้งใจในการบริหารจัดการ และใช้วิจารณ์ญาณ วิเคราะห์หาเหตุผลในการบริหารจัดการงานทั่วไป 2) ด้านการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธธรรม แนวทางในการพัฒนา ได้แก่ การฝึกอบรมให้รู้และเข้าใจแผนการบริหารจัดการงานวิชาการล่วงหน้าที่ได้วางไว้ พยายามทำตามแผนการบริหารจัดการงานวิชาการที่วางไว้ให้บรรลุเป้าหมาย เสริมสร้างให้มีใจจดจ่อมุ่งตรงต่อแผนการบริหารจัดการงานวิชาการที่วางไว้ไม่ให้เกิดเคลื่อน และเมื่อมีผลกระทบต่อแผนการบริหารจัดการงานวิชาการต้องใช้ปัญญาในการแก้ไขปรับปรุง 3) การบริหารงานวิจัยตามหลักพุทธธรรม แนวทางในการพัฒนาได้แก่ การส่งเสริมให้ความรักและจริงใจในการบริหารงานวิจัย ส่งเสริมให้มีความพยายามและสร้างความอดทนอดกลั้นสูงในการบริหารงานวิจัย ส่งเสริมให้มีจิตใจเข้มแข็งอุทิศเวลาเพื่อการบริหารงานวิจัย และวิเคราะห์ปรับปรุงโดยใช้ปัญญารอบรู้พร้อมเหตุผลในการบริหารงานวิจัย 4) ด้านการบริหารงานการเงินตามหลักพุทธธรรม แนวทางในการพัฒนา ได้แก่ การส่งเสริมให้มีความพอใจ มีใจรักในการบริหารงานการเงิน ส่งเสริมความอดุทธสาหะบากบันในการควบคุมการบริหารงานการเงินป้องกันความเสี่ยง เสริมสร้างให้มีใจจดจ่อตั้งมั่นอยู่ในการบริหารงานการเงิน และพิจารณาหยั่งรู้เหตุผลในรูปการบริหารงานการเงินเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ 5) ด้านการบริหารงานบุคลากรตามหลักพุทธธรรม ได้แก่ การสร้างทีมงานบริหารอยู่ต่อเนื่องอย่างน้อย 5 ปี เสริมสร้างความพยายามและเต็มใจในการบริหารงาน

คำสำคัญ : การพัฒนาคุณภาพ,การบริหารจัดการ, หน่วยงานนอกที่ตั้ง

ABSTRACT

Objectives of this research were to: 1. Study general status of Off-Campus learning center administration of Mahachulalongkornrajavithayalaya University, 2. Study factors related to the administrative quality development of Off-Campus learning centers of Mahachulalongkornrajavithayalaya University and 3. Propose the guidelines for the administrative quality development of Off-Campus learning centers of Mahachulalongkornrajavithayalaya University

Methodology was the mixed methods. The quantitative research collected data by questionnaires with reliability value at 0.931 from 103 samples, by stratified sampling, who were administrators, lecturers and personnel at Off-Campus learning centers and analyzed data by frequency, percentile, mean, standard deviation and Pearson's Correlation Coefficient. The qualitative research collected data from 18 key informants with in-depth-interviewing and 10 participants in focus group discussion and analyzed data by descriptive interpretation.

The result of the research found that

1. Status of Off-Campus learning center administration of Mahachulalongkornrajavithayalaya University in 5 areas were at middle level ($\bar{X} = 3.30$). Administration of each areas were that; personnel, financial and academic administration were at high level. The general and research administration were at middle level.

2. Factors related to Off-Campus learning center administration of Mahachulalongkornrajavithayalaya University were at low level ($\bar{X} = 0.284$) with significant value at 0.01. The application of Itthipada 4 for the Off-Campus learning center administration of Mahachulalongkornrajavithayalaya University had positive correlation at the middle level ($\bar{X} = 0.539$) with significant value at 0.01, accepting the hypothesis.

3. The guidelines for Off-Campus learning center administration of Mahachulalongkornrajavithayalaya University consisted of 5 aspects; 1) general administration according to Buddhhadhamma, guideline for development was to encourage personnel to love and put efforts and intention into administration and

use instinct to scrutinize the cause and effects of general administration, 2) academic administration according to Buddhhadhamma, guideline for development was to train personnel to understand the academic works set forwards in advance, follow the set plans to meet the target, encourage personnel to set strong determination to academic works and use wisdom to solve any problems and improvement, 3) research administration according Buddhhadhamma, the guideline for development was encourage personnel to love, to put efforts, to sacrifice the time and to use wisdom to research administration, 4) financial administration according to Buddhhadhamma, the guideline for development was encourage personnel to love and to satisfy with the financial administration, to encourage personnel to put efforts into financial administration to prevent the risk, to use wisdom for examining the cause and effects of the financial administration for the good cause and 5) personnel administration according to Buddhhadhamma, the guideline for development was to build team continuously at least for 5 years, encourage personnel to satisfy, sacrifice the time to the personnel administration, to continuously check and evaluate the work for effective improvement and development.

Keywords: Quality Development, Management, Academic Services Unit

1. บทนำ

ปัจจุบันสถานการณ์ต่างๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว เป็นความท้าทายขององค์กรที่จะต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นโครงสร้าง ค่าธรรมเนียมภาษี ความคาดหวัง ความต้องการจากลูกค้า สังคมในโลกปัจจุบันซึ่งเป็นสังคมยุคโลกาภิวัตน์ที่เต็มไปด้วยความไร้ระเบียบ (Chaos) (Ilya Prigogine cited in Yuk Sri Areeya, 1998) ย่อมส่งผลให้ศักยภาพในการแข่งขันขององค์กรสูงขึ้นตามลำดับ ผู้นำจะต้องทำอะไรหรือมีวิธีการนำอย่างไร จึงทำให้หน่วยงานทางการศึกษาได้พัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้เกิดผลสำเร็จ

คุณภาพเป็นตัวแบ่งแยกระหว่างความเป็นเลิศกับความไร้ประสิทธิภาพ ในทางการศึกษาคุณภาพเป็นตัวแยกระหว่างความสำเร็จกับความล้มเหลว (Anan Teawtoi, 2008) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยที่เน้นการศึกษาด้านพระพุทธศาสนาที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก และเป็นมหาวิทยาลัยศูนย์กลางการศึกษาด้านพุทธศาสตร์ที่สำคัญของคณะสงฆ์ไทย มีการตั้งวิทยาเขต, วิทยาลัยสงฆ์ และมีการกระจายโอกาสทางการศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะในจังหวัดที่ไม่มีมหาวิทยาลัย หรือมี แต่อาจไม่มีหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนในพื้นที่ จึงทำให้มหาวิทยาลัยต้องเปิดศูนย์การศึกษานอกสถานที่ตั้งเรียกว่าโครงการขยายห้องเรียน และหน่วยวิทยบริการ กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ แต่การจัดการศึกษาในหลักสูตรที่มีเปิดสอนในสถาบันที่ตั้งอยู่แล้ว ต้องมีผลประเมินคุณภาพภายในระดับดีขึ้น

สำนักติดตามและประเมินผลอุดมศึกษาประเมินผลการประเมินการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (ณ วันที่ 17/06/2557) พบว่าศูนย์การศึกษานอกสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทั้งหมด 22 ศูนย์ ผ่าน 9 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 41 ต้องปรับปรุง 8 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 36 และไม่ผ่าน 5 ศูนย์ คิดเป็นร้อยละ 23 (สำนักติดตามและประเมินผลอุดมศึกษา, 7 ม.ค.59) การควบคุมจึงเป็นการตรวจสอบแผน และดูว่าการปฏิบัติงานมีการคลาดเคลื่อนจากแผนที่กำหนดไว้อย่างไร ในหลายกรณี ปัญหาการควบคุมจะแก้ไขสิ่งที่คลาดเคลื่อนจากแผนไปได้เองโดยอัตโนมัติ และหลาย ๆ กรณีที่ผู้บริหารจะต้องเป็นฝ่ายที่คอยแก้ไขความคลาดเคลื่อนนั่นเอง ในทำนองเดียวกันกับปัญหาการวางแผน องค์กรอาจมีกลไกการควบคุมในระดับกลยุทธ์และยุทธวิธี ระบบการควบคุมเชิงกลยุทธ์เป็นการควบคุมในระยะยาว ในขณะที่ระบบการควบคุมยุทธวิธีมีความเฉพาะเจาะจงและใช้เวลาที่สั้นกว่า และผู้บริหารสามารถใช้วิธีการวางแผน และควบคุมเป็นเครื่องมือในการเพิ่มประสิทธิภาพของกิจกรรมในมิติด้านอื่นๆ ได้ด้วย (Samrit Yotsomsak, 2006)

จากสภาพปัญหาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อต้องการทราบถึงการบริหารจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ

ราชวิทยาลัย น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการนำไปปรับประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการส่วนงานนอกสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและส่วนงานนอกสถานที่ตั้งของมหาวิทยาลัยอื่นให้มีคุณภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

2.3 เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่เกี่ยวข้องตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัย การวิจัยเชิงคุณภาพ การสร้างเครื่องมือผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure interview) ซึ่งเป็นการตั้งคำถามแบบปลายเปิด (Open ended Questions) สืบความหมายชัดเจน เข้าใจง่ายตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย และผู้วิจัยใช้วิธีการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยขอหนังสือเพื่อส่งแบบสอบถามจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยแจ้งไปยังศูนย์การจัดการศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพื่อขอความอนุเคราะห์ให้กลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม จำนวน 103 คน การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 18 รูป/คน จะใช้การสัมภาษณ์แบบที่มีโครงสร้าง และการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้วยตนเอง และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) จำนวน 10 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล เชิงปริมาณโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ คือค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพใช้เครื่องมือคือแบบสัมภาษณ์เชิงลึกโดยสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 10 รูปหรือคน โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

5. ผลการวิจัย

5.1) ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 1) การวิเคราะห์สภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ภาพรวม ทั้ง 5 ด้าน อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านการบริหารงานบุคลากร มีค่าเฉลี่ยมาก รองลงมาคือ การบริหารงานการเงิน มี รองลงมาคือ การบริหารงานวิชาการ รองลงมาคือ การบริหารงานทั่วไป และลำดับสุดท้ายคือ การบริหารงานวิจัย 2) การวิเคราะห์ การนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในพัฒนาการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า ผู้บริหาร คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ความคิดเห็นต่อการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก 3) การวิเคราะห์การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามหลักพุทธธรรม พบว่า มีค่าเฉลี่ยระดับมาก

5.2 การวิเคราะห์ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านการจัดการสถานศึกษากับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พบว่า 1) ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสถานศึกษามีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.284 2) ปัจจัยด้านการนำหลักอิทธิบาท 4 มาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มีความสัมพันธ์กับการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์เท่ากับ 0.539

5.3 การวิเคราะห์นำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สรุปผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้โดยการดำเนินการตามวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยและพัฒนา (Research & Development : R&D) โดยใช้เครื่องมือประกอบด้วย แบบสอบถาม การสัมภาษณ์เชิงลึก และสนทนากลุ่ม ได้แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาออกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แนวทางที่เหมาะสมคือ 1) แนวทางการบริหารงานทั่วไปตามหลักพุทธธรรม 2) แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธธรรม 3) แนวทางการบริหาร

งานวิจัยตามหลักพุทธธรรม 4) แนวทางการบริหารการเงินตามหลักพุทธธรรม 5) แนวทางการบริหารงานบุคลากรตามหลักพุทธธรรม

6. อภิปรายผล

6.1 สภาพการการบริหารจัดการสถานศึกษาเอกชนนอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1) ด้านการบริหารงานทั่วไป ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่าสถาบันมีการมุ่งเน้นกลยุทธ์การบริหารงานสมัยใหม่ (Modern Management) มีการนำแนวคิดการจัดการทางบริหารธุรกิจมาใช้ในการบริหารองค์กร ความสัมพันธ์ระหว่างสภามหาวิทยาลัยกับอธิการบดีมีบทบาทอย่างยิ่งต่ออนวัตรกรรมทางการบริหารงานภายในสถาบัน ในด้านการปรับโครงสร้างของสถาบัน สถาบันอุดมศึกษาของรัฐบางแห่งได้มีการปฏิรูปตนเองสู่การออกนอกระบบราชการบางสถาบัน มีการคัดเลือกหน่วยงานในสถาบันเพื่อนำร่องสู่การออกนอกระบบราชการ ส่วนสถาบันอุดมศึกษาเอกชนนั้นเน้นการบริหารจัดการในเชิงธุรกิจและให้ความสำคัญต่อต้นทุนต่อหน่วยและการจัด โครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารงานที่คล่องตัว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Anan Teawtoi (2008) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการบริหารคุณภาพแบบเบ็ดเสร็จในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล” ผลการวิจัยที่พบว่า รูปแบบการบริหารคุณภาพ ได้แก่ องค์กรประกอบและกระบวนการประกอบด้วย 7 องค์กรประกอบ 1) การให้ความสำคัญกับผู้รับบริการ ผู้มีส่วนได้เสียและพนักงาน 2) ผู้บริหารมีภาวะผู้นำในการนำองค์กร 3) เทคนิคและเครื่องมือการบริหารคุณภาพ 4) ธรรมชาติของผู้บริหาร 5) การใช้องค์กรเป็นคู่แข่ง 6) การสร้างคุณภาพชีวิตบุคลากร และ 7) การบริหารงานอย่างต่อเนื่อง และมี 8 กระบวนการ คือ 1) การริเริ่มจากผู้บริหารระดับสูง 2) การจัดโครงสร้างองค์กรและทีมงาน 3) การจัดระบบเครื่องมือคุณภาพ 4) การประกาศใช้และให้ความรู้แก่บุคลากร 5) การกำกับติดตามและประเมินผล 6) การทบทวนการดำเนินงาน 7) การให้รางวัลผู้ประสบผลสำเร็จในการบริหารคุณภาพ และ 8) การเทียบเคียงกับหน่วยงานที่ประสบผลสำเร็จซึ่งรูปแบบดังกล่าว ได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญให้สามารถนำไปใช้ได้ และสถานศึกษามีการพิจารณาการกำกับดูแล การบริหารงานทั่วไปทั้งอาคารสถานที่ การให้บริการนิสิต สร้างความสัมพันธ์ระหว่างส่วนกลางกับวิทยาเขต วิทยาลัยสงฆ์ และหน่วยวิทยบริการ ทำให้โครงสร้างองค์กรและระบบการบริหารงานเกิดความคล่องตัว

2) ด้านการบริหารงานวิชาการ ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การบริหารงานวิชาการของสถานศึกษาเอกชนนอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ด้วยเหตุที่ว่าเป็นสถาบันที่มีการศึกษาเฉพาะทางที่มีความโดดเด่นทางพระพุทธศาสนา เป็นการสร้างบัณฑิตที่มีคุณภาพเป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน สถาบันจึงเน้นให้ความสำคัญต่อผู้เรียนมากขึ้น มีการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน สาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาด พัฒนาความร่วมมือ

ทางวิชาการสู่ระบบการสร้างเครือข่ายกับสถาบันต่างๆ สนับสนุนให้บุคลากรมีผลงานทางวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Patipha Mahatthanabodi (2011) ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการบริหารงานวิชาการ ของวิทยาเขต 10 แห่ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ที่พบว่า สภาพปัจจุบันและความต้องการของทุกภารกิจอยู่ในระดับปานกลางและระดับมาก โดยภารกิจงานด้านหลักสูตรมีรายละเอียดของภารกิจ 4 ประการ ด้านการเรียนการสอนมี 4 ประการ ด้านการประกันคุณภาพการศึกษามี 4 ประการ และด้านการประชุมอบรมสัมมนาวิชาการมี 3 ประการ ส่วนด้านหน้าที่การบริหารงานวิชาการ โดยด้านหน้าที่การวางแผนมีรายละเอียดของหน้าที่ 4 ประการ ด้านหน้าที่การจัดหน่วยงานและจัดบุคลากรมี 5 ประการ ด้านหน้าที่การนำมี 5 ประการ และด้านหน้าที่ควบคุมมี 4 ประการ

4) ด้านการบริหารการเงิน ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การพัฒนา ดังนี้ นำหลักการบริหารธุรกิจมาใช้ในการบริหาร เพื่อลดความเสี่ยง มีระบบบริหารความเสี่ยงของระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศ มีความพยายามในการหารายได้ที่หลากหลายแหล่งช่องทางเพื่อเพิ่มรายได้ มีสภาพทางการเงินที่เพียงพอต่อการบริหารและการจัดกิจกรรมต่างๆ มีระบบการจัดทำรายงานทางการเงิน และบัญชี ทุกขั้นตอนสามารถตรวจสอบได้ มุ่งเน้นการปฏิรูปและปรับปรุงระบบการเงิน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Nopphadol Techadhammo (Deethaisong) (2014) ได้วิจัยเรื่อง “การบริหารความเสี่ยงของมหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐ” ที่พบว่า มหาวิทยาลัยสงฆ์ในกำกับของรัฐมีประเด็นความเสี่ยงอยู่ ได้แก่ ความเสี่ยงด้านการเงิน มีประเด็นความเสี่ยงเกี่ยวกับดำเนินงานมาจากการใช้จ่ายเงินขององค์กรไม่เป็นไปตามแผน และศักยภาพของบุคลากรที่มีความรู้ไม่เพียงพอหรือการบรรจุแต่งตั้งบุคลากรมาไม่ตรงสาย และการปิดงบประมาณที่ไม่เป็นปัจจุบัน

5) ด้านการบริหารงานบุคลากร ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า สถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีการพัฒนาระบบการเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากร โดยส่งเสริมให้มีการอบรมเพิ่มความรู้ความสามารถ และความคุ้มค่าของการพัฒนา/ฝึกอบรมบุคลากร ปรับโครงสร้างบุคลากรให้เพียงพอกับงานและงบประมาณของหน่วย มีการกำหนดเกณฑ์การคัดเลือก สรรหา บรรจุ และแต่งตั้ง กำหนดปัจจัยการสร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานและให้เกิดความผูกพันต่อองค์กร หลักเกณฑ์การประเมินบุคลากรให้ได้รับการประเมินตามเกณฑ์ของสถาบัน

6.2 ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยด้วยหลักพุทธธรรม รวม มีค่าเฉลี่ยระดับมาก อภิปรายได้ว่า หน่วยวิทยบริการนั้นได้รับวัฒนธรรมองค์กรจากมหาวิทยาลัย

ส่วนกลางทำให้มีวัฒนธรรมองค์กรในหน่วยงานที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrarajavachiramedhi(Vira Vorapanyo) (2015) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย” ที่พบว่า หลักพุทธธรรมที่ส่งเสริมภาวะผู้นำตามแนวพระพุทธศาสนาของผู้บริหารมหาวิทยาลัยสงฆ์ไทย ได้แก่หลักอิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 1) ฉันทะ 2) วิริยะ 3) จิตตะ 4) วิมังสา เป็นต้น เพราะฉะนั้นการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยต้องมีแนวทางในการพัฒนาใน 5 ด้าน ดังนี้

1) ด้านการบริหารงานทั่วไปตามแนวพุทธธรรม ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษานั้นผู้บริหารจะต้องมีทีมงานที่เป็นเลิศและมีความต่อเนื่องสามารถนำหลักการบริหารเชิงพุทธมาใช้ในสถานศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonrada Kannasut (2015) ได้วิจัยเรื่อง “การประยุกต์รูปแบบการบริหารเชิงพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดนนทบุรี” ที่พบว่า การบริหารเชิงพุทธของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานตามหลักอิทธิบาท 4 กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน กล่าวคือ ด้านฉันทะ คือผู้บริหารส่งเสริมการจัดกิจกรรมส่งเสริมหลักสูตรการเรียนการสอนให้แก่แก่นักเรียนทั้งในโรงเรียนและนอกห้องเรียน ด้วยแหล่งเรียนรู้ในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านวิริยะ คือผู้บริหารมีความเพียรพยายามทำงานในตำแหน่งหน้าที่ด้วยความเสียสละเพื่อโรงเรียน ชุมชน และสังคมส่วนรวม จัดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียนที่การเรียนดี แต่ฐานะครอบครัวยากจน และเด็กพิเศษ โดยระดมทุนการศึกษาให้เพียงพอต่อความขาดแคลนและจำเป็น ด้านจิตตะ คือผู้บริหารมีการจัดการส่งเสริม สนับสนุนจัดสิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ส่งเสริมจัดทำห้องสมุดมีชีวิตในโรงเรียนเพื่อให้ครูและนักเรียนอ่านหนังสือ ด้านวิมังสา คือผู้บริหารมีการตรวจสอบวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากรตามกฎระเบียบ นโยบายทั้งงานวิชาการ งานบุคคล งานการเงิน และงานบริหารทั่วไป

2) การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิชาการต้องนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้กับทีมงานอย่างต่อเนื่องจึงจะพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chakraval Sukmaitri (2015) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา” ที่พบว่า รูปแบบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวพุทธจริยธรรมระดับอุดมศึกษา โดยนำหลักกุศลกรรมบถ 10 มาปรับประยุกต์ใช้ สามารถ แบ่งได้เป็น 3 รูปแบบ คือ 1) รูปแบบด้านการให้การศึกษา 2) รูปแบบด้านการฝึกอบรมสั่งสอน 3) รูปแบบด้านการพัฒนา

3) การบริหารงานวิจัยตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาด้านการบริหารงานวิจัยนั้นเป็นสิ่งสำคัญกับหน่วยวิทยบริการทั้งในด้านการอยู่ร่วมกับชุมชนที่ทำให้ชุมชน สถานบันต่างๆ เกิดความความศรัทธาในหน่วยวิทยบริการและเป็นผลดีในการประกันคุณภาพการศึกษาของหน่วยวิทยบริการด้วยจึงต้องความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ผลการวิจัยได้สอดคล้องกับงานวิจัยของ Orapin Piyasakulkiat (2015) ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรม” ที่พบว่ารูปแบบการส่งเสริมการจ้างงานนอกระบบตามหลักพุทธธรรมควรเป็นรูปแบบการส่งเสริมแบบพหุภาคี กล่าวคือ เป็นความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่างๆ ประกอบไปด้วย ภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม ภาคนายจ้าง ภาคแรงงาน รวมทั้งองค์กรภาคพระพุทธศาสนาอีกด้วย รวมทั้งทีมงานการบริหารงานวิจัยต้องมีการพัฒนาสมรรถนะในการบริหารจัดการ

4) การบริหารงานการเงินตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่าการพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการด้านการบริหารงานการเงินนั้น ต้องบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของหน่วยวิทยบริการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตามหลักพุทธธรรม สามารถลดความเสี่ยงได้มากที่สุดถ้าหากปฏิบัติ คือ การติดตามให้เป็นไปตามกฎ กติกา และการยอมรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ การเคารพ กฎ ระเบียบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sununthakit Thiangdech (2015) ได้วิจัยเรื่อง “กลยุทธ์การบริหารความเสี่ยงด้านการเงินและบัญชีของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ที่พบว่า ความเสี่ยงเป็นภารกิจที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องตั้งแต่ผู้ปฏิบัติถึงระดับผู้บริหาร ที่ต้องร่วมกันในการสืบหาสาเหตุปัจจัยเสี่ยง แนวทางป้องกันการควบคุม ร่วมกันทุกกระบวนการทำงาน ตั้งแต่การประชุม เพื่อการวางแผนทางการเงินและบัญชี เป็นกลยุทธ์การสร้างระบบเครือข่ายในการทำงานด้านการเงินและบัญชี การวางระบบเอกสาร ทางการเงินและบัญชีเกี่ยวกับการรับ การเบิก จ่าย จัดเอกสารข้อตกลง จัดซื้อ-จัดจ้าง สัญญาต่าง ๆ มีหลักเกณฑ์ เงื่อนไข แนวทางการปฏิบัติมาตรฐานเดียวกัน

5) การบริหารงานบุคลากรตามหลักพุทธธรรม ซึ่งมีค่าแปลผลอยู่ในระดับมาก อภิปรายได้ว่า กระบวนการพัฒนาสมรรถนะบุคลากรของหน่วยวิทยบริการตั้งแต่ความสามารถที่เป็นผลมาจากความรู้ (Knowledge) ทักษะ (Skills) และคุณลักษณะเฉพาะ (Attributes) ที่ทำให้บุคคลสามารถสร้างผลงานได้โดดเด่นกว่าบุคคลอื่นๆ ในองค์กร สมรรถนะขีดความสามารถนี้ เป็นคุณสมบัติที่องค์กรต้องการจากผู้ปฏิบัติงาน สมรรถนะมีความสัมพันธ์กับผลงานของบุคคล และการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ สมรรถนะจำแนกได้ 3 ระดับ คือ 1) ระดับบุคคล 2) ระดับกลุ่มในองค์กร 3) ระดับองค์กร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phraphrasert Voradhammo (Thilao) (2014) ได้วิจัยเรื่อง “พุทธบูรณาการการพัฒนาทุนมนุษย์สู่ความเป็นองค์กรสมรรถนะสูงของสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของคณะสงฆ์ไทย” ที่พบว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ด้วยพุทธบูรณา

การมหาวิทยาลัยส่งเสริมให้บุคลากรเกิดการประพฤติปฏิบัติตามหลักจริยธรรม และคุณธรรม ส่งเสริมให้บุคลากรทำความเข้าใจในกฎ กติกาการอยู่ร่วมกันเคารพสิทธิและหน้าที่ของกันและกัน และเน้นการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานปลูกจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ที่มี การพัฒนาทุนมนุษย์สัมพันธ์ โดยสนับสนุนส่งเสริมให้บุคลากรเข้าร่วมฝึกอบรมเพื่อสร้างองค์ความรู้ ส่งเสริมชำนาญและก่อให้เกิดประสบการณ์ใหม่ๆ และเพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพการทำงานโดย ปราศจากการเบียดเบียนซึ่งกันและกันมีการพัฒนางานให้เป็นไปตามครรลองคลองธรรมมีการนำ หลักศีลมาประยุกต์ใช้เพื่อปรับปรุงระบบการบริหารจัดการในองค์กรมีการส่งเสริมในเรื่องการศึกษา ในสาขาวิชาหรือหลักสูตรสูงขึ้นมีการสนับสนุนในเรื่องทุนการศึกษาเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้กับ บุคลากรเล่าเรียนในระดับสูง โดยให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) ด้านการบริหารงานทั่วไป สถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ควรศึกษาบริบทของพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของสถาบัน สังคมรอบข้างมีผลต่อการสนับสนุน และเอื้อเพื่อสถาบัน

2) ด้านการบริหารงานวิชาการ สถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย มีความโดดเด่นที่เป็นสถาบันสงฆ์ สามารถเอื้อกิจกรรมและให้ความรู้ และเป็น ผู้นำทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม

3) ด้านการบริหารงานวิจัย สถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย มีเอกลักษณ์ผลงานการวิจัยที่มีการประยุกต์และบูรณาการหลักธรรมทาง พระพุทธศาสนา

4) ด้านการบริหารการเงิน สถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ดังนั้น สถานศึกษาต้องเพิ่มแหล่งรายได้ และสำรองเงินเพื่อการบริหาร จัดสรรสัดส่วน การใช้จ่ายกิจกรรมต่างๆ

5) ด้านการบริหารบุคลากร สถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ดังนั้น สถานศึกษาควรมีการพัฒนาบุคลากร โดยการจัดสรรงบประมาณ การอบรม ส่งเสริมบุคลากรด้านงานวิจัยและงานวิชาการ

7.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยสถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ทำการศึกษาบริบทของพื้นที่และนำแนวคิดการจัดการทางบริหารธุรกิจมาใช้ในการ บริหารสถานศึกษา ทั้งการให้บริการนิสิต และการให้บริการสังคม

2) ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยสถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ทำกิจกรรมและให้ความรู้ในความเป็นผู้นำทางพระพุทธศาสนาแก่สังคม

3) ด้านการบริหารงานวิจัย โดยสถานศึกษานอกสถานที่ตั้งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นำเสนอและเผยแพร่ผลงานการวิจัยที่มีการประยุกต์และบูรณาการหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเพื่อแก้ปัญหาสังคม

4) ด้านการบริหารการเงิน โดยสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เพิ่มแหล่งรายได้ จัดสรรสัดส่วนการใช้จ่ายกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสม

5) ด้านการบริหารบุคลากร โดยสถานศึกษานอกสถานที่ตั้ง มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย การพัฒนาบุคลากร ส่งเสริมบุคลากรให้สามารถทำขอตำแหน่งทางวิชาการได้ ทั้งบุคลากรที่บรรจุและบุคลากรอัตราจ้าง

7.3 ข้อเสนอสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรศึกษาเกี่ยวกับ การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนาแก่สังคมโดยรวม

2) ควรศึกษาเกี่ยวกับ ปัจจัยสนับสนุนที่ส่งผลต่อการการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา

3) ควรศึกษาเกี่ยวกับ รูปแบบการสร้างบัณฑิตที่พึงประสงค์ของสถาบันการศึกษาทางพระพุทธศาสนา

References

- I.L.Richardson & Sidney Baldwin.(1976). *Public Administration: Government in Action*. Ohio : Charles E. Merrill Publishing Co.
- Jack Welch. (2003). *Jack: Straight from the Gut*. New York : Warner Books Inc.
- McCorkle, C.O.and others. (1982). *Management and Leadership in Higher Education*. San Francisco : Jossey - Bass Publishers.
- Ralph M. Stogdill. (1967). *Personal Factor Associated with Leadership Survey of Literature in leadership*, Marryland Penguin Books.
- Reddin, William J. (1970).*The 3 – D Management Style Theory: Theory Paper 2*. Canada: Social Science System.
- Rensis Likert. (1967). *The Human Organization: Its Management and Values*. New York: McGraw - Hill,.

การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี
THE APPLICATION OF IDDHIPĀDA IV IN ADMINISTRATING PRIVATE
ORGANIZATIONS IN NONTHABURI PROVINCE

ผดุง วรณทอง * อนันต์ ธรรมชาลัย ** สานิต ศิริวิศิษฐ์กุล ***

Phadung Wannatong, Anan Thamchalai, Sanit Sirivisitkul

บทคัดย่อ

บทความวิจัยฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี

ผลการวิจัย พบว่า

1. ด้านฉันทะ มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้บุคลากรเกิดและมีความพอใจในหน้าที่รับผิดชอบและปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถของตนเองรักและพอใจที่จะได้รับพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้มาใช้ในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ กระตือรือร้นพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมที่จะพัฒนางาน และบุคลากรมีความพอใจที่จะมีการพัฒนาอยู่เสมอ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานและนโยบายขององค์กร มีการจัดการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอยู่เสมอ

2. ด้านวิริยะ มีความจำเป็นและสำคัญมากต่อการบริหารองค์กรเอกชน เนื่องจากหลักการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นแบบอย่างและได้พระราชทานบทพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ที่เน้นให้ประชาชนมีความวิริยะ หรือหลักการประกอบความเพียรชอบ บุคลากรมีความตื่นตัวพร้อมที่จะพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา ฝึกฝนพยายามพัฒนาตนเองให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ด้วยการเรียนรู้เพิ่มเติม ค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ มีการจัดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน มีความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง

---

* Doctor of Philosophy Program Faculty of Political Science, North Bangkok University.

** Faculty of Political Science, North Bangkok University.

*** Faculty of Political Science, North Bangkok University.

3. ด้านจิตตะ มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เช่นเดียวกัน โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการทำงานที่ต้องอาศัยด้านจิตตะเป็นหลักที่จะต้องเอาใจใส่งานอยู่เสมอ องค์กรเอกชนควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีระบบที่ตรวจสอบให้บุคลากรมีการเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหาที่หมั่นตรวจสอบหาข้อบกพร่องของตนเองเพื่อพัฒนางานของตนเอง ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้พร้อมที่จะมาสนับสนุนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ นำมาพัฒนาองค์กร ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ

4. ด้านวิมังสา มีความจำเป็นและสำคัญต่อการบริหารองค์กรเอกชน เช่นเดียวกัน เพราะผู้บริหารต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม มีการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีการพัฒนาดียิ่งขึ้นไป ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม หาวิธีการต่างๆ มาพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเองไตร่ตรองการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ โดยใช้กำลังสติปัญญา แสวงหาวิธีการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้นไป

คำสำคัญ: การประยุกต์, หลักอิทธิบาท 4, การบริหาร, องค์กรเอกชน

ABSTRACT

This research article has the objective for the application if Iddhipada IV in private organization management in Nonthaburi province.

The findings of research were as follows:

1. Chanda (aspiration) has the necessity and importance to private organization administration because it is the starting point for the person to have the satisfaction to the duty for responsibility and working hard and satisfy to get own development for using the knowledge to work and have the ambition to develop themselves both body and mind. The executives give the opportunity to participate for development and personnel has the satisfaction to have regular development and let everyone has the participation for working development and policy of organization and has the regular training both in and outside organization.

2. Viriya (effort) has the necessity and importance to private organizations administration as too, because this principle of King Rama IX that was the model and presented the royal story from Buddhist scripture names as Phramahachanok,

focus on people to have Viriya or principle of effort. The personnel has the awakening or activeness to working development always, training themselves to have the skill for working through learning more, search for knowledge about own efficient working, has the training for working development, to have more development continuously.

3. Chitta (thoughtfulness) has the necessity and importance to private organizations administration too, because the executives give the importance to working with Chitta which everyone must pay attention always. The private organization should promote to apply to use Iddhipada IV about Chitta for increasing more working potentials, to have the checking the personnel to have more own development regularly. When having the problem, should examine own mistakes for working development, to have the training to have the knowledge to support the working through studying from other sources for developing the organization and work with fully ability.

4. Vimangsa (investigation) has the necessity and importance to private organizations administration too, because executives give the importance for personnel development through working evaluation of personnel properly, has the working solution of personnel to have more development, to promote to have more knowledge and search for new methods to develop the personnel to work more efficiency and patience to the problem while working to use the own knowledge and ability to consider for working when getting the assignment by using the wisdom and search for the more efficient working method.

Keywords: Application, Iddhipada IV, Private Organization

1. บทนำ

เนื้อหาสาระโดยสรุปของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 และวิสัยทัศน์ประเทศไทยสู่ปี พ.ศ.2570 นั้นทำให้เห็นมิติของกระบวนการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นและการมีส่วนร่วมของประชาชนในหลายประเด็น ที่สำคัญคือในส่วนของสถาปัตยกรรมทางสังคม ได้มีเนื้อหาที่สื่อถึงมิติในงานพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเน้นให้ความสำคัญกับชุมชนเป็นหลักและเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนา ในส่วนของสัญญาประชาคมใหม่ ได้กล่าวถึง กระบวนการสัญญาประชาคม บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับชุมชน

ท้องถิ่นจนถึงระดับประเทศ โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนตั้งแต่การสร้างความคิดร่วม (Social Consensus) การหาข้อสรุปที่ทุกฝ่ายให้การยอมรับและยึดถือ (Social Commitment) และนำไปสู่การปฏิบัติ (Action) ซึ่งเป็นภาพรวมและแนวทางกว้างๆ ในการนำไปสู่การปฏิบัติต่อไป เนื้อหาสาระของ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ส่วนใหญ่กล่าวถึงเศรษฐกิจรวมทั้งแนวโน้มทางด้านเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรมเป็นส่วนใหญ่ ทำให้ยังมีเนื้อหาสาระบางส่วนที่ขาดหายไป เช่น มิติของการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น กรณีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์กรบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรที่สามารถเอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน กระบวนการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทและทิศทางการพัฒนาของประเทศไทย และนำไปสู่การปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป (Office of the National Economic and Social Development Board. 2012)

ประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน เมื่อ ปี พ.ศ. 2558 ที่ผ่านมา ซึ่งประกอบด้วยสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ ได้แก่ ประเทศไทย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กัมพูชา สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม เมียนมาร์ มาเลเซีย สิงคโปร์ บรูไน ฟิลิปปินส์ และอินโดนีเซีย จะก้าวเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน หรือ ASEAN Economic Community (AEC) อย่างสมบูรณ์แบบ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และ วัฒนธรรม โดยมีเป้าหมายร่วมกัน ว่าการเปิดประตูสู่ "ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน" (AEC) จะส่งผลให้ภูมิภาคอาเซียนกลายเป็นกลุ่มเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ที่มีฐานการผลิตรวมกัน มีการเคลื่อนย้ายปัจจัยทางการผลิตอย่างเสรี เกิดความเป็นปึกแผ่น และสร้างอำนาจต่อรองทางด้านการค้า/เศรษฐกิจ ในเวทีการค้าโลกได้อย่างเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น สำหรับประเทศไทย ซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกอาเซียน จำเป็นที่จะต้องปรับเปลี่ยนตัวเองเพื่อรับมือกับการก้าวเข้าสู่การเป็น ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนในปี 2558 ด้วยเช่นกัน ซึ่งหากนับเวลาต่อจากนี้แล้วเหลือเวลาอีกเพียง 3 ปีเท่านั้น นับว่าไม่นานเลย และเมื่อถึงเวลานั้นประเทศไทยจะก้าวไปสู่กับเพื่อนบ้านในอาเซียนได้อย่างไร เป็นคำถามที่อยู่ในใจหลายคนในภาครัฐบาลเองนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจใน เชิงรุกยังคงมี ่ ่ กลางๆ ไม่ชัดเจน ดังนั้นหากไทยเราจะก้าวเข้าสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน คนไทยทุกคนควรจะต้องสนใจเรื่องนี้ เพราะการเข้าสู่การเป็นประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน (AEC) จะส่งผลไปทั่วทุกภาคส่วนของประเทศ และก่อให้เกิดพันธกรณีแก่ประเทศไทยที่จะต้องเข้าร่วมเจรจากับสมาชิกอาเซียน เพื่อเปิดเสรีสินค้าและบริการ รวมทั้งการลงทุนระหว่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนของการเปิดเสรีการค้าบริการอาเซียน โดยมีเป้าหมายหรือหลักเกณฑ์การเปิดตลาดอยู่ที่ "การลด" หรือ "เลิกกฎระเบียบ" หรือมาตรการต่างๆ ที่เป็นอุปสรรคต่อการให้บริการและการลงทุน เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายการเปิดตลาดใน 10 สาขาบริการหลัก อาทิ บริการด้านธุรกิจ บริการวิชาชีพ บริการด้านสื่อสาร บริการโทรคมนาคม บริการด้านการท่องเที่ยว ตัวแทนนำเที่ยวการเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นมากกว่าการเปิดเสรี

ทางการค้า ที่นอกจากจะส่งผลให้อาเซียน 10 ประเทศ เป็นเหมือนประเทศเดียวกัน ไม่มีกำแพงภาษี ไม่มีกีดกันทางการค้า สินค้า บริการ การลงทุน แรงงาน มีฝีมือเคลื่อนย้ายได้อย่างเสรี ยังจะประกอบไปด้วยความร่วมมือทางเศรษฐกิจหลากหลายสาขา เช่น เกษตร การส่งเสริม SME การคุ้มครองผู้บริโภค เป็นต้น ดังนั้นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนจึงเกี่ยวข้องกับทุกภาคส่วน

ทั้งนี้ นโยบายของกระทรวงพาณิชย์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ AEC จำเป็นต้องมีการบูรณาการ ทั้งภายในกระทรวงพาณิชย์ หน่วยงานภาครัฐอื่นๆ รวมทั้งภาคเอกชน ในการจัดทำยุทธศาสตร์เป็นรายประเทศ โดยมุ่งเน้นสินค้าและบริการที่มีศักยภาพในตลาดนั้นๆ เพื่อให้บรรลุผลสำเร็จในการพัฒนาการค้าและการลงทุนของไทยในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดังนั้น ไม่ว่าจะเกษตรกร ผู้ประกอบการ หรือหน่วยงานภาครัฐ และเอกชน จะต้องเตรียมพร้อมกับการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น เพราะจะมีการเคลื่อนย้ายแรงงาน การจัดตั้งบริษัท รวมไปถึงการเคลื่อนย้ายเงินทุนเข้ามาลงทุนในประเทศไทย และการออกกฎหมาย มาตรฐานต่างๆ ร่วมกัน เป็นต้น นับตั้งแต่ปี 2558 ที่ประเทศไทยได้ก้าวสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงเป็นทั้งโอกาสและความท้าทาย (Siamturakij. 2017: Online)

การบริหารเป็นกิจกรรมในการใช้ทรัพยากรขององค์กรให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการวางแผน การจัดองค์กร การจูงใจ และการควบคุมทรัพยากรบุคคล และทรัพยากรวัตถุให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรด้วยดี (Sanoh Tiyo, 2544: 1) การบริหารจัดการจะมีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันมีองค์กรเกิดขึ้นมากมาย ที่ใดมีองค์กรที่นั่นจะต้องมีการบริหารจัดการ และในอนาคตที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญขึ้นมาก องค์กรก็จะเกิดขึ้นมาก การบริหารจัดการก็จะยิ่งมีบทบาทมากยิ่งขึ้นเช่นกัน การบริหารจัดการจะมีบทบาทมากขึ้นในปัจจุบัน เนื่องจากปัจจุบันมีองค์กรเกิดขึ้นมากมาย ที่ใดมีองค์กรที่นั่นจะต้องมีการบริหารจัดการ และในอนาคตที่ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเจริญขึ้นมาก องค์กรก็จะเกิดขึ้นมาก การบริหารจัดการก็จะยิ่งมีบทบาทมากยิ่งขึ้นเช่นกัน

สำนักงานคลังจังหวัดนนทบุรีได้รายงานภาวะเศรษฐกิจการคลังจังหวัดนนทบุรี ประจำเดือนพฤษภาคม 2557 พบว่าเศรษฐกิจจังหวัดมีสัญญาณหดตัว สะท้อนจากด้านอุปทานมีสัญญาณหดตัวตามภาคบริการ ภาคอุตสาหกรรมและภาคเกษตรกรรม ประกอบกับด้านอุปสงค์มีสัญญาณหดตัว ตามด้านการบริโภคภาคเอกชนและด้านการลงทุนภาคเอกชน ขณะที่การใช้จ่ายภาครัฐขยายตัว สำหรับเสถียรภาพทางเศรษฐกิจจังหวัดนนทบุรีปรับตัวลดลงเล็กน้อย เสถียรภาพเศรษฐกิจภายในจังหวัด จากข้อมูลผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด แบบปริมาณลูกโซ่ ฐานปี พ.ศ. 2557 ของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปี 2557 ณ ราคาประจำปี (ปีอ้างอิง 2545) มีมูลค่ารวม 254,643 ล้านบาท เปลี่ยนแปลง

เพิ่มขึ้นจากปี 2556 ร้อยละ 23.24 อุตสาหกรรมที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุด 3 อันดับแรกได้แก่ 1) สาขาการขนส่ง ขายเป็นปลีก และการซ่อมแซมยานยนต์ฯ (ร้อยละ 19.91 ของ GPP) 2) สาขาอุตสาหกรรมการผลิต (ร้อยละ 17.96) และ 3) สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ (ร้อยละ 13.13) ตามลำดับ ในส่วนของรายได้ต่อหัวประชากรของจังหวัดนนทบุรีในปี 2557 เท่ากับ 174,854 บาท เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากปี 2556 ร้อยละ 23.48 อยู่ในลำดับที่ 17 ของประเทศ ดัชนีราคาผู้บริโภค ของจังหวัดนนทบุรี ไตรมาส 2 ปี 2559 เฉลี่ยครึ่งปีแรก (มกราคม-มิถุนายน) มีค่าเท่ากับ 108.7 สูงขึ้นจากช่วงเวลาเดียวกันของปี 2558 ร้อยละ 0.4 การจดทะเบียนนิติบุคคลจัดตั้งใหม่ เป็นข้อมูลจาก ณ มีนาคม 2559 มีจำนวน 1,102 ราย ทุนจดทะเบียนรวม 2,164.69 ล้านบาท ประเภทกิจการที่มีทุนจดทะเบียนสูงสุดคือ การขนส่ง ขายเป็นปลีก ซ่อมแซมยานยนต์ฯ มีทุนจดทะเบียนทั้งสิ้น 1,00.58 ล้านบาทจากกิจการทั้งหมด 410 แห่ง นอกจากนี้ยังมีการจดทะเบียนโรงงานจัดตั้งใหม่ ณ เดือนเมษายน - เดือนมิถุนายน 2559 มีจำนวน 16 ราย ทุนจดทะเบียน 354.09 ล้านบาท สามารถจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น 201 คน ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดนนทบุรีที่ค่อนข้างพัฒนาในเชิงเศรษฐกิจ โดยมีโครงสร้างลักษณะผสมกลมกลืนระหว่างอุตสาหกรรมและภาคบริการ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ณ ราคาประจำปี ปี พ.ศ. 2557 (ปีอ้างอิง 2545) มีมูลค่ารวม 254,643 ล้านบาท เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากปี 2556 จำนวน 48,027 ล้านบาท หรือร้อยละ 23.24 ซึ่งอุตสาหกรรมที่มีผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) สาขาการขนส่ง ขายเป็นปลีก และการซ่อมแซมยานยนต์ฯ (ร้อยละ 19.91 ของ GPP) 2) สาขาอุตสาหกรรมการผลิต (ร้อยละ 17.96) 3) สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ (ร้อยละ 13.13) 4) สาขาบริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ (ร้อยละ 10.65) และ 5) สาขาตัวกลางทางการเงิน (ร้อยละ 9.86) ตามลำดับ

หากพิจารณาถึงอัตราการขยายตัว (ณ ราคาคงที่) ปี 2557 อุตสาหกรรมที่มีอัตราการขยายตัวเมื่อเปรียบเทียบกับปี 2556 สูงสุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) สาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ มีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 804.79 2) สาขาลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล มีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 194.85 3) สาขาการทำเหมืองแร่และเหมืองหิน มีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 40.00 4) สาขาบริการ ด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่าและบริการทางธุรกิจ มีการอัตราการขยายตัว ร้อยละ 25.73 และ 5) สาขาการประมง มีอัตราการขยายตัว ร้อยละ 12.00 ตามลำดับ ในขณะที่สาขาอุตสาหกรรมการผลิต มีอัตราเพิ่มเพียงร้อยละ 3.27 แสดงให้เห็นว่าโครงสร้างผลผลิตของจังหวัดนนทบุรีมีแนวโน้มเป็นสาขาการให้บริการด้านชุมชน สังคมและบริการส่วนบุคคลอื่นๆ ที่รองรับการเป็นที่อยู่อาศัยของคนในเขตเมืองมากกว่าสาขาการผลิต รายได้ต่อหัวประชากรของจังหวัดนนทบุรีในปี 2557 เท่ากับ 174,854 บาท เปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นจากปี 2556 ร้อยละ 23.48 อยู่ในอันดับที่ 17 ของประเทศ และลำดับที่ 6 ของเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

การจดทะเบียนโรงงานอุตสาหกรรม ปัจจุบันจังหวัดนนทบุรีมีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมด 1,935 แห่ง สำหรับการจดทะเบียนโรงงานใหม่ในจังหวัด ไตรมาส 2 ปี 2559 พบว่า มีการจดทะเบียนรวม 16 ราย ทุนจดทะเบียน 354.09 ล้านบาท เกิดการจ้างแรงงานเพิ่มขึ้น 201 คน โดยประเภทอุตสาหกรรม ที่มีการจดทะเบียนโรงงานจำนวนสูงสุด คือ อุตสาหกรรมโลหะ จำนวน 3 ราย (ร้อยละ 18.75 ของโรงงานที่จดทะเบียนใหม่) มีการจ้าง 28 คน และอีก 4 ประเภทที่มีการจดทะเบียนใหม่เท่าๆ กัน คืออุตสาหกรรมเฟอร์นิเจอร์และเครื่องเรือน จำนวน 2 ราย (ร้อยละ 12.50 ของโรงงานที่จดทะเบียนใหม่) มีการจ้าง 62 คน อุตสาหกรรมเคมี จำนวน 2 ราย มีการจ้าง 15 คน อุตสาหกรรมผลิตภัณฑ์โลหะ จำนวน 2 ราย มีการจ้าง 10 คน และอุตสาหกรรมขนส่ง จำนวน 2 ราย มีการจ้าง 17 คน ในส่วนโรงงานที่ปิดกิจการไตรมาสนี้ลดลงจากไตรมาสที่ผ่านมา โดยไตรมาสนี้มีจำนวนทั้งสิ้น 97 ราย (ไตรมาสที่ 1 ปี 2559 เลิกกิจการ 129 ราย) มีแรงงานถูกเลิกจ้างจำนวน 2,981 คน แม้จะมีจำนวนคนถูกเลิกจ้างลดลงแต่ยังถือว่ามียังมีจำนวนผู้ถูกเลิกจ้างสูงมากอยู่ในปัจจุบัน สาเหตุอาจสืบเนื่องจากการมีการตรวจสอบและจำหน่ายทะเบียนโรงงานของเจ้าหน้าที่สำนักงานอุตสาหกรรมจังหวัดนนทบุรีที่ยังดำเนินการอยู่ เนื่องจากโรงงานไม่ได้มายื่นแจ้งประกอบกิจการโรงงานในระยะเวลาที่กำหนด และเพื่อเป็นการปรับฐานข้อมูลโรงงานให้ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน (Nonthaburi Industry Office, 2017: Online)

สรุปได้ว่า การบริหารองค์กรมีทั้งประสบความสำเร็จ และไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากการมีปัญหาในการบริหารจัดการมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยมที่แสวงหากำไร และมีการแข่งขัน เพื่อให้เหนือกว่าคู่แข่ง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กร ให้บรรลุผลตามเป้าหมายขององค์กร จึงมีหลักการบริหารสมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ หรือหลักการในการบริหารจัดการ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกกำลังสนใจหลักการในทางพระพุทธศาสนา มาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการบริหารจัดการ เพราะเขาถือว่าการใช้หลักการ วิธีการ หรือเทคนิค ของนักวิชาการชาวตะวันตก ซึ่งพัฒนาการการบริหารจัดการมาไม่เกิน 100 ปี นั้นยังเป็นหลักการที่ยังยึดกับวัตถุ รวมทั้งมีผู้แพ้ผู้ชนะ เป็นการบริหารจัดการที่มุ่งหวังกำไรและการแข่งขัน ดังนั้นเมื่อนักวิชาการทางตะวันตก ได้เข้ามาศึกษาพระพุทธศาสนา ทำให้เขารู้ว่าศาสตร์แห่งการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็น มนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุขนั่นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งในที่นี่จะได้กล่าวถึง หลักการบริหารงานสมัยใหม่กับหลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่าสามารถบูรณาการ รวมเข้ากันได้ และเป็นแนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้อย่างเหลือเชื่อ ถึงแม้ว่าจะเป็นหลักธรรมคำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงกว่าสองพันห้าร้อยกว่าปีมาแล้วก็ตาม

ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวมาแล้วเบื้องต้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี เพื่อเสนอแนวทางในการบริหารองค์กรเอกชน ให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้นไป และเพื่อเป็นข้อมูลอันสำคัญที่จะช่วยผลักดันให้ประเทศสามารถพัฒนาก้าวไปข้างหน้าในเวทีโลกตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักกอิธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยเป็นข้อมูลเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักกอิธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี

ประชากร คือ โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรีที่จดทะเบียนโรงงานและยังดำเนินการอยู่ในปัจจุบันมีจำนวน 1,935 บริษัท (Nonthaburi Industry Office, 2017 Online)

กลุ่มตัวอย่าง คือ สัมภาษณ์ผู้บริหาร หรือผู้จัดการที่มีประสบการณ์ในการบริหารองค์กรเอกชน จำนวน 17 คน โดยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักกอิธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี เครื่องมือที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ ที่เป็นความคิดเห็นของผู้บริหาร หรือผู้จัดการ

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยมีขั้นตอนและวิธีการดังต่อไปนี้ (1) ขออนุญาตหน่วยงานที่เก็บข้อมูล คือ โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดนนทบุรี เพื่อขอเก็บข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย (2) บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับตัวแปรและประเด็นที่ศึกษาให้ครอบคลุมและสอดคล้องกับกรอบแนวคิด และวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยแยกตามแหล่งข้อมูล (3) สัมภาษณ์ผู้บริหาร หรือผู้จัดการ ที่มีประสบการณ์ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี จำนวน 17 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างโดยบันทึกข้อมูลลงในแบบฟอร์มที่เตรียมไว้

4. การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การจัดกระทำและการวิเคราะห์ข้อมูลมีขั้นตอนดังนี้

1. ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล จัดระบบข้อมูล และประมวลผลข้อมูล เพื่อให้พร้อมและให้เหมาะสมที่จะนำไปวิเคราะห์

2. วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้บริหาร หรือผู้จัดการ เกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี กระทำโดยการพรรณาวិเคราะห์เนื้อหา

5. สรุปผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลที่สำคัญจำนวน 17 คน โดยมีประเด็นที่สัมภาษณ์ในการวิจัย คือ การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี สามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ด้านฉันทะ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชน ในด้านฉันทะว่าเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเพราะเป็นจุดเริ่มต้นที่จะทำให้บุคลากรเกิดและมีความพอใจในหน้าที่รับผิดชอบและปฏิบัติอย่างเต็มกำลังความสามารถของตนเอง รักและพอใจที่จะได้รับพัฒนาตนเอง เพื่อนำความรู้มาใช้ในหน้าที่ที่ตนกำลังปฏิบัติอยู่ กระตือรือร้นพร้อมที่จะให้มีการพัฒนาตนเอง ทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผู้บังคับบัญชาเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมที่จะพัฒนางาน และบุคลากรมีความพอใจที่จะมีการพัฒนาอยู่เสมอ และเปิดโอกาสให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการพัฒนางานและนโยบายขององค์กร มีการจัดการฝึกอบรมทั้งภายในและภายนอกองค์กรอยู่เสมอ ดังนั้น จะเห็นได้ว่า ฉันทะ หมายถึง ความพึงพอใจ ความรัก ความชอบ ความสนใจ ในการที่จะกระทำ การรักงาน รักเพื่อนร่วมงาน รักผู้บริหาร รักองค์กร โดยแสดงออกเมื่อได้ทำงานไม่ว่าจะเป็นงานที่มีความยากลำบากแค่ไหนก็มีความรักที่จะกระทำอย่างเต็มกำลังความสามารถให้บรรลุจุดหมายที่ตั้งไว้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chatree Naewjumpa (2009) ที่ศึกษาเรื่อง “การประยุกต์ใช้อิทธิบาท 4 ในการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรสำนักป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย กรุงเทพมหานคร” พบว่า ฉันทะ เป็นเรื่องของความพึงพอใจในงานที่ปฏิบัติและถือว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร

5.2 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ด้านวิริยะ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชน ในด้านวิริยะว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เนื่องจากหลักการนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 ทรงเป็นแบบอย่างและได้พระราชทานบทพระราชนิพนธ์ เรื่องพระมหาชนก ที่เน้นให้ประชาชนมีความวิริยะ หรือหลักการประกอบความเพียรชอบ มีการสื่อสารภายในองค์กรอย่างสม่ำเสมอกระตุ้นให้ตื่นตัวในการพัฒนาตนเอง บุคลากรมีความตื่นตัวพร้อมที่จะพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา ฝึกฝนพยายามพัฒนาตนเองให้เกิดความชำนาญในหน้าที่ ด้วยการศึกษาเพิ่มเติมค้นคว้าความรู้เกี่ยวกับงานที่ตนเองปฏิบัติอย่างเต็มศักยภาพ มีการจัดฝึกอบรมเพื่อการพัฒนาการปฏิบัติงาน มี

ความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการอย่างต่อเนื่องโดยให้ความสำคัญกับงบประมาณและแผนงานที่ตั้งไว้ รวมทั้งการส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรให้นำหลักวิริยะมาใช้สำหรับการพัฒนางาน เพราะหลักวิริยะหมายถึง ความเพียร ความขยัน ความพยายาม ความมุ่งมั่นที่จะทำงานด้วยความมุ่งมั่นอดทนทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonme Boon-aim (2009) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการนำอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการทำงานของศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด” พบว่า ด้านวิริยะ คือความพากเพียรในการทำงานต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคต่างๆ ได้ บางคนทำงานจนเลยเวลาปกติ เช่น เมื่อเกิดเครือข่ายการสื่อสารขัดข้องไม่สามารถใช้งานได้ พนักงานยังอยู่คอยช่วยเหลือแก้ไขจนกว่าจะช่วยงานได้แสดงว่าพนักงานมีความขยันหมั่นเพียรทำงานอย่างต่อเนื่องนี้ถึงประโยชน์ขององค์กรเป็นสำคัญ

5.3 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ด้านจิตตะ จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชน ในด้านจิตตะว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นเดียวกัน โดยผู้บริหารให้ความสำคัญกับการทำงานที่ต้องอาศัยด้านจิตตะเป็นหลักที่จะต้องเอาใจใส่งานอยู่เสมอ องค์กรเอกชนควรส่งเสริมการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ด้านจิตตะ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการทำงาน มีระบบที่ตรวจสอบให้บุคลากรมีการเอาใจใส่ในการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เมื่อเกิดปัญหาก็หมั่นตรวจสอบหาข้อบกพร่องของตนเองเพื่อพัฒนางานของตนเอง ฝึกฝนตนเองให้มีความรู้พร้อมที่จะมาสนับสนุนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ โดยศึกษาหาความรู้จากแหล่งข้อมูลต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือหนังสือที่จำเป็น มาพัฒนาองค์ความรู้และองค์กร ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างเต็มกำลังความสามารถ ผู้บริหารเอาใจใส่บุคลากรที่ปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ตรวจสอบงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอเพื่อให้งานที่รับผิดชอบมีประสิทธิภาพ และส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม ฉะนั้น จิตตะ มีความหมายว่า การเอาใจใส่งานที่ทำหมั่นตรวจตราอยู่เสมอเพื่อให้เกิดความรอบคอบสมบูรณ์ในการทำงานมากที่สุดสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonme Boon-aim ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ศึกษาการนำอิทธิบาท 4 ไปใช้ในการทำงานของศูนย์ควบคุมการบินภูเก็ต บริษัทวิทยุการบินแห่งประเทศไทย จำกัด” พบว่าด้านจิตตะ คือเอาใจฝึกฝนไม่ทอดธุระ เอาใจใส่อย่างจริงจัง มีจิตจดจ่อผูกพันในเรื่องนั้นๆ หากเกิดความผิดพลาดอาจจะทำให้เกิดปัญหาตามมาได้

5.4 การประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี ด้านวิมังสา จากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชน ในด้านวิมังสาว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากเช่นเดียวกัน เพราะผู้บริหารต่างให้ความสำคัญกับการพัฒนาบุคลากร ด้วยการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรอย่างเหมาะสม มีการแก้ไขปัญหาการปฏิบัติงานของบุคลากรให้มีการพัฒนาดีขึ้น ส่งเสริมให้มีการเรียนรู้เพิ่มเติม หาวิธีการต่างๆ มาพัฒนาบุคลากรให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และอดทนต่อปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่าง

การปฏิบัติงาน โดยใช้ความรู้ความสามารถของตนเองไต่ตรองการทำงานที่ได้รับมอบหมายอยู่เสมอ โดยใช้กำลังสติปัญญา หาวิธีการปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพ เพราะวิมังสา หมายถึง การพิจารณาไต่ตรองโดยใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาระบบการทำงานให้ดียิ่งขึ้นไปสอดคล้องกับ Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto) (2003) ได้ให้ความหมายไว้ว่า วิมังสา คือหมั่นใช้สติปัญญาพิจารณาใคร่ครวญ ตรวจสอบตราหาเหตุ ตรวจสอบด้วยปัญญา

6. ข้อเสนอแนะ

การประยุกต์ใช้หลักกอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในจังหวัดนนทบุรี มีข้อเสนอแนะ ดังนี้

6.1 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำไปใช้

1) ด้านฉันทะ ผู้บริหารควรเปิดโอกาสให้มีบุคลากรสำรวจตนเองว่า มีความชอบหรือศรัทธาทางด้านใด แล้วพัฒนาส่งเสริมไปในด้านนั้นโดยมีการตั้งคำถามว่างานนี้คืออะไร ทำงานเพื่ออะไร มีความสุขหรือไม่ หากงานที่ทำอยู่ไม่ใช่งานที่รักหรือชอบก็มึวิธีการทางเลือกค้นหาและปรับเปลี่ยน หรือปรับศรัทธาของบุคลากรให้เข้ากับงานที่ทำอยู่ซึ่งจะต้องมีนโยบายตั้งแต่การรับคนเข้ามาทำงาน พิจารณาถึงคุณสมบัติ คุณวุฒิ และพิจารณาวางบุคลากรเหล่านั้นให้เหมาะสมกับตำแหน่ง รวมทั้งมีนโยบายการหมุนเวียนสลับตำแหน่ง เพื่อจะได้เป็นการค้นหาคำตอบว่า แต่ละคนมีความคิดและความรักต่องานในตำแหน่งใด แต่อย่างไรก็ตาม งานแต่ละอย่างนั้นไม่อาจจะตอบสนองความชอบและความต้องการของทุกคนได้ ดังนั้น จึงต้องสร้างระบบที่ให้เกิดความพึงพอใจที่จะทำงาน และมีความสุขกับงาน โดยกำหนดเป็นนโยบายและการบริหารที่เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางแนวทางการทำงานเพื่อสามารถแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น มีการปรับปรุงนโยบายให้เกิดความเหมาะสมและสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง

2) ด้านวิริยะ ผู้บริหารควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้บุคลากรได้ใช้ความรู้ความสามารถที่มีในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาในการปฏิบัติงานได้ด้วยตนเอง หมั่นฝึกฝนตนเองเพื่อสามารถนำความรู้ที่มีมาประยุกต์ใช้กับงานในปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ ผู้บริหารควรเป็นแบบอย่างที่สำคัญที่จะสามารถทำให้ผู้ใต้บังคับบัญชาตั้งใจปฏิบัติตามได้ความสัมพันธ์กับผู้อื่น องค์กรควรสนับสนุนให้มีกิจกรรมส่งเสริมและสร้างความสัมพันธ์ของบุคลากรในองค์กร มีการส่งเสริมการทำงานร่วมกันเป็นทีม มีการสื่อสารให้เหมาะสมกับกลุ่มในองค์กร

3) ด้านจิตตะ ผู้บริหารควรสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมต่างๆ ให้เหมาะสมเอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมการยอมรับนับถือตนเองและผู้อื่น และให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานเพื่อสร้างความรู้สึกร่วมกันและเป็นส่วนหนึ่งขององค์กร ต้องเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็น ยอมรับ รับ

ฟัง อดทน เพื่อได้รับความคิดที่ดีมีประโยชน์ต่อการทำงานและเมื่อบุคลากรใดที่ปฏิบัติดีแล้วต้องพิจารณาให้การเลื่อนตำแหน่งเป็นไปอย่างเหมาะสมกับความสามารถและเป็นธรรม

4) ด้านวิมังสา ผู้บริหารควรสนับสนุนให้บุคลากรได้มีโอกาสพัฒนาตนเองด้วยการศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ทั้งในและนอกสถานที่ เพื่อบุคลากรเหล่านั้นจะได้นำความรู้มาใช้พัฒนาองค์กร แล้วต้องตอบแทนความรู้ความสามารถ อย่างโปร่งใส เป็นธรรมด้วยการให้เงินเดือนและสวัสดิการที่เหมาะสม รวมถึงการมอบหมายงานที่มีความท้าทายความสามารถนำไปสู่การพัฒนาแนวคิดและการปฏิบัติได้

6.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

1) ควรมีการศึกษาการประยุกต์ใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารองค์กรเอกชนในทุกๆ จังหวัด

2) ควรมีการศึกษาหลักพุทธธรรมอื่นๆ ที่สำคัญ เช่น ไตรสิกขา พรหมวิหาร 4 สังคหวัตถุ 4 เป็นต้น เพื่อนำผลการวิจัยมาบูรณาการเพื่อประยุกต์ใช้สำหรับการบริหารและการพัฒนาองค์กรต่อไป

References

- Chatree Naewjumpa. (2009). *An application of four Principles of iddhipada to the performance of personnel Bangkok Fire and Revenue Department* (Master of Thesis) Graduate: Mahachulalongkornrajavidyalaya
- Boonme Boon-aim. (2009). *A study of the utilization of iddhipada sii in the work performance of Phuket air traffic control center's personnel, aeronautical radio of Thailand, ltd* (Master of Arts (Buddhist Studies)). Graduate: Thaksin University.
- Phra Dhammapitaka (P.A. Payutto). (2003). *Dictionary of Buddhism*. Edition 12th. Bangkok: Mahachulalongkornrajavidyalaya.
- Sanoh Tiyaao. (2001). *Management principles*. Bangkok: Thammasat University.
- Office of the National Economic and Social Development Board. 2012: Retrieved June 21, 2017, from <http://www.nesdb.go.th/filename=index>.
- Nonthaburi Industry Office. 2017: Retrieved June 21, 2017, from <http://www.industry.go.th/nonthaburi/index.php>

**บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ(สสปน.)
ในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย**
**THE ROLE OF THE OFFICE OF MEETING INCENTIVE TRAVELS EXHIBITION
FOR TOURISM PROMOTION IN THAILAND.**

พัชรดา รัตเกล้า* เอกพร รักความสุข**

Patcharada Ratklao, Ekkaphon Rakkhwamsuk

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ในการปรับเปลี่ยนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย 3) เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดประชุมและนิทรรศการของการท่องเที่ยวของไทย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) การสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory) ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน และการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 11 คน โดยใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (triangulation) ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบด้านข้อมูล (data triangulation) และการตรวจสอบด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล (Methodological triangulation) และการให้ผู้ให้ข้อมูลได้ ทบทวนข้อมูลและการตีความ โดยนำเสนอผลการวิจัยด้วยการเขียนแบบพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากต่างประเทศมาสู่เมืองไทย เป็นเรื่องที่ภาคเอกชนมีบทบาทหลักในขณะที่สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการหรือสสปน.เป็นหน่วยงานตั้งใหม่มีบทบาทรอง ทั้งนี้ เป็นเพราะภาคเอกชนมีความสามารถในการดำเนินงานได้ดีกว่าภาครัฐ ในด้านเครือข่ายต่างประเทศ และทรัพยากรมนุษย์และภาคเอกชนไม่ต้องเสียเวลาในการจัดงบประมาณในการดำเนินงาน อีกทั้งภาคเอกชนมีความพร้อมในด้านบุคลากรและมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่า ภาครัฐหรือ

---

* Doctor of Philosophy Program Public administration Western University.

** Instructor Western University.

สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการหรือสสปน. จึงจำเป็นต้องมีการปรับบทบาทในการพัฒนาคน ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรในทุกด้านเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายในอุตสาหกรรมไมซ์

2. ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานที่ดีและมีระบบเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์ในทุกด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์เข้ามาร่วมกิจกรรมได้และเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวและการลงทุนของประเทศ อุตสาหกรรมไมซ์เกี่ยวข้องกับการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานมีการอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมของบุคคลหรือผู้จะเดินทางเข้ามาร่วมกิจกรรมนี้และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐในต่างประเทศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากต่างประเทศเห็นความสำคัญ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในหลายๆ ประเทศที่จะประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมไมซ์ หน่วยงานภาครัฐก็จะทุ่มเทและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น

3. ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. ในการวางระบบการบริหารภาครัฐที่เป็นอุปสรรค ยุ่งยากและเป็นการดำเนินการที่สร้างภาระให้กับนักท่องเที่ยว ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้คความสนใจนักท่องเที่ยวที่เข้ามาในอุตสาหกรรมไมซ์ เนื่องจากก่อให้เกิดรายได้มากกว่าการดำเนินงานของนักท่องเที่ยวทั่วไป

4. ในสถานะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ระหว่างประเทศ หน่วยงานสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันกับสถานการณ์ภายในประเทศและสถานการณ์โลก เพื่อรูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการประชุมและนิทรรศการของการท่องเที่ยวของไทย

คำสำคัญ : บทบาท,สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ

ABSTRACT

The finding of this research were as follows 1) Private Sectors played major roles in performing convention and exhibition tourism, according to their efficiency in foreign connection and human resource. On the other sides Government agencies concern on facilitation and coordination for assisting MICE tourist. Thai Government should focus on Human Resource Development and foreign language capacity, together with acquired service mind. Meanwhile private sector must maintain their performances.

2) Public Sectors should setup network for supporting MICE industry, in order to provide MICE Tourism activities as foreign direct investment and Thai tourism industry development. Public sector must get an accreditation from foreign partners since it correlated with MICE industry development.

3) Public administration should applied new public service concepts for solving the bureaucratic problem that obstructed MICE development.

4) Thailand Convention and exhibition bureau should upgrading her change management doctrine in order to compliance the uncertain world Social Economics and political changes.

Keywords: Role, the office of meeting incentive travels exhibition.

1. บทนำ

ประเทศไทยต้องเผชิญกับสถานการณ์ทางการแข่งขันในหลายๆ รูปแบบนโยบายของรัฐบาลมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่มีการยึดอำนาจ วันที่ 22 พ.ค. 2557 แนวทางของภาครัฐมีการเปลี่ยนแปลงทำให้ประเทศไทยถูกกดดันจากนานาชาติ เพราะเขาไม่ยอมรับรัฐบาลที่อยู่ภายใต้การยึดอำนาจทำให้การเดินทางมาท่องเที่ยวชะงักงัน ต่างประเทศมีการประกาศเตือนผู้คนภายในประเทศห้ามเดินทางเข้ามาประเทศไทยเนื่องจากเกรงว่าจะไม่ปลอดภัยทั้งชีวิตและทรัพย์สิน

นอกจากนี้ยังมีเหตุระเบิดภายในประเทศและยังมีคดีฆ่าหม่มชาวอังกฤษส่งผลให้ภาพลักษณ์ของประเทศไปในทิศทางที่ไม่ดี รัฐบาลต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการเรียกความเชื่อมั่น โดยการวางแผนและการกำหนดนโยบายต่าง ๆ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและความน่าเชื่อถือของประเทศให้กลับอีกครั้ง โดยการเชิญดารารายาน้อยอย่างเช่น หมี่เซียะและเย็นต๊ะหัวหรือดาราสอล ลีวูล เข้าสร้างภาพลักษณ์และความเชื่อมั่นภายในประเทศให้กลับคืนมาสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุม

และนิทรรศการ หรือ สสพ. เป็นหน่วยงานของภาครัฐที่ขึ้นตรงต่อคำสั่งของนายกรัฐมนตรี เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นหน่วยงานที่ส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าจับตามองอีกหน่วยงานหนึ่งซึ่งเป็นด้วยระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวที่สามารถกระตุ้นเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวเป็นศูนย์การจัดงานการจัดอบรมสัมมนาหรือจัดนิทรรศการต่าง ๆ ในระดับนานาชาติถือเป็นพันธมิตรในทุกๆ ด้านสำหรับการจัดงานกิจกรรมทางธุรกิจที่จัดขึ้นในสถานที่จัดงานเป็นเพียงไม่เพียงช่วยอำนวยความสะดวกในงานธุรกิจระดับโลกแต่ยังมุ่งเน้นให้ผู้เข้าร่วมงานได้รู้จักจุดหมายปลายทางที่หลากหลายกิจกรรมการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) โดยสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสพ.) เป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวให้เจริญเติบโตขึ้นในภาวะเศรษฐกิจโลกที่กำลังชะลอตัว

ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงเกิดความสนใจที่จะศึกษาบทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย โดยศึกษาจากข้อมูลพื้นฐานด้วยการค้นคว้าแนวคิดและทฤษฎีความคิดเห็นของนักวิชาการและเอกสารที่เกี่ยวข้องกับบทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทยทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อนำมาเป็นศูนย์กลางการจัดประชุมและนิทรรศการทางธุรกิจที่โดดเด่นของทวีปเอเชียเพื่อเป็นแนวทางในการยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยให้ก้าวทันระดับนานาชาติต่อไป

2.วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย

2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ในการปรับเปลี่ยนต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย

2.3 เพื่อศึกษารูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการประชุมและนิทรรศการของการท่องเที่ยวของไทย

3.วิธีดำเนินการวิจัย

3.1) การออกแบบการวิจัย เป็นสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) จากผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informant) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participatory observation)

3.2) การเก็บรวบรวมข้อมูล ในการดำเนินการวิจัยในครั้งนี้ให้ความสำคัญกับจุดมุ่งหมายของการศึกษาข้อมูลแนวคิดการศึกษา คำถามสำหรับการวิจัย วิธีการศึกษาและความถูกต้องแม่นยำของผลการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบวิจัยให้เข้าถึงปรากฏการณ์ของอุตสาหกรรมไมซ์

(MICE) โดยโดยสำนักงานการส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) เพื่อให้เหมาะสมกับเป้าหมายของการวิจัยและให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน เพื่อเป็นประโยชน์ในการตีความหมายของปรากฏการณ์ที่เป็นอยู่และผู้วิจัยกำหนดให้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลไว้ 2 วิธี ได้แก่ 1) ภาครัฐ ผู้บริหารระดับสูง ของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) และสำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง 2) ภาคเอกชน ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ได้แก่ ประธานสภาสมาคมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

3.3) ขอบเขตในการวิจัย 1) ขอบเขตด้านประชากร ภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) เพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง กับสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ(สสปน.) และผู้บริหารระดับสูง สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ได้แก่ ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และผู้บริหารระดับสูง ภาคเอกชน ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยว ได้แก่ ประธานสภาสมาคมการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว 2) ขอบเขตด้านเนื้อหา สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. ในช่วงที่ประเทศไทยมีการยึดอำนาจการปกครองประเทศที่เกิดเหตุการณ์ความไม่สงบ มีปัญหาระเบิดในพื้นที่กรุงเทพมหานครและหัวหินเป็นพื้นที่ในการศึกษา 3) ขอบเขตด้านพื้นที่ สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ (สสปน.) สำนักงานการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) และผู้ประกอบการธุรกิจด้านการท่องเที่ยว 4) ขอบเขตด้านระยะเวลา ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาวิจัยในช่วงกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลระหว่าง มกราคม 2560 – พฤษภาคม 2560 รวมเป็นระยะเวลา 5 เดือน

3.4) การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) 1) การตรวจสอบด้านเป็นการสัมภาษณ์เจาะลึก (in-depth interview) และการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ร่วมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลจากข้อมูลเอกสารด้านต่าง ๆ ใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลาย ๆ ท่านที่มีความแตกต่างในด้าน อาชีพ อายุและบทบาทหน้าที่ 2) การตรวจสอบด้านวิธีเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลหลายๆ วิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) การสนทนากลุ่ม (Focus Group) การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participatory observation) การตรวจสอบข้อมูล การให้ผู้ให้ข้อมูลทบทวนข้อมูลและการตีความของผู้วิจัย การตรวจสอบความถูกต้องของผลการศึกษาด้วยวิธีสร้างแบบสอบถาม (Check List)

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวจากต่างประเทศมาสู่เมืองไทย เป็นเรื่องที่ภาคเอกชนมีบทบาทหลักในขณะนี้ สำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการหรือ สสปน.เป็นหน่วยงานตั้งใหม่มีบทบาททรง ทั้งนี้เป็นเพราะภาคเอกชนมีความสามารถในการดำเนินงานได้ดีกว่าภาครัฐ ในด้านเครือข่ายต่างประเทศและทรัพยากรมนุษย์และภาคเอกชนไม่ต้องเสียเวลาในการจัดงบประมาณในการดำเนินงาน อีกทั้งภาคเอกชนมีความพร้อมในด้านบุคลากรและมีความคล่องตัวในการดำเนินงานมากกว่า ภาครัฐหรือสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการหรือ สสปน. จึงจำเป็นต้องมีการปรับบทบาทในการพัฒนาคน ตลอดจนการพัฒนาบุคลากรในทุกด้านเพื่อรองรับกลุ่มเป้าหมายในอุตสาหกรรมไมซ์

4.2 ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. จะต้องทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานที่ดีและมีระบบเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์ในทุกด้าน เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์เข้ามาร่วมกิจกรรมได้และเป็นผลดีต่อการท่องเที่ยวและการลงทุนของประเทศ อุตสาหกรรมไมซ์เกี่ยวข้องกับการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐตั้งแต่โครงสร้างพื้นฐานมีการอำนวยความสะดวกในการเข้าร่วมกิจกรรมของบุคคลหรือผู้จะเดินทางเข้ามาร่วมกิจกรรมนี้และได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภาครัฐในต่างประเทศ เพื่อให้นักท่องเที่ยวหรือผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากต่างประเทศเห็นความสำคัญ ซึ่งจากการศึกษาพบว่าในหลายๆ ประเทศที่จะประสบความสำเร็จในอุตสาหกรรมไมซ์ หน่วยงานภาครัฐก็จะทุ่มเทและเข้ามามีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น

4.3 ปัญหาและอุปสรรคของหน่วยงานภาครัฐอย่างสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. ในการวางระบบการบริหารภาครัฐที่เป็นอุปสรรค ยุ่งยากและเป็นการดำเนินการที่สร้างภาระให้กับนักท่องเที่ยว ต้องได้รับการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างให้นักท่องเที่ยวที่เข้ามาในอุตสาหกรรมไมซ์ เนื่องจากก่อให้เกิดรายได้มากกว่าการดำเนินงานของนักท่องเที่ยวทั่วไป

4.4 ในสภาวะที่มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ระหว่างประเทศ หน่วยงานสำนักงานส่งเสริมการจัดประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. ต้องเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงให้เท่าทันกับสถานการณ์ภายในประเทศและสถานการณ์โลก เพื่อรูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการประชุมและนิทรรศการของการท่องเที่ยวของไทย

5. อภิปรายผล

การวิจัยศึกษาเรื่อง บทบาทของสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของประเทศไทย วิจัยครั้งนี้สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

5.1 บทบาทของหน่วยงานภาครัฐ การจัดการของสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการหรือ สสปน. เป็นหน่วยงานของภาครัฐมีบทบาทหรือแนวทางในการช่วยยกระดับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทย ด้วยอุตสาหกรรมไมซ์ นั้นแสดงให้เห็นถึงการทำงานของภาครัฐที่ส่งผลต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ อุตสาหกรรมท่องเที่ยว นั้น ภาครัฐสามารถสร้างเครือข่ายเพื่อการประสานงานระหว่างองค์กรหรือไม่เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์ และภาคอุตสาหกรรมไมซ์มีส่วนช่วยในการยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของประเทศไทยได้มากน้อยเพียงใด เพื่อความชัดเจนในประเด็นต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทบาทสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการ ซึ่งเป็นหน่วยงานของภาครัฐในการช่วยยกระดับอุตสาหกรรมท่องเที่ยวของไทย ด้วย อุตสาหกรรมไมซ์ ภาครัฐ ในด้านการกำหนดนโยบายและแผนพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานของแหล่งท่องเที่ยวทั่วประเทศไทย เพื่อให้มีความพร้อมสำหรับการเจริญเติบโตของอุตสาหกรรมไมซ์ ในพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญในภูมิภาคต่างๆ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Ekkaphon Rakkhwamsuk (2017) ได้วิจัยเรื่อง “บทบาทของประชาชนในการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี:กรณีการออกโฉนดที่ดินวัดดอนสวรรค์ (ร้าง) จังหวัดสกลนคร” ผลการวิจัยพบว่า การขออนุญาตที่ดินของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติให้แก่วัดดอนสวรรค์ (ร้าง) จังหวัดสกลนคร เป็นการบริหารภาครัฐที่สร้างความขัดแย้งกับประชาชนชาวจังหวัดสกลนคร โดยมีลักษณะการปกปิดข้อเท็จจริงในการดำเนินการ มีวาระซ่อนเร้น ปิดกั้นการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นเรื่องการทำงานของข้าราชการเฉพาะหน่วยงานภาครัฐต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตที่ดินเท่านั้น เมื่อเกิดปัญหาจากการกระทำของหน่วยงานรัฐ ผู้บริหารของหน่วยงานภาครัฐขาดความรับผิดชอบทางการบริหาร ไม่มีแนวทางในการตัดสินใจและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เลือกใช้การตีความตามกฎหมายเพื่อเป้าหมายที่ต้องการโดยไม่คำนึงถึงความรู้สึกของประชาชนชาวจังหวัดสกลนครที่ร่วมกันรักษาสาธารณสมบัติของแผ่นดิน เป็นการบริหารภาครัฐที่ไม่ยึดถือประโยชน์สุขของประชาชนอันเป็นหลักการสำคัญของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Komsorn Koonkomsaeng (2015) ได้ทำการศึกษาเรื่อง บทบาทในการสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบลคลองทับจันทร์อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว พบว่าองค์การบริหารส่วนตำบลคลองทับจันทร์ อำเภออรัญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ให้การสนับสนุนแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงแก่ประชาชนโดยการจัดทำโครงการ/กิจกรรมส่งเสริมแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงน้อยมากซึ่งเป็นกิจกรรมการพัฒนากลุ่มอาชีพและกิจกรรมส่งเสริมเกษตรแบบผสมผสานเท่านั้นและเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจ

พอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยคนละ 1 ครั้งและเข้าใจเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลและครอบครัวส่วนใหญ่ได้รับการฝึกอบรมเกี่ยวกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเฉลี่ยคนละ 1 ครั้งเนื่องด้วยในปัจจุบันอุตสาหกรรมไมซ์มีการเติบโตอยู่ในไทยในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑลเท่านั้นที่เป็นเช่นนี้เพราะในพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญต่างๆ อาทิ เชียงใหม่ หาดใหญ่ หัวหิน ฯลฯ ล้วนแต่มาจากโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมไมซ์โครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเติบโตของอุตสาหกรรมไมซ์ ประกอบด้วย ระบบคมนาคมและการขนส่งมวลชนที่ทันสมัย สะดวก ปลอดภัย สามารถเชื่อมโยงและครอบคลุมพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญในพื้นที่ต่างๆ ทั่วทุกภูมิภาคในประเทศไทย ระบบการคมนาคมขนส่งมวลชนที่ทันสมัยครอบคลุมแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญนี้ จะช่วยให้อุตสาหกรรมไมซ์สามารถ สร้างสรรค์กิจกรรมได้หลากหลาย เพื่อตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้บริโภคในกลุ่มที่กว้างขวางขึ้นและสามารถต่อยอดได้กับธุรกิจต่าง ๆ ในอุตสาหกรรมไมซ์ และยังเป็นการช่วยกระตุ้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทย

5.2 การบริหารองค์กรแบบเครือข่าย การบริหารองค์กรแบบเครือข่ายเป็นการติดต่อประสานงานเป็นกระบวนการที่สำคัญของการทำงานการบริหารประการหนึ่งที่จะขาดเสียมิได้ เป็นสิ่งที่ต้องทำต่อเนื่องสอดคล้องกันไปของบุคคลหรือกลุ่ม เพื่อให้งานสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุประสิทธิผลสูงสุดเพราะหากว่ามีการประสานงานที่ผิดพลาดแล้วงานนั้นก็ไม่สามารถที่จะดำเนินต่อไปได้ สำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการจึงมีการวางแผนเพื่อกำหนดนโยบายในการประสานงานระหว่างเครือข่ายเพราะการบริหารงานระหว่างหน่วยงานเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานเพื่อให้บรรลุลงตามเป้าหมายที่วางไว้จำเป็นที่จะต้องอาศัยความร่วมมือจากการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง เป็นเรื่องเกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารกับบุคคลอื่นหรือหน่วยงานอื่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Surichat Chongchit (2007) ได้ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้เพื่อพัฒนา ผลงานทางเลือกของชุมชน พบว่า ประกอบด้วย 1) การสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ เริ่มจากการสร้าง ความตระหนักให้ชุมชน 2) การขยายเครือข่ายการเรียนรู้ดำเนินการได้ด้วยการเปิดเวทีการเรียนรู้ให้ผู้นำชุมชนมี โอกาสถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ 3) การดำรงอยู่ของเครือข่ายการเรียนรู้ต้องอาศัยการถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์อย่างต่อเนื่องทั้งภายในและภายนอกชุมชน จากผลการดำเนินงานของสำนักงานส่งเสริมการจัดการประชุมและนิทรรศการ สสปน.ที่ผ่านมาแสดงให้เห็นถึงความร่วมมือประสานงานระหว่างหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคเอกชนประสานงานจึงต้องมีอยู่ทุกในทุกระดับชั้นการทำงานของทุก ๆ ฝ่าย การสอดคล้องกันผู้ปฏิบัติงานจำเป็นต้องมีหลักในการประสานงานที่มี

ประสิทธิภาพ เพราะถ้าขาดการร่วมมือในการประสานงานเพียงระดับใดระดับหนึ่ง ย่อมส่งผลกระทบต่อความต้องการขององค์กรรูปแบบของการประสานงานอาจมี 2 รูปแบบ คือ การประสานงานภายในและนอกองค์กรการประสานงานในแนวดิ่ง แนวนอน ส่วนการประสานงานจะต้องมีการติดต่อสื่อสาร

5.3 ปัญหาอุปสรรค จุดเด่น จุดด้อยของอุตสาหกรรมไมซ์ ประเทศไทยประสบปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองเกิดการชุมนุมประท้วงและนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในหลายๆ ด้านประกอบกับเศรษฐกิจต่างประเทศโดยรวมยังไม่ฟื้นตัวเต็มที่ส่งผลให้กลุ่มนักท่องเที่ยวไมซ์ที่เข้ามาในประเทศไทยลดลงร้อยละ 15 จากเป้าหมายที่กำหนดไว้และส่งผลกระทบต่อรายได้รวมที่ลดลง อย่างไรก็ตามสำนักงานส่งเสริมการจัดงานประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน. มีความมั่นใจว่า ปี 2558 ประเทศไทยจะมีเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมืองมากขึ้น สอดคล้องกับผู้เดินทางในกลุ่มอุตสาหกรรมไมซ์ที่เริ่มมีความเชื่อมั่นว่าการที่ คสช. เข้ามาบริหารประเทศ ไม่ได้ส่งผลให้นโยบายการบริหารประเทศเปลี่ยนแปลงไปจากรัฐบาลเป็นการแสดงให้เห็นถึงความพร้อมและศักยภาพที่ประเทศไทยมีสำหรับกลยุทธ์การดึงดูดนักท่องเที่ยวเข้ามาประเทศไทย จะมุ่งเน้นการเจาะกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่มีกำลังซื้อและงบประมาณต่อหัวสูงกว่ากลุ่มนักท่องเที่ยวทั่วไปและหากมองถึงกลุ่มเป้าหมายในตลาดไมซ์ต่างประเทศสำนักงานส่งเสริมการจัดงานประชุมและนิทรรศการ หรือ สสปน.

5.4 แนวทางและรูปแบบที่เหมาะสมกับการจัดการประชุมและนิทรรศการของการท่องเที่ยวของไทย ระบบการบริหารงานภาครัฐให้ความสำคัญกับการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นมีการเจริญเติบโตขึ้นเรื่อยๆ ภายใต้การขยายตัวของความต้องการบริการธุรกิจไมซ์ในตลาดโลก ประกอบกับการรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ที่จะเป็นปัจจัยเสริมให้ความต้องการบริการธุรกิจไมซ์ในตลาดระดับภูมิภาคขยายตัว อันเนื่องมาจาก การเติบโตของการค้าและการลงทุนระหว่างประเทศในกลุ่มอาเซียน นับได้ว่าเป็นโอกาสที่สำคัญในการเพิ่มมูลค่ารายได้ให้อุตสาหกรรมไมซ์ในประเทศไทย กล่าวได้ว่าประเทศไทยเป็นประเทศที่มีความเหมาะสมต่อการจัดงานในกลุ่มไมซ์ ประเทศไทยอยู่ในตำแหน่งของภูมิภาค ซึ่งเอเชียอุตสาหกรรมไมซ์ในปัจจุบันมีการแข่งขันค่อนข้างสูงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ด้านการบริการและตัวสินค้าเป็นปัจจัยหลักสิ่งอำนวยความสะดวก ด้านสาธารณูปโภคและปัจจัยด้านสิ่งแวดล้อมการใช้แผนกลยุทธ์การวางแผนทางการตลาดไป ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Koetsiri Charoenwisan (2009) ได้ทำการศึกษาเรื่อง รูปแบบการตลาดที่เหมาะสมของสถานที่จัดงานสำหรับธุรกิจการจัดประชุมในประเทศไทย ผลการศึกษาพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจากกลุ่มผู้รับบริการให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านพลังงานมากที่สุด ให้ความสำคัญระดับมากในด้านผลิตภัณฑ์/บริการ ด้านราคา ด้านช่องทาง การจัดจำหน่าย/บริการ ด้านการส่งเสริมการตลาด ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ด้านกระบวนการบริการและให้ความสำคัญเพื่อดึงดูดให้อุตสาหกรรมไมซ์ เข้ามาจัดงานใน

ประเทศไทย ปัจจุบันอุตสาหกรรมไมซ์ (MICE) ได้รับการยอมรับมากขึ้นในฐานะกลไกสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ที่มีแนวโน้มการเติบโตในตลาดการท่องเที่ยวในประเทศไทย และมีความสำคัญต่อการสร้างรายได้และการจ้างงานให้แก่ ประเทศ ทั้งยังพบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มไมซ์นี้มีอำนาจการซื้อสูง

5.5 การช่วงชิงโอกาสในอุตสาหกรรมไมซ์ ด้วยสถานการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว จากสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ สังคม การแข่งขันอำนาจตลอดจนการแสดงแสนยานุภาพของประเทศมหาอำนาจ จะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น ประเทศที่ได้รับผลกระทบจากการท่องเที่ยว หรือกระทบทางด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็นญี่ปุ่น เกาหลีใต้ ซึ่งเป็นประเทศหลักๆ ที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจที่จะเดินทางไปท่องเที่ยว แต่เมื่อเหตุการณ์ดังกล่าวได้เกิดขึ้นการเลื่อนการเดินทาง การยกเลิกการเดินทางเพราะนักท่องเที่ยวหรือผู้ที่จัดกิจกรรมเล็งเห็นถึง ความไม่ปลอดภัยในชีวิตและร่างกาย เมื่อสถานการณ์ที่ไม่คาดคิดถ้าเกิดเหตุการณ์ที่รุนแรงขึ้นคงไม่มีใครอยากที่จะไปเสี่ยงกับเหตุการณ์นั้น ซึ่งสอดคล้องกับความคิดเห็นของ Rangsan Prasertsri (2017) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การบริหารจัดการเพื่อการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกาภิวัตน์ ผลการศึกษาพบว่า การบริหารจัดการในยุคโลกาภิวัตน์นั้นเป็นเรื่องที่มีความยากลำบากสำหรับผู้บริหาร เพราะสภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและการเปลี่ยนแปลงนี้ส่งผลกระทบหรือสร้างอิทธิพลทำให้การดำเนินงานขององค์กรประสบกับอุปสรรคจนยากที่จะกำหนดรูปแบบและวิธีการบริหารจัดการที่แน่นอนได้ แต่อย่างไรก็ตามการเปลี่ยนแปลงขององค์กรก็มีได้อยู่เหนือความสามารถที่ผู้บริหารจะช่วยบริหารจัดการและควบคุมได้ เพียงแต่ว่ารูปแบบลักษณะและวิธีการบริหารจัดการจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงไปให้เหมาะสมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อม การบริหารจัดการดังกล่าวนี้จะต้องกระทำทั้งทางด้านการวางแผน การจัดการด้านองค์กร การจัดการทางด้านการนำและการจัดการงานทางด้านการควบคุม เพื่อให้การดำเนินงานขององค์กรสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมและสามารถดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายและวัตถุประสงค์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ภาครัฐควรมีการกำหนดนโยบายและการวางแผนด้านงบประมาณในการส่งเสริมการลงทุนอุตสาหกรรมไมซ์ ที่ชัดเจนเพื่อการขับเคลื่อนภาคเศรษฐกิจของประเทศ และควรมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ที่ทันสมัยและมีความหลากหลายให้ก้าวทันนานาประเทศ เพราะตอนนี้แต่ละประเทศมีการแข่งขันที่สูงขึ้นเพื่อดึงดูดลูกค้ากลุ่มอุตสาหกรรมไมซ์เข้าประเทศของตนเอง ดังนั้นภาครัฐควรมีการส่งเสริมและประชาสัมพันธ์ให้อุตสาหกรรมไมซ์มายิ่งขึ้น การร่วมมือกันระหว่าง

ภาครัฐและภาคเอกชนเป็นการสร้างความได้เปรียบในการดำเนินงานหรือการเข้าถึงการประมูลงานขนาดใหญ่

6.2 ภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในด้านโครงสร้างพื้นฐาน ได้แก่ ด้านสถานที่การทำงาน การคมนาคม ด้านความสะดวกและความปลอดภัย ด้านเทคโนโลยีการสื่อสาร ด้านภาพลักษณ์ และสิ่งดึงดูดใจ เพื่อความพร้อมในการรองรับอุตสาหกรรมไมซ์ขนาดใหญ่ได้

6.3 ภาครัฐควรจัดระบบการกฎ ระเบียบ และขั้นตอนการขอใบอนุญาตสำหรับการนำเข้าสินค้า เพื่ออุตสาหกรรม MICE โดยเชื่อมโยงกับระบบสารสนเทศระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อความสะดวกรวดเร็วในการติดต่อประสานงาน

6.4 ด้านบุคลากรในอุตสาหกรรมไมซ์ ประเทศไทยมีผู้เชี่ยวชาญและชำนาญเฉพาะทางในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์ การพัฒนาบุคลากรและการบริหารจัดการที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมไมซ์ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพที่เหมาะสมกับการทำงานอยู่เสมอ

References

- Cohen , J.M. and Uphoff . N.T. (1981). Rural Development Participation: Concept anMeasures for Project Design Implementation and Evaluation.Rural Development Committee Center for International Studies. Cornell University.
- Cohen, J.M., & Uphooff, N.T. (1977). *Rural development participation : Concept and measures for project design implementation and evolution rural development committee center for international studies*. New York: Longman.
- Chapin, F.S. (1997). *Social participation and social intelligence (3rded)*. New York : Longman.
- Catherine Alter and Jerald Hage (1993) *Organizations Working Together Newbury Park, CA: Sage*.
- Rangsan Prasertsri (2017). Managemant Administration for Changing in Globalization. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2), 135-148.
- Komsom Koonkomsaeng. (2015). The Supporting Role of Sufficiency EconomyConcept of KlongTupChanSub-District Administrative Organization, Aranyaprathet District,SaKaeo Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2),97-114
- Ekkaphon Rakkhwamsuk. (2017). Research Report on Changing the Structure ofGovernment Agencies in Thailand Reform, Bangkok: Bureau of Academic Services Western University.

ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของ
สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

SATISFACTION OF FARMERS GROWING NON - TOXICAN HOM THONG
BANANA TOWARDS IMPLEMENTATION OF BAN LAT AGRICULTURAL
COOPERATIVE LIMITED, BAN LAT DISTRICT , PHETCHABURI PROVINCE

วนาลี เทียมไธสง* สาวิตรี รังสิภัทร** พัชราวดี ศรีบุญเรือง***

Wanaree Thaimthaisong, Savitree Rangsihaht, Patcharavadee Sriboonruang

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และ ปัจจัยสังคม 2) ความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ 3) ความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด และ 4) เปรียบเทียบความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ และปัจจัยด้านสังคม กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษที่เป็นสมาชิกของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด จำนวน 129 ราย การเก็บรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด ค่า t - test ค่า F- test และค่า LSD ผลการศึกษาพบว่า เกษตรกร(ร้อยละ 51.9) เป็นเพศชาย มีอายุเฉลี่ย 48.41 ปี มีการศึกษาในระดับต่ำหรือประถมศึกษา(ร้อยละ 48.0)มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.63 คน มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 7.23 ปี มีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมดเฉลี่ย 5.56 ไร่ มีพื้นที่การปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 3.80 ไร่ มีแรงงานเฉลี่ย 3.05 คน มีรายได้เฉลี่ย 61,653.88 บาท/ปี มีรายจ่ายเฉลี่ย 24,405.61 บาท/ปี มีแหล่งเงินทุนจากทุนส่วนตัว (ร้อยละ 52.7) มีอาชีพหลักคือการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (ร้อยละ 62.0) มีอาชีพรองคือปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์(ร้อยละ 48.8) มีสภาพ

* Master of Science Program in Agricultural Extension, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

** Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

*** Department of Agricultural Extension and Communication, Faculty of Agriculture, Kasetsart University

การถือครองที่ดินเป็นของตนเอง(ร้อยละ 70.5) มีแหล่งซื้อปัจจัยในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษจากสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด(ร้อยละ 72.0) เกษตรกรมีความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 69.7) เกษตรกรได้รับข่าวสารจากสื่อบุคคลมาจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตร(ร้อยละ 69.8) ได้รับข่าวสารจากสื่อมวลชนจากโทรทัศน์(ร้อยละ 38.0) ได้รับข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์จากวารสารและแผ่นพับ (ร้อยละ 21.7) และได้รับข่าวสารจากสื่อกิจกรรมจากการอบรม(ร้อยละ 51.9) เกษตรกรได้รับสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกโครงการปลูกกล้วยหอมทอง(ร้อยละ 46.5) เกษตรกรมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด (เฉลี่ย 96.67) ผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า เกษตรกรที่มีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ พื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด รายได้ รายจ่าย แหล่งเงินทุนในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ อาชีพหลัก แหล่งซื้อปัจจัยในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชน การอบรมจากภาครัฐ และสวัสดิการสมาชิกที่แตกต่างกัน มีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ : กล้วยหอมทอง ; เกษตรกร ; ความพึงพอใจ; สหกรณ์การเกษตร

ABSTRACT

The objectives of this research were 1) to study personal factors, economic factors, and social factors; 2) to test knowledge on growing non-toxic Hom Thong banana (banana); 3) to study satisfaction of farmers growing banana towards implementation of Ban Lat Agricultural Cooperative Limited (cooperative); and 4) to compare the satisfaction of farmers growing bananas classified by personal factor, economic factor, knowledge factor, and social factor. Samples were 129 farmers growing banana who were members of the cooperative. Data were collected by using questionnaire. Statistics to analyze data included frequency, percentage, arithmetic mean, maximum, minimum, t-test, F-test, and LSD.

Findings revealed that farmers were male (51.9%), an average age 48.41 years, attained lower or primary education (48.0%), and had an average family members average 4.63 persons. Farmers had experiences in growing banana average 7.23 years, had 5.56 rai of farmland, had 3.80 rai of Hom Thong banana growing, had 3.05 labors, earned income average 61,653.88 Baht/year, and had expenses 24,405.61 Baht/year. Farmers had their own sources of income (52.7%). They grew banana as the main occupation (62.0%) and raised animals as a supplementary occupation (48.8%), had their own land (70.5%), purchased materials for growing banana from the cooperative (72.0%), and gained knowledge about growing banana at the high level (mean 69.7). Farmers received information from people media via staff of the cooperative (69.8%); from mass media via television (38.0%); from printed media via journal and brochures (21.7%); and from activity media via training (51.9%). Farmers received welfare through the Growing Hom Thong Banana Project (46.5%). They were satisfied with the implementation of the cooperative at the very high level (mean 96.67). Hypotheses testing revealed that farmers who differed in experiences in growing banana, farmland holding, income, expenses, sources of income for growing banana, main occupation, sources of purchasing materials for growing banana, receiving information from mass media, being trained by the government sector, and receiving welfare would differ in satisfaction towards implementation of the cooperative at the 0.05 level of significance.

Keywords: Hom Thong Banana, Farmers, Satisfaction, Agricultural Cooperative

1. บทนำ

กล้วยหอมทอง เป็นผลไม้ที่นิยมรับประทานเป็นอย่างมากทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ เนื่องจากมีเนื้อนุ่มเหนียว และมีกลิ่นหอมแรงกว่ากล้วยอื่นๆ จึงทำให้นิยมปลูก และส่งออกไปยังต่างประเทศจำนวนมากในแต่ละปี โดยมีตลาดหลักที่ประเทศทางยุโรป และอเมริกา กล้วยหอมในประเทศไทยมีอยู่ 2 ชนิด คือ กล้วยหอมทอง และกล้วยหอมเขียว (Benchamat Silayoi , 2002)

การปลูกกล้วยหอมมีอยู่ทุกภาคในประเทศไทย โดยในพ.ศ.ปี 2550 มีพื้นที่ปลูกและผลผลิตกล้วยกล้วยหอมสดของประเทศไทยทั้งหมด 96,000 ไร่ ให้ผลผลิต 23,600 ตัน ผลผลิตเฉลี่ย 2,700 ไร่ (Department of Agricultural Extension , 2551) ซึ่งมีปริมาณที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากปี พ.ศ. 2555 ถึงปี พ.ศ. 2557 ดังต่อไปนี้ เนื้อที่ให้ผลต่อไร่มีปริมาณ 86,050ไร่ 86,270ไร่ 86,640ไร่ ผลผลิตต่อตัน มีปริมาณ 233,200ตัน 234,220ตัน 235,747 ตันการค่าที่ใช้ในประเทศมีปริมาณ 231,031ตัน 232,689ตัน 234,273 ตัน

จากข้อมูลที่กล่าวมาเห็นได้ว่าปริมาณนั้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเนื้อที่ให้ผลเพิ่มขึ้นจากปีที่แล้วยังมีการส่งเสริมให้ปลูกเพื่อการส่งออกเพราะเป็นที่นิยมของกลุ่มลูกค้าชาวต่างชาติ จึงทำให้เกษตรกร ยังคงรักษาระดับพื้นที่ปลูกและปลูกเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในพื้นที่ว่างและมีมูลค่าส่งออกไปตลาดญี่ปุ่นคิดเป็นร้อยละ 95 (Office of Agricultural Economics, 2004) จังหวัดเพชรบุรีมีชื่อเสียงในด้านการปลูกกล้วยหอมและมีพื้นที่ปลูกเป็นอันดับต้นๆ ของประเทศซึ่งในปี พ.ศ.2550 มีพื้นที่ปลูก 5,429ไร่ แต่ในปี พ.ศ. 2558 มีพื้นที่ปลูก 2,310 ไร่ ปริมาณเก็บเกี่ยว 2,000 ตัน ปริมาณผลผลิต 6,000 ตัน

ปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทอง อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เริ่มจากในอดีตเกษตรกรได้ปลูกกล้วยหอมทองแบบสวนผสม โดยปลูกผสมกับมะนาวหรือพืชอย่างอื่นที่ต้องใช้สารเคมีจึงให้ราคากว้างกล้วยหอมทองในขณะนั้นมีราคาที่ค่อนข้างต่ำ แต่เมื่อทางสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัดได้ตั้งโครงการร่วมมือกับญี่ปุ่น เนื่องจากกลุ่มผู้บริโภคของประเทศญี่ปุ่นนั้นเป็นกลุ่มผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญในเรื่องสารเคมีที่ตกค้างในสินค้าทางเกษตรเป็นอย่างมาก ปัจจุบันปัญหาของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดภัย คือจำนวนของเกษตรกรผู้กล้วยหอมทองปลอดภัยลดลง เนื่องจากเกษตรกรหันมาปลูกกล้วยหอมทองส่งขายภายในประเทศมากขึ้น เพราะขั้นตอนการปลูกตลอดจนถึงการเก็บเกี่ยวไม่ซับซ้อนยุ่งยากเหมือนกับการปลูกกล้วยหอมทองปลอดภัยที่มีมาตรฐานกำหนดในการใช้สารเคมีต่างๆ ตั้งแต่การปลูกจนถึงการเก็บเกี่ยวผลผลิต ในส่วนของด้านราคามีราคาค่อนข้างใกล้เคียงกันระหว่างการปลูกกล้วยหอมทองส่งภายในประเทศกับการปลูกกล้วยหอมทองปลอดภัยเพื่อส่งออก จึงทำให้เกษตรกรหันมาปลูกส่งภายในประเทศกันมากขึ้น

ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาและปรับปรุงการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานให้ตรงตามความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษและก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ และปัจจัยด้านสังคมของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

2.2 เพื่อศึกษาความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

2.3 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

2.4 เพื่อเปรียบเทียบความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ตามปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคม และความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ ที่แตกต่างกัน

2.5 เพื่อศึกษาปัญหา และข้อเสนอแนะของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องความพึงพอใจของเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยผู้วิจัยทำการศึกษาเฉพาะเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองที่ขึ้นทะเบียนปลูกกล้วยหอมทองของสหกรณ์การเกษตร อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 190 ราย ปี พ.ศ. 2559

ประชากรที่ใช้ในการศึกษา คือเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษที่ขึ้นทะเบียนผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ ของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี ประจำปี พ.ศ. 2559 คำนวณโดยใช้สูตรของ Yamane โดยวิธีการสุ่มแบบง่าย จำนวน 129 ราย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลวิจัยครั้งนี้เป็น แบบสอบถาม โดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเนื้อหาความเหมาะสม นำมาปรับปรุงแก้ไข หาค่าความเชื่อมั่น (reliability)

โดยการนำแบบสอบถามไปทดสอบกับเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย จำนวน 30 คน และนำมาคำนวณหาค่าสัมประสิทธิ์ ของ Cronbach's alpha และการวิเคราะห์รายข้อ (item analysis) ของแบบสอบถามความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี เท่ากับ 0.953 วิเคราะห์ข้อมูลใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้ ได้แก่ ความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ค่าต่ำสุด (Minimum) ค่าสูงสุด (Maximum) ค่า t - test และการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (Oneway Analysis of Variance) และLSD (Least Significant Difference)

4. ผลการวิจัย

4.1 ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.9) อายุเฉลี่ยเท่ากับ 48.41 ปี มีระดับการศึกษาต่ำกว่า ประถมศึกษาหรือประถมศึกษา (ร้อยละ 48.0) มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 4.63 คน และมีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 7.23 ปี

4.2 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตร (เฉลี่ย 5.56ไร่) มีพื้นที่ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (เฉลี่ย 3.80 ไร่) มีรายได้เฉลี่ย 61,653 .88 บาท/ปี มีรายจ่ายเฉลี่ย 24,405.61 บาท/ปี มีทุนส่วนตัวในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (ร้อยละ 52.7) มีอาชีพหลักปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (ร้อยละ 62.0) มีอาชีพรองคือปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 48.8) สภาพการถือครองที่ดินในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเป็นที่ของตนเอง (ร้อยละ 70.5) และมีแหล่งซื้อปัจจัยในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษจากสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด (ร้อยละ 72.0)

4.3 ความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษส่วนใหญ่มีความรู้อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย 69.7)

4.4 ปัจจัยด้านสังคม พบว่าการเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีการเปิดรับสื่อบุคคลจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด (ร้อยละ 69.8) สื่อมวลชนจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 38.0) วารสาร (ร้อยละ 21.7) และสื่อกิจกรรมจากการอบรม (ร้อยละ 51.9) ส่วนการได้รับการฝึกอบรมจากภาครัฐ 1-2 ครั้ง (ร้อยละ 38.7) อบรมจากภาคเอกชน 1-5 ครั้ง (ร้อยละ 17.1) และอบรมจาก ที่อื่นๆ 1-7 ครั้ง (ร้อยละ 18.6) และการได้รับสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกโครงการ ปลูกกล้วยหอมทอง (ร้อยละ 46.5)

4.5 ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด พบว่า เกษตรกรพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัดโดยรวมเฉลี่ยอยู่

ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 96.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า เกษตรกรพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ด้านการปฏิบัติงานเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 37.87) ด้านวิชาการ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 33.13) และด้านการสนับสนุนการผลิตโดยเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 25.67)

5. อภิปรายผลการวิจัย

ปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคล พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 51.90) มีอายุเฉลี่ยเท่ากับ 48.41 ปี เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษมีอายุเพิ่มมากขึ้น และไม่นิยมส่งเสริมให้บุตรหลานสืบทอดอาชีพต่อจากตนเอง พร้อมกับเด็กรุ่นใหม่ให้ความสนใจน้อยลงกับอาชีพเกษตรกรรม ทำให้ในปัจจุบันเป็นผู้สูงอายุมากขึ้นที่ทำอาชีพการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษการศึกษาต่ำกว่าประถมหรือประถมศึกษา (ร้อยละ 48.0) เนื่องจากหลักสูตรการเรียนการสอนในอดีต กำหนดการศึกษาภาคบังคับระดับประถมศึกษาเท่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Wantanee Sripuangpakapan (2006) พบว่า เกษตรกรส่วนมากมีระดับการศึกษาในชั้นประถมศึกษาหรือต่ำกว่า (ร้อยละ 64.3) เนื่องจากสมาชิกมีอายุเฉลี่ยที่ค่อนข้างสูง มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนส่วนใหญ่จะมี 2-4 คน (ร้อยละ 45.7) และมีประสบการณ์ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ เฉลี่ย 7.23 ปี เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่ในพื้นที่อำเภอบ้านลาด ได้ประกอบอาชีพอื่นๆ มาก่อนการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ ทำให้เกษตรกรต้องเริ่มค้นหาความรู้และเก็บเกี่ยวประสบการณ์จากการช่วยเหลือเกษตรกรและเครือข่ายก่อนตัดสินใจปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษของตนเอง

ปัจจัยด้านเศรษฐกิจพบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่มีพื้นที่ทำการเกษตรเฉลี่ย 5.56 ไร่ มีพื้นที่ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 3.80 ไร่ จำนวนแรงงานในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษเฉลี่ย 3.05 คน เนื่องจากครอบครัว ของเกษตรกรอาศัยอยู่ร่วมกันเพียง พ่อ แม่ ลูก เป็นหลักและบางครอบครัวจะอาศัยรวมกันแบบเครือญาติโดยอาจมีปู่ ย่า ตา ยาย อยู่ร่วมด้วย ดังนั้น บุคคลในครอบครัวที่ยังมีกำลังในการทำงานจะเป็นแรงงานหลักในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ รายได้ของเกษตรกรเฉลี่ย 61,653.88 บาท/ปี รายจ่ายเฉลี่ย 24,405.61 บาท/ปี พบที่นำมาใช้ในการลงทุนการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษส่วนใหญ่เป็นทุนส่วนตัวของเกษตรกรเอง (ร้อยละ 52.7) อาชีพหลักของเกษตรกรคือการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (ร้อยละ 62.0) อาชีพรองของเกษตรกรคือการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ (ร้อยละ 48.8) สภาพการถือครองที่ดินของเกษตรกรในการปลูก กล้วยหอมทองปลอดสารพิษส่วนใหญ่เป็นของเกษตรกรเอง (ร้อยละ 70.5) และแหล่งซื้อปัจจัยในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษนั้นมาจากสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด เนื่องจากมีราคาถูกกว่าท้องตลาด ซึ่งสอดคล้องกับ Natthipa Kengsom (2005) พบว่า

อาชีพหลักที่สร้างรายได้ให้ครอบครัวส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารเคมี อาชีพรองนั้น คือปลูกข้าว ปลูกมะนาว ปลูกผัก และอื่น ๆ (รับจ้างทั่วไป) การถือครองพื้นที่ในการทำเกษตรส่วนใหญ่เป็นที่ดินของตนเองทั้งหมด และแหล่งซื้อปัจจัยการผลิตการเกษตร ส่วนใหญ่เกษตรกรมีการซื้อปัจจัยการผลิตจากสหกรณ์เพียงแห่งเดียว

ความรู้ในการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี มีความรู้รวมเฉลี่ยอยู่ที่ 22.34 – 25.00 คะแนน (ร้อยละ 69.7) อยู่ในระดับความรู้อย่างมาก เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษได้รับความรู้และการอบรมจากเจ้าหน้าที่ของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี

ปัจจัยด้านสังคมพบว่า การเปิดรับข่าวสารเกี่ยวกับกล้วยหอมทองปลอดสารพิษจากสื่อบุคคลส่วนใหญ่เกษตรกรมีการได้รับข่าวสารจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด (ร้อยละ 69.8) เนื่องจากเจ้าหน้าที่สหกรณ์การเกษตรและเจ้าหน้าที่ในฝ่ายการผลิตกล้วยหอมทองมีความใกล้ชิดกับเกษตรกร อยู่กับแบบช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้การเปิดรับข่าวสารการเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อบุคคลของเกษตรกรเปิดรับได้ ง่ายขึ้นเพราะสื่อบุคคลนั้นเป็นสื่อที่สามารถติดต่อสื่อสารกันได้ง่ายและรวดเร็ว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อมวลชน เกษตรกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากโทรทัศน์ (ร้อยละ 38.0) ซึ่งสื่อจากโทรทัศน์ เป็นสื่อที่เข้าถึงได้ง่ายและสะดวก เทคโนโลยีในปัจจุบันที่พัฒนาและเข้าถึงได้ง่าย เกษตรกรสามารถ ดูออนไลน์ผ่านทางโทรศัพท์มือถือได้ซึ่งไม่จำเป็นต้องดูผ่านเฉพาะในโทรทัศน์เพียงช่องทางเดียว การเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากสื่อสิ่งพิมพ์ เกษตรกรเปิดรับข้อมูลข่าวสารจากวารสารและแผ่นพับ (ร้อยละ 21.7) เนื่องจากวารสารและแผ่นพับเป็นสื่อที่สามารถเก็บไว้และนำมาศึกษาได้ใหม่อีกครั้ง มีตัวหนังสือเป็นลายลักษณ์อักษร มีรูปภาพประกอบในการศึกษา ทำให้เกิดความเข้าใจที่ง่ายขึ้น การเปิดรับข่าวสารจากสื่อกิจกรรม เกษตรกรได้รับข้อมูลข่าวสารจากการอบรม (ร้อยละ 51.9) ทั้งนี้เนื่องจากอบรม เป็นสื่อกิจกรรมที่เน้นการฝึกฝน และเพิ่มพูนความรู้ความสามารถของเกษตรกร ในส่วนการฝึกอบรมเกี่ยวกับกล้วยหอมทองปลอดสารพิษจากการอบรมจากภาครัฐส่วนใหญ่เกษตรกรได้รับการอบรม 1-2 ครั้ง (ร้อยละ 38.7) การฝึกอบรมจากภาคเอกชน 1-5 ครั้ง (ร้อยละ 17.1) และอบรม 1 – 7 ครั้งจากที่อื่นๆ (ร้อยละ 18.6) สวัสดิการสมาชิก พบว่าเกษตรกรได้รับสวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกโครงการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษ (ร้อยละ 46.5) สวัสดิการช่วยเหลือสมาชิกกรณีประสบภัยพิบัติต่างๆ (ร้อยละ 41.1) สวัสดิการโครงการด้วยรักและผูกพัน (ร้อยละ 6.2) และสวัสดิการค่ารักษาสมาชิก (ร้อยละ 6.2)

ความพึงพอใจของเกษตรกรปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกกล้วย

หอมทองปลอดสารพิษมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด อำเภอบ้านลาด จังหวัดเพชรบุรี โดยรวมเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 96.67) ด้านการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 37.87) ด้านวิชาการ พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 33.13) ด้านสนับสนุนการผลิต พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษมีความพึงพอใจต่อการปฏิบัติงานของสหกรณ์การเกษตรบ้านลาด จำกัด ในระดับมากที่สุด (ค่าเฉลี่ย 25.67)

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 สหกรณ์การเกษตรควรเข้าช่วยเหลือในด้านการป้องกันการเกิดน้ำท่วมในบริเวณการเกษตรและช่วยเหลือในด้านผลผลิตที่เสียหายของเกษตรกร เพื่อบรรเทาความทุกข์ให้กับเกษตรกร

6.2 ภาครัฐช่วยเหลือในด้านตลาดแหล่งรับซื้อทั้งภายในประเทศรองรับผลผลิตและรับรองราคาสำหรับเกษตรกร เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรและส่งเสริมการปลูกให้มีมากขึ้น

6.3 ควรนำเทคนิคจากเกษตรกรนำมาเผยแพร่ให้กับเกษตรกรภายในกลุ่ม เพื่อเป็นการพัฒนาการปลูกกล้วยหอมทองปลอดสารพิษที่ได้คุณภาพที่ดีขึ้น ซึ่งส่งผลดีต่อเกษตรกรเอง และต่อเจ้าหน้าที่ในการนำข้อมูล มาพัฒนาต่อไปในอนาคต

6.4 เกษตรกรต้องการให้มีเจ้าหน้าที่หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาศึกษาและวิเคราะห์โรคเพื่อหาวิธีป้องกันให้กับผลผลิตของเกษตรกร

6.5 สร้างแนวทางในการพัฒนาศักยภาพในการทำงานและพัฒนาประสิทธิภาพในการทำงานของเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานและของสหกรณ์การเกษตรเอง ซึ่งจะส่งผลดีต่อเกษตรกร เพราะเกษตรกรได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างทั่วถึงทุกคน และส่งผลดีต่อเจ้าหน้าที่และสหกรณ์การเกษตรเอง

References

- Benchamat Silayoi. (2002). (20 September 2016). *Hom Thong Banana and Banana Planting*. [online]. Available Source: <http://www.puech Kaset.com>
- Department of Agricultural Extension. (28 September 2016). *Area of HomThong Banana Planting in Thailand*. [online]. Available Source: <http://www.doa.go.th/hortold/images/stories/strategyplanhort/strategybanan.doc>

- Natthipa Kengsom. (2005). *Agribusiness Systems of Chemical-Free Hom Thong Banana of Ban Lat Agricultural Cooperatives, LtdChangwat Phetchaburi* (Master Thesis). The Graduate School : Kasetsart University.
- Office of Agricultural Economics. (28 September 2016). *Data of agricultural products year 2557 B.E.* [online]. Availble Source:http://www.oea.go.th/download/download_journal/2558/commodity57.pdf
- Phinyo Phuthet. (2016). Conservation and Development of Folk Music Culture of Community based Learning. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(3), 231 – 240.
- Wanmaka Kaorndocmai. (2016). Sufficiency Economy Village Administration: Problems and Discontinuity. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(3), 125 - 132.
- Wantanee Sripuangpakapan. (2016). *Satisfaction of Banana Growers on the Agricultural Extension Work of Tha Yang Agricultural Cooperatives Limited, Tha Yang District, Phetchaburi Province* (Master of Thesis). The Graduate School : Kasetsart University.

บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน
ROLES OF SUBDISTRICT AND VILLAGE HEADMAN ON NATIONAL
REFORMATION BY CURRENT GOVERNMENT

สมนึก รุ่งกำจัด* เอกพร รักความสุข**

Somnuek Rungkamjad, Ekkaphon Rakkhwamsuk,

บทคัดย่อ

บทความเรื่อง บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยอยู่ 3 ประการ คือ 1) เพื่อศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน ประการต่อมา 2) เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบันและประการสุดท้าย 3) เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน

การศึกษาในหัวข้อนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ของบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน โดยใช้วิธีการหลากหลายเพื่อเก็บข้อมูล สำหรับผลการวิจัยในครั้งนี้ มีข้อค้นพบโดยสรุป

ผลการวิจัยพบว่า

1. บทบาทบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบันการเป็นตัวแทนภาครัฐในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและมาจากการเลือกขอประชาชนเป็นตัวแทนประชาชน ด้วยการบริหารภาครัฐที่อาศัยบทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่เป็นตัวแทนระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมิตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลหมู่บ้านต่อไป 2. ปัจจัยทางการเมือง บทบาทของกำนันผู้ใหญ่บ้าน การปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหน้าที่หลักของกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีกรอบการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะกรอบในด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย กรอบในด้านการบังคับใช้กฎหมายในตำบลหมู่บ้าน ปัจจัยทางการเมืองในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ส่งผลต่อการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยด้านการเมือง 3. ปัญหาและอุปสรรคบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน โครงสร้างการบริหารกำนันผู้ใหญ่บ้าน ความเปลี่ยนแปลงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งผลกระทบ

* Doctor of Philosophy Program Public administration Western University.

** Instructor of Western University.

ต่อโครงสร้างความเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพราะการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เน้นการเลือกตั้งในการเข้าสู่ตำแหน่ง ทำให้ความเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องปรับตัวตามแนวทางดังกล่าว ในขณะที่ภาครัฐต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้านมีวาระในการดำรงตำแหน่งอายุ 60 ปี และกำนันมาจากเลือกของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลนั้นๆ มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 60 ปี เพราะไม่ต้องการให้มีการเลือกบ่อยๆ จะทำให้การทำงานขาดการต่อเนื่องและจะทำให้ตำบลหมู่บ้านเกิดความขัดแย้งแตกแยก 4.แนวทางและรูปแบบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคศตวรรษที่ 21 แห่งชาติในรัฐบาล ปัจจุบันการให้บริการสาธารณะ ระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้อาศัยรูปแบบการมีอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการให้บริการสาธารณะ การดำรงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นส่วนดีของการบริการสาธารณะ แต่ในทางกลับกันอาจเป็นผลเสียต่อการบริหารภาครัฐ การเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่อง 60 ปี นั้นอาจจะไปสร้างอิทธิพลทำในสิ่งที่ไม่ดีที่ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว ความเป็นกำนันความเป็นผู้ใหญ่บ้านคือความเป็นจิตวิญญาณ เป็นวิถีชีวิต ของหมู่บ้าน ของตำบล ไม่ใช่การมีตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านหรือค่าตอบแทน เพราะตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ เป็นจิตอาสาถ้าผู้ใดไม่มีจิตอาสาเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดีไม่ได้ การเป็นผู้นำเป็นผู้ปกครอง เป็นพ่อบ้าน ต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบรู้ในหน้าที่ของตนเอง ต้องดูแลลูกบ้าน

คำสำคัญ: หมู่บ้าน ตำบล กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน,การบริหารงานภาครัฐ

ABSTRACT

Role of Sub-district and village Headman on national reformation by Current Government research. The purpose of the research were 1) study the context role of the village headman on national reformation Current Government, 2) study the problems and obstacles of the village headman on national reformation Current Government and 3) study the role and direction of the village headman on national reformation Current Government.

This study was a qualitative research. To describe the phenomenon of the headman role on national reformation Current Government research use a variety of methods to collect data for this research results. The summary are 1) Confirmation of the status of government representation in the regional administration and the selection of people to represent the people with the government administration as the village headman to representing the regional administration system. It is also necessary to have a village headman in the village.

2) Political factors, the role of village headman must adapt to the changing environment. The main function of village headman. There is a framework for performing legal obligations, especially to maintain order in the community. Political factors throughout the past period have affected the work of village headman and it is the important factor that makes the role of headman village change according to political factors. 3) Problems and obstacles. Headman in the National Reformation in the present government. Administrative structure of village headman . Decentralization changes to local affect the village headman's structure because decentralization to local Highlighting the election in entry make the village headman must adapt according to such guidelines. While the government wanted the village headmen to choose from the people in the village, the term of office was 60 years because they do not want to be chosen often. It will cause a lack of continuity and will cause conflict in the village.4) Guidelines and role models of the village headman. Headman in the National Reformation in the present government. Public service. The regional administration system. The form of existence of the village headman. The headman is part of the public service process. The existence of village headman is a good part of public service. On the other hand, it can have a negative effect on government administration. The 60-year-old headman of the village headman may be able to influence the bad things that people do not benefit personally. The headman is Spirituality. It is not for a position or compensation because of the village headman have dignity , be proud and volunteering. Leadership is a community must have a sense of responsibility to know their duties.

Keywords: Village, Sub-district, Headman, public administration

1. บทนำ

จากการที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) เสนอแนะแนวทางการปฏิรูปการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น การปฏิรูปทั้งสองส่วนนี้มีความเกี่ยวพันกับการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งผู้วิจัย ได้ทำวิจัยเรื่อง บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการบริหารภาครัฐ และการที่ทุกครั้งที่มีการปฏิรูปก็จะมีเรื่องของการยุบสถาบัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การกำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การได้มาซึ่งตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หลากหลายตามความคิดของผู้มีอำนาจในบ้านเมืองตามสมัยนั้นๆ แต่ในยุคของสภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ (สปท.) โดยมี พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี และหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นั้นมีแนวคิดที่จะปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นในส่วนของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านให้อยู่ในการดำรงตำแหน่งวาระ 5 ปี ซึ่งจะมีผลกระทบต่อบทบาทหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านหรือไม่ และแนวทางในการกำหนดสถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของประเทศ ของการปฏิรูปการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นและการปฏิรูปการปกครองส่วนท้องถิ่นของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เรื่องที่มาของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เรื่องวาระการดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การทำงานของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีความเข้าซ้อนกับสมาชิกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น (อบต.) ความจำเป็นมากน้อยขนาดไหนต่อการมีตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อยู่ในหมู่บ้านตำบล

ผู้วิจัยต้องการหาแนวทางบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบันที่เหมาะสมในการกำหนดสถานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการพัฒนาและการปฏิรูปโครงสร้างการจัดการบริหารส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของประเทศ เพื่อประโยชน์ของประชาชน

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน
- 2.2 เพื่อศึกษา ปัญหาและอุปสรรคบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน
- 2.3 เพื่อศึกษาแนวทางและรูปแบบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งศึกษาบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน โดยใช้กระบวนการศึกษาค้นคว้าข้อมูลในด้านต่างๆ ที่เกี่ยวกับบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน และลงภาคสนามเพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (in-depth interview) แล้วนำข้อมูลมาเรียบเรียง ลดทอนตามกระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ แล้วตีความปรากฏการณ์ และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่างๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลเพื่อจะได้ศึกษาในแต่ละประเด็นอย่างลึกซึ้ง เมื่อประเด็นใดนำมาวิเคราะห์แล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นต่างๆ เหล่านั้นซ้ำ เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

3.1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ ครั้งนี้ ได้แบ่งออกเป็น 2 ภาค ได้แก่ ภาครัฐ ประกอบด้วย ผู้บริหารระดับสูง ของกระทรวงมหาดไทย ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับนโยบายของกระทรวงมหาดไทย ภาคประชาชน ประกอบด้วย ประชาชนในท้องที่การปกครอง พื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ รวมจำนวน 20 คน

3.2. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษา บทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในการบริหารภาครัฐ

3.3. ขอบเขตด้านพื้นที่ พื้นที่ที่ทำการศึกษาวิจัยครั้งนี้ คือ พื้นที่จังหวัดประจวบคีรีขันธ์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 บทบาทและสถานการณ์เป็นตัวแทนภาครัฐในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและมาจากการเลือกขอประชาชนเป็นตัวแทนประชาชน การบริหารภาครัฐที่อาศัยบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่เป็นตัวแทนระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ยังมีความจำเป็นที่จะต้องมีตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลหมู่บ้านต่อไป เพราะตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านนั้นเป็นตำแหน่งที่ปฏิบัติหน้าที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด โดยกำนันผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นคนในหมู่บ้านตำบลนั้นๆ ย่อมรู้พื้นที่ทุกตารางนิ้ว ว่าตำบลหมู่บ้านมีสิ่งที่จะต้องพัฒนาตรงไหนที่ประชาชนเดือดร้อนแล้วมีความต้องการมากที่สุด กำนันผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและผู้ช่วยเหลือประชาชน เป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอโดยการนำข่าวสารจากทางราชการให้ประชาชนทราบและเป็นตัวแทนประชาชนโดยการนำปัญหาของประชาชนแจ้งต่อทางราชการคืออำเภอ จังหวัด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Pornchai Theppanya (2013) ได้กล่าวไว้ว่า “บทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางเชื่อมต่อระหว่างรัฐกับประชาชนโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้ขับเคลื่อนนโยบายภาครัฐจากการบริหารราชการส่วนกลาง การปกครองส่วนภูมิภาคใช้สถาบันกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นเครื่องมือในการทำงานมีการกำหนดบทบาทภารกิจอย่างชัดเจน เพราะฉะนั้นคำถามที่ว่าสถาบัน

กำนันและผู้ใหญ่บ้านควรถูกยกเลิกละหรือไม่เมื่อสังคมเจริญขึ้น เมื่อพิจารณาจากงานวิจัยแล้วคงเป็นไปได้ที่จะยกเลิกกำนัน ผู้ใหญ่บ้านด้วยเหตุผลที่สำคัญ 2- 3 ประการ คือ ประการแรกการดำรงอยู่ของการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ประการที่สองกำนันและผู้ใหญ่บ้านเป็นจุดยึดโยงที่สำคัญระหว่างรัฐกับประชาชน ที่จะเป็นตัวกลางเชื่อมประสานทั้งจากบนลงล่างและจากล่างขึ้นบน ในนโยบายของรัฐ มาสู่พื้นที่ และนำเรื่องทุกข์ร้อนของประชาชนให้ฝ่ายบ้านเมืองเข้ามาแก้ไข โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ชนบทที่ห่างไกล เมื่อเกิดเหตุการณ์ฉุกเฉินที่สร้างความเสียหายและความเดือดร้อนแก่ประชาชนในพื้นที่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นบุคคลแรกที่เข้าไปมีบทบาทช่วยเหลือบรรเทาความเดือดร้อนแก่ประชาชนทันทีก่อนความช่วยเหลืออื่นใดของรัฐจะเข้าถึงและประการสุดท้าย คือ ข้อเท็จจริงตามธรรมชาติในเขตชนบทของประเทศไทย ประชาชนส่วนใหญ่ยังต้องการผู้นำในพื้นที่ ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือทำหน้าที่เป็นคนกลางเชื่อมโยงผู้คน การเป็นคนไกลเกลี่ยหากมีข้อพิพาท ที่ทุกคนยอมรับและไว้วางใจได้

4.2 ปัจจัยทางการเมือง การปรับตัวไปตามสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ซึ่งหน้าที่หลักของกำนันผู้ใหญ่บ้าน มีกรอบการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะกรอบในด้านการดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย กรอบในด้านการบังคับใช้กฎหมายในตำบลหมู่บ้าน ปัจจัยทางการเมืองในตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาได้ส่งผลต่อการทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้านและเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทบาทหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยด้านการเมือง โดยการเมืองมาจากระบบเลือกตั้งทุก 4 ปี ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร(ส.ส.) การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาจังหวัด (สจ.) การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาเทศบาล (สท.) การเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ที่มาการดำรงตำแหน่งของกำนันผู้ใหญ่บ้าน

4.3 ความสัมพันธ์หลายมิติ ความสัมพันธ์ของกำนันผู้ใหญ่บ้านกับหน่วยงานภาครัฐและกับทุกหน่วยงาน กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ได้ทำงานหน้าที่เดียว คือ อำเภอ จังหวัด แต่ต้องทำงานกับหน่วยงานภาครัฐทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นการทำงานแบบบูรณาการ โดยกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องร่วมทำงานกับทุกหน่วยงานคือต้องทำงานร่วมกับสภากาชาดกระทรวงมหาดไทย เป็นกระทรวงที่ต้องทำงานอยู่แล้วเพราะเป็นกระทรวงหลักของกำนันผู้ใหญ่บ้าน แต่อีก สภากาชาดที่ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับกำนัน ผู้ใหญ่แต่ต้องทำเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน และจิตวิญญาณจิตสำนึกรับผิดชอบการเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องทำงานร่วมกับทุกหน่วยงานไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน ที่มีโครงการ มิ่งบประมาณ มีกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนต่อตำบลหมู่บ้าน การทำงานของกำนันผู้ใหญ่บ้าน จึงเป็นการทำงานหลายมิติ

4.4 ปัญหาและอุปสรรคของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน โครงสร้างการบริหารกำนันผู้ใหญ่บ้าน ความเปลี่ยนแปลงการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งผลกระทบ

ต่อโครงสร้างความเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพราะการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เน้นการเลือกตั้งในการเข้าสู่ตำแหน่ง ทำให้ความเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องปรับตัวตามแนวทางดังกล่าว ในขณะที่ภาครัฐต้องการให้ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้านมีวาระในการดำรงตำแหน่งอายุ 60 ปี และกำนันมาจากเลือกของผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลนั้นๆ มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 60 ปี เพราะไม่ต้องการให้มีการเลือกบ่อยๆ จะทำให้การทำงานขาดการต่อเนื่องและจะทำให้ตำบลหมู่บ้านเกิดความขัดแย้งแตกแยก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phanon Phatthanakhanka. (2017) ทำการศึกษาเรื่อง ปัจจัยความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและประชาชนกับการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนในปี พ.ศ. 2558 : กรณีศึกษาเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า ปัจจัยสำคัญของความพร้อมต่อการเข้าสู่อาเซียน มี 6 จาก 41 ประเด็นสำคัญดังนี้ ประกอบด้วย ด้านอัตลักษณ์และความมั่นคงมี 8 ประเด็นสำคัญ ด้านความร่วมมือ มี 6 ประเด็นสำคัญ ด้านการติดต่อสื่อสาร มี 7 ประเด็นสำคัญ ด้านความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับประชาคมอาเซียน มี 8 ประเด็นสำคัญ ด้านการใช้ภาษาอาเซียน มี 7 ประเด็นสำคัญ และ ด้านนโยบายอาเซียน มี 5 ประเด็นสำคัญ ในขณะเดียวกันพบว่า ปัจจัยทั้ง 6 ด้านดังกล่าวสามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 60.25 อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 จะเห็นได้ว่าเมื่อมีการที่ไหนประชาชนย่อมมีความแตกแยกเฉพาะการเลือกที่มีอยู่ของนักการเมืองทุกระดับก็มีความขัดแย้งแตกแยกมากพอแล้ว ถ้าต้องมีต้องมีการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้านทุก 5 ปี อีกความสามัคคีปองดองสมานฉันท์ จะไม่เกิดขึ้นเลยในตำบลหมู่บ้านฉะนั้นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของการบริหารกำนันผู้ใหญ่บ้าน

4.5 แนวทางและรูปแบบบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านยุคปฏิรูปแห่งชาติในรัฐบาลปัจจุบัน การให้บริการสาธารณะ ระบบการบริหารราชการส่วนภูมิภาค ได้อาศัยรูปแบบการมีอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการให้บริการสาธารณะ การดำรงอยู่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นส่วนดีของการบริการสาธารณะ แต่ในทางกลับกันอาจเป็นผลเสียต่อการบริหารภาครัฐ การเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่อง 60 ปี นั้นอาจจะไปสร้างอิทธิพลทำในสิ่งที่ไม่ดีที่ประชาชนไม่ได้รับประโยชน์เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวเพราะคิดว่าตัวเองอยู่ในวาระจนอายุ 60 ปี ก็มีทำให้ผลเสียได้เหมือนกันแต่ปัจจุบันกำนันผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่ทำงานให้บริการสาธารณะ คืออยู่แล้วมีส่วนน้อยที่ประพฤติตัวไม่เหมาะสม คนหมู่บ้านมีทั้งคนดีและคนไม่ดีปะปนกันไป แต่มั่นใจว่ากำนันผู้ใหญ่ ประพฤติดีบริการสาธารณะให้กับประชาชนอย่างเต็มความสามารถอยู่แล้ว

4.6 ความเป็นกำนันความเป็นผู้ใหญ่บ้าน ความเป็นจิตวิญญาณ เป็นวิถีชีวิต ของหมู่บ้านของตำบล ไม่ใช่การมีตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านหรือค่าตอบแทน เพราะตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นตำแหน่งที่มีศักดิ์ศรี มีความภาคภูมิใจ เป็นจิตอาสาถ้าผู้ใดไม่มีจิตอาสาเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านที่ดีไม่ได้ การเป็นผู้นำเป็นผู้ปกครอง เป็นพ่อบ้าน ต้องมีจิตสำนึกรับผิดชอบรู้ในหน้าที่ของตนเอง ต้องดูแลลูกบ้าน ให้รายได้ที่เพียงพอต่อการครองชีพ มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ทั้งสุขภาพ การศึกษา ความ

ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน มีความสงบเรียบร้อยในตำบลหมู่บ้าน ฉะนั้นคำตอบแทนไม่ใช่สิ่งสำคัญในการดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นจิตวิญญูณ เป็นวิถีชีวิตในตำบลหมู่บ้าน ศักดิ์ศรีในการดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งการของทางราชการหรือนายอำเภอ จังหวัดหรือผู้ว่าราชการจังหวัด อีกสถานะหนึ่งที่สำคัญที่สุดในการเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านคือการดูแลให้บริการประชาชนที่เป็นผู้ไว้วางใจเลือกเราขึ้นมาเพื่อให้มาดูแล

5. ข้อเสนอแนะ

5.1 ควรมีการปรับปรุงแนวทางการบริหารราชการส่วนภูมิภาคให้มีความชัดเจน ในเรื่องที่มาและวาระในการดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อการปฏิบัติหน้าที่ในการวางแผนงานทั้งในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านการบังคับใช้กฎหมาย ด้านความมั่นคงและในการวางแผนพัฒนาในด้านต่างๆกำนันผู้ใหญ่บ้านจะได้วางแผนได้ตามวาระในการดำรงตำแหน่งที่แน่นอน เพราะในการมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 5 ปี ต้องวางแผนตามความเร่งด่วนให้มีความสำเร็จภายในระยะ 5 ปีตามวาระ แต่ถ้ามีวาระ 60 ปีจะได้มีการวางแผนการปฏิบัติงานเป็นระยะยาวและ ต่อเนื่องเพื่อความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามการวางแผนเพื่อประโยชน์ให้กับประชาชนในตำบลหมู่บ้านได้มั่นคงแลถาวร ฉะนั้นการกำหนดที่มาและวาระต้องแน่นอน อย่าเปลี่ยนแปลงไปเปลี่ยนมาทำให้การปฏิบัติงานในอำนาจหน้าที่เกิดการสับสนและจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ด้อยประสิทธิภาพไปด้วย

5.2 หน่วยงานที่ดูแลบังคับบัญชากำนันผู้ใหญ่บ้านโดยตรง ควรทำโครงการเพิ่มศักยภาพโดยการเปิดให้มีการอบรมให้กับกำนันผู้ใหญ่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล ก่อนการปฏิบัติหน้าที่ทุกนาย เพื่อให้รู้ถึงอำนาจหน้าที่การเป็นนักปกครองที่ดีและรู้ถึงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปฏิบัติงานในหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน แพทย์ประจำตำบล เพื่อการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพ รับตำแหน่งแล้วปฏิบัติงานได้เลยไม่ต้องเสียวลามาศึกษางานอีก

5.3) ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้สมัครเลือกเป็นกำนันผู้ใหญ่ ให้มีพื้นฐานความรู้มีวุฒิการศึกษาที่สูงขึ้นเพราะการเป็นผู้นำอย่างน้อยต้องมีพื้นฐานความรู้และวุฒิการศึกษาสูงกว่าประชาชนการเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้นำตามธรรมชาติอยู่แล้วถ้ามีพื้นฐานความรู้วุฒิการศึกษาที่สูงขึ้น จะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ในการแก้ไขปัญหา การให้คำปรึกษามีความถูกต้องน่าเชื่อถือยิ่งขึ้นและจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนอย่างมาก

References

- Cooper, W.A. (1991). *Study of the merit reward for teacher programs in honor*. New Jersey : New Hampshire & Harding Township.
- Cohen , J.M. and Uphoff , N.T. (1981). *Rural Development Participation : Concept and Measures for Project Design Implementation and Evaluation*. Rural Development Committee Center for International Studies, Cornell University.
- Daft, L. R. (2001). *Organization theory and design*. St. Paul, MN: West.
- Flippo, Edwin B. (1970). *Principle of Personnel Management*. New York : Mc Graw-Hall Inc.
- Jonathan Boston. (1996). *Public management: the New Zealand model*. Oxford University Press.
- Robbins, S. P. (1990). *Organization theory: Structure, design and applications* (3rd ed.). NJ: Prentice-Hall.
- Prachat Thammathirat. (2017). A Good Governance According to Uddhadhamma Oflocal Administrative Organizations in Ubonratchathani Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2),
- Phanon Phatthanakhanka. (2017, January–March). Factors Affecting The Readiness of Local Administrative Organizations and People for Entering into Asean Community in 2015: Case Study of The Region of Nakhonsawan Provincial Administrative Organization. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2),
- Pornchai Theppanya (2013) *Development of potential and enhancement of the performance of headman village headman*. Bangkok: Department of Administration.

ส่วนผสมทางการตลาดบริการและสภาพแวดล้อมภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจ
ซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

SERVICE MARKETING MIX AND EXTERNAL ENVIRONMENT THAT INFLUENCE THE
DECISION TO PURCHASE THE HOUSING IN PHRA NAKHON SI AYUTTAYA
PROVINCE

ชวลิต จันทป* ศราวุธ สังข์วรรณ**

Chaowalit Juntop, Sarawuth Sangwanna

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดบริการบ้านจัดสรรใน 2) เพื่อศึกษาระดับปัจจัยภายนอก ของธุรกิจบ้านจัดสรร 3) เพื่อศึกษาระดับการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรร 4) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดบริการบ้านจัดสรรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรร 5) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของธุรกิจบ้านจัดสรร ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรร กลุ่มตัวอย่างคือ ลูกค้ำที่เข้าไปติดต่อรับบริการจากโครงการบ้านจัดสรร จำนวนทั้งสิ้น 39 โครงการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 390 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยไม่ทราบความน่าจะเป็น (Nonprobability Sampling) ด้วยวิธีการคัดเลือกแบบตามสะดวก (Convenience Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ (Multiple Regression Analysis) ด้วยวิธีแบบขั้นตอน (Stepwise)

ผลการศึกษา พบว่า 1. ระดับปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2. ระดับปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3. ระดับการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยาโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร พบว่า ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการ ได้แก่ ปัจจัยด้านราคา ($X_{1,2}$) ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ ($X_{1,1}$) ปัจจัยด้านส่งเสริมการขาย ($X_{1,4}$) ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ($X_{1,3}$) ส่งผลต่อ

---

* Master of Business Administration Program Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.

** Faculty of Business Administration and Information Technology, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.

การตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร(Y) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และสามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Adjusted R^2) ได้ร้อยละ 70.90 และปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกมหภาค ได้แก่ ปัจจัยด้านเทคโนโลยี ($X_{2.5}$) ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ($X_{2.2}$) ปัจจัยด้านภาวะเศรษฐกิจ ($X_{2.1}$) และปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย ($X_{2.3}$) ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร (Y) อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ 0.05 และสามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (Adjusted R^2) ได้ร้อยละ 66.40

คำสำคัญ: ส่วนประสมทางการตลาดบริการ, สิ่งแวดล้อมภายนอก, การตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร

Abstract

The objective of this research were (1.) to study the level of service marketing mix for housing development (2.) to study external environment factor of housing development business (3.) to study decision making level when buying house (4.) to analyze service marketing mix factor of housing development that affect to decision making (5.) to analyze external factor of housing development business that affect to decision making by collecting information from customer who visit the housing development totally 390 cases out of 39 projects in PhraNakhon Si Ayuttayaprovince using Nonprobability Sampling method together with Convenience Sampling method. Questionnaires and statistical approach were used to gather and analyze the data in percentage, average, standard deviation and step wise regression analysis.

Result showed (1.) the level of service marketing for housing development was at high level (2.) the level external factor of housing development business in macro level was at high level (3.) the holistically level of decision making when buying house in PhraNakhon Si Ayuttaya province was at high level. For factor that affect to decision making to buy housing development, the results shows that price factor ($X_{1.2}$) product factor ($X_{1.1}$) promotion factor ($X_{1.4}$) place factor ($X_{1.3}$) are significantly affect to decision making to buy house development (Y) at level 0.05 and they could be used to forecast the decision making to buy house development in PhraNakhon Si Ayuttayaprovince (Adjusted R^2) at 70.90 percent.

External factor at macro level were technology factor ($X_{2.5}$) social and culture factor ($X_{2.2}$) economic factor ($X_{2.1}$) and politic and regulation factor ($X_{2.3}$) significantly affect to decision making to buy house development (Y) at level 0.05 and they could be used to forecast the decision making to buy house development in PhraNakhon Si Ayuttayaprovince (Adjusted R^2) at 66.40 percent.

Keywords: Service marketing mix, External environment factor, Decision making buying house.

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดบ้านจัดสรรในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.2 เพื่อศึกษาการปัจจัยภายนอกของธุรกิจบ้านจัดสรร ในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยส่วนผสมทางการตลาดบ้านจัดสรรที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.4 เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยภายนอกของธุรกิจบ้านจัดสรร ที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรในอำเภอพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ไม่สามารถระบุจำนวนที่แน่นอนได้ ดังนั้นผู้วิจัยกำหนดกรอบประชากร เบื้องต้นคือลูกค้าที่เข้าไปติดต่อ รับบริการจากโครงการบ้านจัดสรร จำนวนทั้งสิ้น 39 โครงการในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจากการสัมภาษณ์เบื้องต้นพบว่ามียุคลูกค้าเข้ามาติดต่อโดยเฉลี่ย 10 คนต่อวัน ผู้วิจัยใช้ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล 30 วัน ดังนั้นประชากรมีจำนวน 11,700 คน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ลูกค้าที่เข้าไปติดต่อรับบริการจากโครงการบ้านจัดสรรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา การกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้การเปิดตารางของ ทาโรยามาเน่ (Taro Yamane) ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และความผิดพลาดที่ยอมรับได้ไม่เกิน 0.05 คือ จำนวน 390 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างโดยไม่ทราบความน่าจะเป็นด้วยวิธีการคัดเลือกแบบตามสะดวกเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นเครื่องมือสำหรับผู้วิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งเป็นรูปแบบของแบบสอบถามจะใช้เป็นแบบปลายปิด และปลายเปิด สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็นสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติถดถอยพหุคูณด้วยวิธีแบบขั้นตอน (Stepwise)

4. สรุปผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่องส่วนประสมทางการตลาดบริการและสิ่งแวดล้อมภายนอกมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถสรุปได้ดังนี้

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพิจารณารายด้านพบว่า

ปัจจัยด้านผลิตภัณฑ์ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ วัสดุที่ใช้มีคุณภาพได้มาตรฐานตามที่โครงการได้ระบุไว้ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.07 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ชื่อเสียงของบริษัทหรือโครงการบ้านจัดสรรเป็นที่ยอมรับ มีความน่าเชื่อถือ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.44

ปัจจัยด้านราคา พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.58 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ อัตราเงินผ่อนดาวน์ของโครงการบ้านจัดสรรมีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.83 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าน้อยที่สุด คือ อัตราค่าธรรมเนียมการจดจำนองที่ดินมีความเหมาะสม อยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.28

ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่าย พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.60 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ทำเลที่ตั้งโครงการบ้านจัดสรรอยู่ใกล้ที่ทำงาน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.86 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าน้อยที่สุด คือ สามารถติดต่อสื่อสารกับโครงการบ้านจัดสรรได้หลากหลายช่องทางอยู่ในระดับเห็นด้วยปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.30

ปัจจัยด้านการส่งเสริมทางการตลาด พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.78 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ท่านรับรู้ข่าวสารของโครงการจากป้ายโฆษณา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.02 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าน้อยที่สุด คือ ท่านรับรู้ข่าวสารของโครงการบ้านจัดสรรจากสื่อสังคมออนไลน์ อินเทอร์เน็ต เฟสบุ๊ก หรือไลน์ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.72

ปัจจัยด้านบุคลากร พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.19 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ พนักงานมีความรู้ความเข้าใจขั้นตอนการซื้อ-ขาย และการทำสัญญาเป็นอย่างดี อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.42 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าน้อยที่สุด คือ พนักงานมีจิตอาสา ช่วยให้ข้อมูลในด้านอื่นที่ไม่เกี่ยวข้อง แก่ลูกค้า เพื่อประกอบการตัดสินใจ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.84

ปัจจัยด้านลักษณะทางกายภาพพบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.17 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการบ้านจัดสรรมีส่วนร่ม พื้นที่สีเขียว ที่นั่งพักผ่อน หรือ สนามกีฬา เพื่อออกกำลังกาย อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.34 ส่วน

ปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โครงการบ้านจัดสรรมีความสะอาด ระเบียบร้อยและบรรยากาศมีความร่มรื่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.88

ปัจจัยด้านกระบวนการ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.11 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการ บ้านจัดสรรมีการระบายละเอียดของ ราคาบ้าน เงินดาวน์ ขนาดพื้นที่ รูปแบบบ้าน อยู่ในระดับเห็นด้วยมากที่สุด มีค่าเฉลี่ย 4.30 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โครงการมีวิศวกรควบคุมการก่อสร้างในทุกขั้นตอน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.94

ผลการวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมภายนอกมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยพิจารณาทางด้าน พบว่า

ปัจจัยด้านภาวะเศรษฐกิจ พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.87 โดยปัจจัยย่อย ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ รายได้สุทธิของบุคคลส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.05 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย ส่งผลต่อการตัดสินใจ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.60

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.98 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ค่านิยมของผู้บริโภคในเลือกซื้อบ้านที่อยู่อาศัยเพื่อแสดงถึงฐานะทางสังคม อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.12 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ท่านตัดสินใจเลือกซื้อโครงการบ้านจัดสรรเนื่องจากเป็นคนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.74

ปัจจัยด้านการเมืองและกฎหมาย พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.27 โดยปัจจัยย่อย ที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ สามารถลดหย่อนภาษีประจำปีจากดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงิน อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.41 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ที่ส่งผลกระทบต่อนโยบาย ที่มีผลต่อธุรกิจบ้านจัดสรร อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.10

ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ ที่ตั้งโครงการไม่อยู่ในบริเวณมลพิษทางน้ำ มลพิษทางเสียง และมลพิษทางอากาศ อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 4.13 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ ที่ตั้งโครงการบ้านจัดสรรมีความเหมาะสม บริเวณรอบๆ โครงการมีพื้นที่สีเขียว และมีความร่มรื่น อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.19

ปัจจัยด้านเทคโนโลยี พบว่า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก โดยมี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 โดยปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ โครงการบ้านจัดสรรใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ประหยัดพลังงาน เช่น หลอดประหยัดไฟ (LED), โถชักโครกประหยัดน้ำ, แผ่นกันความร้อนใต้หลังคา เป็นต้น อยู่ในระดับเห็นด้วย

มาก มีค่าเฉลี่ย 4.18 ส่วนปัจจัยย่อยที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด คือ โครงการบ้านจัดสรรใช้เทคโนโลยีในด้านการติดต่อสื่อสาร เพื่อให้บริการข้อมูลหรือ ข้อเสนอแนะแก่ลูกค้า อยู่ในระดับเห็นด้วยมาก มีค่าเฉลี่ย 3.43

5. อภิปรายผลการวิจัย

สมมุติฐานที่ 1 ส่วนประสมทางการตลาดบริการที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมุติฐาน 1.1 ด้านผลิตภัณฑ์ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านผลิตภัณฑ์มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ ผู้บริโภคมีการยอมรับในตัวสินค้าคือบ้านเดี่ยว จากขนาดพื้นที่ ขนาดของตัวบ้าน รูปแบบบ้านที่มีความทันสมัย วัสดุที่ใช้ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับมีการก่อสร้างที่มีความมั่นคงแข็งแรง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Nattawadee Aunyawong (2016) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะประชากรศาสตร์และส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อพฤติกรรมในการเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภค อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า คุณภาพของวัสดุที่ใช้ในการก่อสร้างและชื่อเสียงและความน่าเชื่อถือของโครงการ เนื่องจากผู้บริโภคส่วนใหญ่เลือกปัจจัยในการซื้อบ้านจากความน่าเชื่อถือของเจ้าของโครงการ ยึดติดกับตราสินค้าและชื่อเสียงของโครงการ

สมมุติฐาน 1.2 ด้านราคา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านราคา มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ ผู้บริโภคยินดีและเต็มใจที่จะซื้อ ในระดับราคาของบ้าน ที่ความเหมาะสมกับขนาดของพื้นที่ ขนาดของพื้นที่ใช้สอยในตัวบ้าน รวมทั้งอัตราค่าธรรมเนียมกลางและอัตราเงินผ่อนดาวน์ที่มีความเหมาะสม ซึ่ง ไม่กระทบกับภาระค่าใช้จ่ายประจำเดือนของผู้บริโภคมากนัก ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Nattawadee Aunyawong (2016) ศึกษาถึงความสัมพันธ์ของลักษณะประชากรศาสตร์และส่วนประสมทางการตลาดบริการต่อพฤติกรรมในการเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภค อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นต่อราคาขายของบ้านมีความคุ้มค่าและมีความเหมาะสม

สมมุติฐาน 1.3 ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ด้านช่องทางการจัดจำหน่ายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ ทำเลที่ตั้งโครงการบ้านจัดสรรมีความสะดวกในการเดินทางไปติดต่อ ผู้บริโภคสามารถติดต่อได้หลากหลายช่องทาง เช่น การเข้าเยี่ยมชมโครงการ ป้ายโฆษณา โทรศัพท์ และ เว็บไซต์ เป็นต้น ทำให้ผู้บริโภคสามารถเข้าถึง

ข้อมูลของโครงการบ้านจัดสรร และสามารถคลายข้อสงสัย นำข้อมูลที่ได้นั้นมาทำการตัดสินใจซื้อ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Sakol Suvannarat (2010) ศึกษาถึงปัจจัย ส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการซื้อที่อยู่อาศัยประเภทบ้านมือสองของผู้บริโภคในจังหวัด ภูเก็ต พบว่า ปัจจัยด้านช่องทางการจัดจำหน่ายที่มีผลต่อ การตัดสินใจของผู้บริโภคมากที่สุด คือ เข้าไปดูสถานที่จริงได้

สมมุติฐาน 1.4 ด้านการส่งเสริมการขาย มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้าน จัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านการส่งเสริมการขายมีอิทธิพลเชิงบวกต่อ การตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ การจัดโปรโมชั่นเป็นการจูง ใจสำหรับผู้ที่ต้องการซื้อบ้านเดี่ยว ให้มีความต้องการมากขึ้นจากเงื่อนไขต่างๆ เช่น ได้ส่วนลดจากราคา จริงที่ตั้งไว้ ไม่มีเงินดาวน์ก็ได้เลย ฟรีค่าโอน ค่ามิเตอร์น้ำ และมิเตอร์ไฟฟ้า ฯลฯ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้ เกิดความต้องการซื้อมากขึ้น ทั้งนี้ผู้บริโภคมองถึงจำนวนเงินส่วนลดที่ช่วยลดภาระค่าใช้จ่าย สอดคล้อง กับงานวิจัยของ Sakol Suvannarat (2010) ศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดที่มีอิทธิพล ต่อการซื้อที่อยู่อาศัยประเภทบ้านมือสองของผู้บริโภคในจังหวัดภูเก็ต พบว่า ปัจจัยด้านส่งเสริมการ ขายที่มีผลต่อการตัดสินใจของผู้บริโภคมากที่สุด คือ ผู้ขายออกค่าธรรมเนียมโอนให้

สมมุติฐาน 1.5 ด้านบุคลากร มีอิทธิพลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านบุคลากรมีอิทธิพลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ บ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ บุคลากรหรือพนักงานยังขาดเรื่องของการ ให้บริการ จิตอาสา การให้ข้อมูลหรือคำแนะนำอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวกับโครงการบ้านจัดสรร อาจจะทำให้ลูกค้าที่มาใช้บริการมีความรู้สึกว่าตัวเองนั้นไม่มีความสำคัญ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Suvanna Pho-On (2014) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยของบุคลากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา พบว่า ให้ความสำคัญกับพนักงานขาย จะมีโอกาส ตัดสินใจเลือกซื้อที่อยู่อาศัยลดลง หากพนักงานขายขาดความชำนาญ และไม่สามารถให้คำแนะนำ ข้อมูลต่างๆ กับบุคลากรได้

สมมุติฐาน 1.6 ด้านลักษณะทางกายภาพมีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อ บ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพมีอิทธิพล เชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ โครงการยังอยู่ใน ระหว่าง การก่อสร้าง มีเศษวัสดุวางไว้ไม่เป็นระเบียบ ซึ่งบริเวณพื้นที่โดยรอบรอบยังไม่ได้มีการปรับ ทัศนียภาพ ให้เป็นที่เรียบร้อย รวมทั้งมีคนงานหรือผู้รับเหมาเดินทางเข้าออกตลอดเวลา ระบบรักษา ความปลอดภัยที่ยังไม่สมบูรณ์ และติดตั้งยังไม่เรียบร้อยในบางส่วน ซึ่งสอดคล้องกับ งานวิจัยของ Kasiphat Wichayathanachoke (2011) ศึกษาถึงพฤติกรรมและปัจจัยสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อ

การเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในเขต อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อบ้านจัดสรร

สมมุติฐาน 1.7 ด้านกระบวนการ มีอิทธิพลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านกระบวนการมีอิทธิพลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ โครงการอาจจะให้ข้อมูลแก่ลูกค้าผู้เข้ามาติดต่อใช้บริการไม่ครบถ้วน ทำให้เกิดความลังเล และข้อสงสัย ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kasiphat Wichayathanachoke (2011) ศึกษาถึงพฤติกรรมและปัจจัยสมทางการตลาดที่ส่งผลต่อการเลือกซื้อบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในเขต อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี พบว่า ด้านกระบวนการให้บริการที่ไม่มีความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรมผู้บริโภคในการเลือกซื้อบ้านจัดสรร

สมมุติฐานที่ 2 สภาพแวดล้อมภายนอกมหภาคที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สมมุติฐาน 2.1 ด้านภาวะเศรษฐกิจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านภาวะเศรษฐกิจ มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ รายได้สุทธิส่วนบุคคล และภาระหนี้สินเป็นตัวกำหนดการตัดสินใจ ประกอบกับคุณสมบัติของผู้ที่ต้องการซื้อจะต้องอยู่ในเงื่อนไขการปล่อยกู้ของสถาบันการเงิน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงคุณสมบัติของผู้ที่อยู่ตลอดเวลาให้เหมาะสมกับสภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน เพื่อป้องกันการเป็นหนี้เสีย และการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ย ซึ่งส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Kritika Prawanta (2015) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดในการเลือกซื้อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษา กลุ่มข้าราชการของกรุงเทพมหานคร พบว่า การเลือกซื้อที่อยู่อาศัยในสภาวะที่เสถียรภาพทางเศรษฐกิจไม่ดีขึ้น ผู้บริโภคต้องมี การวางแผนที่รอบคอบ ซึ่งรวมถึงฐานะทางการเงินและรายได้ในอนาคตด้วย เนื่องจากการซื้อที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จะขอสินเชื่อจากสถาบันการเงินเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าการใช้เงินออมของตนเอง

สมมุติฐาน 2.2 ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านสังคมและวัฒนธรรม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ การซื้อบ้านเพื่ออยู่อาศัย ยังสามารถบอกถึงค่านิยม รสนิยม ของผู้บริโภคในการเลือกซื้อบ้านที่อยู่อาศัยเพื่อแสดงถึงฐานะทางสังคม รวมทั้งอิทธิพลจากครอบครัว และจำนวนสมาชิกในครอบครัวมีอิทธิพลต่อการเลือกขนาดตัวบ้าน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Umphan Tongsem (2007) ศึกษาถึงการตัดสินใจซื้อบ้านเดี่ยวในโครงการบ้านจัดสรรของผู้บริโภคในกลุ่มบริษัท กฤษณาและอนุศาศิริ พบว่า ปัจจัยด้านวัฒนธรรม สังคม และจิตวิทยา มีผลต่อการตัดสินใจซื้อในระดับมาก โดยปัจจัยด้านวัฒนธรรม สังคม และจิตวิทยา

ด้านสภาพสังคมมีผลต่อการตัดสินใจซื้อมากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการจูงใจ และ ด้านวัฒนธรรม พื้นฐานและวัฒนธรรมย่อย

สมมุติฐาน 2.3 ด้านการเมืองและกฎหมาย มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเมืองและกฎหมาย มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ นโยบายของรัฐสามารถส่งผลต่อการตัดสินใจ นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนการซื้อที่อยู่อาศัย เช่นโครงการบ้านหลังแรก สามารถลดหย่อนภาษีประจำปีจากดอกเบี้ยเงินกู้จากสถาบันการเงิน และการมีกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคส่งผลให้ผู้บริโภคเกิดความมั่นใจว่าจะไม่ถูกเอาเปรียบจากผู้ขาย คือโครงการบ้านจัดสรร ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chananchida Wongrakkoh (2013) ศึกษาถึงปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านเดี่ยวในโครงการบ้านจัดสรรในเขตอำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ พบว่าปัจจุบันผู้บริโภคมีสิทธิ์เลือกตัวสินค้าและมีอำนาจในการซื้อเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจากนโยบายบ้านหลังแรกของรัฐบาล ทำให้ประชากรในวัยทำงานสามารถซื้อบ้านเดี่ยวในโครงการบ้านจัดสรรมากขึ้น

สมมุติฐาน 2.4 ด้านสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านสิ่งแวดล้อม มีอิทธิพลเชิงลบต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ ผู้บริโภคยังไม่ตระหนักเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมเนื่องจากข้อมูลส่วนใหญ่ของโครงการบ้านจัดสรรส่วนใหญ่มีทำเลที่ตั้ง ที่ห่างจากแหล่งชุมชน บางแห่งมีลักษณะพื้นที่เดิมเป็นทุ่งนา หรือที่รกร้าง ว่างเปล่า ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Kritika Prawanta (2015) ศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อแนวคิดในการเลือกซื้อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้มีรายได้น้อย กรณีศึกษา กลุ่มข้าราชการของกรุงเทพมหานคร พบว่า การเลือกทำเลที่ตั้งที่มีสภาพแวดล้อมที่ดีส่งผลกระทบต่อผู้ซื้อทั้งทางตรงและทางอ้อม ในแง่ของความสะดวกและประหยัดเวลาเดินทาง การจราจรไม่ติดขัด ภูมิทัศน์และทัศนียภาพโดยรอบ ไกลจากแหล่งอุตสาหกรรม บรรยากาศมีความสงบเป็นส่วนตัว

สมมุติฐาน 2.5 ด้านเทคโนโลยี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัย พบว่า ด้านเทคโนโลยี มีอิทธิพลเชิงบวกต่อการตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรใน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้เพราะ การใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการก่อสร้างทำให้ผู้บริโภคยอมรับในมาตรฐานการก่อสร้าง ซึ่งมีความรวดเร็วในการก่อสร้างสามารถส่งมอบบ้านตามระยะเวลาที่กำหนด ปัจจุบันผู้บริโภคให้ ความสนใจ และให้ความสำคัญกับการใช้วัสดุอุปกรณ์ที่ช่วยประหยัดพลังงาน มีความทันสมัยและมีมาตรฐาน ซึ่งผู้บริโภคมีความคาดหวังว่า จะสามารถช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย และช่วยลดภาวะโลกร้อนได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Washiwut Yu-umphai (2008) ศึกษาถึงปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อธุรกิจรับเหมาก่อสร้างขนาดกลาง

และขนาดย่อม พบว่า สำหรับงานก่อสร้างการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ได้รับผลกระทบเชิงบวก ซึ่งจะสามารถทำงานได้รวดเร็วขึ้น กระบวนการทำงานมีประสิทธิภาพมากขึ้น มีความปลอดภัยมากขึ้น สามารถทำตามตารางเวลาที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็น การประหยัดต้นทุน

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 จากข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปตัวแปรพยากรณ์ ของส่วนประสม ทางการตลาดบริการ คือ ด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านส่งเสริมการตลาด และ ด้านราคา ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ด้าน สามารถพยากรณ์ และร่วมกันมีอิทธิพลการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ดังนั้น ผู้ประกอบการควรนำไปปรับปรุงแผนการตลาดหรือกลยุทธ์ต่าง ๆ เพื่อให้คล้องกับปัจจัยทั้ง 4 ด้าน ซึ่งเป็นโมเดลเชิงพยากรณ์ เพื่อให้โครงการบ้านจัดสรรหรือผู้พัฒนาอสังหาริมทรัพย์สามารถลดต้นทุนในด้านการบริหารงาน ด้านการจัดการ ด้านการสื่อสารและโฆษณาประชาสัมพันธ์ เพื่อชิงความได้เปรียบในด้านการแข่งขัน และสามารถนำเสนอสินค้าและบริการที่ดีให้แก่ลูกค้า

6.2 จากข้อมูลงานวิจัยในครั้งนี้สามารถสรุปตัวแปรพยากรณ์ ของสภาพแวดล้อมภายนอกมหภาค คือ ด้านเทคโนโลยี ด้านภาวะเศรษฐกิจ ด้านสังคมและวัฒนธรรม และด้านการเมืองและกฎหมาย ซึ่งตัวแปรทั้ง 4 ด้าน สามารถพยากรณ์ และร่วมกันมีอิทธิพลการตัดสินใจซื้อบ้านจัดสรรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งปัจจัยสภาพแวดล้อมภายนอกมหภาค เป็นปัจจัยภายนอกองค์กร ที่ผู้ประกอบการไม่สามารถควบคุมได้ ดังนั้น ผู้ประกอบการควรให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านต่าง ๆ เหล่านี้ เพื่อปรับเปลี่ยนแผนการตลาด หรือกลยุทธ์ขององค์กรให้มีความสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ของสภาพแวดล้อมภายนอกมหภาค เพื่อลดความเสี่ยงจากสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง เช่น สภาวะเศรษฐกิจ ความผันผวนอัตราแลกเปลี่ยน อัตราดอกเบี้ยของธนาคาร เงื่อนไขการปล่อยสินเชื่อของธนาคาร การว่างงาน และอัตราเงินเฟ้อ เป็นต้น เพื่อชิงความได้เปรียบกับคู่แข่งกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง

6.3) เนื่องจาก ส่วนประสมทางการตลาดบริการเป็นเครื่องมือสำคัญของนักการตลาด เพื่อใช้และสนับสนุนแผนการตลาด หรือกลยุทธ์ขององค์กร ดังนั้นในการวิจัยในครั้งนี้ พบว่า ด้านบุคลากร ด้านลักษณะทางกายภาพ และด้านกระบวนการ ไม่มีอิทธิพลต่อความตั้งใจ เลือกซื้อบ้านจัดสรร (บ้านเดี่ยว) ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งไม่ได้หมายความว่า ปัจจัยทั้ง 3 ด้านที่กล่าวมานั้นจะไม่มีมีความสำคัญ ดังนั้น ผู้ประกอบการ ไม่สามารถละเลย และควรจะนำไปปรับปรุงแก้ไข เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่โครงการบ้านจัดสรร และผู้บริโภคจะได้รับสินค้าหรือบริการที่ดีจากผู้ประกอบการ

References

- Kasiphat Wichayathanachoke. (2011). *Behaviors and factors in marketing mix that affect to decision making of consumer in buying house development in main district of Ratchaburi*. (Master's Thesis). Bangkok : Silapakorn University.
- Kritika Prawanta. (2015). *Factors that affect to concept in buying house for low income people: case study for government officer group of Bangkok Municipal in Bangkok and suburb area*. (Master's Thesis). Bangkok : Kasetsart University.
- Natthavadee Unyawong. (2008). *Relationship between population characteristic and service marketing mix toward consumer behavior of buying housing development in Banpong district Ratchaburi*. (Master's Thesis). Bangkok : Silapakorn University.
- Sakol Suvannarat. (2010). *Market mix factors that affect to decision making of consumer in buying second hand household in Phuket*. (Master's Thesis). Phuket : Phuket Rajabhat University.
- Suvanna Pho-On. (2014). *Factors that affect to decision making in buying household of staff in Kasetsart University Sriracha campus*. (Master's Thesis). Bangkok : Kasetsart University.
- Umphan Tongsem. (2007). *Decision making of consumer in buying house development from Kritsana and Nusasiri group of company*. (Master's Thesis). Bangkok : Pranakorn Rajabhat University.
- Washiwut Yu-umphai. (2008). *External factors that affect to small and medium construction business*. (Master's Thesis). Bangkok : King Mongkut University of Technology Thonburi.

การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน
ด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย

แยกตามขนาด

SUPPLY CHAIN MANAGEMENT PRACTICES AFFECTING THE COST
ADVANTAGE AND COMPETITIVENESS OF THE FOOD EXPORTERS IN
THAILAND BY SIZE

พัชรภา สิงห์ธนสาร*

Phatcharapha Singtanasarn

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่มีต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยแยกตามขนาด และ (2) เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันทางอ้อมโดยผ่านการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยแยกตามขนาด

กรอบแนวคิดในการวิจัยได้จากการศึกษาแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการแข่งขัน ความได้เปรียบในการแข่งขัน และการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ ข้อมูลสำหรับการศึกษา ได้จากแบบสอบถาม จำนวน 170 ฉบับ โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้บริหารของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ปัจจัย และวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่าธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยทุกขนาด การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานมีอิทธิพลทางตรงต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน แต่มีเพียงกิจการขนาดเล็กเท่านั้นที่การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสามารถในการแข่งขันผ่านการดำเนินกลยุทธ์สร้างความได้เปรียบต้นทุน

---

* Department of Economics, Faculty of Management Science, Rajabhat Nakhonsawan University.

คำสำคัญ: การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน; ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน; ความสามารถในการแข่งขัน

ABSTRACT

This study has 2 main objectives: (1) to study the effect of the supply chain management practices on the cost competitive advantage of the food exporters in Thailand by size and (2) to study the indirect effect of the supply chain management practices on the competitiveness through the cost competitive advantage of the food exporters in Thailand by size.

The conceptual framework of this study was derived from the study of the conceptual apparatus and the theoretical framework utilized by investigators of the competitiveness, the competitive advantage and the supply chain management practices.

This study employed the quantitative research methodology. The questionnaire was used as an instrument to collect data from 170 executives of food exporters in Thailand. The researcher used Factor Analysis and Structural Equation Modeling (SEM) as the technique to analyze the data.

The research findings indicated that the supply chain management practices have direct impact on the cost competitive advantage of the food exporters in Thailand every size but only small enterprises have indirect impact on the competitiveness through the cost competitive advantage.

Keywords: Supply Chain Management Practices; Cost Competitive Advantage; Competitiveness

1. บทนำ

อุตสาหกรรมอาหารเป็นหนึ่งในอุตสาหกรรมหลักของประเทศที่มีการสร้างมูลค่าเพิ่มและจากการประเมินปัจจัยแวดล้อมทางธุรกิจพบว่าประเทศไทยมีความได้เปรียบด้านภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมทำให้มีผลผลิตเพื่อใช้เป็นวัตถุดิบของอุตสาหกรรมอาหารมากมาย แรงงานในการผลิตเป็นแรงงานที่มีทักษะฝีมือ นอกจากนี้ผู้ผลิตยังมีแนวโน้มในการพัฒนาด้านคุณภาพมากขึ้น

โดยปัจจุบันอุตสาหกรรมอาหารของไทยสามารถส่งออกไปยังประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคทั่วโลกได้กว่า 200 ประเทศ คิดเป็นมูลค่าเฉลี่ยมากกว่าปีละ 800,000 ล้านบาท โดยในปี 2558 ประเทศไทยสามารถส่งออกอาหารได้ถึง 897,529 ล้านบาท ในขณะที่การนำเข้ามีมูลค่า 356,743 ล้านบาท ทำให้ประเทศไทยเกินดุลการค้าอาหารมูลค่า 540,786 ล้านบาท แสดงให้เห็นว่าอุตสาหกรรมอาหารสามารถสร้างรายได้ให้กับประเทศเป็นอย่างมาก แม้ว่าอุตสาหกรรมอาหารของไทยจะมีแนวโน้มการเติบโตด้านการส่งออกในระดับที่ดี แต่ก็ยังพบว่าผู้ประกอบการยังประสบปัญหาที่ต้องเร่งพัฒนา โดยในปี 2558 มูลค่าการส่งออกหดตัวลงร้อยละ 1.9 ส่วนการนำเข้าเพิ่มขึ้นร้อยละ 10.8 เมื่อเทียบกับปี 2557 การขยายตัวของการนำเข้าทำให้มูลค่าเกินดุลการค้าอาหารของประเทศไทยในปี 2558 มีมูลค่าลดลง เป็นเพราะมีต้นทุนในกระบวนการผลิตสูง เนื่องจากประสบปัญหาภัยแล้งทำให้ปริมาณวัตถุดิบทางการเกษตรลดลง

นอกจากนี้ยังประสบปัญหาเรื่องนวัตกรรมด้านการผลิต การวิจัยเพื่อคุณภาพของสินค้า การควบคุมมาตรฐานของผลิตภัณฑ์ การควบคุมการผลิต แรงงานขาดทักษะและไม่สามารถปรับใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย ผลิตภัณฑ์มีคุณภาพต่ำ สร้างปัญหาสิ่งแวดล้อมเพราะขาดการออกแบบที่ดี รวมทั้งระบบโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวกไม่มีคุณภาพ นอกจากนี้ยังมีจุดอ่อนในด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มของภาคการผลิต ขาดการพัฒนาอุตสาหกรรมสนับสนุนและอุตสาหกรรมต่อเนื่อง รวมทั้งผู้ประกอบการของไทยส่วนใหญ่ยังไม่สามารถปรับตัวเพื่อการแข่งขันในตลาดที่มีพลวัตและผันผวนสูงขึ้นได้ จึงควรศึกษาเพื่อจะได้สามารถหาปัจจัยที่จะส่งผลต่อความสามารถในการแข่งขันมากำหนดเป็นกลยุทธ์เพื่อเพิ่มความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมอาหารของไทยได้ในอนาคต โดยการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันให้กับผู้ส่งออกภายใต้โลกแห่งการแข่งขันในปัจจุบัน พบว่าทำได้หลายวิธี แนวคิดโซ่คุณค่าบนฐานของทรัพยากรก็ช่วยเพิ่มความสามารถขององค์กรในการผลิตสินค้าและการปรับปรุงกระบวนการ โดยสามารถยกระดับผลการปฏิบัติงาน (Narasimhan and Jayaram, 1998; Stank, Keller, and Closs, 2001; Zhao, Flynn, and Roth, 2006) คือช่วยลดต้นทุน ปรับปรุงศักยภาพการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ รวมถึงสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร (Bowersox and Morash, 1989; Morris and Calantone, 1991; Lee and Billington, 1992)

เมื่อทำการทบทวนงานวิจัยในอดีต Day and Wensley (1988) ได้ใช้ SPP framework เพื่อแสดงว่าความสามารถขององค์กรในการมีความได้เปรียบด้านต้นทุนที่ต่ำ (low cost advantage) หรือได้เปรียบด้านความแตกต่างทางด้านค่า (differentiation advantage) ในตลาด (market place) นั้นขึ้นอยู่กับความสามารถในการเปลี่ยนแปลงแหล่งที่มาของความได้เปรียบ

ประกอบด้วยทักษะความชำนาญที่เหนือกว่า และ/หรือทรัพยากรโดยมีเป้าหมายคือผลการประกอบการขององค์กร ต่อมา Piercy, Kaleka, and Katsikeas (1998) ได้นำมาใช้ในการศึกษาผลการประกอบการจากการส่งออก โดยมีการนำความได้เปรียบในการแข่งขัน (competitive advantage) และ ทรัพยากรและทักษะความชำนาญ (resources/skills) มาเป็นปัจจัยที่มีผลต่อผลการประกอบการจากการส่งออกอีกทั้งยังได้มีการนำเรื่องการให้ข้อมูล (informational) (Tan, 2001; Tan, Lyman, and Wisner, 2002; Min and Mentzer, 2004) การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (customer relationship building) (Noble, 1997; Tan, Kannan, and Handfield 1998) และโซ่อุปทาน (supply chain) มาเป็นองค์ประกอบของทักษะความชำนาญ (skills) นอกจากนี้งานวิจัยของ Piercy, Kaleka, and Katsikeas (1998) ยังพบว่าทรัพยากร และทักษะความชำนาญ มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน แต่ไม่มีการกล่าวถึงการปฏิบัติการภายใต้โซ่อุปทานโดยตรง

ในขณะที่ Li, et al (2006) ได้นำการปฏิบัติการภายใต้โซ่อุปทานมาใช้ในงานวิจัยโดยพบว่าการปฏิบัติการภายใต้โซ่อุปทานมีความสัมพันธ์ต่อความได้เปรียบในการแข่งขัน และผลการประกอบการขององค์กร แต่ไม่ได้ศึกษาในบริบทของธุรกิจส่งออกของประเทศไทย

ในบริบทของประเทศไทยพบว่า Supitchayangkool (2005) ทำการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างทรัพยากร (ขนาดของกิจการ, ด้านการเงิน, ด้านกายภาพ และด้านประสบการณ์) ความสามารถขององค์กร (ด้านข้อมูล, ด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ และด้านการสร้างความสัมพันธ์) การวางตำแหน่งความได้เปรียบในการแข่งขัน และผลการประกอบการของธุรกิจส่งออกอาหารของไทยและพบว่ามีความสัมพันธ์กัน แต่ Supitchayangkool (2005) ไม่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติการภายใต้โซ่อุปทานกับความสามารถในการแข่งขัน

ในขณะเดียวกันงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโซ่อุปทานในประเทศไทยส่วนใหญ่ศึกษาในอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์และยานยนต์ และการศึกษาในอุตสาหกรรมอาหารมีค่อนข้างน้อย

จากช่องว่างดังกล่าวข้างต้น ในงานวิจัยนี้จึงต้องการศึกษาว่าธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยในแต่ละขนาดนั้น การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานจะส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันแตกต่างกันอย่างไร

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่มีต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยแยกตามขนาด

2.2 เพื่อศึกษาอิทธิพลของการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันทางอ้อมโดยผ่านการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยแยกตามขนาด

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ศึกษาการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานที่ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารของประเทศไทยแยกตามขนาดซึ่งประกอบด้วย การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน (ความเป็นหุ้นส่วนกับผู้จัดหาวัตถุดิบ การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า การแบ่งปันข้อมูล คุณภาพของข้อมูล และการยึดเวลาจัดส่งสินค้า) ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขัน (ความเร็วในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ใหม่ คุณภาพ มุมมองของลูกค้า และมูลค่าการส่งออก) และทดสอบรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นรวมถึงค่าอิทธิพลที่มีต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารของประเทศไทย โดยในงานวิจัยนี้แบ่งขนาดของกิจการตามพระราชบัญญัติส่งเสริมวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม พ.ศ. 2543 ที่มีผลบังคับใช้เมื่อวันที่ 18 กุมภาพันธ์ 2543 ได้กำหนดขนาดของธุรกิจขนาดกลาง และขนาดย่อมหรือขนาดเล็กจากสินทรัพย์ทุนจดทะเบียนสำหรับธุรกิจอุตสาหกรรม (ผลิต) ไว้ว่าขนาดเล็กมีสินทรัพย์ทุนจดทะเบียนไม่เกิน 50 ล้านบาท และขนาดกลางมีสินทรัพย์ทุนจดทะเบียนไม่เกิน 200 ล้านบาท สำหรับกิจการที่มีขนาดสินทรัพย์ทุนจดทะเบียนเกินกว่าค่าจำกัดความขนาดกลาง ถือเป็นกิจการขนาดใหญ่ เมื่อมีการควบคุมขนาดของกิจการแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน กับความได้เปรียบด้านต้นทุน และความสามารถในการแข่งขันของแต่ละขนาดกิจการ

การกำหนดขอบเขตด้านประชากร โดยศึกษาเฉพาะอุตสาหกรรมส่งออกอาหารที่ประกอบกิจการอยู่ในประเทศไทย โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือผู้บริหารธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย ซึ่งได้นำข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนและรายชื่อธุรกิจส่งออกอาหารมาจากบัญชีรายชื่อผู้ส่งออกสินค้าประเภทอาหารของกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ ปี 2554 จำนวนทั้งสิ้น 2,446 บริษัท การคำนวณขนาดของตัวอย่างใช้เป็นสัดส่วนของจำนวนตัวแปร สามารถใช้ขนาดตัวอย่างจำนวน 15 เท่าของจำนวนตัวแปร (Hair, Anderson and Tatham, 1998) การวิเคราะห์ครั้งนี้มีตัวแปรสังเกตได้ 10 ตัวแปร จึงประมาณค่าและคำนวณขนาดตัวอย่างได้เท่ากับ 150 ตัวอย่าง (10 x15) จากการศึกษางานวิจัยที่ดำเนินการวิจัยมีอัตราการตอบกลับเฉลี่ย 30.25% ดังนั้นผู้วิจัยจึงดำเนินการกระจายแบบสอบถามไปยังกลุ่มประชากรในแต่ละขนาดคือขนาดเล็ก ขนาดกลาง ขนาดใหญ่ หรือ

(3x496) เท่ากับ 1,488 ฉบับ ถูกส่งคืนจำนวน 182 ฉบับ เนื่องจากกิจการย้ายที่อยู่โดยมิได้แจ้งที่อยู่ใหม่ เลิกกิจการ ส่วนแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมี จำนวน 186 ฉบับ ได้ทำการตรวจสอบเบื้องต้นพบว่า มีแบบสอบถามที่มีข้อความไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ จำนวน 16 ฉบับ จึงไม่นำรวมในการวิเคราะห์ แบบสอบถามที่มีความสมบูรณ์สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ได้ รวมจำนวนทั้งสิ้น 170 ฉบับ สรุปร้อยการตอบกลับของแบบสอบถามได้ร้อยละ 14.24 หรือ 14.24%

4. วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยข้อคำถามที่ใช้ได้ประยุกต์จากการทบทวนวรรณกรรมของ พัชราภา สิงห์ธนสาร (2558) ซึ่งผู้วิจัยสามารถกำหนดตัวแปรในการศึกษาได้เป็น 3 กลุ่ม 10 ตัวแปร กลุ่มที่ 1 ความสามารถในการแข่งขัน ประกอบด้วย 4 ตัวแปร ได้แก่ (1) ความเร็วในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ (2) คุณภาพ (3) มุมมองของลูกค้า (4) มูลค่าการส่งออก กลุ่มที่ 2 ความได้เปรียบในการแข่งขัน ประกอบด้วย 1 ตัวแปร ได้แก่ (5) ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน กลุ่มที่ 3 การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน ประกอบด้วย 5 ตัวแปร ได้แก่ (6) การปฏิบัติการด้านความเป็นหุ้นส่วนกับผู้จัดหาวัตถุดิบ (7) การปฏิบัติการด้านการสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (8) การปฏิบัติการด้านการแบ่งปันข้อมูล (9) การปฏิบัติการด้านคุณภาพของข้อมูล (10) การปฏิบัติการด้านการยืดเวลาจัดส่งสินค้า

การทดสอบคุณภาพเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ได้ประยุกต์จาก พัชราภา สิงห์ธนสาร (2558) ซึ่งได้ผ่านการตรวจสอบความตรงเนื้อหา (content validity) ความตรงเชิงโครงสร้าง (construct validity) และตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือด้วยการหาค่าอำนาจจำแนก (discrimination) และการหาค่าความเชื่อมั่น (reliability) โดยมีลำดับดังต่อไปนี้

1) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา ด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน วิเคราะห์ข้อคำถามและพิจารณาประเมินให้ค่าคะแนน จากนั้นนำมาคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามเพื่อตรวจสอบดัชนีความสอดคล้องของข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา (IOC) โดยมีค่ามากกว่า 0.5

2) การตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้าง ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้ปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญแล้วไปทดลองใช้กับตัวอย่างที่มีคุณลักษณะและคุณสมบัติเหมือนกับตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย (Hair, Anderson and Tatham, 1998) คือผู้บริหารธุรกิจส่งออกอาหารใน

ประเทศไทยจำนวน 30 ราย ผลการวิเคราะห์ค่าอำนาจจำแนกของข้อคำถามรายข้อ ค่า Corrected Item Total Correlation อยู่ระหว่าง 0.43 ถึง 0.96

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่รวบรวมได้มาทำการวิเคราะห์องค์ประกอบ (factor analysis) วิเคราะห์แบบจำลองสมการโครงสร้าง (structural equation model) และวิเคราะห์เส้นทางความสัมพันธ์ (path analysis) ของตัวแปรด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป

5. ผลการวิจัย

5.1 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยและการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงในการวัดจากกลุ่มตัวอย่าง 170 ราย พบว่า ทุกปัจจัยที่ได้จากการวิเคราะห์ มีค่าการผันแปรของปัจจัย (eigen value) มากกว่า 1 โดยมีค่าการผันแปรอยู่ระหว่าง 1.54 ถึง 4.06 ตัวชี้วัด ตัวแปรแต่ละตัวมีค่าน้ำหนักของปัจจัย (factor loading) มากกว่า 0.45 โดยมีค่าน้ำหนักปัจจัยอยู่ระหว่าง 0.70 ถึง 0.93 ค่าสัดส่วนความแปรปรวนของตัวแปร (% variance explained) อยู่ระหว่าง 62.78 ถึง 86.47 และค่า KMO มีค่าอยู่ระหว่าง 0.50 ถึง 0.89 จากผลการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า ตัวชี้วัดของแต่ละตัวแปรมีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่ตัวชี้วัดนั้นร่วมเป็นสมาชิกอยู่ด้วย ค่าอำนาจจำแนก (discrimination) ของข้อคำถามรายข้อ มีค่า Corrected Item Total Correlation อยู่ระหว่าง 0.44 ถึง 0.89 แสดงว่า มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ในส่วนของผลการวิเคราะห์ค่าความเที่ยงหรือการคำนวณหาความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ครอนบาคแอลฟานั้น มีค่าอยู่ระหว่าง 0.70 ถึง 0.94 ซึ่งแสดงว่าตัวชี้วัดทุกตัวของทุกปัจจัยมีความเที่ยงตรงในการวัดตัวแปร

5.2 การตรวจสอบการแจกแจงปกติของตัวชี้วัดที่ใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง พบว่าการแจกแจงของตัวแปรเป็นการแจกแจงปกติ โดยมีค่าความเบ้สูงสุด เท่ากับ -1.15 และค่าความโด่งสูงสุด เท่ากับ 2.17

5.3 การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยันโมเดลวัดของทุกตัวแปรมีความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยค่า Chi-square หารด้วยค่าองศาอิสระ มีค่าน้อยกว่า 2.00 ค่ารากที่สองของค่าเฉลี่ยความคลาดเคลื่อนกำลังสองของการประมาณค่า (RMSEA) มีค่าน้อยกว่า 0.05 ค่า Goodness of Fit Index (GFI) ค่า Comparative Fit Index (CFI) และค่า Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI) ควรมีค่ามากกว่า 0.90 และค่า p-value ของ Chi-square ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ คือ มีค่ามากกว่า 0.05 พบว่าผลการวิเคราะห์อยู่ในเกณฑ์ยอมรับได้

5.4 ผลการทดสอบตามวัตถุประสงค์ เป็นดังนี้

1) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของกิจการขนาดเล็กเป็นไปตามสมมติฐานคือ การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนขององค์กร และมีอิทธิพลทางอ้อมต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยผ่านการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน และการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนก็มีอิทธิพลทางตรงต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย

2) รูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างของกิจการขนาดกลางเป็นไปตามสมมติฐานโดย การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนขององค์กร แต่ไม่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย ในขณะที่การดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนไม่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย

3) กิจการขนาดใหญ่มีรูปแบบความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างคือการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทาน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการดำเนิน กลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนขององค์กร แต่ไม่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความสามารถในการแข่งขัน และการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุนก็ไม่มีอิทธิพลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยเช่นเดียวกัน

6. อภิปรายผล

ข้อค้นพบของงานวิจัยที่นำมาอภิปรายผลนี้เป็นผลของการวิจัยเชิงปริมาณที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลและนำมาวิเคราะห์ โดยนำเสนอการอภิปรายตามลำดับวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ผลการวิจัยพบว่าการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานประกอบด้วย (1) การพัฒนาและการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับผู้จัดหาวัตถุดิบ (2) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับลูกค้าในต่างประเทศ (3) การแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางการค้าระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน (4) ข้อมูลที่มีคุณภาพดีทำการแบ่งปันกันระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน และ (5) การยืดเวลาจัดส่งสินค้าโดยยังคงสามารถสนองความต้องการของ

ลูกค้าได้เช่นเดิมของธุรกิจส่งออกอาหาร มีผลกระทบต่อการดำเนินกลยุทธ์แบบสร้างความได้เปรียบด้านต้นทุนของธุรกิจส่งออกอาหารในทุกขนาดกิจการ

ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยในอดีตที่กล่าวว่า กลยุทธ์การจัดการโซ่อุปทาน ช่วยลดต้นทุน ปรับปรุงศักยภาพการผลิต สร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร (Bowersox and Morash, 1989; Morris and Calantone, 1991; Lee and Billington, 1992)

โดย Kaleka (2002) พบในงานวิจัยว่า ความสามารถขององค์กรด้านความสัมพันธ์กับผู้จัดการวัตถุดิบก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน ในขณะที่ความสามารถขององค์กรด้านความสัมพันธ์กับลูกค้า ก่อให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน

เช่นเดียวกับงานวิจัยของ Piercy, Kaleka, and Katsikeas (1998) ที่พบว่าองค์กรที่ใช้กลยุทธ์ความได้เปรียบด้านต้นทุนจะมีต้องใช้ความชำนาญด้านการให้ข้อมูล (informational) และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับลูกค้า (customer relationship)

อีกทั้งข้อมูลยังส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาและบริหารจัดการกลยุทธ์ทางการตลาด (Jaworski and Kohli, 1993) นั่นคือการได้ข้อมูลมาแล้วแบ่งปันให้กับกลุ่มอื่นในโซ่อุปทาน เป็นการขยายขอบเขตของกฎเกณฑ์และของข้อมูลที่ถูกสื่อสารไปยังผู้มีส่วนร่วมในโซ่อุปทาน (Mohr and Spekman, 1994) ข้อมูลนั้นจะเป็นตัวที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน (Jones, 1998) Tompkins and Ang (1999) โดยต้องเป็นข้อมูลที่ทันเวลา ในเวลาที่ต้องการที่เกิดภายในโซ่อุปทาน เป็นปัจจัยสำคัญของการแข่งขัน เช่น การแบ่งปันข้อมูลกับผู้จัดการวัตถุดิบจะได้ประโยชน์จากวงจรเวลาที่เร็วขึ้น ช่วยลดสินค้าคงคลัง และปรับปรุงการพยากรณ์ให้มีความถูกต้องมากขึ้น ส่งผลต่อต้นทุน และคุณภาพสินค้า ลูกค้าก็ได้ประโยชน์จากการได้บริโภคสินค้าที่มีคุณภาพดีกว่าเดิมในราคาที่ถูกลงกว่าเดิม การแบ่งปันข้อมูลจะทำให้องค์กรทำการขนส่ง และนำผลิตภัณฑ์เข้าสู่ตลาดได้อย่างรวดเร็ว (Jarrell, 1998) ระบบข้อมูลระหว่างองค์กรที่ถูกต้องและเหมาะสมกับเวลาเองก็สามารถสร้างนวัตกรรมเกี่ยวกับกระบวนการทางธุรกิจที่นำไปใช้ได้ (Clark and Lee, 2000; Truman, 2000) และเป็นสิ่งจำเป็นต่อการปรับปรุงคุณภาพทั้งหมด (Garvin, 1983)

การยืดเวลาการจัดส่งสินค้าทำให้องค์กรมีความยืดหยุ่นเพื่อการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ ของผลิตภัณฑ์เพื่อสนองต่อการเปลี่ยนแปลงความต้องการของลูกค้า และเกิดความแตกต่างในการปรับความต้องการ นอกจากนี้ องค์กรยังสามารถลดต้นทุนของโซ่อุปทาน เพื่อคงความไม่แตกต่างในสินค้าคงคลัง (Lee and Billington, 1992; Van Hoek, Voss, and Commandeur, 1999)

เหตุผลดังกล่าวจึงช่วยอธิบายความสัมพันธ์ของการปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานกับการดำเนิน กลยุทธ์แบบสร้างความได้เปรียบด้านต้นทุนของธุรกิจส่งออกอาหาร

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานประกอบด้วย (1) การพัฒนาและการรักษาความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับผู้จัดหาวัตถุดิบ (2) การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับลูกค้าในต่างประเทศ (3) การแบ่งปันข้อมูลที่เกี่ยวข้องทางการค้าระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน (4) ข้อมูลที่มีคุณภาพดีทำการแบ่งปันกันระหว่างธุรกิจส่งออกอาหารกับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในโซ่อุปทาน และ (5) การยืดเวลาจัดส่งสินค้าโดยยังคงสามารถสนองความต้องการของลูกค้าได้ เช่นเดิมของธุรกิจส่งออกอาหารที่มีกิจการขนาดเล็กมีผลกระทบทางอ้อมต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการดำเนินกลยุทธ์แบบสร้างความได้เปรียบต้นทุน ในขณะที่กิจการขนาดกลาง และขนาดใหญ่ไม่มีผลกระทบทางอ้อมต่อการเพิ่มความสามารถในการแข่งขันผ่านการดำเนินกลยุทธ์แบบสร้างความได้เปรียบด้านต้นทุน

จากงานวิจัยในอดีตพบว่า กลยุทธ์การจัดการโซ่อุปทาน (Joseph and Gordon, 2006) สามารถยกระดับผลการปฏิบัติงาน (Narasimhan and Jayaram, 1998; Stank, Keller, and Closs, 2001; Zhao, Flynn, and Roth, 2006) คือช่วยลดต้นทุน ปรับปรุงศักยภาพการผลิต เพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการ รวมถึงสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า และสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันให้กับองค์กร (Bowersox and Morash, 1989; Morris and Calantone, 1991; Lee and Billington, 1992) และในขณะเดียวกันก็ส่งผลต่อผลการประกอบการขององค์กรด้วย ดังเช่นงานวิจัยของ Li, et al. (2006) ที่พบว่า (1) กลยุทธ์ความเป็นหุ้นส่วนกับผู้จัดหาวัตถุดิบ (2) การสร้างความสัมพันธ์กับลูกค้า (3) การแบ่งปันข้อมูล (4) คุณภาพของข้อมูล และ (5) การยืดเวลาจัดส่งสินค้า มีความสัมพันธ์ทางตรงกับผลการดำเนินงานของกิจการ Balsmeier and Voisin (1996); Noble (1997); Stuart (1997); De Toni and Nassimbeni (1999); Monczka et al. (1998) และทางอ้อมโดยผ่านความได้เปรียบในการแข่งขัน ซึ่งต่างจากผลการวิจัยนี้ตรงที่ การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานทั้ง 5 ด้านไม่มีความสัมพันธ์ทางตรงกับผลการดำเนินงานของกิจการ มีแต่ความสัมพันธ์ทางอ้อมผ่านความได้เปรียบในการแข่งขัน

อย่างไรก็ตามอุตสาหกรรมที่ Li, et al. (2006) ศึกษาคืออุตสาหกรรมหนัก (เฟอร์นิเจอร์ยางและพลาสติก เหล็ก เครื่องจักร และอิเล็กทรอนิกส์) ซึ่งการจะแข่งขันกับโซ่อุปทานอื่นๆที่เสนอขายผลิตภัณฑ์คล้ายกันนั้น หน่วยธุรกิจจะต้องแน่ใจว่าผู้จัดหาวัตถุดิบนั้นมีคุณภาพสูง การทำการค้าหรือมีการสมาคมกันในระยะยาว และก่อให้เกิดการวางแผนและความพยายามในการแก้ปัญหา ร่วมกัน (Gunasekaran, Patel, and Tirtiroglu, 2001) การแบ่งปันผลประโยชน์ท่ามกลางกลุ่มต่างๆ และนำไปสู่การใช้กลยุทธ์ด้านต่างๆร่วมกัน เช่น ด้านเทคโนโลยี ด้านสินค้า และด้านการตลาด

กลยุทธ์ความเป็นหุ้นส่วนกับผู้จัดหาวัตถุดิบช่วยให้องค์กรต่างๆสามารถทำงานให้มีประสิทธิผลมากขึ้น แต่ในงานวิจัยนี้ศึกษาอุตสาหกรรมอาหารซึ่งจะเห็นได้ว่าเทคโนโลยีที่ใช้ไม่ซับซ้อนเหมือนกับเทคโนโลยีที่ใช้ในอุตสาหกรรมหนัก อีกทั้งวัตถุดิบที่ใช้ส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นแรก หรือสินค้าขั้นปฐมภูมิ ซึ่งสามารถทดแทนกันได้สมบูรณ์ ต่างจากในอุตสาหกรรมหนักซึ่งวัตถุดิบส่วนใหญ่เป็นสินค้าขั้นกลาง ซึ่งมีความแตกต่างกันไปตามผู้ผลิต การจัดการด้านอุปทานจึงมีอิทธิพลอย่างมากต่อคุณภาพ ต้นทุน เทคโนโลยี และกระบวนการจัดส่งสินค้า (Shin, Collier, and Wilson, 2000) เช่นเดียวกับความร่วมมือกับผู้จัดหาวัตถุดิบที่สำคัญ ที่เต็มใจจะแบ่งปันความรับผิดชอบเพื่อให้ได้สินค้าที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการมีส่วนร่วมของผู้จัดหาวัตถุดิบ เริ่มต้นตั้งแต่กระบวนการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่อให้เกิดทางเลือกที่มีประสิทธิภาพด้านต้นทุนมากขึ้นด้วยการช่วยเหลือส่วนประกอบและเทคนิคที่ดีที่สุด และช่วยหาวิธีการเพื่อให้ได้มาซึ่งผลิตภัณฑ์นั้น (Monczka, Trent, and Callahan, 1993) ดังนั้นในอุตสาหกรรมหนักการปฏิบัติการภายใต้โซ่อุปทานจึงมีความสัมพันธ์กับผลการประกอบการของกิจการโดยตรงและทางอ้อม ในขณะที่อุตสาหกรรมอาหารมีผลทางอ้อมเท่านั้น โดยความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับลูกค้าสามารถทำให้องค์กรผลิตสินค้าที่มีความแตกต่างจากคู่แข่ง สร้างค่านิยมที่ยั่งยืนให้กับลูกค้า และสร้างคุณค่าให้กับสินค้าเพื่อมอบให้กับลูกค้า (Magretta, 1998) สามารถปรับปรุงประสิทธิภาพด้านเวลา และประสิทธิภาพการจัดการที่สัมพันธ์กับต้นทุนของหน่วยธุรกิจ ซึ่งนำไปสู่ความพึงพอใจของลูกค้าและปรับปรุงผลการประกอบการทางธุรกิจ (Narasimhan and Das, 2001; Chen and Paulraj, 2004)

ในขณะเดียวกันจากงานวิจัยในอดีตพบว่า ขนาดขององค์กร มีอิทธิพลต่อผลการประกอบการทางธุรกิจ (Jackson and Schuler, 1995; Huselid, Jackson and Schuler, 1997) เช่น ในงานวิจัยของ Kaleka (2002) นั่นคือขนาดของกิจการมีความสัมพันธ์กับความได้เปรียบในการแข่งขัน และผลการประกอบการของกิจการ โดยทั่วไปแล้วธุรกิจขนาดใหญ่ มักได้เปรียบในแง่ของการประหยัดจากขนาดในการผลิต (Economy of Scale) การจัดจำหน่าย และการโฆษณา อันนำไปสู่ความได้เปรียบในเชิงการแข่งขันด้านต้นทุน แต่ในอีกด้านหนึ่งนั้น ยิ่งกิจการมีขนาดใหญ่ขึ้นมักจะยังมีปัญหาในการควบคุมภายใน อย่างไรก็ตาม ในหลายๆ สถานการณ์ กิจการขนาดเล็กที่มีความสามารถในการเจาะตลาดเข้าหากลุ่มลูกค้าเฉพาะเจาะจง ก็อาจมีความคล่องตัวกว่า และอยู่รอดได้ในภาวะวิกฤต นอกจากนี้ในงานวิจัยของ Bonaccorsi (1992) ยังพบว่า ขนาดขององค์กรที่ใหญ่จะทำให้สามารถใช้ทรัพยากรบางส่วนเพื่อบริการลูกค้าต่างประเทศได้ อีกทั้งองค์กรที่มีขนาดใหญ่จะมีระบบการบริหารจัดการ และทรัพยากรทางการเงินที่มากกว่า และสิ่งเหล่านี้จะทำให้องค์กรนั้นมีความได้เปรียบด้านการพัฒนาผลิตภัณฑ์ มีงานวิจัยหลายชิ้นที่สรุปว่าองค์กรขนาดใหญ่มี

ความได้เปรียบเหนือกว่าองค์กรขนาดเล็กในเรื่องของทรัพยากรทั้งในด้านของเงินทุนสนับสนุน โดยเน้นไปที่ความได้เปรียบในเรื่องของค่าใช้จ่ายในการวิจัยและพัฒนา รวมถึงการตลาดและการส่งเสริมการขาย การสนับสนุนด้านเทคโนโลยีต่างๆ (Technological Resources) ด้านของการพัฒนาบุคลากรและการมีพนักงานที่มีประสิทธิภาพ (HR Development) การมีผู้เชี่ยวชาญ (Specialist) ที่มากกว่าซึ่งส่งผลดีต่อการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ๆ ในทางตรงกันข้ามมีงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่กล่าวว่างค์กรขนาดเล็กมีข้อได้เปรียบเหนือกว่าองค์กรขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในด้านการบริหารและลักษณะภายในองค์กรที่มีความยืดหยุ่นมากกว่า มีความใกล้ชิดลูกค้ามากกว่า มีการแบ่งชั้นของการบริหารที่น้อยกว่า (Low Hierarchies) และนำมาซึ่งผลการประกอบการที่ดี โดยสรุปแล้วธุรกิจส่งออกอาหารขนาดเล็กเท่านั้นที่การปฏิบัติการภายใต้การจัดการโซ่อุปทานมีความสัมพันธ์ทางอ้อมกับความสามารถในการแข่งขันโดยผ่านการดำเนินกลยุทธ์ความได้เปรียบในการแข่งขันด้านต้นทุน ซึ่งอาจเกิดจากการที่ธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทยยังมีขนาดกิจการใหญ่ ยิ่งต้องใช้เงินลงทุนมาก ส่งผลให้ต้นทุนการผลิตสูงกว่ากิจการขนาดเล็ก

7. ข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้ไม่ครอบคลุมตัวแปรที่เกี่ยวกับปัจจัยภายนอก ดังนั้น ควรมีการศึกษาวิจัยครอบคลุมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยภายนอกในครั้งต่อไป นโยบายของรัฐบาล สภาพแวดล้อมทางการแข่งขันของตลาดส่งออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งตลาดที่เป็นตลาดส่งออกหลักและตลาดที่มีศักยภาพสูงในอาหารแต่ละประเภท รวมถึงปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงของอัตราแลกเปลี่ยน โดยอัตราแลกเปลี่ยนนั้นมีผลกระทบต่อต้นทุนของสินค้า โดยภาพรวมแล้วปัจจัยดังกล่าวข้างต้นนั้น อาจมีผลต่อความสามารถในการแข่งขันของธุรกิจส่งออกอาหารในประเทศไทย นอกจากนี้การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจและการศึกษาทางสถิติที่ไม่ใช่เป็นการศึกษาเชิงทดลอง อาจเป็นไปได้ว่าจะไม่ครอบคลุมประเด็นที่สำคัญได้ทั้งหมด ดังนั้น การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการศึกษาวิจัยเชิงทดลองในอนาคต

References

- Bonaccorsi A. (1992). *On the relationship between firm size and export intensity*. J Int Bus Stud. 23: 605-636.
- Bowersox, D.J. and Morash, E.A. (1989). The integration of marketing flows in channels of distribution. *European Journal of Marketing*, 23 (20), 58-67.
- Day, G.S. and Wensley, R. (1988). Assessing advantage: A framework for diagnosed competitive superiority. *Journal of Marketing*, 52(2), 1-20.

- Hair, J.F., Jr., Anderson, R.E., Tatham, R.L., and Black, W.C. (1998). *Multivariate data analysis* (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice-Hall.
- Huselid, M. A., Jackson, S. E., and Schuler, R.S. (1997). Technical and strategic human resource management effectiveness as determinants of firm performance. *Academy of management Journal*, 40:171-188.
- Jackson, S. and Schuler, R. (1995). Understanding human resource management in the context of organizations and their environments. *Annual Review of Psychology*, 46: 237-264.
- Jaworski, B.J., and Kohli, A.K. (1993). Market orientation, antecedents and consequences. *Journal of Marketing*, 57(3), 53-70.
- Jones, C. (1998). Moving beyond ERP: Making the missing link. *Logistics Focus*, 6 (7), 2-7.
- Kaleka, A. (2002). Resources and capabilities driving competitive advantage in export markets: Guidelines for industrial exporters. *Industrial Marketing Management*, 31(3), 273-283.
- Lee, H.L. and Billington, C. (1992). Managing supply chain inventory: Pitfalls and opportunities. *Sloan Management Review*, 33 (3), 65-73.
- Li, Suhong S, Bhanu Ragu-Nathanb, T.S. Ragu-Nathanb, and S. Subba Rao. (2006). The impact of supply chain management practices on competitive advantage and organizational performance. *Omega*, 34 (2006) 107 - 124
- Min, S. and Mentzer, J.T., (2004). Developing and measuring supply chain concepts. *Journal of Business Logistics*, 25 (1), 63-99.
- Mohr, J. and Spekman, R. (1994). Characteristics of partnership success: Partnership attributes, communication behavior, and conflict resolution techniques. *Strategic Management Journal*, 15 (2), 135-152.
- Monczka, R.M., Trent, R.J. and Callahan, T.J., (1993). Supply base strategies to maximize supplier performance. *International Journal of Physical Distribution and Logistics*, 24 (1), 42-54.
- Morris, M.H. and Calantone, R.J. (1991). Redefining the purchasing function: An entrepreneurial perspective. *International Journal of Purchasing and Materials Management*, 27(4), 2-9

- Narasimhan, R. and Das, A. (2001). The impact of purchasing integration and practices on manufacturing performance. *Journal of Operations Management*, 19, 593–609.
- Narasimhan, R. and Jayaram, J. (1998). Causal linkage in supply chain management: An exploratory study of North American manufacturing firms. *Decision Science*, 29 (3), 579–605.
- Phatcharapha Singtanasarn. (2558). Factors Affecting The Competitiveness of The Food Exports in Thailand. *D.B.A. dissertation*, Naresuan University, Phitsanulok.
- Piercy, N. F., Kaleka, A., and Katsikeas, C.S. (1998). Sources of competitive advantage in high performing exporting companies. *Journal of World Business*, 33(4): 378-393.
- Shin, H., Collier, D.A., and Wilson, D.D. (2000). Supply management orientation and supplier/buyer performance. *Journal of Operations Management*, 18 (3), 317–333.
- Supitchayangkool, Surat. (2005). A study of relationship between resources/capabilities, positional advantages, and export venture performance of Thai food exporters. *D.B.A. dissertation*, Nova Southeastern University.
- Tan, K.C., Kannan, V.R. and Handfield, R.B. (1998). Supply chain management: Supplier performance and firm performance. *International Journal of Purchasing and Materials Management*, 34 (3), 2–9.
- Van Hoek, R.I., Voss, R.I. and Commandeur, H.R. (1999). Restructuring European supply chain by implementing postponement strategies. *Long Range Planning*, 32 (5), 505–518.
- Zhao, X., Flynn, B.B. and Roth, A.V. (2006). Decision sciences research in China: A critical review and research agenda—foundations and overview. *Decision Sciences*, 37 (4), 451–496.

การประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น :
ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี
จังหวัดปทุมธานี

APPLICABILITY OF NEW PUBLIC MANAGEMENT APPROACH TO LOCAL
ADMINISTRATION : A CASE STUDY OF SUB-DISTRICT ADMINISTRATIVE
ORGANIZATION IN MUANG DISTRICT PATHUMTHANI PROVINCE

อุทัย จันทรรัตน์กานต์* ธนภฤต โพธิ์เงิน**

Uthai Chanthararattanakan, Thanakrit Phongoen

บทคัดย่อ

บทความเรื่องการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และ 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มตัวอย่างที่ 1 ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 5 องค์การ จำนวน 394 คน กลุ่มตัวอย่างที่ 2 ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 5 องค์การฯ ละ 4 คน รวมจำนวน 20 คน กลุ่มที่ 3 ได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

ผลการศึกษา พบว่า

ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลในขั้นพื้นฐาน แต่ความสนใจและการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลยังมีสัดส่วนที่น้อยมาก แต่ส่วนใหญ่ก็ยังมีคามพึงพอใจต่อการให้บริการของ

---

* Lecturer of Faculty of Political Science, Pathumthani University

** Lecturer of Faculty of Political Science, Pathumthani University

องค์การบริหารส่วนตำบล และส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วยกับการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น ด้วยเหตุผลที่ว่าในปัจจุบันท้องถิ่นเองก็ดำเนินการได้ดีและเกรงว่าหากมีการนำหลักการบางหลักการมาใช้ในการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบลจะทำให้ประชาชนต้องเสียค่าบริการแพงขึ้นในขณะที่คุณภาพการบริหารอาจจะไม่ดีขึ้น

ผู้บริหารส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารจัดการภาครัฐพอสมควร และส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการนำหลักการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล แต่ก็ยังมีความห่วงกังวลในประเด็นของการทุจริตคอร์รัปชัน เนื่องจากอำนาจของนายกองค์การบริหารส่วนตำบลที่จะมีมากขึ้น และเห็นว่าระบบการบริหารงานภาครัฐเดิมนั้น ยังมีความเหมาะสมกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเห็นว่าความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล โดยเห็นว่าความไม่มีประสิทธิภาพในการบริหารงานส่วนตำบลที่เกิดขึ้นน่าจะเป็นผลมาจากตัวบุคคลมากกว่าระบบ แต่ส่วนใหญ่ก็ให้ข้อเสนอแนะว่า หากจำเป็นต่อนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานจะต้องสร้างความรู้ ความเข้าใจ ทักษะที่ดีและถูกต้องให้กับทุกส่วนที่เกี่ยวข้อง ทั้งผู้บริหาร พนักงาน และประชาชนผู้รับบริการ เพื่อให้การนำหลักการบริหารดังกล่าวมาใช้เกิดผลดีต่อการบริหารงานของท้องถิ่นอย่างแท้จริง

คำสำคัญ : การประยุกต์หลักการบริหาร, การจัดการภาครัฐแนวใหม่, การบริหารงานท้องถิ่น

Abstract

The purposes of this research were 1) to applicability of new public management approach to local administration : A case study of Sub-district administrative organization in Muang district Pathumthani province. 2) to the application as well as the relevant factors. The data were collected by using a constructed questionnaire with the samples are one people living in the area of Sub-district Administration Organization. Muang PathumThani Organization Pathumthani. The samples include two members of Sub-district Administrative Organization, Muang PathumThani Pathumthani 20 persons. Group 3 Chief Executive 5 persons, using simple random sampling. The instrument used for data collection, data analysis, using a questionnaire. Data were analyzed using frequencies and percentages.

The results of research are as follow :

The analysis of the said information indicated that most people had basic understanding of the administration of Sub-district Administrative Organization (SAOs) but lacked the interest and participation in checking the administration of the SAOs. However, the majority were satisfied with the services of the SAOs and opposed the idea of using the new public management approach in local administration mainly because they were of the view that the SAOs were already doing a good job and that if the new public management approach was to be applied in the administration of the SAOs they might have to pay more for the service while the quality of the services may not improve. And The most administrators had considerable understanding of public management. In addition, they also supported the application of the new public management approach in the administration of the SAOs. However, they were still concerned about corruption as the Presidents the SAO would have more power under the new public management approach.

Keywords: Applicabilty Management Applied, Modern State Management Local Administration.

1. บทนำ

แนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) หรือเรียกว่า “การจัดการนิยม (Managerialism)” หรือ “การบริหารภาครัฐที่อาศัยระบบตลาด (Market-based Public Administration)” หรือ “รัฐบาลแบบผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Government)” (Rueang Wit Ketsuwan, 2002) เป็นแนวคิดทางการบริหารที่ถูกนำมาใช้ตั้งแต่ช่วงปี 1980 เป็นต้นมา โดยมีจุดประสงค์หลักเพื่อให้การบริหารภาครัฐมีความทันสมัย (Wikipedia Encyclopedia สืบค้นใน http://en.wikipedia.org/wiki/New_Public_Management) เนื่องจากเห็นว่าการบริหารจัดการภาครัฐในปัจจุบันไม่อาจตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นผลจากกระแสโลกาภิวัตน์ (Globalization) และความเจริญก้าวหน้าของวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี เห็นว่าการบริหารงานภาครัฐแบบเดิมนั้นมีโครงสร้างที่ใหญ่โต เทอะทะ มีกฎระเบียบที่ย่างยากจุกจิกหลายชั้นตอนจนทำให้เกิดความล่าช้าของระบบราชการหรือที่เรียกว่า เรดเทป (Red tape) ให้มีความสำคัญกับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการมากกว่าผลผลิตหรือผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น ระบบการบริหารงานบุคคลภาครัฐที่ไม่เหมาะสม ระบบการจ้างงานจนเกษียณ การผูกขาดการดำเนินงานที่ไม่จำเป็น เหล่านี้ไม่สามารถตอบสนองต่อความเปลี่ยนแปลงของบริบทโลกในปัจจุบันได้ จึงมีการเสนอแนวคิด/หลักการการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management) ที่ให้ความสำคัญกับผลผลิตและผลลัพธ์ของการบริหารงาน การปรับโครงสร้างองค์กรให้เล็กกลง ในลักษณะ จีว แจ่ว กระจาย การบริหารงานบุคคลที่เน้นประสิทธิภาพของผู้ปฏิบัติงาน ให้ความสำคัญกับตัวชี้วัดผลสำเร็จของงาน การลดภาระงานของภาครัฐที่ไม่จำเป็นโดยการให้เอกชนเข้ามาดำเนินการ หรือการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) การจ้างเหมาเอกชนให้ดำเนินงานในงานบางอย่างประเภท (Outsourcing) การเน้นประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการใช้จ่ายงบประมาณ ฯลฯ ซึ่งได้มีการนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการปฏิรูประบบการบริหารงานภาครัฐในหลายประเทศทั่วโลก ประเทศไทยเองก็ได้รับอิทธิพลจากกระแสความเปลี่ยนแปลงของโลกที่เกิดขึ้น โดยได้มีการนำแนวคิดการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในหลายหน่วยงานของภาครัฐที่สำคัญ อาทิ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ หรือ กพร. ซึ่งได้เริ่มมีการปฏิรูปการบริหารจัดการทั้งในเรื่องการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การประเมินผลการปฏิบัติราชการ การใช้การบริหารงานแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ (Result Based Management) หรือแม้แต่การตราและประกาศใช้พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์การบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ฯลฯ แต่ในส่วนของการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในปัจจุบัน ยังไม่ปรากฏความชัดเจนในเรื่องของการนำหลักการการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้เท่าใดนัก (Naphat Khlongsuepkhao, 2010)

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

2.1 เพื่อศึกษาการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี และ

2.2 เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีเป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (quantitative research) และเสริมด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) ประชากร 1.การวิจัยเชิงปริมาณ มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 ได้แก่ ประชาชนที่อาศัยในเขตพื้นที่องค์การบริหารส่วนตำบล อำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 5 องค์การ จำนวน 26,023 คน กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 394 คน กลุ่มที่ 2 ได้แก่ สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานี 5 องค์การๆ ละ 4 คน รวมจำนวน 20 คน 2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ นายกององค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี จำนวน 5 คน องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี จังหวัดปทุมธานีได้แก่องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านฉาง,องค์การบริหารส่วนตำบลบ้านกระแซง,องค์การบริหารส่วนตำบลบางหลวง,องค์การบริหารส่วนตำบลบางพูด, และองค์การบริหารส่วนตำบลสวนพริกไทย เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าความถี่และค่าร้อยละ

4. สรุปผลการศึกษา

จากผลการศึกษาผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ ดังนี้

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม ได้แก่ ประชาชนทั่วไป ที่มีอายุตั้งแต่ 18 ปี ขึ้นไป และอาศัยอยู่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล ในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดปทุมธานี ที่ได้รับการคัดเลือก จำนวน 5 แห่ง จำนวนทั้งสิ้น 394 คน นายกององค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลที่เป็นตัวอย่าง 5 แห่งจำนวนทั้งสิ้น 20 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีประสบการณ์ด้านการบริหารงานของท้องถิ่น จำนวน 5 คน

ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 58.88 รองลงมา มีเป็นเพศหญิง ร้อยละ 41.12 มีอายุอยู่ในช่วง 25-60 ปี มากที่สุด คือ ร้อยละ 55.33 มีการศึกษาในมัธยมศึกษาหรือเทียบเท่า คิดเป็นร้อยละ 31.73 ประกอบอาชีพทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 37.31 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ที่ 10,001-15,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 47.46 มีระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่มากกว่า 11 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 70.56 และเป็นประชาชนทั่วไปที่ไม่ได้มีตำแหน่งอื่นในหมู่บ้าน คิดเป็นร้อยละ 76.90

ประเด็นเกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล นายกและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริหารส่วนตำบลในขั้นพื้นฐาน เช่น มีนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเป็นฝ่ายบริหาร สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีหน้าที่พิจารณาและให้ความเห็นชอบแผนพัฒนาท้องถิ่น ข้อบัญญัติท้องถิ่นแผนพัฒนาท้องถิ่นต้องผ่านความเห็นชอบจากสภาท้องถิ่น รายได้ขององค์การบริหารส่วนตำบลมาจากเงินภาษีที่ประชาชนจ่ายไปและเงินอุดหนุนจากรัฐบาล นายกองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีอำนาจในการกำหนดและจัดทำแผนพัฒนาท้องถิ่นเองทั้งหมด แต่ในประเด็นที่ซับซ้อนลงไป เช่น สภาองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีอำนาจในการถอดถอนนายกองค์การบริหารส่วนตำบล หรือมีแค่สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลเท่านั้นที่มีสิทธิเสนอให้ออกข้อบัญญัติท้องถิ่นได้ ประชาชนส่วนใหญ่ถึงกว่าร้อยละ 80 ไม่ทราบ แต่ส่วนใหญ่ก็ทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเอง เช่น สิทธิในการเสนอความต้องการหรือความเดือดร้อน เพื่อให้องค์การบริหารส่วนตำบลแก้ไข สิทธิในการคัดค้านหากเห็นว่าการทำงานขององค์การบริหารส่วนตำบลส่งผลกระทบต่อตนเอง และสิทธิในการเข้าชื่อเพื่อถอดถอนนายกหรือสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งทราบว่าประชาชนมีหน้าที่ต้องเสียภาษีให้กับท้องถิ่นรวมทั้งควรเข้าไปมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น

ถึงแม้ผลการศึกษาจะพบว่าประชาชนส่วนใหญ่จะมีความรู้ และความเข้าใจขั้นพื้นฐานเกี่ยวกับการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมทั้งทราบถึงสิทธิและหน้าที่ของตน แต่กลับพบว่าประชาชนมีความสนใจในการตรวจสอบและมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบลน้อยมาก เริ่มตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมประชาคมหมู่บ้าน ถึงแม้จะมีสัดส่วนที่สูงกว่าการเข้าร่วมประชุมประชาคมตำบล และการเข้าร่วมประชุมสภา แต่ก็ยังมีสัดส่วนที่น้อย และเมื่อพิจารณาถึงเหตุผลของการเข้าร่วมประชุม และไม่เข้าร่วมประชุม พบว่า เหตุผลสำคัญที่ประชาชนเข้าร่วมประชุม ก็คือ อยากมีส่วนร่วมในการพัฒนา และอยากเสนอความเดือดร้อนหรือความต้องการของตนเองให้ท้องถิ่นแก้ไข ส่วนเหตุผลที่ประชาชนไม่ไปเข้าร่วมประชุมได้ข้อค้นพบที่น่าสนใจว่าเกิดจากการที่ไม่ได้รับเชิญมากที่สุดและรองลงมา คือไม่ทราบว่ามีการประชุม

ประเด็นของความสนใจในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล เช่น การขอข้อมูลรายรับ-รายจ่าย การเสนอให้องค์การบริหารส่วนตำบลออกข้อบัญญัติท้องถิ่น การเสนอโครงการเพื่อบรรจุในแผนพัฒนาท้องถิ่นมีสัดส่วนที่น้อยมาก เพียงประมาณร้อยละ 7.3 เท่านั้น แต่สำหรับประเด็นการได้รับทราบข้อมูลข่าวสาร และการเข้าร่วมกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบล จัดขึ้นพบว่าประชาชนได้รับทราบและสนใจเข้าร่วมถึงประมาณร้อยละ 80 ซึ่งช่องทางข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงมากที่สุด ได้แก่ หอกระจายข่าวของหมู่บ้าน รองลงมาได้แก่คำบอกเล่าของผู้มาชุมชน แต่ช่องทางข้อมูลข่าวสารจากองค์การบริหารส่วนตำบล โดยตรงนั้น ประชาชนสามารถเข้าถึงได้น้อย และในส่วนของกิจกรรมที่ประชาชนให้ความสนใจในการเข้าร่วมมากที่สุดได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวกับงานประเพณีต่างๆ

สำหรับประเด็นการตรวจสอบการบริหารงานและการให้บริการประชาชน โดยการร้องเรียนนั้นพบว่ามีเพียงร้อยละ 5.40 เท่านั้น แต่ผลการศึกษานี้ก็ยังไม่สามารถสรุปได้ชัดเจนว่า ประชาชนไม่มีความสนใจในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งนี้ เนื่องจากการร้องเรียนนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลที่ผิดระเบียบและไม่เป็นธรรม หากองค์การบริหารส่วนตำบลไม่มีการปฏิบัติที่ผิดระเบียบ และไม่เป็นธรรม ประชาชนก็ไม่จำเป็นต้องร้องเรียน ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้เจาะลึกลงไปในการดำเนินการปฏิบัติงานขององค์การบริหารส่วนตำบลว่า มีการปฏิบัติที่ผิดระเบียบหรือไม่ เป็นธรรมหรือไม่ ดังนั้น ประเด็นนี้จึงยังไม่สามารถสรุปได้แน่นอน เป็นแต่เพียงการนำข้อมูลมาประกอบกับข้อมูลอื่นๆ เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น เท่านั้น

ความคิดเห็นของประชาชนต่อการให้บริการประชาชนขององค์การบริหารส่วนตำบล ในปัจจุบันส่วนใหญ่เห็นว่า การบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ปัจจุบัน เน้นในด้านโครงสร้างพื้นฐานและเห็นว่า การดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลส่งผลดีต่อชีวิตและความ เป็นอยู่ของประชาชนสำหรับประเภทของงานสาธารณะที่ต้องการให้องค์การบริหารส่วนตำบล ดำเนินการมากที่สุด คือ ด้านการส่งเสริมคุณภาพชีวิต สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับความโปร่งใสในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล นั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่แน่ใจว่าโปร่งใสหรือไม่ และความคิดเห็นต่อการให้บริการขององค์การบริหารส่วนตำบลนั้น ประชาชนส่วนใหญ่ยังคงค่อนข้างมีความพึงพอใจ ในการบริการและความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่

ความคิดเห็นของประชาชน ต่อกรณีการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาประยุกต์ใช้ในท้องถิ่น ซึ่งในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามความคิดเห็นของประชาชนเฉพาะ ประเด็นที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับประชาชน ซึ่งได้ข้อสรุปว่าประชาชนส่วนใหญ่ หรือเกินกว่าร้อยละ 50 ไม่เห็นด้วยกับการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในส่วนของหลักการผู้รับบริการเป็นผู้จ่ายค่าบริการ (User pay) และการให้

เอกชนเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะโดยเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันสามารถดำเนินการเองได้อยู่แล้ว และเกรงว่าหากให้เอกชนเข้ามามีส่วนในการจัดทำบริการสาธารณะ จะทำให้ประชาชนต้องเสียค่าบริการแพงขึ้น

กลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการที่จะประยุกต์หลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น คือ กลุ่มผู้บริหารในระดับต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลได้แก่ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล และหัวหน้าส่วนราชการต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งผลจากการศึกษาพบว่า ผู้บริหารระดับต่างๆ ขององค์การบริหารส่วนตำบลส่วนใหญ่เป็นเพศชาย มากกว่าเพศหญิง สำหรับประเด็นความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ในหลายประเด็น เช่น ทราบว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่เป็นแนวทางการบริหารที่เน้นการลดบทบาทในการดำเนินกิจการสาธารณะบางอย่างที่ไม่จำเป็น และการเปิดโอกาสให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะที่ไม่ใช่สินค้าสาธารณะ (Public goods) ทราบว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ เป็นแนวทางการบริหารที่เพิ่มอิสระในการบริหารงานให้แก่ผู้บริหารท้องถิ่นมากขึ้น และทราบว่าหลักการผู้รับบริการเป็นผู้จ่ายค่าบริการ หรือ User pay เป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่ง แต่ประเด็นที่ผู้บริหารส่วนใหญ่ไม่ทราบ ได้แก่ ประเด็นที่ว่าการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ไม่เน้นการควบคุมตามสายการบังคับบัญชา และการใช้จ่ายงบประมาณ รวมทั้งไม่เน้นการสรรหาบุคลากรมาเพิ่ม และไม่ทำให้องค์กรมีขนาดใหญ่ขึ้น

ในประเด็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น นั้น กลุ่มผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยในการนำหลักการบางหลักการมาใช้ เช่น การนำระบบประเมินผลงานมาใช้ในการบริหารงานบุคคล การส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การมีระบบให้รางวัล หรือโบนัสแก่พนักงาน รวมถึงการปรับโครงสร้างองค์กรให้มีลักษณะแบนราบ (Flat Organization) เน้นการทำงานแบบทีมงานมากขึ้น และยังเห็นว่าควรลดบทบาทของอำเภอและจังหวัด ในการกำกับและตรวจสอบการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล

ถึงแม้ส่วนใหญ่จะเห็นด้วยกับหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ ในหลายประเด็น แต่ก็ยังมีความเป็นห่วงกังวลในส่วนของการให้อิสระแก่ผู้บริหารท้องถิ่นมากขึ้น เนื่องจากเกรงว่าหากนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจะมีอำนาจมากเกินไป จะเป็นการทำให้เกิดการทุจริตคอร์รัปชันได้ง่ายขึ้นอีกทั้งบางหลักการอาจจะไม่เหมาะกับการนำมาใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น เช่น หลักการผู้รับบริการเป็นผู้จ่ายค่าบริการ (User pay) เนื่องจากเห็นว่าจะเป็นภาระให้ประชาชนในท้องถิ่น รวมทั้งอาจเกิดการไม่ยอมรับเพราะประชาชนทุกคนก็เสียภาษีให้กับรัฐอยู่แล้ว

5. อภิปรายผลการวิจัย

จากผู้การวิจัยสามารถอภิปรายได้ดังนี้

จากผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของประชาชนต่อกรณีการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในท้องถิ่น พบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ หรือเกินกว่าร้อยละ 50 ไม่เห็นด้วยกับการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้ในการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งในส่วนของหลักการผู้รับบริการเป็นผู้จ่ายค่าบริการ และการให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะโดยเห็นว่าองค์การบริหารส่วนตำบลในปัจจุบันสามารถดำเนินการเองได้อยู่แล้ว และเกรงว่าหากให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำบริการสาธารณะ จะทำให้ประชาชนต้องเสียค่าบริการแพงขึ้น ส่วนผู้บริหารส่วนใหญ่เห็นด้วยในการนำหลักการบางหลักการมาใช้ เช่น การนำระบบประเมินผลงานมาใช้ในการบริหารงานบุคคล การส่งเสริมให้เอกชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมสาธารณะที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน การมีระบบให้รางวัล หรือโบนัสแก่พนักงาน รวมถึงการปรับโครงสร้างองค์กรให้มีลักษณะแบนราบ เน้นการทำงานแบบทีมงานมากขึ้น และยังเห็นว่าควรลดบทบาทของอำเภอและจังหวัด ในการกำกับและตรวจสอบการบริหารขององค์การบริหารส่วนตำบล ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของผลงานวิจัยของ Phirasit Khamnuansin (2006) ที่ศึกษาเรื่องการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการองค์การบริหารส่วนตำบลในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการและความพร้อมในการบริหารจัดการตามแนวทางและนโยบายกระจายอำนาจว่า หัวใจของการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการอยู่ที่การลงทุนเพื่อพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความพยายามและความร่วมมือของหลายๆ ฝ่ายโดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนที่จะต้องช่วยกันผลักดันให้เพิ่มงบประมาณของประเทศที่จะใช้ไปเพื่อการให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารการฝึกอบรมและให้แก่การศึกษาที่ต้องปฏิรูปและเน้นการเรียนรู้ตามแนวทางของสังคม หรือองค์กรแห่งการเรียนรู้ให้มากขึ้น หากปราศจากการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนและงบประมาณ การพัฒนาศักยภาพของทรัพยากรมนุษย์ ก็จะได้รับการจัดสรรน้อยกว่าการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานที่ผลประโยชน์โดยตรงเฉพาะหน้าจะตกอยู่กับนักการเมืองที่มีความสัมพันธ์โดยตรงหรือทางอ้อมกับผู้ประมุขก่อนสร้าง การวิจัยฉบับนี้เห็นว่า “การพัฒนาประชาชน คือการพัฒนาที่ยิ่งใหญ่ที่สุด” การพัฒนาประชาชนนับว่าเป็นการพัฒนาที่ทำให้ประชาชนมีอิสรภาพจากความไม่รู้ ไม่เข้าใจ และไม่มีโอกาสเลือกบุคคลที่ดีเพื่อเข้าสู่ระบบการปกครอง ในทุกครั้งที่มีการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น และสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Hokwana chuphen (2012) ที่ศึกษาเรื่องหลักการประยุกต์ และปัญหาพื้นฐานบางประการของหลักการการจัดการภาครัฐใหม่ (New Public Management) กล่าวว่า การจัดการภาครัฐใหม่เป็นการพัฒนาการของระบบการบริหารงานภาครัฐ เนื่องจากหลักการบริหารงานแบบดั้งเดิมไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชน

ได้อย่างเพียงพอ รวมทั้งยังขาดประสิทธิภาพในการจัดการเพื่อให้เกิดความคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการที่ภาครัฐจะต้องทำหน้าที่แข่งขันกับกระแสโลกาภิวัตน์ การบริหารงานภาครัฐที่ใช้ระบบและวิธีการบริหารจัดการแบบเดิมทั้งหมดจึงยังไม่เพียงพอการจัดการภาครัฐแนวใหม่นี้มิใช่เรื่องใหม่ทั้งหมดแต่เป็นเพียงการนำเทคนิคทางการบริหารจัดการในรายละเอียดบางประการมาประยุกต์เพิ่มเติมเข้ากับหลักการบริหารงานแบบเดิม (Traditional Management) เป็นส่วนใหญ่ และเห็นว่าการบริหารงานแบบดั้งเดิม เช่น ทฤษฎีของ Elton Mayo หรือทฤษฎีของ Federick W. Taylor ก็มีข้อดีและมีหลักเกณฑ์การควบคุม ตลอดจนกำกับการบริหารทำให้เกิดประโยชน์และมีความเป็นธรรมต่อสังคมอยู่แล้วค่อนข้างมาก ถึงแม้ว่าจะมีข้อบกพร่องหรือจุดอ่อนของระบบอยู่บ้าง แต่ก็ถือว่ายังเป็นประโยชน์ต่อสังคมและยังคงไม่มีทฤษฎีใดมาลบล้างได้ หลักการปฏิรูปโดยใช้กลไกของ New Public Management โดยการปล่อยให้กลไกตลาดจัดหาสินค้าและบริการได้อย่างเพียงพอรัฐบาลมีบทบาทเพียงกำกับหรือควบคุมโดยกฎหมายเท่านั้น เมื่อนำหลักการนี้มาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย ซึ่งยังมีจุดอ่อนด้านการเมืองที่ขาดความต่อเนื่อง และจุดอ่อนด้านการบริหาร คือ ระเบียบกฎหมายและกลไกการควบคุมของภาครัฐที่ยังขาดประสิทธิภาพและไม่ทันกับการเปลี่ยนแปลงจึงทำให้เกิดการฉวยโอกาสจากนักธุรกิจที่ทำให้รัฐหรือสังคมเสียเปรียบจากการหลบเลี่ยงภาษี มีการรวมตัวกันสร้างอำนาจต่อรองจนรัฐบาลต้องทำตาม และยังเป็นช่องทางให้ประเทศไทยอยู่ในฐานะเสียเปรียบจากประเทศที่เข้ามาลงทุนจากกฎหมายการค้าเสรี นอกจากนี้การแปรรูปรัฐวิสาหกิจ (Privatization) ก็ยังเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกันในสังคมว่าเหมาะสมหรือไม่ ระบบการบริหารรัฐของไทยที่ใช้อยู่ปัจจุบันยังไม่ได้รับการแก้ไขปรับปรุงให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดทุกๆ ด้านเสียก่อน การควบคุมคุณภาพและหลักการแสดงความรับผิดชอบทางการบริหาร (Administrative Accountability) ซึ่งเป็นแนวคิดของการบริหารแบบเดิมก็ยังไม่มีการดำเนินการอย่างจริงจัง แต่กลับสรุปว่ามีความจำเป็นต้องใช้หลักการจัดการใหม่แทนระบบเดิม และเห็นว่าในการนำหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ มาใช้ในการบริหารงานภาครัฐของไทยโดย ก.พ.ร. นั้นเป็นการนำมาประยุกต์ใช้โดยขาดการวิเคราะห์และการประเมินผลอย่างแท้จริงทำให้เกิดผลเสียมากกว่าผลดี เนื่องจากการเมืองของไทยที่ขาดความต่อเนื่อง กลไกและบทบาทการกำกับ ดูแล ตรวจสอบ ของภาครัฐยังขาดประสิทธิภาพ ก่อให้เกิดการแสวงหาประโยชน์จากการดำเนินงานของรัฐ ผลประโยชน์ทับซ้อนและจะนำหลักการจัดการภาครัฐใหม่มาประยุกต์ใช้ให้สำเร็จและเกิดผลดีได้ก็ต่อเมื่อภาครัฐมีบทบาทกำกับหรือควบคุมที่มีประสิทธิภาพไม่เกิดผลประโยชน์ทับซ้อนเนื่องจากมีผู้แสวงหาผลประโยชน์จากการดำเนินงานของรัฐดังเช่นที่เป็นอยู่เท่านั้น

6. ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ดังนี้

6.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องมีการระดมและรับฟังความคิดเห็นจากทุกภาคส่วนทั้งภาคประชาชน เจ้าหน้าที่ขององค์การบริหารส่วนตำบล รวมถึงนักการเมืองท้องถิ่น เพื่อรับทราบถึงปัญหา อุปสรรค ข้อคิดเห็นต่างๆ เพื่อหาแนวทางที่เหมาะสมที่สุด และก่อให้เกิดการยอมรับ

6.2 รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดรูปแบบและทิศทางการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จะต้องทำการศึกษาถึงผลดีและผลเสียของการนำรูปแบบการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่มาใช้กับท้องถิ่นอย่างถ่องแท้ และจะต้องมีการวางแผนการปรับเปลี่ยนอย่างเป็นระบบและเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป รวมทั้งต้องมีแผนระยะยาว มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการปรับเปลี่ยนด้วย

6.3 จะต้องมีการเตรียมความพร้อมให้แก่ท้องถิ่น ทั้งในด้านบุคลากร ได้แก่ นักการเมืองท้องถิ่น ข้าราชการ และพนักงานที่ปฏิบัติงานในท้องถิ่น ให้มีความรู้ ความสามารถ และทัศนคติที่ดีในการปฏิบัติงาน ตลอดจนความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ และในด้านงบประมาณของท้องถิ่น รัฐบาลจะต้องส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีรายได้เพียงพอที่จะใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น ไม่ต้องคอยพึ่งพิงเงินอุดหนุนจากรัฐบาล เช่น ส่งเสริมให้ท้องถิ่นสามารถออกข้อบัญญัติในจัดเก็บภาษีให้มากขึ้น เช่น ภาษีสิ่งแวดล้อม หรือการขยายฐานการจัดเก็บภาษีบางชนิด ที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในชุมชน เช่น ภาษีโรงเรือนและที่ดิน

6.4 การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่นั้น มีแนวทางที่หลากหลาย ดังนั้น การจะนำแนวทางใดมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานของท้องถิ่น ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีบริบทที่แตกต่างกัน ไม่ควรกำหนดให้ทุกแห่งใช้แนวทางเดียวกันโดยมิได้มีการศึกษาถึงความเหมาะสม เพราะวิธีการหรือแนวทางปฏิบัติอย่างหนึ่งอาจใช้ได้ผลดีกับท้องถิ่นหนึ่ง แต่ไม่อาจรับประกันได้ว่าจะใช้ได้ดีกับอีกท้องถิ่นหนึ่ง ดังนั้น จะต้องมีการศึกษาและให้อิสระแก่ท้องถิ่นในการที่เลือกแนวทางหรือวิธีการที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตน แต่ทั้งนี้จะต้องสร้างองค์ความรู้ให้แก่ท้องถิ่นอย่างเพียงพอ เพื่อให้สามารถวิเคราะห์และเลือกใช้แนวทางที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนได้

References

- Hokwana chuphen. (2012). *Application principles and some basic problems of the new government management*. Academic papers for the lecture on Public Administration, Sripatum University.
- Naphat Khlongsuepkhao. (2010). *Possibility of applying the new state management approach to local administration. A Case Study of Tambon Administration Organization in AmphoeMueang, Tra tprovince*, (Master Thesis). College of Local Administration, Khon Kaen University.
- Ninut Bunyaritthanon. (2008). *The results of the new governmental management concept are used in the reform. Bureaucracy of government agencies in Chiang Mai* (Master of Thesis). Graduate School, Chiang Mai University.
- Phirasit Khamnuansin. (2006). *Research Report on the Development of Administrative Capacity of the Tambon Administration Organization in the Northeast*. Bangkok: National Research Council of Thailand.
- Rueangwit Ketsuwan. (2011). *Bureaucracy reform under new government management and critique*. Bangkok: Bophit Printing.

การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้า
ตลาดอินโดจีน จังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า
หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

A CONFIRMATORY FACTOR ANALYSIS OF ENTREPRENEURS PERCEPTIONS OF
TRADE SITUATIONS IN INDO-CHINA MARKET, MUKDAHAN PROVINCE AFTER
INTEGRATION INTO ASEAN ECONOMIC COMMUNITY

วงศ์ธีรา สุวรรณิน* กิตตินาท นุ่นทอง**

Wongtheera Suvannin, Kittinart Nunthong

บทคัดย่อ

บทความนี้วัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีน จังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 2) เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน 3) เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนของโมเดลการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กับข้อมูลเชิงประจักษ์ ประชากร ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหาร รวมทั้งสิ้น จำนวน 690 ราย ได้กลุ่มตัวอย่าง 499 ราย และสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติพื้นฐาน คือ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM)

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันโมเดลการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า (0.73) มีค่าน้ำหนักมากที่สุด ผลการตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลองค์ประกอบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่ามีความสอดคล้องกัน ($\chi^2 = 0.31$, d.f. = 2, p = 0.85) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคาดเคลื่อน

---

* Assistant Professor, International Business Program, Faculty of Business Administration, Ramkhamhaeng University.

มาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.0047 ค่าความคาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00

คำสำคัญ: การรับรู้, ผู้ประกอบการ, ตลาดอินโดจีน

ABSTRACT

This research aimed to 1) study the entrepreneurs perceptions of trade situations in Indo-china Market, Mukdahan Province after Integration into ASEAN economic community 2) analyze confirmatory factors of entrepreneurs perceptions of trade situations in Indo-china market, Mukdahan province after the establishment of the AEC. 3) assess model fitness with the empirical data. The population of this research consisted of entrepreneurs in Indo-china market, Mukdahan province with a total of 690 stores and the sample size was 499 entrepreneurs and a multi-stage sampling method was used in this research. The research instrument was questionnaires. The statistics used for the data analysis included descriptive statistics consisted of means, percentage, standard deviation and structural equation modeling.

The findings revealed that the entrepreneurs perceptions of trade situations in Indo-china market, Mukdaohan province after the establishment of the AEC in overall was at the high level. The results of confirmatory factor analysis with highest factor loadings were products (0.73). The results of model fitness with empirical data found that the constructs indicate a good fit ($\chi^2 = 0.31$ d.f.= 2, $p = 0.85$), comparative fit index (CFI) was 1.0, the goodness fit index (GFI) was 1.0, the adjusted goodness of fit index (AFGI) was 1.0, the standardized root mean square residual (SRMR) was 0.0047, and the root mean square error of approximation (RMSEA) was 0.00.

Keywords: Perceptions, Entrepreneurs, Indo-china Market

1. บทนำ

การค้าและการลงทุนทั้งในและต่างประเทศเป็นหัวใจสำคัญของการหารายได้ของประเทศโดยภาพรวม ประเทศไทยมีฐานะเป็นทั้งผู้ส่งออกผลิตภัณฑ์สินค้าทางการเกษตรและนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภคจากประเทศเพื่อนบ้านในอาเซียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำเข้าผลิตภัณฑ์สินค้าบริเวณพื้นที่ชายแดนไทย-ลาวของภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ซึ่งมีอัตราการหมุนเวียนของสินค้าค่อนข้างสูงจากประเทศรัสเซีย จีน เวียดนาม และสปป.ลาว (Rewadee Kaewmanee, 2015) ผลที่ตามมา คือ เกิดการหมุนเวียนของเงินภายในพื้นที่อย่างมหาศาล ซึ่งเกิดจากการจับจ่ายซื้อขายสินค้าของนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาเยี่ยมชมในแต่ละวัน (Mallika Phokasawas, 2014)

จังหวัดมุกดาหารเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่มีพรมแดนติดกับ สปป.ลาว และมีอัตราการขยายตัวทางการค้าและการลงทุนค่อนข้างสูง (Jirapa Suwankanit, 2007) เนื่องจากเป็นจังหวัดประตูหน้าด่านที่มีสะพานมิตรภาพไทย-ลาว แห่งที่ 2 เชื่อมต่อไปยังประเทศเพื่อนบ้านหลายประเทศ อาทิ สปป.ลาว เวียดนาม จีน และรัสเซีย (Buntaree Deewong, 2014) ทำให้จังหวัดมุกดาหารกลายเป็นจังหวัดยุทธศาสตร์ด้านการค้าและการลงทุน และได้รับการกำหนดให้เป็นเขตพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษแห่งสำคัญอีกแห่งหนึ่งของประเทศ สาเหตุที่ได้รับการยกขึ้นเป็นจังหวัดยุทธศาสตร์นำร่องด้านการค้าและการลงทุน เนื่องจากมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เหมาะสมและมีการนำเข้าสินค้าผลิตภัณฑ์จากประเทศเพื่อนบ้าน จนกล่าวได้ว่า ต่อไปในอนาคตจังหวัดมุกดาหาร จะกลายเป็นศูนย์กลางสินค้าผลิตภัณฑ์ของภูมิภาคอาเซียน (Wongtheera Suvannin, 2016) โดยในห้วงที่ผ่านมาพบว่า สถานการณ์การค้าชายแดนในจังหวัดมุกดาหารมีอัตราการเจริญเติบโตเป็นอันดับสามรองมาจากด่านสะเตงา จังหวัดสงขลา และด่านตลาดโรงเกลือ จังหวัดสระแก้ว (Ampika Sripota, 2014)

เนื่องจากสถานการณ์การค้าชายแดนของจังหวัดมุกดาหารมีความน่าสนใจทั้งในแง่การลงทุนและการค้า จึงส่งผลให้ตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารได้กลายเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป ซึ่งเป็นที่ทราบโดยทั่วกันว่า ตลาดอินโดจีนเป็นแหล่งพักสินค้าผลิตภัณฑ์ที่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นทางผ่านของสินค้าผลิตภัณฑ์ที่มีความหลากหลาย ทำให้คนทั่วไปได้มีโอกาสเข้ามาเลือกสรรสินค้าตามความต้องการ (Wongtheera Suvannin, 2016) สินค้าและผลิตภัณฑ์ส่วนใหญ่มักจะเป็นประเภทเสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม สินค้าอุปโภคบริโภคในชีวิตประจำวัน เครื่องใช้ไฟฟ้า และที่สำคัญมีสินค้าพื้นเมืองทั้งที่มาจาก สปป.ลาว และจากวิสาหกิจชุมชนจังหวัดมุกดาหารด้วย โดยสินค้าต่าง ๆ เหล่านี้จะถูกนำมาจัดวางจำหน่ายในร้านค้าถาวรและตั้งแผงจำหน่ายแบบชั่วคราว อย่างไรก็ตาม สินค้าผลิตภัณฑ์ที่ปรากฏในปัจจุบันมีความแตกต่างจากสินค้าผลิตภัณฑ์สมัยก่อนมาก ด้วยเหตุที่ว่าพฤติกรรมของกลุ่มลูกค้าที่มาเที่ยวชมสินค้าได้เปลี่ยนไปในแง่ของรสนิยมการบริโภค ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเน้นไปที่คุณภาพของสินค้าและรูปลักษณ์ดูสะอาดทันสมัยมากกว่า ทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าต้องมีการปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ทางการตลาดกันใหม่ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายของลูกค้าในปัจจุบัน

นอกจากนี้ ภายหลังจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนของประเทศไทยอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ผลที่ตามมา คือ กฎเกณฑ์กติกาท่างพิธีการศุลกากรและการกีดกันด้านภาษีอากรมีการผ่อนปรนกันมากขึ้น (Jin : 2009) ทำให้สินค้าและผลิตภัณฑ์ที่นำเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านไหลบ่ากันเข้ามาจำนวนมาก หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง เป็นการตีตลาดของสินค้าผลิตภัณฑ์จากต่างประเทศ ซึ่งมีผลกระทบต่อการปรับแนวทางการตลาดของผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดอินโดจีนกันอย่างขนานใหญ่ กล่าวคือ สินค้าผลิตภัณฑ์ที่มีจำนวนมากย่อมทำให้ต้องมีกระบวนการกลั่นกรองเพื่อให้เกิดคุณภาพ (Chang : 1999) ทั้งนี้เพื่อเป็นการตอบโจทยความต้องการของคนสมัยใหม่ อีกทั้งยังเป็นการสร้างมาตรฐานทางสินค้าให้เกิดขึ้นกับผู้ประกอบการในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารและเพื่อเป็นการสร้างความเชื่อมั่นในกลุ่มลูกค้า (Park : 2012)

จากสถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหาร ภายหลังจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างเต็มรูปแบบนั้น ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งสินค้า ผลิตภัณฑ์ ช่องทางการจำหน่าย กลุ่มลูกค้า การตกแต่งร้านค้า และการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน เป็นต้น การเปลี่ยนแปลงในประเด็นดังกล่าว จึงเกิดคำถามว่า ผู้ประกอบการร้านค้ารับรู้และตระหนักถึงสถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารมากน้อยเพียงใด หากผู้ประกอบการร้านค้ายังไม่รับรู้และตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์ดังกล่าวก็จะส่งผลในเชิงลบ เป็นต้นว่า เสียเปรียบในเชิงการค้ากับผู้ประกอบการรายอื่นทั้งภายในประเทศและนอกประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thidarat Chokesuchat (2014) พบว่า ปัญหาของผู้ประกอบการร้านค้าส่วนใหญ่ คือ การรับรู้อย่างไม่ทันท่วงทีและการไม่ตระหนักในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เพราะฉะนั้น จากความสำคัญในสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วภายหลังการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบกับการรับรู้ในองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนมุกดาหารดังกล่าว ผู้วิจัยในฐานะนักวิชาการด้านธุรกิจระหว่างประเทศได้ติดตามสถานการณ์มาอย่างต่อเนื่อง ทำให้สนใจที่จะศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน” ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการร้านค้าได้รับรู้ในสถานการณ์และสามารถปรับตัวให้สอดคล้องกับผลการวิเคราะห์องค์ประกอบสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

2. วัตถุประสงค์การวิจัย

2.1. เพื่อศึกษาการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

2.3. เพื่อตรวจสอบความกลมกลืนองค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

3.1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารที่มีจำนวน 690 ราย (สำนักงานเทศบาลเมืองมุกดาหาร สำรวจ ณ วันที่ 5 สิงหาคม 2559) ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 499 ราย ผู้วิจัยเลือกใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) จนได้ครบตามจำนวน

3.2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม ได้ค่าความตรงของเนื้อหา มีค่าเท่ากับ 0.95 (Index of items-Objective Congruency: IOC) และค่าความเชื่อมั่นของแบบวัด ทั้งฉบับเท่ากับ 0.98 (Cronbach's Alpha Coefficient) โดยมีเนื้อหา 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นส่วนที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบสำรวจรายการ (Checklists)

ตอนที่ 2 เป็นส่วนที่วัดระดับการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า ซึ่งมีลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ตามแบบของลิเคิร์ต (Likert Scale) โดยวัดทั้งหมด 5 ด้าน จำนวน 50 ข้อ

3.3. การเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามเสร็จเรียบร้อยแล้ว จากนั้นทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากคณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง เพื่อเก็บข้อมูลกับผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหาร ทั้งนี้ที่ได้รับหนังสือกลับคืนมา ผู้วิจัยได้ส่งหนังสือเพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลไปยังผู้ประกอบการร้านค้าที่เป็นกลุ่มตัวอย่างในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหาร จากนั้นลงพื้นที่แจกแบบสอบถามด้วยตนเอง และรอรับคืนแบบสอบถามกลับมาดำเนินการตรวจสอบเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

3.4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปในการวิเคราะห์หาค่าสถิติต่าง ๆ และสถิติวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างองค์ประกอบเชิงยืนยันกับสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีน ดังนี้

3.4.1 การวิเคราะห์หาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.4.2 วิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ในโมเดลองค์ประกอบการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เพียร์สัน เพื่อให้ได้เมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรสังเกตได้ แล้วตรวจสอบเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์องค์ประกอบ แตกต่างจากศูนย์อย่างมีนัยสำคัญหรือไม่

3.4.3 นำเมทริกซ์สหสัมพันธ์ที่มีคุณสมบัติตามการพิจารณาดังกล่าว มาดำเนินการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ โดยมีการประมาณค่าพารามิเตอร์ ด้วยวิธีการประมาณค่าความเป็นไปได้สูงสุด (Maximum Likelihood: ML) เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างด้วยการพิจารณาความสอดคล้องของโมเดลตามสมการโครงสร้างตามทฤษฎีกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยพิจารณาค่าสถิติวัดระดับความสอดคล้อง ได้แก่ ค่าสถิติไคสแควร์ (χ^2) ค่าไคสแควร์สัมพัทธ์ ($\chi^2 / d.f.$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) ค่าดัชนีวัดระดับความสอดคล้องกลมกลืนเปรียบเทียบ (CFI) ค่าดัชนีรากกำลังสองเฉลี่ยของเศษเหลือ (SRMR) ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคลาดเคลื่อน โดยประมาณ (RMSEA) และทำการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงโครงสร้างของตัวแปรสังเกตได้ในแต่ละตัวขององค์ประกอบสถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหาร

4. สรุปผลการวิจัย

4.1. ผลการศึกษาการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยภาพรวมมีการรับรู้อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้ประกอบการมีระดับการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีน ด้านโครงสร้างพื้นฐานอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.50$, S.D. = 0.53) เป็นอันดับแรก รองลงมาได้แก่ ด้านการจ้างงาน ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.57) อยู่ในระดับมาก และด้านที่ผู้ประกอบการมีระดับการรับรู้สถานการณ์ในตลาดอินโดจีนน้อยที่สุด คือ ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า ($\bar{X} = 4.03$, S.D. = 0.59) อยู่ในระดับมาก

4.2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า ด้านช่องทางการจำหน่าย ด้านโครงสร้างพื้นฐาน ด้านศูนย์กลางการค้า และด้านการจ้างงาน จัดเรียงลำดับตามค่าน้ำหนักองค์ประกอบจากมากไปหาน้อยดังนี้ ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า (0.73) ด้านช่องทางการจำหน่าย (0.69) ด้านศูนย์กลางการค้า (0.60) ด้านโครงสร้างพื้นฐาน (0.59) และด้านการจ้างงาน (0.56) ตามลำดับ

4.3. ผลการตรวจสอบความกลมกลืนองค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์พิจารณาจากค่าไค-สแควร์ (χ^2) ที่แตกต่างจากศูนย์โดยไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ($\chi^2 = 0.31, d.f. = 2, p = 0.85$) ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (CFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืน (GFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่าดัชนีวัดระดับความกลมกลืนที่ปรับแก้แล้ว (AGFI) มีค่าเท่ากับ 1.00 ค่ารากของค่าเฉลี่ยกำลังสองของความคาดเคลื่อนมาตรฐาน (SRMR) มีค่าเท่ากับ 0.0047 ค่าความคาดเคลื่อนในการประมาณค่าพารามิเตอร์ (RMSEA) มีค่าเท่ากับ 0.00

ผลการวิเคราะห์ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (Factor Loading) ของตัวบ่งชี้ แสดงให้เห็นว่าค่าน้ำหนักองค์ประกอบของทุกตัวบ่งชี้มีค่าเป็นบวกมีค่าตั้งแต่ 0.56-0.73 โดยตัวแปรสังเกตได้ที่มีค่าน้ำหนักความสำคัญมากที่สุดในรูปแบบของคะแนนมาตรฐาน (Standardized Estimate) คือ ผลิตภัณฑ์สินค้า (Product) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงด้วยความเชื่อมั่นร้อยละ 53 รองลงมาคือ ช่องทางการจำหน่าย (Place) มีการแปรผันร่วมกับตัวแปรแฝงด้วยความเชื่อมั่นร้อยละ 48 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงสมการโครงสร้างการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยันของโมเดลสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีน

กับข้อมูลเชิงประจักษ์

ตัวแปรสังเกตได้ภายใน	ค่าน้ำหนักองค์ประกอบ	ค่าความคาดเคลื่อน (SE)	ค่าสถิติ (t)	สัมประสิทธิ์การตัดสินใจ (R^2)
Product	0.73	-	-	0.53
Place	0.69	0.02	10.67**	0.48
NewInfra	0.59	0.04	9.47**	0.35
Tradecen	0.60	0.07	10.97**	0.36
NewRecur	0.56	0.09	8.64**	0.31
$\chi^2 = 0.31, d.f. = 2, p = 0.85, CFI = 1.00, GFI = 1.00, AGFI = 1.00, SRMR = 0.0047, RMSEA = 0.00,$				

** ที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

5. อภิปรายผล

5.1. ผลการศึกษาการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน โดยภาพรวมมีการรับรู้อยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้ประกอบการร้านค้าได้สังเกตเห็นปรากฏการณ์ด้านการค้าในพื้นที่มาอย่าง

ต่อเนื่องและมีความใกล้ชิดกับสินค้าเกือบทุกประเภทที่นำเข้ามาจากประเทศรัสเซียและประเทศจีนผ่านทางด่าน สปป.ลาว ก่อนเข้าสู่ตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหาร การไหลเข้ามาของสินค้าที่มีความหลากหลายดังกล่าว ทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าเริ่มมีท่าทีต่อสินค้าและผลิตภัณฑ์ รวมถึงการหาช่องทางการตลาดเพื่อกระจายสินค้าไปยังลูกค้าทั่วประเทศ และยิ่งประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เข้าสู่ความเป็นประชาคมเศรษฐกิจกันอย่างเต็มรูปแบบแล้ว ยิ่งทำให้ตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารง่ายต่อการทำให้เป็นศูนย์กลางหรือตลาดหน้าด่านในการส่งออกและนำเข้าสินค้า รวมถึงการกระจายสินค้าไปยังอีกประเทศอื่น ๆ ที่มีพรมแดนติดกับประเทศไทย เพราะฉะนั้น การที่สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนเริ่มขยายตัวเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นผลพวงมาจากการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำเป็นต้องรับรู้หรือตระหนักเห็นความสำคัญในเชิงสถานการณ์ในภาพรวม เพื่อนำมากำหนดเป็นกลยุทธ์ทางการค้าและการหาช่องทางการตลาดได้เปรียบเชิงการตลาดให้มากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Vernon (1966) พบว่าผู้ประกอบการที่มีความไวต่อการรับรู้ถึงสถานการณ์การค้าที่จะมีการเปลี่ยนแปลงในภายภาคหน้าย่อมมีความได้เปรียบในเชิงการค้า และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Markusen (1995) พบว่าสถานการณ์การค้าเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการต้องรับรู้และนำมาปรับปรุงแก้ไขหาโอกาสช่องทางการแข่งขันเชิงเอาผลประโยชน์ ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มลูกค้า ผลิตภัณฑ์สินค้า และช่องทางการตลาด

นอกจากนี้เมื่อพิจารณาผลการวิจัยเป็นรายด้านแล้วจะพบว่า ผู้ประกอบการร้านค้ารับรู้ด้านโครงสร้างพื้นฐานในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า โครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งที่ผู้ประกอบการสัมผัสได้ง่ายกว่าและมองเห็นว่า เป็นสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานที่จะต้องเร่งพัฒนาแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้น หากจะยกระดับตลาดอินโดจีนให้เป็นตลาดศูนย์กลางการค้าอันดับต้นๆ ของภูมิภาคอาเซียน โดยโครงสร้างพื้นฐานที่จะต้องมีการปรับปรุง ได้แก่ ถนนทางเท้า ห้องน้ำห้องสุขา ระบบไฟฟ้า สวนสาธารณะ ถนนริมฝั่งแม่น้ำโขง ความสะอาดบริเวณหน้าร้าน ฯลฯ นอกจากนี้ยังรวมถึงการขยายพื้นที่ตลาดให้กว้างขึ้นอาจจะทำเป็นตลาดแห่งที่สองที่อยู่ไม่ไกลจากตลาดแห่งแรกมากนัก ทั้งนี้เพื่อเป็นการรองรับกับทั้งจำนวนสินค้าผลิตภัณฑ์และจำนวนประชาชนที่หลั่งไหลกันเข้ามาเที่ยวชมสินค้าผลิตภัณฑ์ จากกรณีดังกล่าวนี้ มีงานวิจัยของ Alberto and Wilson (2012) พบว่าโครงสร้างพื้นฐานถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาในทุกภาคส่วน เนื่องจากโครงสร้างพื้นฐานเป็นสิ่งที่อำนวยความสะดวกให้กับคน หากคนไม่ได้รับการอำนวยความสะดวกได้ดีเท่าที่ควร คนก็จะไม่เดินทางเข้ามาเที่ยวชม สอดคล้องกับงานวิจัยของ Shepherd and. Wilson (2009) พบว่าทำเลที่ตั้งร้านค้าต้องมีโครงสร้างพื้นฐานครบถ้วนและครอบคลุม

5.2. ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่าด้านผลิตภัณฑ์สินค้า มีค่าน้ำหนักมากที่สุด (0.73) ทั้งนี้เป็นเพราะว่า สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนได้เปลี่ยนแปลงไปมาก กล่าวคือ ผู้คนมีวิถีชีวิตที่เข้าสู่ความทันสมัยอย่างเต็มรูปแบบ ทำให้

รสนิยมในด้านการบริโภคสินค้าผลิตภัณฑ์เริ่มปรับเปลี่ยนไปจากเดิม จากเดิมที่เคยบริโภคสินค้าที่ไม่คำนึงถึงคุณภาพสินค้า แต่ปัจจุบันเริ่มคำนึงถึงคุณภาพมากขึ้น โดยพยายามตอบโจทยความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้ลงตัวที่สุด สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wei (1996) พบว่า ลักษณะของผลิตภัณฑ์สินค้าที่สร้างความประทับใจให้กับลูกค้าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบด้วย สินค้ามีคุณภาพ สินค้ามีความสะอาด สินค้าตรงตามความต้องการและทันสมัย และสินค้ามีหีบห่อที่น่าสนใจ เป็นต้น นอกจากนี้ การที่ตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารเป็นแหล่งรวมสินค้าที่มาจากประเทศเพื่อนบ้านก่อนจะกระจายไปยังภูมิภาคอื่น จำนวนสินค้าที่มีความหลากหลายนั้น ทำให้ผู้ประกอบการร้านค้าได้สัมผัสและคุ้นเคยกับตัวสินค้าผลิตภัณฑ์เป็นอย่างดีและมีโอกาสได้เลือกสรรสินค้าที่มีแต่คุณภาพเพื่อให้ตอบโจทยความต้องการของลูกค้าในปัจจุบันได้มากที่สุด ซึ่งหลักการวิเคราะห์การตลาดสมัยใหม่จากงานวิจัยของ Bergstrand (1985) พบว่า การคัดสรรสินค้าและการเพิ่มมูลค่าสินค้าเพื่อให้มีคุณภาพเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดความได้เปรียบในเชิงการค้าในตลาดสมัยใหม่

5.3. ผลการตรวจสอบความกลมกลืนองค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามสมมุติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ พบว่า สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีน มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าองค์ประกอบทั้งหมดตามที่ได้นำมาสังเคราะห์ อาทิ ผลิตภัณฑ์สินค้า ช่องทางการจำหน่าย โครงสร้างพื้นฐาน ศูนย์กลางการค้า และการจ้างงาน เป็นต้น ซึ่งเป็นผลมาจากสถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ผู้ประกอบการร้านค้าเกิดการรับรู้ถึงองค์ประกอบดังกล่าวอย่างต่อเนื่อง เริ่มจากผลิตภัณฑ์สินค้าที่มีการยกระดับให้มีคุณภาพมากขึ้นกว่าเดิม ช่องทางการจำหน่ายที่ไม่ใช่เฉพาะรอให้ลูกค้าเดินเข้ามาในร้าน โครงสร้างพื้นฐานที่ไม่ใช่การปรับปรุงเพื่อใช้ในระยะเวลาสั้น ตลอดจนการสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันจากทุกภาคส่วนในการยกระดับให้ตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารกลายเป็นศูนย์กลางการค้าและการลงทุนในด้านสินค้า และการคมนาคม เพราะฉะนั้น องค์ประกอบตามที่ได้มีการสังเคราะห์ไว้เป็นโมเดล สอดคล้องกับงานวิจัยของ Young (1991) พบว่า การค้าระหว่างประเทศปัจจัยสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ คุณภาพสินค้า ช่องทางการจำหน่าย วัฒนธรรมของแต่ละประเทศ ขณะเดียวกันงานวิจัยของ Pomfret (2009) ซึ่งพบว่า โมเดลที่เป็นองค์ประกอบสำคัญที่กระตุ้นให้ผู้ประกอบการต้องพัฒนาศักยภาพตนเอง คือ การรู้จักคัดสรรสินค้าที่มีคุณภาพ การหาช่องทางการจำหน่ายหรือนำสินค้าไปยังผู้บริโภค การรู้จักปรับปรุงทำเลที่ตั้ง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1) ผลการศึกษาการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานของตลาดอินโดจีน กรณีดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการ

ร้านค้าได้ตระหนักถึงความสำคัญของการมีโครงสร้างพื้นฐานที่สมบูรณ์แบบและรองรับผู้คนที่มาท่องเที่ยวจับจ่ายซื้อสินค้าในตลาดอินโดจีน เพราะฉะนั้น เทศบาลเมืองมุกดาหารในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบ ควรกำหนดแผนการปรับปรุงหรือการขยายเพิ่มเติม ไม่ว่าจะเป็นห้องน้ำ ห้องสุขา ถนนหนทาง สถานที่พักผ่อน และอื่น ๆ

2) ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน โมเดลการรับรู้สถานการณ์การค้าตลาดอินโดจีนในจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่าด้านผลิตภัณฑ์สินค้า มีค่าน้ำหนักมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ผู้ประกอบการรับรู้ถึงสถานการณ์ด้านผลิตภัณฑ์สินค้าได้เป็นอย่างดีว่า จะต้องมีการยกระดับการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้มีคุณภาพมากขึ้นเพื่อตอบสนองต่อความต้องการด้านรสนิยมการบริโภคสมัยใหม่ของผู้คน ดังนั้น ผู้ประกอบการร้านค้า ควรติดตามสถานการณ์ด้านผลิตภัณฑ์สินค้า และนำผลการติดตามนั้นมาปรับปรุงแก้ไขให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

3) ผลการตรวจสอบความกลมกลืนองค์ประกอบเชิงยืนยันการรับรู้สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนจังหวัดมุกดาหารของผู้ประกอบการร้านค้า หลังเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พบว่ามีความกลมกลืนตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์ แสดงให้เห็นว่า โมเดลที่ได้มีการสังเคราะห์จากแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการติดตามสถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนทุกแห่ง รวมถึงตลาดการค้าชายแดนแห่งอื่นนอกเหนือกับตลาดการค้าชายแดนไทย-ลาว เพราะฉะนั้น ผู้วิจัยที่ทำการวิจัยในเรื่องที่มีลักษณะตัวแปรคล้ายกัน ควรนำโมเดลที่มีการวิจัยไว้นี้ ไปต่อยอดพัฒนาให้เป็นโมเดลที่สามารถนำไปสู่การแก้ไขปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6.2. ข้อเสนอแนะการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรทำวิจัยเรื่อง “โมเดลการพัฒนาผลิตภัณฑ์สินค้าจากประเทศเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อของลูกค้าที่มาเยี่ยมชมสินค้าในตลาดอินโดจีนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”

2) ควรทำวิจัยเรื่อง “ผลกระทบจากการตีตลาดสินค้าของประเทศเพื่อนบ้านที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดเป็นวาระนโยบายการค้าและการส่งออกระหว่างประเทศของไทย กรณีศึกษาตลาดอินโดจีนจังหวัดหนองคาย”

3) ควรทำวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์สถานการณ์การค้าในตลาดอินโดจีนเพื่อสนับสนุนข้อมูลการตัดสินใจของผู้ประกอบการร้านค้าในตลาดอินโดจีนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน”

References

- Ampika Sripota. (2014). *Border Trade and Thai Economics Future Channel in Asean*. [Online]. Available from: <http://www.thai-aec.com/967#ixzz4FnzwZSoZ>.
- Alberto, P. P. and Wilson, J. S. (2012). *Export Performance and Trade Facilitation Reform: Hard and Soft Infrastructure*. *World Development*, 40 (7), 1295–1307
- Bergstrand, J. H. (1985). *The Gravity Equation in International Trade: Some Microeconomic Foundations and Empirical Evidence*. *The Review of Economics and Statistics*, 67 (3), 474-481.
- Buntaree Deewong. (2014). *The projects of Mekhong River Area Renovating at Indochina market, Mukdaharn Province*. The Master of Science thesis of Kasetsart University, Bangkok.
- Chang, C. C. (1999). *Efficiency Change and Growth in Productivity: the Asian Growth Experience*. *Journal of Asian Economics*, 10 (4), 551–570.
- Cheevit Sarapat. (2010). Influences of trades, cultural harmony, and government policy (promoting border trades and culture) affecting local community way in border's community. *Journal of Administration and Development*. 2(2), 22-41.
- Chutakarn Mingmitrwan. (2007). *The development of Mukdahan Indo-china trade market model*. The Master of Social thesis. Ubon Ratchathani Rajabhat University.
- Jin, J.C. (2009). *Economic research and economic growth: Evidence from East Asian economies* *Journal of Asian Economics*, 20(2), 150–155.
- Jirapa Suwankanit. (2007). *Local community way of retailers in Indo-China market, Mukdahan Province* (Master's Thesis). Ubon Ratchathani Rajabhat University. Ubon Ratchathani. Thailand
- Ittiphol Pan-ngum and others. (2014). *Trade and Transportation in Indo-China*. Report Research. Chulalongkorn University.
- Mukdahan Municipality Office. (2016). *Annual performance report for 2016*. Mukdahan: Municipality Office.
- Mallika Phokasawas. (2013). *The Roles of Lady Development Foundation with Indo-China Market*. Mukdahan Province: Chamber of Commerce.

- Markusen, J R. (1995). The Boundaries of Multinational Enterprises and the Theory of International Trade. *The Journal of Economic Perspectives*, 9(2), 169-189.
- Nantisa Phakathanpasu. (2005). *Behavior and Marketing Factors Influencing Decisions of Thai Tourists in Indochina Market*, Mukdahan Province. The Master Thesis of Kasetsart University.
- Park, J. (2012). Total Factor Productivity Growth for 12 Asian Economies: The Past and the Future *Japan and the World Economy*, 24 (2), 114–127
- Pomfret, R. (2009). Have Asian trade agreements reduced trade costs? *Journal of Asian Economics*, 20(3), 255–268.
- Pankong, W. (2014, December 19). *Thai Border Trade Opportunity*. Post Today.
- Rewadee Kaewmanee. (2015). *Guidelines on increasing competitiveness of entrepreneurs to support Special Economic Development Zone*. Office of Industrial Macro Economics.
- Siraprapa Phaengwong. (2013). *Souvenir Purchasing Behavior of Thai tourists, a Case study of Indo-China market, Nakhonpanom Province*. The Master thesis of Khon Kaen University.
- Suvannin, W. (2016). *Introduction to International Business (Cross-Border Trade)*. Bangkok:Ramkhamhaeng University.
- Shepherd, B. and Wilson, J. S. (2009). Trade Facilitation in ASEAN Member Countries: Measuring Progress and Assessing Priorities. *Journal of Asian Economics*, 20 (4), 367–383.
- Thidarat Chokesuchat. (2557). *The potentials of ASEAN members and the adaptation of Thai entrepreneurs*. Huachiew Chalermprakiet University. Nakhon Ratchasima. Thailand
- Vernon, R. (1966). International Investment and International Trade in the Product Cycle. *The Quarterly Journal of Economics*, 80(2), 190-207.
- Young, A. (1991). Learning by Doing and the Dynamic Effects of International Trade. *The Quarterly Journal of Economics*, 106 (2), 369-405.

การศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการทำงานและการประเมินความพึงพอใจการนำ
เสื้อเกราะกันกระสุนอินทนิลไปใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์

A STUDY OF RISK FACTORS AND SATISFACTION SURVEY IN THE INTHANIN
BULLETPROOF VESTS FOR GOVERNMENT OFFICERS ON PHETCHABUN
PROVINCE

สุวัฒน์ อินทรประไพ *

Suwat Intarapapai

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ ความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุนเปรียบเทียบกับบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐกับ ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่และความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุน และศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 383 คน ได้มาโดยการสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม (questionnaire) แบบสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group discussion) สถิติที่ใช้ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics)

ผลการวิจัยพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นนายทหารชั้นประทวน จำนวน 303 คน (ร้อยละ 79.10) รองลงมาคือ นายตำรวจชั้นประทวน จำนวน 65 คน (ร้อยละ 17.00) เป็น สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน จำนวน 8 คน (ร้อยละ 2.10) และเจ้าหน้าที่ป่าไม้ จำนวน 7 คน (ร้อยละ 7.80) ระดับการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี จำนวน 209 คน (ร้อยละ 54.60) รองลงมาคือ ระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเทียบเท่า-อนุปริญญา จำนวน 168 คน (ร้อยละ 43.80) และระดับปริญญาโท จำนวน 6 คน (ร้อยละ 1.60) การใช้เสื้อเกราะกันกระสุนใน การปฏิบัติหน้าที่ พบว่าส่วนใหญ่สวมใส่เสื้อเกาะในการปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 338 คน (ร้อยละ 88.30) และไม่สวมใส่เสื้อเกาะในการปฏิบัติหน้าที่ จำนวน 45 คน (ร้อยละ 11.70) ประสพการณ์ใน การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเสี่ยงจากจำนวน 383 คน เฉลี่ย 5.08 ปี ด้านการรับรู้ความเสี่ยงในการ

---

* Faculty of Humanities and Social Sciences, Phetchabun Rajabhut University.

ปฏิบัติหน้าที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.567 ด้านพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.773 ด้านความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุนภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.709 บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกันความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.5 ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่ระดับ 0.333

การปฏิบัติหน้าที่ป้องกันและปราบปรามมีความเสี่ยงอันตราย เจ้าหน้าที่ไม่ได้สวมใส่เสื้อเกราะกันกระสุนทุกครั้งขณะปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากการสนับสนุนเสื้อเกราะจากต้นสังกัดมีไม่เพียงพอคนร้ายใช้อาวุธปืนที่ทันสมัยส่วนเสื้อเกราะจะป้องกันได้เฉพาะอาวุธปืนขนาดเล็ก หากเจ้าหน้าที่ได้รับการสนับสนุนเสื้อเกราะจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเชื่อมั่น มีขวัญและกำลังใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเสื้อเกราะ เจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์ขอให้สำรวจความต้องการเสื้อเกราะกันกระสุนแล้วนำเสนอเป็นนโยบายการใช้เสื้อเกราะในการปฏิบัติหน้าที่จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินได้ เจ้าหน้าที่ใส่เสื้อเกราะปฏิบัติหน้าที่ซึ่งประดิษฐ์จากแผ่นเหล็กน้ำหนักประมาณ 6 กิโล เมื่อใช้นานก็จะชำรุดตามกาลเวลาหากได้รับการสนับสนุนเสื้อเกราะอินทิลจะทำให้ประหยัดรูปทรงเหมาะสมกระชับมีคุณภาพโดยหลักฐานจากการทดสอบ

คำสำคัญ: ปัจจัยเสี่ยง, ความพึงพอใจ, เจ้าหน้าที่รัฐ, เสื้อเกราะกันกระสุนอินทิล

ABSTRACT

The current paper was conducted to examine any risk factors in the defensive officers' duty performance, to survey the defensive officers' satisfaction toward the bulletproof vest, to determine the comparison between the defensive officers' roles and duties and the risk factors in work and satisfaction toward the bulletproof vest, and to find out the relationship between working behaviors and the risk factors in the defensive officers' duty performance. In addition, the population used in the study included 383 officers—soldiers and police officers through the simple random sampling. The research tools designed to collect data were a paper questionnaire, in-depth interview, and

focus group discussion. The statistics to analyze included percentage, mean, standard deviation, analytical statistics and descriptive statistics.

The results showed the majority, 303 (79.10%), of the respondents to the survey were non-commissioned soldiers; 65 (17.00%) were non-commissioned police officers; 8 (2.10%) were the members of territorial forces. According to education levels, the majority, 209 (54.60%) obtained a bachelor's degree; 168 (43.80%), secondly, finished high school, diploma or equivalent; 6 (1.60%) obtained a master's degree. In the case of using the bulletproof vest in the fieldwork, 338 (88.30%) wore the bulletproof vest in real situations; 45 (11.70%) ignored using the bulletproof vest. About the experiences of facing risky situations, 383 officers confronted with dangerous risks in each year averaged 5.08. In overall, the defensive officers' perception toward the risks in work averaged high (3.567). Next, the overall level of working behaviors leveled high (3.773). According to the results of satisfaction survey on using the bulletproof vest, the overall level averaged high (3.709). In short, the result analysis indicated the risky factors in duty performance were indifferent at the statically significant level of .05 although the officers' roles and duties were different. However, the officers in different roles and duties and their satisfaction toward the bulletproof vest were different at the statically significant level of .05. Finally, the risky factors in duty performance leveled at 0.333.

Among dangerous risks, the officers performed defensive and suppressive duties without bulletproof vests because of the department's adequate support; in the opposite, the criminals already had high quality guns. Meanwhile, the officers' bulletproof vests were secure only from small-sized guns. If the officers would have been armed with efficient bulletproof vests, they would be more confident and well-motivated. However, the quality of the bulletproof vest depended on budget; the Phetchabun defensive officers had already requested for some grant and also aimed to set as a policy in order to support their duty performance with full confidence and to reduce casualty and property. In

addition, the officers with the 6-kilogram weighed bulletproof vests had performed the duties in risky situations; the vests truly were either broken or out-of-date. Therefore, the Inthanin branded bulletproof vests—reasonable priced, properly designed, good quality, and tested—were available to support the officers' duty performance.

Keywords: Risk Factors, Satisfaction, Defensive officer, Inthanin bulletproof vests

1. บทนำ

จากการปฏิบัติหน้าที่ของทหาร ตำรวจ และเจ้าหน้าที่รัฐฝ่ายอื่นๆที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความเสี่ยงสูงหรือในพื้นที่ชายแดนภาคใต้ จำเป็นต้องมีอุปกรณ์ป้องกันตัวส่วนบุคคลที่ครบถ้วน เช่น เสื้อเกราะกันกระสุน โลหะกันกระสุน และหมวก เป็นต้น เพื่อจะใช้เป็นเครื่องป้องกันและรักษาชีวิตของเจ้าหน้าที่เหล่านี้ไว้หากเกิดการต่อสู้ขึ้น โดยเฉพาะในงานด้านการปราบปรามยาเสพติดในปัจจุบันคนร้ายมักจะมีอาวุธและจะต่อสู้ขัดขืนเจ้าหน้าที่เป็นประจำดังที่ปรากฏในข่าวสาร จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่เจ้าหน้าที่รัฐต้องใส่เสื้อเกราะกันกระสุน ดังคำกล่าวของ พล.ต.อ. สมยศ พุ่มพันธุ์ม่วง ผู้บัญชาการตำรวจ ได้กล่าวว่าควรจะต้องมีการเตรียมพร้อมทั้งอาวุธปืนประจำกาย อุปกรณ์ป้องกันตัวก่อนปฏิบัติหน้าที่ทุกครั้ง และควรมีการทบทวนการทำงานเพื่อป้องกันการสูญเสียมากขึ้น โดยกำหนดให้เจ้าหน้าที่ตำรวจใส่เสื้อเกราะกันกระสุนในขณะปฏิบัติหน้าที่ทุกคน (Daily News, 2015) ประกอบกับข้อมูลการวิจัยของกองวิจัย สำนักงานยุทธศาสตร์ตำรวจ พบว่าหนึ่งในปัจจัยที่มีผลต่อความเครียดของตำรวจจนส่งผลให้เกิดการฆ่าตัวตายก็คือการทำงานที่เสี่ยงอันตรายมาก แล้วไม่มีเสื้อเกราะ อุปกรณ์ป้องกันตัวอื่น ๆ รวมถึงอาวุธปืนและกุญแจมือก็ต้องดำเนินการจัดซื้อหาเอง โดยเฉพาะในกลุ่มเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจและสายสืบ (PiyaTaWichai, Refer to in Tannachart Wantang, 2007) การใส่เสื้อเกราะกันกระสุนขณะปฏิบัติหน้าที่นั้นจะช่วยลดอันตรายจากกระสุนปืนหรือของมีคมอื่นๆที่มาทำร้ายบริเวณลำตัวของผู้ที่สวมใส่ได้เป็นอย่างดี และยังลดการเกิดอาการบลิ้นท์ทรอมา (Blunt trauma) หรืออาการฟกช้ำจากแรงกระแทกของกระสุนด้วย เสื้อเกราะกันกระสุนถูกประกาศให้เป็นยุทธภัณฑ์ตามพระราชบัญญัติควบคุมยุทธภัณฑ์ พ.ศ. 2530 ดังนั้นการมีเสื้อเกราะไว้เป็นของส่วนตัวจึงต้องได้รับอนุญาตครอบครองจากนายทะเบียนตามกฎหมาย ยกเว้น

หน่วยงานทหารและตำรวจที่สามารถขออนุญาตมีเสื่อเกราะกันกระสุนไว้ในครอบครองได้ตามนโยบายของทางราชการเท่านั้น

จังหวัดเพชรบูรณ์มีภูมิประเทศทั่วไปประกอบด้วยภูเขาล้อมรอบเป็นลักษณะรูปเกือกม้า มีพื้นที่ป่าไม้ ประมาณร้อยละ 45 ของพื้นที่ทั้งหมด มีกลุ่มประชากรหลายเชื้อชาติหลายภาษาทั้งชาวเขาและพื้นที่ราบ เป็นจังหวัดที่มีแนวเขตติดต่อกันระหว่างภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคกลาง มีเส้นทางการเดินทางหลากหลายเส้นทางที่สามารถเชื่อมต่อระหว่างจังหวัดต่างๆได้ โดยมีเส้นทางยาวมากจากเหนือสุดถึงใต้สุด ประมาณ 296 กิโลเมตร และอยู่ห่างจากกรุงเทพฯ ประมาณ 346 กิโลเมตร ตามเส้นทางหลวงหมายเลข 21 (Phetchabun Provincial Office, 2014) ด้วยลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวนี้จึงมักจะเป็นเส้นทางของการขนส่งยาเสพติดหรือพักยาประเภทต่างๆจากประเทศเพื่อนบ้านผ่านเข้าสู่จังหวัดในเขตภาคกลาง กรุงเทพฯ และปริมณฑล ในเส้นทางหลักสำหรับการลำเลียงยาเสพติดจากต่างจังหวัดหรือประเทศเพื่อนบ้านนั้นจะผ่านไปตามเส้นทางหลวงหมายเลข 12 พิษณุโลก-หล่มสัก ทางหลวงหมายเลข 21 สระบุรี-หล่มสัก แล้วเข้ามาพักยาในพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์เพื่อรอการลำเลียงส่งต่อไปยังพื้นที่อื่นๆ ส่วนเส้นทางรองที่มีการลำเลียงและแพร่ระบาด ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 2275 เพชรบูรณ์-ลำนารายณ์ (Toranis Bunkhaeng, Refer To In Tannachart Wantang, 2007) ในการจับกุมยาเสพติดแต่ละครั้งในจังหวัดเพชรบูรณ์จะสามารถจับกุมได้เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะยาบ้าจะสามารถจับกุมได้เป็นจำนวนมากกว่าล้านเม็ดพร้อมของกลางอื่นๆ และจะมีการต่อสู้เสมอ เช่น เหตุการณ์การยิงต่อสู้ขณะการจับกุมที่ ต.วังหิน อําเภอวังโป่ง จังหวัดเพชรบูรณ์ หรือบริเวณถนนหล่มเก่า-วังสะพุง ตำบลศิลา อําเภอลหล่มเก่า เป็นต้น และนอกจากยาเสพติดแล้วจังหวัดเพชรบูรณ์ยังเป็นเส้นทางผ่านของอาวุธสงครามต่างๆอีกมากมาย เป็นแหล่งซุ่มมือปืน ดังนั้นในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐหน่วยต่างๆจึงควรใส่เสื้อเกราะกันกระสุนไว้เพื่อจะช่วยลดอันตรายจากกระสุนปืนหรือของมีคมอื่นๆที่มาทำร้ายบริเวณลำตัว อีกทั้งยังจะเป็นขวัญกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงานด้วย แต่จากข้อมูลพบว่าเสื้อเกราะกันกระสุนคุณภาพดีที่มีน้ำหนักเบาและมีราคาสูง ประมาณ 30,000 บาทขึ้นไปนั้น ส่วนใหญ่จะมีเฉพาะเจ้าหน้าที่ระดับสัญญาบัตรเท่านั้น ส่วนเจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติการ (ชั้นประทวน) จะใช้เสื้อเกราะกันกระสุนจากการแจกของหน่วยงานต้นสังกัดหรือจัดหาซื้อมาใส่เอง เสื้อเกราะกันกระสุน

ที่มีการแจกนั้นจะมีส่วนประกอบจากโลหะทำให้น้ำหนักประมาณ 10 กิโลกรัม ขึ้นไป ด้วยเหตุจากน้ำหนักมากเกินไปจึงทำให้เจ้าหน้าที่ไม่นิยมใส่กัน ในปัจจุบันได้มีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับวัสดุเสื่อเกราะกันกระสุนที่มีประสิทธิภาพที่ดีและมีราคาถูกลงอย่างกว้างขวาง เช่น เสื่อเกราะกันกระสุนจากใยสับปะรด (Ekkarat Jaiboon, 2016) การประยุกต์ทำแผ่นเกราะกันกระสุนกันเองจากจากฟิล์มเอกซเรย์ในเสื่อเกราะพระเจ้าตาก จากใยแก้ว (อนุสิทธิบัตรไทย เลขที่ 4263, 2551) จากแผ่นเหล็กบวกกับแผ่นซับแรงต้านการหมุนของกระสุนจากเม็ดทรายอัดกับยาง (อนุสิทธิบัตรไทย เลขที่ 7274, 2555) จากเซรามิกส์ชนิดอลูมินาหุ้มอะลูมิเนียมและเส้นใยเคฟลาร์ความหนาแน่นสูงในเสื่อเกราะของเอ็มเทค แผ่นเกราะกันกระสุนจากวัสดุในงานระดับยนต์ (อนุสิทธิบัตรไทย เลขที่ 9250, 2557) เป็นต้น จากข้อมูลข้างต้นจะเห็นได้ว่าเสื่อเกราะกันกระสุนที่มีน้ำหนักที่เบาและมีราคาถูกลงจะเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจใช้เสื่อเกราะกันกระสุนของเจ้าหน้าที่

ดังนั้น ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีแนวความคิดที่จะทำการวิจัยเพื่อศึกษาถึงปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่และความพึงพอใจต่อการใช้เสื่อเกราะกันกระสุนของเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์ ตลอดจนปัญหาอุปสรรคในการนำเสื่อเกราะกันกระสุนไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ เพื่อนำผลการศึกษาไปเป็นแนวทางในการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1. เพื่อศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2.2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2.3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจต่อการใช้เสื่อเกราะกันกระสุน ของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2.4. เพื่อเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2.5. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ
- 2.6. เพื่อศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

3. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Resarch) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Resarch) โดยดำเนินการให้สอดคล้องกับปัญหาและครอบคลุมความคิดการวิจัย

1) ขอบเขตในด้านของเนื้อหา ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัย ประกอบด้วยแนวคิด ทฤษฎีและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้แก่ ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ พฤติกรรมการทำงาน และความพึงพอใจต่อการใช้สื่อเกราะกันกระสุนในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ

2) ขอบเขตด้านประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ

1.ข้าราชการตำรวจ ข้าราชการทหารชั้นประทวน สมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) และเจ้าหน้าที่รักษาป่าไม้ ที่ปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเสี่ยงในเขตพื้นที่จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 8,985 คน การกำหนดขนาดตัวอย่างคำนวณจากสูตร Toro Yamane ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 383 คน ใช้วิธีสุ่มแบบง่าย

2. ผู้ให้ข้อมูลด้านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) 27 คน

3. ผู้เชี่ยวชาญการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นบุคคลที่มีความเชี่ยวชาญหรือมีประสบการณ์ในการปฏิบัติหน้าที่ที่มีความเสี่ยงในจังหวัดเพชรบูรณ์ จัดสนทนากลุ่ม 2 ครั้งๆ ละ 30 คน รวมทั้งสิ้น 60 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยแบ่งออกเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่จากแบบสอบถามทำการวิเคราะห์ และแปรผลข้อมูลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จ โดยการบันทึกคะแนนแต่ละข้อของแต่ละคนลงในแบบลงรหัส (Coding Form) เพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ และการวิจัยครั้งนี้ได้ใช้สถิติเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

1. การวิเคราะห์ค่าความถี่ และค่าร้อยละ ด้วยวิธี Least Significant Different (LSD)

2. วิเคราะห์ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) เกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.567

4.2 พฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.773

4.3 ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อเกราะกันกระสุน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยที่ 3.709

4.4 บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อเกราะกันกระสุนแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4.5 ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.333

4.6 ปัญหาอุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ 1) ในการปฏิบัติหน้าที่ เจ้าหน้าที่ไม่ได้สวมใส่สื่อเกราะกันกระสุนทุกครั้ง 2) สื่อเกราะกันกระสุนที่ได้รับการสนับสนุน จะป้องกันได้เฉพาะอาวุธขนาดเล็ก 3) การสนับสนุนสื่อเกราะ ในการปฏิบัติหน้าที่มีไม่เพียงพอต่อความต้องการ 4) การสวมใส่สื่อเกราะกันกระสุนปฏิบัติหน้าที่ จะทำให้ลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งมีความเชื่อมั่น มีขวัญ และมีกำลังใจมากขึ้น ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสื่อเกราะกันกระสุนด้วย 5) สำหรับสื่อเกราะกันกระสุนอินทิล ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์ จากผลการทดสอบ (หนังสือรับรองจากโรงงานวัตถุระเบิดทหาร กรมการอุตสาหกรรมทหาร) และจากการสัมผัส จัดว่าอยู่ในประเภทที่มีคุณภาพ ควรผลิตจำนวนมาก เพื่อสนับสนุนการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 จากการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า การรับรู้ความเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งการรับรู้ความเสี่ยงและเชื่อว่าตนเองมีโอกาสที่จะเกิดอุบัติเหตุจากการทำงาน การรับรู้ลักษณะงานสภาพแวดล้อมที่ไม่ปลอดภัยที่อยู่รอบๆ ตัวที่อาจก่อให้เกิดอุบัติเหตุ (Napaporn Matpongthaworn, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Susanguan Suthitorn (2004: 80-81) ในประเด็นที่ว่าเจ้าหน้าที่

ตำรวจที่ประชาชนเห็นว่า เป็นอาชีพที่เสี่ยงภัยนั้น เป็นเพราะต้องปฏิบัติหน้าที่ในภาคสนาม อาจถูกต่อสู้อุปสรรคและถูกทำร้ายกลับได้ แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ภาคสนาม เช่น สายตรวจหรือหน่วยปราบปรามจับกุมเท่านั้น และใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Khachornkuan Palakun (2007) ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้ความเสี่ยงและขวัญในการทำงานกับพฤติกรรมการทำงานของตำรวจจราจร กองบังคับการตำรวจนครบาล 1 ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวมตำรวจจราจรมีการรับรู้ความเสี่ยงอยู่ในระดับปานกลาง

5.2 จากผลการวิเคราะห์พฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ พบว่า พฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ Ketsini Watchanapukka (2004) เรื่อง ความพึงพอใจในการทำงานของนายทหารประทวน : ศึกษาเฉพาะกรณีกรมพลธิการทหารบก พบว่า นายทหารประทวนในหน่วยกรมพลธิการทหารบกมีความพึงพอใจในการทำงานอยู่ในระดับมาก และ Boonchu Meesri (2004 : 141) ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดเลย พบว่า ตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดีนั้น นอกจากจะมีเครื่องมืออุปกรณ์สนับสนุนในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ แล้วยังต้องอาศัยประสบการณ์ที่ได้มาจากระยะเวลาในการปฏิบัติงานและใกล้เคียงกับงานวิจัยของ Nattaset Sariman (1999) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการอำนวยการตำรวจตระเวนชายแดน พบว่า ข้าราชการตำรวจชั้นประทวนในสังกัดกองบังคับการอำนวยการตำรวจตระเวนชายแดน มีความระดับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานอยู่ในระดับปานกลางรวมทั้งงานวิจัยของ Koson Chaipetdee (2003) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจ ในจังหวัดนนทบุรี พบว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจสายตรวจในจังหวัดนนทบุรี มีระดับความพึงพอใจในงานอยู่ในระดับปานกลาง

5.3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจต่อการใช้สื่อเกราะกันกระสุน เนื่องจากงานวิจัยกับสื่อเกราะกันกระสุนจากการสืบค้นข้อมูลปรากฏว่ามีผู้ทำวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้้น้อยมากแต่จะมีเพียงส่วนที่ใกล้เคียง จากการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจในการใช้สื่อเกราะกันกระสุนภาพรวมอยู่ในระดับมาก สอดคล้องกับงานวิจัยของ Metha Pattanawichet (2009) ที่ศึกษาเรื่อง ความคิดเห็นของ

กำลังพลกองทัพบกที่ปฏิบัติราชการ ใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่มีต่อคุณภาพในการใช้งานของ ยุทโธปกรณ์เสื้อเกราะป้องกันกระสุน พบว่า กำลังพลกองทัพบกที่ปฏิบัติราชการใน 3 จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีระดับความคิดเห็นต่อคุณภาพในการใช้งานยุทโธปกรณ์เสื้อเกราะป้องกันกระสุนอยู่ในระดับมาก และมีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Boonchu Meesri (2004 : 11) ที่ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัด ตำรวจภูธรจังหวัดเลย พบว่า ตำรวจจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดีนั้น จะต้องมีความพร้อมอุปกรณ์สนับสนุนในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ โดยความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุนเรื่อง เสื้อเกราะกันกระสุนสามารถป้องกันไม่ให้ป็นอันตรายถึงแก่ชีวิตเสื้อเกราะกันกระสุนที่ใช้ มีความคงทนต่อกระสุน ในระดับ 3 (ขนาดกระสุน 7.60 มม.ตามมาตรฐานกระทรวงกลาโหม) มีค่าเฉลี่ย 3.861 และความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุนที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ กระเป๋าสำหรับใส่วิทยุ กระเป๋าใส่ของกระสุน กระเป๋าอเนกประสงค์ ที่อยู่กับตัวเสื้อเกราะ ทำให้ท่านมีความคล่องตัวในการปฏิบัติหน้าที่สอดคล้องกับ Suphattar Mingpreecha (2007: 11) ความพึงพอใจ หมายถึง ความรู้สึกยินดี เจตคติที่ดีของบุคคล เมื่อได้รับการตอบสนองความต้องการของตน ทำให้เกิดความรู้สึกที่ดีในสิ่งนั้น

5.4 ผลการเปรียบเทียบบทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติและความพึงพอใจต่อการใช้เสื้อเกราะกันกระสุนจากการวิจัย พบว่า บทบาทหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐแตกต่างกัน ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ไม่แตกต่างกัน เป็นไปในแนวทางเดียวกับ Susanguan Suthitorn (2004:80-81) ศูนย์วิจัยและพัฒนาด้านอาชญาวิทยาภาควิชากระบวนกรยุติธรรม มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ทำการสำรวจ “ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับอาชีพที่เสี่ยงภัยที่สุดในการปฏิบัติงานแต่ละวัน” พบว่า อาชีพตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ภาคสนามได้รับการโหวตให้เป็นอาชีพที่เสี่ยงภัยที่สุด รองลงมาคือ เจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์ที่ปฏิบัติหน้าที่ผู้คุมในเรือนจำ ทั้งนี้เนื่องจากเป็นอาชีพที่มีความเสี่ยงสูง ต้องคลุกคลีและอยู่ในกระบวนกรยุติธรรม หรือวงจรของผู้กระทำผิด ส่วนในอาชีพอื่น ๆ ที่ประชาชนเห็นว่าเสี่ยงภัย ได้แก่ อาชีพพนักงานขับรถบรรทุกทหารที่ปฏิบัติหน้าที่สนาม และช่างก่อสร้างในตึกสูง นอกจากนี้ยังมีอาชีพนักบิน เจ้าหน้าที่ดับเพลิง ยามรักษาความปลอดภัย ช่างไฟฟ้า ช่างประมง และพนักงานทำความสะอาด แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ Khachornkhuang Palakun. (2011) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้ความเสี่ยงและขวัญในการทำงานกับพฤติกรรมการทำงานของตำรวจจราจร กองบังคับการตำรวจนครบาล 1 ซึ่งพบว่า ระดับการรับรู้ความเสี่ยงที่แตกต่างกัน ตำรวจจราจรมีพฤติกรรมการทำงานไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจรเป็นการที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เสี่ยงภัยต่อชีวิตและทรัพย์สิน

น้อยกว่าตำรวจ ทหาร ที่ปฏิบัติหน้าที่ภาคสนาม ดัง Susanguan Suthitorn (2004: 80-81) ที่ทำการสำรวจ “ความคิดเห็นของประชาชนเกี่ยวกับอาชีพที่เสี่ยงภัยที่สุดในการปฏิบัติงานแต่ละวัน” ในประเด็นที่ว่า อาชีพตำรวจที่ปฏิบัติหน้าที่ภาคสนามได้รับการโหวตให้เป็นอาชีพที่เสี่ยงภัยที่สุด ซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ประชาชนเห็นว่า เป็นอาชีพที่เสี่ยงภัยนั้น เป็นเพราะต้องปฏิบัติหน้าที่ในภาคสนาม อาจถูกต่อสู้ขัดขืนและถูกทำร้ายกลับได้ เช่น สายตรวจหรือหน่วยปราบปรามจับกุมเท่านั้น

5.5 ผลการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการทำงานกับปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ จากการศึกษา พบว่า ปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมในการปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งสอดคล้องกับ Khomsan Sinthawatchawong (2003) ที่ศึกษาเรื่อง การรับรู้ความเสี่ยง และพฤติกรรมด้านความปลอดภัยของผู้ควบคุมงานด้านสายอากาศในการไฟฟ้านครหลวง ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความเสี่ยงมีความสัมพันธ์ทางบวกกับพฤติกรรมความปลอดภัย แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของ Khachornkuan Palakun (2011) ที่ทำการวิจัยเรื่อง การรับรู้ความเสี่ยงและขวัญในการทำงานกับพฤติกรรมการทำงานของตำรวจจราจร กองบังคับการตำรวจนครบาล 1 ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ความเสี่ยงไม่มีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมการทำงาน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่า ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะว่าการปฏิบัติหน้าที่ของตำรวจจราจรเป็นการที่ปฏิบัติหน้าที่ที่เสี่ยงภัยต่อชีวิตและทรัพย์สินน้อยกว่าตำรวจ ทหาร ที่ปฏิบัติหน้าที่ภาคสนาม

5.6 วิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะแนวทางการสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

การปฏิบัติหน้าที่ป้องกันและปราบปรามมีความเสี่ยงอันตราย เจ้าหน้าที่ไม่ได้สวมใส่เสื้อเกราะกันกระสุนทุกครั้งขณะปฏิบัติหน้าที่เนื่องจากการสนับสนุนเสื้อเกราะจากต้นสังกัดมีไม่เพียงพอคนร้ายใช้อาวุธปืนที่ทันสมัยส่วนเสื้อเกราะจะป้องกันได้เฉพาะอาวุธปืนขนาดเล็ก หากเจ้าหน้าที่ได้รับการสนับสนุนเสื้อเกราะจะทำให้การปฏิบัติหน้าที่มีความเชื่อมั่น มีขวัญและกำลังใจ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับคุณภาพของเสื้อเกราะ เจ้าหน้าที่รัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์ขอให้สำรวจความต้องการเสื้อเกราะกันกระสุนแล้วนำเสนอเป็นนโยบายการใช้เสื้อเกราะในการปฏิบัติหน้าที่จะสามารถสร้างความเชื่อมั่นและลดการสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินได้ เจ้าหน้าที่ใส่เสื้อเกราะปฏิบัติหน้าที่ซึ่งประดิษฐ์จากแผ่นเหล็กน้ำหนักมีน้ำหนักประมาณ 6 กิโล เมื่อใช้นานก็จะชำรุดตามกาลเวลาหากได้รับการสนับสนุนเสื้อเกราะอินทิลจะช่วยให้ประหยัทรูปทรงเหมาะสมกระชับมีคุณภาพโดยหลักฐานจากการทดสอบซึ่งมีความสอดคล้องกับ กับ Boonchu Meesri (2004: 141) ศึกษาเรื่อง ที่ศึกษาเรื่อง ประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ตำรวจสังกัด

ตำราตรวจธรรมาภิบาล พบว่า ตำราจะปฏิบัติหน้าที่ให้สำเร็จตามภารกิจที่ได้รับมอบหมายเป็นอย่างดีนั้น นอกจากจะมีเครื่องมืออุปกรณ์สนับสนุนในการปฏิบัติงานอย่างเพียงพอ แล้วยังต้องอาศัยประสบการณ์ที่ได้มาจากระยะเวลาในการปฏิบัติงาน และการมีสถานภาพโสดของข้าราชการตำรวจ ซึ่งไม่มีภาระรับผิดชอบต่อครอบครัวมากย่อมสามารถปฏิบัติงานได้โดยไม่ให้พะวงหน้าพะวงหลัง ไม่มีภาวะความเครียดสามารถทุ่มเทให้กับการปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่จึงทำให้การปฏิบัติงานเกิดประสิทธิภาพและสอดคล้องกับงานของ Pairat Sroisaeng (2004) ที่ศึกษาเกี่ยวกับ ปัญหาอุปสรรคในการทำงานและแนวโน้มของการลาออกของสมาชิกกองอาสารักษาดินแดน (อส.) กรณีศึกษากองร้อยอาสารักษาดินแดนในจังหวัดระนอง พบว่า อัตราค่าตอบแทนไม่เพียงพอสำหรับการยังชีพในสถานการณ์ปัจจุบัน รวมทั้งสวัสดิการในการรักษาพยาบาลไม่ครอบคลุมถึง ครอบครัว ซึ่งค่าตอบแทนและสวัสดิการไม่เหมาะสมกับภารกิจหน้าที่ของสมาชิก อส. ปัญหาอีกอย่างที่พบคือ วัสดุอุปกรณ์ในกองร้อยต่าง ๆ ก็มีไม่เพียงพอและชำรุดเป็นส่วนมาก ส่วนแนวโน้มการลาออกของสมาชิก อส. พบว่า มีแนวโน้มที่จะลาออกคิดเป็นร้อยละ 26.00 รวมทั้งมีความสอดคล้องกับงานของ Theodsak Wannaput. (2002:) ที่ศึกษาเรื่อง ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของข้าราชการตำรวจชั้นประทวน ในสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลการศึกษา ปัญหาและแนวทางแก้ไขเกี่ยวกับการเสริมสร้างขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน พบว่า ข้าราชการตำรวจเสนอปัญหามากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในการปฏิบัติงานไม่เพียงพอ รองลงมาคือ ผู้บังคับบัญชาไม่เอาใจใส่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา ไม่ให้ความเป็นกันเอง ประการสุดท้ายคือ การพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือนไม่เป็นธรรม แนวทางแก้ไขคือ ควรให้เบิกเบี้ยเลี้ยงได้เต็มตามความเป็นจริงที่ออกปฏิบัติงาน ผู้บังคับบัญชาให้ความเป็นธรรมในการพิจารณาเลื่อนขั้นเงินเดือน เอาใจใส่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชามากขึ้น ส่งเสริมให้ครอบครัวตำรวจมีอาชีพเสริม เจ้าหน้าที่ไม่ได้สวมใส่เสื้อเกราะกันกระสุนทุกครั้งขณะปฏิบัติหน้าที่ส่วนคนร้ายจะใช้อาวุธปืนหรืออาวุธชนิดอื่นๆ ซึ่งมีขนาดดีและทันสมัยส่วนเสื้อเกราะจะป้องกันได้เฉพาะอาวุธปืนขนาดเล็กการปฏิบัติหน้าที่กำลังคนก็น้อย ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของวิจัยของ Thanoo Puangmanee (2002 : 75) ทำการศึกษาเกี่ยวกับ ความคิดเห็นต่อปัจจัยในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจงานป้องกันปราบปรามสังกัดตำรวจภูธรจังหวัดสระบุรี พบว่า ความคิดเห็นต่อปัจจัยในการปฏิบัติงานทั้งที่เป็นปัจจัยภายในหน่วยงาน ปัจจัยภายนอกหน่วยงานและปัจจัยการปฏิบัติงานโดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง หมายความว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจงานป้องกันปราบปรามมีความคิดเห็นว่าปัจจัยต่างๆ ในการปฏิบัติงานควรได้พัฒนาให้มีประสิทธิภาพหากได้รับการสนับสนุนในเรื่องปัจจัยในการ

ปฏิบัติงานต่าง ๆ ให้เพิ่มมากขึ้น พอเพียง ก็จะทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ทำงานป้องกันปราบปรามประสบความสำเร็จ เป็นที่พึงพอใจของประชาชนได้อย่างแท้จริง

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1) สถาบัน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการออกแบบสื่อเกราะให้มีขนาดตามความต้องการของเจ้าหน้าที่รัฐ

2) สถาบัน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสำรวจความต้องการสื่อเกราะป้องกันกระสุนจากเจ้าหน้าที่รัฐที่มีความเสี่ยงเช่น ข้าราชการทหารตำรวจเจ้าหน้าที่รักษาป่าไม้และสมาชิกกองอาสา รักษาดินแดนให้รัฐส่งเสริมและสนับสนุนสื่อเกราะกันกระสุนแก่เจ้าหน้าที่ผู้มีความเสี่ยงเพื่อเป็นขวัญและกำลังใจ

3) สถาบัน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรทำการวิจัยต่อยอดเสนอให้รัฐสนับสนุนการออกแบบสื่อเกราะกันกระสุนอินทิล

6.2 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

1) สถาบัน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำผลงานการวิจัยประชาสัมพันธ์ให้เจ้าหน้าที่รัฐได้รับทราบ

2) สถาบัน/หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรควรสนับสนุนงบประมาณเพื่อทำการพัฒนาสื่อเกราะที่มีประสิทธิภาพราคาถูก

6.3 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยเรื่อง “การศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการทำงานและการประเมินความพึงพอใจการนำสื่อเกราะกันกระสุนอินทิลไปใช้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐในจังหวัดเพชรบูรณ์ ผู้วิจัยขอเสนอให้ผู้สนใจนำไปศึกษาวิจัยครั้งต่อไปในประเด็นดังต่อไปนี้

1) ควรมีการวิจัยการศึกษาปัจจัยเสี่ยงในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐที่มีตัวแปรที่แตกต่างจากการวิจัยนี้

2) การวิจัยครั้งต่อไปควรทำการวิจัยในกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเช่น เฉพาะทหาร เฉพาะตำรวจ เป็นต้น

3) ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความพึงพอใจหลังจากการนำสื่อเกราะกันกระสุนอินทิลไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่รัฐ

References

- ChanidaYoddee. (2000). *Working Psychology*. Bangkok: Aimphan Press Co.,LTD.
- Tannachart Wantang. (2009). *Efficiency Improvement of Steel Plate in Bulletproof Vest by Hard Thin Coated Film*. PhetchabunRajabhat University.
- Sirasa Charatwuttiyakorn. (2007). *The Relationship between Personal Factors and Risk Perception on Work Stress: A Case Study of Technical Development Shift-Work Employee of Thai Airways International Public Company Limited*.(Thesis of Master's Degree of Arts, Program in Industrious and Organizational Psychology. King Mongkut's University of Technology North Bangkok.
- Suphattar Mingpreecha. (2007). *The Expectations and Satisfaction of the Outpatients towardsPhrae Hospital's Service Quality* (Master's of Thesis). UttaraditRajabhat University.
- Boonchu Meesri. (2004).*The Effectiveness of Performances in Prevention and Suppression of Loei Provincial Police Station's Officers*. Loei:LoeiRajabaht University.
- Ketsini Watchanapukka. (2004). *Satisfaction of Non-Commissioned Soldiers'Performance: A Case Study of the Department of the Quartermaster* (Master's of Thesis) Degree of Arts, Program in Political Science.Kasetsart University.
- Khomsan Sinthawatchawong. (2003). *Risk Perception and Safety Behavior of Supervisor in MetropolitanElectricity Authority*. Bangkok: Kasetsart University,
- Koson Chaipetdee. (2003).*The Factors Affecting Job Satisfaction of Police Officers in Nonthaburi Province* (Master's of Thesis). Kasetsart University.
- Napaporn Matpongthaworn. (2000). *Perception of Risk and Safety Behavior of Construction Workers in Bangkok* (Master's of Thesis). Kasetsart University,

- Pairat Sroisaeng. (2004). *Problems and Obstacles in Work and Trend of the Resignation of the Members of the Voluntary Guard Division: Rayong Province*. (Master's of Thesis). Burapha University,.
- Suphattar Mingpreecha. (2007). *The Expectations and Satisfaction of the Outpatients towards Phrae Hospital's Service Quality*. (Master's of Thesis).Uttaradit Rajabhat University.
- Theodsak Wannaput. (2002). *The Factors Influencing Morale in the Performance of Commissioned Police Officers in Chachoengsao Provincial Police Station*. (Master's of Thesis). Rajanagarindra Rajabhat University,
- Sorasicha Prathat. (2002). *The Factors Affecting Job Satisfaction of Police Officers in the Office of Inspector* (Master's of Thesis). Thammasart University.
- Thanoo Puangmanee. (2002). *Opinions on Factors in Work Performance of Police Officers in the Prevention and Suppression Division of Saraburi Provincial Police Station*. (Master's of Thesis). Kasetsart University.

การพัฒนาารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย
THE DEVELOPMENT OF KEEPING PATTERNS FOR CONSERVING
BUFFALOES IN THAILAND

จุฑามาศ รัตตะมาน * โฆษิต แพงสร้อย ** เทอดชัย พันธะไชย ***
Juthamars Rattamana * Khosit Phaengsoi ** Terdchai Panthahai ***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีจุดมุ่งหมาย เพื่อศึกษาความเป็นมา และสภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ศึกษา เพื่อศึกษาภูมิปัญญา และพัฒนาการของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย เพื่อศึกษาการพัฒนาารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพทางวัฒนธรรม เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และภาคสนาม โดยการสำรวจ สัมภาษณ์ สังเกต และสนทนากลุ่ม เลือกแบบเจาะจงตามเกณฑ์ทางด้านสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจ ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วยภาคเหนือ (เชียงใหม่ เชียงราย) ภาคอีสาน (สุรินทร์ บุรีรัมย์) ภาคกลาง (ชลบุรี สุพรรณบุรี) และภาคใต้ (สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช) กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 88 คน กลุ่มผู้รู้ 24 คน กลุ่มผู้ปฏิบัติ 40 คน และกลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป 24 คน ตรวจสอบข้อมูลด้วยเทคนิคการตรวจสอบสามเส้า และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ภูมิปัญญา และพัฒนาของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย สะท้อนผ่านการใช้พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงควายส่วนใหญ่จะใช้บริเวณทุ่งนาของชาวบ้าน เลี้ยงแบบล่าม และปล่อยให้ออกไปแทะเล็มหญ้าตามธรรมชาติ พันธุ์ของควาย ส่วนใหญ่เป็นควายปลัก ลักษณะของรูปร่างลำสัน การขยายพันธุ์ใช้วิธีผสมเทียม และผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ วัตถุประสงค์ และความสำคัญของการเลี้ยงควาย ส่วนใหญ่เพื่อการอนุรักษ์วิถีควายให้อยู่คู่กับสังคมไทย และเพื่อใช้ในกิจกรรมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม การสร้างคอกส่วนใหญ่จะมีลักษณะเป็นโรงเรือนโล่งไม่มีฝาผนัง ไม่มีหลังคาอาหาร ได้แก่ หญ้าสด และฟางข้าว

การพัฒนาารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายไทย สามารถกระทำได้ในหลายแนวทาง เช่น พัฒนา พื้นที่ที่ใช้เลี้ยงควาย ในฤดูทำนาต้องเตรียมอาหารแห้งโดยเฉพาะหญ้า และฟาง พันธุ์ของควาย จะต้องมีการคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ด้วยวิธีการผสมเทียม เพื่อให้ได้ควายคุณภาพดี

* Doctor of Philosophy Program in Cultural Science, Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University.

** Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University.

*** Faculty of Cultural Science, Mahasarakham University.

รูปร่างลำสัน การสร้างคอก หลังคามุงด้วยใบตองตึง หรือหญ้าคา หรือกระเบื้องเพื่อกันฝนกันแดด พัฒนาโรงเรียนให้มาตรฐานติดมุ้งลวดเพื่อป้องกันเห็บ ลูบ ยุง สัตว์มีพิษต่าง ๆ การดูแลสุขภาพ มีเจ้าหน้าที่ปศุสัตว์มาตรวจสุขภาพทุก ๆ 3 เดือน และต้องพัฒนาวิธีการคัดพันธุ์ควาย

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบการเลี้ยง การอนุรักษ์ควาย

ABSTRACT

This research aimed at investigating the backgrounds and general physical features of research village, indigenous knowledge and the development of buffalo conservation in Thailand. This is a kind of qualitative research which its data were collected from documents concerned and a field study by means of a survey, an interview, an observation, and a focus group discussion. A sample was selected by means of a purposive sampling technique according to the criterion of social, cultural, and economic categories. Research population consisted of northern people (Chiangmai, Chiangrai), northeastern people (Surin, Biri Ram), central-part people (Chonburi, Supanburi) and southern people (Surat-Thani, Nakhon Si Thammarat). A total sample of 88 people consisted of 24 key informants, 40 casual informants, and 24 general informants. A triangulation technique was used for examining data and a descriptive analysis was used for presenting research results.

The research results revealed that Indigenous Knowledge and development of buffalo conservation in Thailand reflected through the use of rice fields of people for keeping buffaloes, the buffaloes were kept by tying up with the ropes and by letting them to eat grass freely. Almost breeds of them were sturdy buffaloes that like to swallow in the mud and artificial insemination and natural breeding were used for breeding. Main purposes of buffalo keeping were conserving way of like of Thai buffaloes parallel to Thai society and used them for cultural tourism activities. Almost buffalo pens in the form of roofless and non-partitions. Their food was fresh grass and straw.

The development of keeping patterns for conserving buffaloes in Thailand could be conducted in many ways such as development the area of buffalo keeping, preparing grass and straw for them during farming period, selecting breeding stocks by artificial insemination in order to have qualitative sturdy buffaloes ; developing buildings to standard quality by fixing screens for protecting

buffaloes from horseflies, gnats, mosquitoes, and poisonous animal ; roofing the buildings with eng tree leaves, lalang grass or tiles ; taking care of buffaloes health by a three-veterinary checking ; and developing the method of breeding selection

Keywords : The Development of Keeping Patterns, Conserving Buffaloes.

1. บทนำ

ควายมีบทบาท และความสำคัญต่อวิถีชีวิตของผู้คนมากมาย เนื่องจากประเทศไทยเป็นสังคมเกษตรกรรมทำให้วิถีควายกับวิถีคนมีความผูกพันกันอย่างแนบแน่น และยาวนาน ควายถือเป็นทรัพย์สิน เป็นมูลมังหรือมรดกให้ลูกหลาน เป็นการออมทรัพย์ที่สำคัญของชาวบ้าน และเป็นสิ่งที่แสดงถึงฐานะของผู้เลี้ยงอีกด้วย นอกจากนี้ในบางหมู่บ้านของภาคอีสานยังมีการยืมควายนอน ซึ่งเป็นการรวบรวมควายที่มีอยู่ในหมู่บ้าน แล้วต้อนไปอยู่ตามไร่นาของผู้ที่ต้องการยืม เพื่อให้ควายเหล่านั้น ถ่ายมูลกลายเป็นปุ๋ยต่อไป นี่นับว่าเป็นส่วนหนึ่งในระบบการผลิตของการเกษตรควบคู่ไปกับการเพาะปลูก ซึ่งได้มีการใช้แรงงานควายในการเกษตร และชีวิตประจำวัน เช่น ใช้ไถนา ใช้ลากเกวียนเป็นยานพาหนะ ผลผลิตอื่นที่ได้จากควาย เช่น ให้น้ำนม กระจูด หนั่ง ไข่ปุ๋ยคอก และความต้องการตามความเหมาะสมของแต่ละท้องถิ่น ส่วนด้านจิตวิทยา หรือระบบจิตใจ เช่น เป็นเพื่อน เป็นสัตว์ป้องกันศัตรู เป็นสัตว์เพื่อประกอบในประเพณี พิธีกรรม ความคิด ความเชื่อ เป็นสัตว์เลี้ยงที่อยู่คู่กับสังคมไทย วิถีชีวิต ทั้งในกระบวนการผลิตของระบบเกษตรกรรม จนสามารถกล่าวได้ว่าควายเป็นเพื่อนคู่ทุกข์คู่ยากของชาวนา และวิถีคนไทยมาอย่างยาวนาน (Iam Thongdee, 2010)

แต่ปัจจุบันนี้ ประเทศไทยที่ซึ่งเคยมีควายอยู่เป็นจำนวนมาก และควายไทยเคยถูกจัดให้เป็นควายปลักที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในโลก มีขนาดเล็กลงหลังจากที่มีการตอนควายหนุ่มตัวผู้ที่มีโครงร่างใหญ่ พบว่าดื้อรั้นบังคับยาก เป็นเหตุให้ควายลดจำนวนลงอย่างรวดเร็ว จากสถิติของกลุ่มสารสนเทศ และข้อมูลสถิติ ศูนย์สารสนเทศ กรมปศุสัตว์ พบว่าในช่วงปี พ.ศ. 2536-2547 จำนวนควายลดลงอย่างต่อเนื่อง จนกระทั่งปี พ.ศ. 2548 ควายมีจำนวนเพิ่มขึ้นเป็น 1,624,919 ตัว ในปี พ.ศ. 2549 ลดลงเหลือเพียง 1,351,851ตัว และในปี พ.ศ. 2550 เพิ่มขึ้นอีกครั้งเป็น 1,577,798 ตัว ซึ่งศูนย์สารสนเทศการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตร และสหกรณ์ ได้สรุปผลการสำรวจปริมาณการผลิตควาย ปี 2549 ทั้งประเทศ เมื่อเทียบกับปี 2548 ปรากฏว่าปริมาณการผลิตลดลงร้อยละ 1.81 โดยภาคเหนือ ลดลงร้อยละ 2.75 ภาคอีสาน ลดลงร้อยละ 1.65 ภาคกลาง ลดลงร้อยละ 2.07 และภาคใต้ ลดลงร้อยละ 3.14 ทั้งนี้การผลิตควายในประเทศไทยมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการพัฒนาทางเศรษฐกิจ และสังคมที่คล้อยตามระบบโลกาภิวัตน์ ส่งผลให้ปัจจุบันจำนวนควายมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่อง (Office of Agricultural Economics, 2000) และอีกส่วนหนึ่ง เนื่องจากเกษตรกรที่ยังเลี้ยงควายอยู่ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรรายย่อย ทำให้ไม่สามารถพัฒนาการเลี้ยงในเรื่องการปรับปรุงพันธุ์ และขาดแคลนพ่อพันธุ์ที่ดี เนื่องจากควายตัวผู้ขนาดใหญ่ถูกส่งไปขายที่โรงฆ่าสัตว์ และจะเห็นได้ว่าจากอดีตถึงปัจจุบันวิถีชีวิต

ของผู้คนในชุมชน รวมถึงรูปแบบการเลี้ยงควาย และการซื้อขายได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เนื่องจากการพัฒนาประเทศทำให้การคมนาคมสะดวก มีการใช้เทคโนโลยีมาแทนการใช้แรงงาน สัตว์ การขาดแคลนพื้นที่ในการเลี้ยงควายส่งผลให้บทบาทสถานะของควายเปลี่ยนไปเป็นสินค้าทาง เศรษฐกิจมากขึ้น การศึกษาวิจัยคือองค์ความรู้เดิมที่สามารถนำกลับมาปรับใช้ในการส่งเสริมอาชีพ การเลี้ยงควายในปัจจุบันได้ เพื่อแก้ไขปัญหาแก่ชุมชนต่อไป (Center of Cultural Public Relations, 2000) ดังนั้น เพื่อเป็นการพัฒนารูปแบบการเลี้ยง การอนุรักษ์ควายที่เหมาะสมกับ สภาพสังคมวิถีชีวิตของคนภาคการเกษตรในยุคปัจจุบัน ให้ควายกลับมามีบทบาทอย่างยั่งยืน และ พัฒนาสู่วิถีการดำเนินชีวิตแบบเกษตรพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ผู้วิจัย เห็นว่าภูมิปัญญาควาย เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่น ที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาองค์ประกอบ ของการเกษตรแบบยั่งยืน นำไปสู่แนวทางในการอนุรักษ์ควายไทยได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมาของการเลี้ยงควายในประเทศไทย และสภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ ศึกษา
- 2.2 เพื่อศึกษาภูมิปัญญา แลพัฒนาการของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย
- 2.3 เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย

3. วิธีการดำเนินการวิจัย

3.1 ประชากร และกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ระดับลึกจากกลุ่มตัวอย่าง หรือผู้ให้ข้อมูล หลัก 3 กลุ่ม โดยจำแนกกลุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาวิจัยรวมทั้งสิ้น 88 คน ซึ่งแบ่งออกได้ดังต่อไปนี้

- 1) กลุ่มผู้รู้ (Key Informants) จำนวน 24 คน
- 2) กลุ่มผู้ปฏิบัติ (Casual Informants) จำนวน 40 คน
- 3) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั่วไป (General Informants) จำนวน 24 คน

3.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือในการวิจัย ดังนี้

- 1) แบบสำรวจเบื้องต้น (Basic Survey)
- 2) แบบสัมภาษณ์แบบมีการกำหนดโครงสร้าง (Structured Interview)
- 3) แบบสังเกต (Observation)
- 4) แบบสนทนากลุ่ม (Focus Group)

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร ทำการวิเคราะห์โดยวิธีการ Method of Agreement ซึ่งประกอบด้วย การตรวจสอบความถูกต้อง เชื่อถือได้ในเชิงแนวคิดทฤษฎี ซึ่งพิจารณาจากเอกสารที่เป็นเรื่องเดียวกันจากหลาย ๆ แหล่ง หากข้อมูลตรงกันก็ถือว่ายอมรับความเชื่อถือได้ และนำมาอ้างอิง

2) ข้อมูลที่ได้จากภาคสนาม ที่เก็บรวบรวมได้จากเครื่องมือทุกประเภท นำมาจำแนกข้อมูล (Theology Analysis) ออกเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นที่ศึกษา

3) วิเคราะห์ข้อมูลตามความมุ่งหมายของการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยการใช้วิธีพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Analysis) และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยวิธีทางสถิติ คือ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และเสนอในรูปแบบของตาราง รูปภาพ และแผนภูมิ

4. สรุปผลการวิจัย

4.1 ความเป็นมาของการเลี้ยงควายในประเทศไทย และสภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ศึกษา สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่เลี้ยง และอนุรักษ์ควายในภาคเหนือ ทั้งสองแห่ง ได้แก่ บ้านควายไทยแม่ริม อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ และแม่ลัว อำเภอแม่จัน จังหวัดเชียงราย มีลักษณะการเลี้ยง และอนุรักษ์ไว้ในบริเวณไร่นา ซึ่งมีลักษณะเป็นเกษตรปลอดสารพิษ หรือเกษตรอินทรีย์ เป็นการเลี้ยงโดยอาศัยภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ทั้งสองแห่งใช้หลักเศรษฐกิจพอเพียง ตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ เป็นหลักในการเลี้ยงสัตว์ และเพาะปลูก ตลอดจนการดำรงชีพในชีวิตประจำวัน สำหรับบริการด้านการดูแลสุขภาพของควายนั้น ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล ทางด้านยา และวัคซีนที่ใช้ดูแลรักษา และป้องกันโรคเกี่ยวกับปศุสัตว์

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่เลี้ยง และอนุรักษ์ควายในภาคอีสาน ซึ่งได้แก่ บ้านหินโคน อำเภอกาบเชิง จังหวัดสุรินทร์ และบ้านโคกเจริญ อำเภอพลับพลาชัย จังหวัดบุรีรัมย์ มีลักษณะการเลี้ยง และอนุรักษ์ไว้ในลักษณะการเลี้ยงปล่อยไว้ในเขตป่าชุมชน หรือไม้กึ่งในเขตป่าสงวน ซึ่งมีลักษณะเป็นป่าโคก หรือป่าบำรุงดินในไร่นา ในภาพรวมเป็นการดำเนินรอยตามหลักการพึ่งพาตนเอง และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ภูมิปัญญาในการดูแลรักษาสุขภาพของควายได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ประกอบกับการได้รับการสนับสนุนทางด้านยา เวชภัณฑ์ และวัคซีน จากหน่วยงานด้านการเกษตร จากองค์การบริหารส่วนตำบล

สภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่เลี้ยง และอนุรักษ์ควายในภาคกลาง ซึ่งได้แก่ บ้านท่าอใหญ่ อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี และหมู่บ้านอนุรักษ์ควายไทย อำเภอศรีประจันต์ จังหวัดสุพรรณบุรี ในภาพรวมเป็นการเลี้ยง และอนุรักษ์ไว้ในบริเวณที่ราบลุ่ม ดิน และน้ำอุดมสมบูรณ์ ผู้เลี้ยงและควายเปรียบเสมือนสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ทำกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการผลิตข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่จังหวัดชลบุรี จะมีการจัดประเพณี “วิ่งแข่งควาย” หรือที่รู้จักกันโดยทั่วไปว่าประเพณี

“วิ่งควาย” นอกจากนั้นแล้วยังมีการแสดงความสามารถของควายในรูปแบบต่าง ๆ เป็นต้นว่า การนอนแก้งตาย การหมอบ การเต้นตามจังหวะเพลง และอื่น ๆ จนควายเป็นจุดขายทางการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม

สำหรับสภาพทั่วไปของหมู่บ้านเลี้ยงควายในภาคใต้ ทั้งสองแห่งนั้น ซึ่งได้แก่ บ้านท่าเรือใต้ อำเภอบ้านนาเดิม จังหวัดสุราษฎร์ธานี และบ้านดอนโตนต อำเภอยะนิงใหญ่ จังหวัดนครศรีธรรมราช ในภาพรวมเป็นการเลี้ยง และอนุรักษ์ไว้ในบริเวณพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่ม สภาพเป็นดินร่วนปนทราย น้ำค่อนข้างท่วมขังตลอดปี และเป็นชุมชนชาวพุทธ ในการเลี้ยงดูแลนั้นใช้หลักการพึ่งพิงตนเองตามภูมิปัญญาที่ได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันนั้นไม่ได้พึ่งพิงเฉพาะการปศุสัตว์เท่านั้น ยังมีการยังชีพโดยอาศัยรายได้จากผลผลิตจากสวนยางพารา สวนปาล์มน้ำมัน และสวนผลไม้ อีกทางหนึ่งด้วย สำหรับการสนับสนุนทางด้านยาเวชภัณฑ์ และวัคซีนปศุสัตว์นั้น ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล

4.2 ภูมิปัญญา และพัฒนาการของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย ภูมิปัญญา และพัฒนาการของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทยในภาพรวม ของทุก ๆ ภาคจะมีจุดร่วมที่คล้ายกันในหลาย ๆ ประเด็น ดังต่อไปนี้

1) พันธุ์ของควาย ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรผู้เลี้ยงควายในทุก ๆ ภาคจะเลือกเลี้ยงสายพันธุ์ควายที่เรียกว่า “ควายปลัก” ควายปลักมีลักษณะรูปร่างลำสัน ตามลำตัวมีขนเล็กน้อย บริเวณใต้คอมีขนสีขาวเป็นรูปตัววี ผิวหนังมีสีเทาเข้มเกือบดำ ท้องใหญ่ ขาได้สัดส่วนเหมาะกับลำตัว โคนขาใหญ่ และค่อย ๆ เรียวลงมาจนถึงปลายเท้า หางยาวเลยข้อขาหลังมาเล็กน้อย เขาแบนกางปลายโค้งงอไปด้านหลัง ขอบนอนแซบคัก

2) การเพาะ และขยายพันธุ์ควาย ส่วนใหญ่ใช้ทั้งวิธีการปล่อยให้มีการผสมพันธุ์ตามธรรมชาติ และการผสมเทียม

3) วิธีการเลี้ยง ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรผู้เลี้ยง มักใช้วิธีเลี้ยงไว้ในคอกสลับกับการเลี้ยงปล่อยตามสวน ไร่ นา และป่าชุมชน หรือในป่าสงวน เพื่อเปิดโอกาสให้ควายได้ออกกำลังกาย และผ่อนคลายความเครียดที่ต้องอยู่ในบริเวณที่แคบ ๆ เช่น คอกเลี้ยงเป็นเวลานาน ๆ

4) การสร้างคอก การสร้างคอกเลี้ยงควายของเกษตรกรแต่ละภาคอาจมีความแตกต่างกันบ้าง ทางด้านขนาด โครงสร้าง และวัสดุก่อสร้าง ที่ใช้ในการทำคอก แต่จะมุ่งเน้นไปที่การกันแดดกันฝน เป็นหลัก

5) อาหาร ส่วนใหญ่แล้วเกษตรกรผู้เลี้ยงจะเลี้ยงควายด้วยอาหารจำพวกหญ้าสด หญ้าแห้ง ฟางข้าว และเกลือ เป็นหลัก อาจมีบ้างที่ใช้อาหารเสริมจำพวก ข้าวโพด และอาหารเม็ด

6) การดูแลสุขภาพ การดูแลสุขภาพโดยทั่วไปมีสองระบบ คือ ดูแล หรือบำรุงสุขภาพควายด้วยยาสมุนไพรพื้นบ้าน และได้รับการสนับสนุนยา และเวชภัณฑ์ ตลอดจนวัคซีนป้องกันโรคจากหน่วยงานด้านการปศุสัตว์จากภาครัฐ เป็นต้นว่า หน่วยงานปศุสัตว์จากองค์การบริหารส่วนตำบล หรือปศุสัตว์อำเภอ

4.3 การพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายไทยในประเทศไทย การพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายไทยในประเทศไทยโดยภาพรวมแล้ว เกษตรกรในทุก ๆ ภาคมีความตื่นตัวที่จะพัฒนารูปแบบการเลี้ยงในประเด็นที่คล้ายกัน ดังต่อไปนี้

1) การคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ มีแนวโน้มว่า เกษตรกรจะหันมาขอความร่วมมือกับหน่วยงานด้านปศุสัตว์ เพื่อพัฒนาสายพันธุ์ควายโยมมุ่งหวังไปที่ความแข็งแรงสมบูรณ์ มีความสามารถในการต้านทานโรคมมากขึ้น การผสมเทียมโดยอาศัยน้ำเชื้อจากพ่อพันธุ์ชั้นดี จึงได้รับความนิยมมากขึ้นตามลำดับ การผสมด้วยวิธีนี้จะได้ลูกควายซึ่งมีคุณสมบัติตามความต้องการทั้งของการเกษตรกรเอง และตลาดปศุสัตว์อีกด้วย

2) วิธีการเลี้ยง ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงควาย หรือปศุสัตว์อื่น ๆ เริ่มรวมกลุ่มกันเป็นเครือข่าย ในการแลกเปลี่ยนข่าวสารความรู้ ทางด้านปศุสัตว์กันมากขึ้น บางรายซึ่งมีพื้นที่เลี้ยงอยู่ใกล้กันเริ่มรวมกลุ่มกันเลี้ยงในลักษณะ “ฟาร์มกลุ่มขนาดใหญ่” มีการแบ่งปันทั้งทางด้านพื้นที่การเลี้ยง ทรัพยากรในการเลี้ยงร่วมกัน ทำให้เกิดความรักความสามัคคี และช่วยลดต้นทุนในการเลี้ยงลงได้

3) วิธีการสร้างคอก ปัจจุบันเกษตรกรผู้เลี้ยงควาย หรือปศุสัตว์อื่น ๆ เริ่มหันมาสนใจในเรื่องของสภาพแวดล้อมของคอก และบริเวณโดยรอบมากขึ้น มีการออกแบบคอกให้มีโครงสร้างที่มั่นคงแข็งแรง คุ้มแดด คุ้มฝน และยังสามารถป้องกันแมลงรบกวนสัตว์เลี้ยงของตนเองได้ด้วย มีการสร้างคอกที่กรุด้วยตาข่ายป้องกันแมลง ยุง รื่น มีระบบการระบายน้ำ และความชื้นที่ดีขึ้น มีระบบสร้างความอบอุ่นให้กับสัตว์เลี้ยงในฤดูหนาว และจัดระบบการสัญจรในคอกที่สะดวก และถูกอนามัยยิ่งขึ้น

4) อาหาร เกษตรกรบางรายได้รับการอบรมจากเจ้าหน้าที่ด้านการเกษตร และปศุสัตว์ ในการพัฒนาอาหารสัตว์ และการดูแลสุขภาพสัตว์ มีการพัฒนาด้านการแปรรูปอาหารสัตว์ในลักษณะใหม่ ๆ เช่น การทำฟางอัดแห้ง อาหารสัตว์อัดแห้งทำมาจากข้าวโพด กล้วย หรือพืชที่มีธาตุอาหารที่มีประโยชน์ต่อสัตว์ขึ้นมาใช้ด้วยตนเอง

5) การดูแลสุขภาพสัตว์ เกษตรกรส่วนใหญ่จะประสานงานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เป็นต้นว่า ปศุสัตว์อำเภอ หน่วยงานปศุสัตว์จากองค์การบริหารส่วนตำบล เพื่อขอความช่วยเหลือทางด้านยา เวชภัณฑ์ และวัคซีนสำหรับสัตว์ ประกอบกับผู้เลี้ยงส่วนใหญ่สามารถหาความรู้ด้านการดูแลสุขภาพสัตว์เลี้ยงได้ จากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต ทำให้มีความรู้ทางด้านการดูแลสุขภาพสัตว์เพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบกับผู้เลี้ยงในยุคอดีต

6) การเชื่อมโยงการเลี้ยงไปสู่การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม เกษตรกรหลายรายเริ่มพัฒนารูปแบบการเลี้ยงในลักษณะคู่ขนานกันไป ระหว่างการเลี้ยงเพื่อวัตถุประสงค์เชิงการค้า และวัตถุประสงค์เชิงการท่องเที่ยว ยกตัวอย่างเช่น เกษตรกรผู้เลี้ยงควายในจังหวัดชลบุรี ใช้เลี้ยงดูเพาะพันธุ์ขยายพันธุ์ควาย อีกทั้งฝึกฝนควายให้มีความสามารถพิเศษ ซึ่งนอกเหนือจากการไถนา หรือกิจกรรมในกระบวนการผลิตข้าว ควายบางตัวมีความสามารถในการแสดงท่าทางตามคำสั่งผู้

เลี้ยง บางตัวมีความสามารถในการวิ่งแข่ง จนเกิดเป็นประเพณีการวิ่งควาย และเป็นส่วนหนึ่งของการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของจังหวัด

5. อภิปรายผลการวิจัย

5.1 ความเป็นมาของการเลี้ยงควายในประเทศไทย และสภาพทั่วไปของหมู่บ้านที่ทำการศึกษา ในภาพรวมอาจกล่าวได้ว่าทุก ๆ หมู่บ้านที่มีการเลี้ยง และอนุรักษ์ควาย ล้วนได้รับการถ่ายทอดภูมิปัญญาทางด้านการเลี้ยงควายมาจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่น จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิต หรือวัฒนธรรมของสังคมเกษตรกรรมของชาวชนบทไทย กระบวนการเรียนรู้ดังกล่าวสอดคล้องกับ งามพิศ สัตย์สงวน (Ngampit Satsanguan, 2000) ซึ่งได้กล่าวไว้ว่า กระบวนการเรียนรู้ประเพณีทางวัฒนธรรมต่าง ๆ ของมนุษย์ที่ถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปยังอีกรุ่นหนึ่งเรียกว่า “การขัดเกลาทางสังคม” (Socialization) หรือ “การรับวัฒนธรรมเข้ามาไว้ในตัวเรา” (Enculturation) ความผูกพันระหว่างผู้เลี้ยงกับควายได้กลายเป็นเสมือนหนึ่งว่าควายเป็นสมาชิกของครอบครัวคนหนึ่ง ความผูกพัน และความสำนึกในคุณประโยชน์ของควายที่ช่วยเป็นทั้งแรงงานในการทำนา เป็นทั้งแหล่งผลิตอาหาร (นม) แหล่งผลิตปุ๋ยคอกทำให้ชาวนา หรือเกษตรกรบางพื้นที่นอกจากจะดูแลควายเป็นอย่างดีแล้ว ยังได้ประกอบพิธีรับขวัญควายคล้ายกับเป็นการขอบคุณในคุณความดีอีกด้วย สอดคล้องกับ ศศิกานต์ นาอุดม และปริพัฒน์ นิยมวงศ์ (Sasikan Naudom and Paripat Niyomwong, 2003) ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับ พิธีกรรม ความเชื่อของชาวอีสาน พบว่า พิธีรับขวัญ หรือสู่ขวัญควายมักจะกระทำในวันเสาร์ของเดือนพฤษภาคม หลังจากฤดูเตรียมดินเพาะปลูกผ่านไปแล้ว โดยจะให้หมอสู่ขวัญดูฤกษ์ยาม เพื่อทำพิธี นิยมทำพิธีตอนเช้า บริเวณใกล้ ๆ คอกควาย ในพิธีเครื่องเซ่นสังเวย ประกอบด้วยพานบายศรีสู่ขวัญ กรวยดอกไม้ ด้ายผูกเขาควาย หญ้าอ่อนหนึ่งกำมือ ไก่ต้มหนึ่งตัว เหล้าขาวหนึ่งขวด ข้าวต้มมัด ชันน้ำมนต์ และรูปเทียน พิธีกรรมความเชื่อดังกล่าวนี้อาจสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (Somsak Srisantisuk, 2011) ซึ่งได้โยงทฤษฎีนิเวศวัฒนธรรมเข้ากับปรากฏการณ์เกี่ยวกับความเชื่อ ความเชื่อ และการปฏิบัติต่าง ๆ ตามระบบวัฒนธรรม ที่ดูเหมือนไร้สาระไม่มีเหตุผล แต่อาจมีผลในการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพก็ได้ ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงระดับเทคโนโลยีที่ใช้เฉพาะสถานที่นั้นด้วย

5.2 ภูมิปัญญา และพัฒนาการของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย ภูมิปัญญา และพัฒนาการของการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย เป็นเรื่องของการสืบทอดความรู้ดั้งเดิมของบรรพบุรุษ แล้วนำไปพัฒนาเข้ากับวิทยาการ หรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เพื่อให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ภูมิปัญญาดังกล่าวมักจะเกี่ยวข้องกับการคัดเลือกสายพันธุ์ควาย การเพาะ และขยายพันธุ์ควาย วิธีการเลี้ยง การสร้างคอก การให้อาหาร และการดูแลสุขภาพควาย เพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่แข็งแรงมีความต้านทานโรคสูง มีคุณสมบัติตามที่คุณเลี้ยง และตลาดต้องการ สภาพแวดล้อม หรือระบบนิเวศน์ในการเลี้ยงจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง สอดคล้องกับ Harris (1968:120) ซึ่งมองว่า การอนุรักษ์สัตว์บางชนิด เช่น วัว

หรือกระบือ เอาไว้เป็นเหตุผลทางระบบนิเวศวิทยา และแรงงานในการผลิตด้วยข้อจำกัดทางเทคโนโลยีที่สังคมนั้น ๆ เผชิญอยู่

ในแง่ของการนำเอาภูมิปัญญาดั้งเดิมมาพัฒนาต่อยอดนั้น เกษตรกรผู้เลี้ยงจะต้องมีการเรียนรู้ และปรับปรุงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเลี้ยงควายในสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ที่มีแตกต่างกันไป หรือมีสภาพอากาศที่แปรปรวนเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ภาพต่อไปนี้เป็นเพียงตัวอย่างบางส่วนของ การเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้สามารถจัดการกับการเลี้ยงควายในสภาพแวดล้อม และสภาพอากาศแตกต่างกันออกไป

5.3 การพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย การพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อการอนุรักษ์ควายในประเทศไทย ณ ปัจจุบันถือได้ว่าเกษตรกรผู้เลี้ยงมีความตระหนัก และหาความรู้จากหลายแหล่งด้วยกัน ทั้งแหล่งที่เป็นหน่วยงานของทางราชการ และภาคเอกชน ตลอดจนกระทั่งจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต มีการพัฒนาทั้งทางด้าน การคัดเลือกพ่อพันธุ์แม่พันธุ์ การปรับเปลี่ยนวิธีการเลี้ยงไปสู่การรวมกลุ่มเสมือนฟาร์มขนาดใหญ่ที่แบ่งเป็นทรัพยากรร่วมกัน การสร้างคอก และบริเวณรอบ ๆ ให้ถูกสุขลักษณะ การผลิตอาหารในลักษณะของการอัดแท่งเพื่อให้สะดวกต่อการใช้ การดูแลสุขภาพสัตว์เลี้ยงอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการโดยมีการประสานงานกับหน่วยงานด้านปศุสัตว์ของทางราชการ มีการเชื่อมโยงการเลี้ยงควายเพื่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม สิ่งต่างเหล่านี้ล้วนเป็นเรื่องของการคิดสร้างสรรค์นวัตกรรมใหม่ ๆ ในการเลี้ยงสัตว์ ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์หลาย ๆ ด้านไปพร้อม ๆ กัน สอดคล้องกับ Barnett (1953:42) ซึ่งกล่าวถึง กระบวนการทางวัฒนธรรมที่เรียกว่า “การรับวัฒนธรรมใหม่” (Acculturation) ว่าเป็นกระบวนการของการรับเอาความคิด ทศนคติ หลักความเชื่อ การกระทำ และสิ่งของใหม่ ๆ ที่ต่างไปจากที่บุคคลได้เคยประสบพบมา มาใช้แทนระบบเดิม หรืออาจรับมาใช้ในฐานะที่เป็นสิ่งใหม่ที่ไม่เคยมีใช้อยู่เลยในสังคมของตน การสร้างองค์ความรู้ใหม่ต้องมีการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ สอดคล้องกับ Uthai Satiman (2013) และ Chatri Chumsen (2015) ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดการความรู้ควรเริ่มจากการที่สมาชิกภายในชุมชนตระหนักถึงประโยชน์ของความรู้ นั้น ๆ และรวบรวมขึ้นอย่างเป็นระบบเพื่อนำมาประยุกต์ใช้ได้ ในทางปฏิบัติ

6. ข้อเสนอแนะ

6.1 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ จากการวิจัยครั้งนี้

1) ผู้วิจัยพบว่า ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มีจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สายพันธุ์ควายไทยอยู่ค่อนข้างสูง พวกเขามีความภาคภูมิใจที่ได้สืบทอดภูมิปัญญาการเลี้ยงควายซึ่งบรรพบุรุษถ่ายทอดให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ และเอกชนจึงควรมีบทบาทในการสนับสนุนแนวคิดดังกล่าว ซึ่งอาจจะทำในรูปแบบของงบประมาณช่วยเหลือ หรือบริการข่าวสารความรู้ใหม่ ๆ ทางด้านปศุสัตว์ เป็นต้น

2) ผู้วิจัยพบว่า ผู้เลี้ยงส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนารูปแบบการเลี้ยงเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่แข็งแรง มีภูมิต้านทานโรคสูง มีคุณสมบัติเป็นที่ต้องการของตลาด ดังนั้น

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนทางด้านของน้ำเชื้อสายพันธุ์ที่มีคุณสมบัติดังกล่าว มีการให้ความรู้ด้านการผสมเทียมเพื่อให้ได้สายพันธุ์ที่ดี

6.2 ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงควายในฐานะที่เป็นแรงงานและผู้ช่วยที่ทรงคุณค่าในระบบเกษตรอินทรีย์

2) ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับภูมิปัญญาการเลี้ยงควายในระบบอินทรีย์อย่างแท้จริงซึ่งยังคงเหลืออยู่ในภาคต่าง ๆ ของประเทศ

References

- Barnett, Edward G. (1953). *Innovation : The Basic of Cultural Change*. New York : Mc.Graw Hill Book Co.Inc.
- Center of Cultural Public Relations. (2543). *Preserving and Developing Buffaloes for Fighting Against Economic Crisis*. Siamrat. May 27, 2000. p. 19.
- Chatri Chumsen. (2558). Sufficiency Economic Study in Vinayapitaka of Theravada Buddhism. *Journal of Graduate Studies Review* 11(1), 78.
- Harris, Mavin. (1968) *The Rise of Cultural Theory*. New York : Crowell.
- Iam Thongdee. (2538). *Rice : Culture and the Change*. Bangkok : Pikanet Printing Center.
- Ngampit Satsanguan. (2543). *Principles of Cultural Anthropology*. 4th ed. Bangkok : Rama Printing.
- Sasikan Naudom and Paripat Niyomwong. (2546). *Rituals and Beliefs of Isan People*. Khon Kaen : Hall of Arts and Culture, Khon Kaen University.
- Somsak Srisantisuk. (2544). *A Study of Society and Culture : Concepts, Methodologies, and Theories*. Khon Kaen : Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University.
- Uthai Satiman. (2556). Development of the Knowledge Management Model for Meditation Centers in Thailand. *Journal of Graduate Studies Review*, 9(2), 5.

นโยบายศาสตร์ : ข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดและศักยภาพในอนาคต
POLICY SCIENCES : CRITICAL OBSERVATIONS ON LIMITATIONS AND
FUTURE POTENTIAL

กฤษ เพิ่มทันจิตต์* ภักดี โพธิ์สิงห์**
Grit Permtanjit, Phakdee Posing

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความหมาย จุดมุ่งหมายพื้นฐาน ความเป็นมา และคำอธิบายลักษณะพิเศษของนโยบายศาสตร์โดยสรุป 2) วิเคราะห์รากเหง้าและวิวัฒนาการของนโยบายศาสตร์ในเชิงสำนักความคิด อุดมการณ์ทางการเมือง และหลักการความสมเหตุสมผล และ 3) นำเสนอข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดในอดีตและปัจจุบันและศักยภาพในอนาคต โดยอาศัยวิธีการนำเสนอแบบพรรณนา และการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ภายใต้ตรรกะวิชาวิธี การศึกษา พบว่านโยบายศาสตร์บูรณาการความรู้และการปฏิบัติแบบสหวิทยาการ เพื่อศึกษาปัญหาที่ซับซ้อนและอาศัยกระบวนการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผลในการกำหนดนโยบาย โดยมุ่งบรรลุจุดมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อขับเคลื่อนศักดิ์ศรีของมนุษย์ของประชาชนทั้งหมด

การศึกษาถึงรากเหง้าและวิวัฒนาการในเชิงสำนักความคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง พบว่านโยบายศาสตร์ถูกจำกัดขอบเขตที่จะบรรลุจุดมุ่งหมายพื้นฐานดังกล่าว ด้วยหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด ที่เอื้อประโยชน์ต่อคนกลุ่มน้อยผู้เป็นเจ้าของปัจจัยการผลิตและทุนก่อนเป็นประการสำคัญ นอกเหนือจากนี้ การศึกษาคั้งนี้ได้พบข้อจำกัดที่เป็นลักษณะพิเศษของนโยบายศาสตร์ในอดีตและปัจจุบันในประเด็นของ สหวิทยาการ การตัดสินใจแบบสมเหตุสมผล อุดมการณ์ทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม และหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด การอุปถัมภ์ขึ้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ในปัจจุบัน น่าจะสามารถจัดข้อจำกัดที่เป็นลักษณะพิเศษในประเด็น สหวิทยาการและการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผลได้ในอนาคต แต่ปัญหาในอดีตที่ดำเนินมาถึงปัจจุบัน และจะดำเนินต่อเนื่องไปในอนาคต คือ นโยบายศาสตร์จะสามารถแก้ไขปัญหาของภาวะทางสองแพร่ง หรือปัญหาเลื้อยอย่างเสียอย่าง ระหว่าง หลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาดกับความสมเหตุสมผลทางสังคมได้อย่างไร เพื่อให้บรรลุถึงความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมให้มากขึ้นกว่าเดิม

คำสำคัญ : สหวิทยาการ , การตัดสินใจสมเหตุสมผล , ศักดิ์ศรีของมนุษย์ , อุดมการณ์ทางการเมือง , ความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด, ความสมเหตุสมผลทางสังคม

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Associate Professor of Public Administration Mahasarakham Rajabhat University

ABSTRACT

This article seeks to meet the following 3 objectives : 1) to study the meaning , basic goal, background , and main features of policy sciences, 2) to analyse the roots and evolution of policy sciences in terms of schools of thought, political ideology and principles of rationality, and 3) to present critical observations on past and nowadays limitations and future potential. It is based on a descriptive approach and critical analysis under dialectic logic. The study discovered the following findings. Policy sciences had integrated interdisciplinary knowledge and practice to study complex problems and apply rational decision making process in policy making in order to advance human dignity for all as their fundamental goal

The study of the roots and evolution in terms of schools of thought and political ideology found that policy sciences were limited to the attainment of their fundamental goal due to the fact that mechanism of market rationality avails benefits to the minority rich people partially and firstly. Furthermore, interdisciplinary and rational decision-making approaches have been limitations in the real world situation. Hopefully, the occurrence of the Fourth Industrial Revolution should be able to eliminate such constraints and make the policy sciences full of potential in the future. Even so, policy sciences remains to be challenged by the problems of economic and social disparities which still have been in existence from the past, at present, and to the future continuously. Under such a circumstance, how will policy sciences be able to solve the dilemma of tradeoff between market and social rationalities in order to achieve more economic and social equalities ?

keywords : Interdisciplinary , Rational Decision Making Human Dignity ,
Political Ideology, Market Rationality , Social Rationality

1. บทนำ

นโยบายศาสตร์เป็นวิชาที่เปิดสอนในระดับดุขุภีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มาเป็นเวลาเกือบ 1 ทศวรรษแล้ว ผู้เขียนได้รับเชิญไปบรรยายตั้งแต่สมัยที่ยังเป็นพุทธศาสตร์ดุขุภีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่นที่ 1 ถึงรุ่นที่ 3 และได้บรรยายวิชานี้แก่นิสิตปริญญาดุขุภีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ รุ่นที่ 4 ณ สถาบันการศึกษานี้ในห้วงเวลาคาบเกี่ยวกันของปี พ.ศ. 2560 และ 2561 อีกทั้งยังได้เขียนหนังสือ ชื่อ “นโยบายศาสตร์ การบริหารในภูมิทัศน์การแข่งขันใหม่ กระบวนทัศน์และหลักการบริหารวิถีพุทธ” หนังสือนี้ได้รับการสนับสนุนจากคณะกรรมการบริหารเงินทุนคณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ และได้รับการประเมินโดย Peer Review แล้วเมื่อปลายปี พ.ศ. 2558 ตลอดระยะเวลาที่ต้องดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับวิชานี้ ผู้เขียนเกิดความรู้สึกรสแทนที่ระคนภาวะงงันทางความคิดเกี่ยวกับวิสัยทัศน์ของ แฮโรลด์ ดี. แลสเวลล์ (Harold D. Lasswell) ที่ว่าด้วย “นโยบายศาสตร์ (Policy Sciences)” ซึ่ง แลสเวลล์ เป็นผู้ประดิษฐ์ขึ้นมาพร้อมกับการจัดตั้งมูลนิธิศูนย์นโยบายศาสตร์ และห้องสมุด ปี ค.ศ. 1970 เริ่มตีพิมพ์วารสารนโยบายศาสตร์ และก่อตั้งสมาคมนโยบายศาสตร์ (The Society of the Policy Sciences) ปี ค.ศ. 1995 ผลงานเหล่านี้เป็นการแสดงออกเชิงสถาบันของขบวนการนโยบายศาสตร์ ซึ่งมีจุดมุ่งหมายพื้นฐาน คือ การบูรณาการความรู้และการปฏิบัติเพื่อดูแล ส่งเสริม และขับเคลื่อนศักดิ์ศรีของมนุษย์ของประชาชนทั้งมวล

นับตั้งแต่ ค.ศ. 1971 จนถึงปัจจุบัน ความหมายและจุดมุ่งหมายพื้นฐานของนโยบายศาสตร์ ได้รับการสืบสานและขยายขอบเขตเชิงสถาบัน ที่ครอบคลุมพื้นที่ทั่วโลก (Amanda Lynch, 2016, www.policysciences.org.) ในเว็บไซต์ของ policysciences.org ได้นำเสนอเชิงสถาบันประจำปี ค.ศ. 2015 ที่มีระเบียบวาระในห้วงเวลา 11 – 13 พฤศจิกายน ค.ศ. 2015 เกี่ยวกับการจัดสัมมนาโดยธนาคารโลก ภายใต้หัวข้อ “การพัฒนาแบบบูรณาการเพื่อศักดิ์ศรีของมนุษย์ (Integrative Development for Human Dignity)” ซึ่งเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งที่ธนาคารโลกในฐานะที่เป็นสถาบันการเงินพหุภาคีระดับโลก ได้เป็นเจ้าภาพในการจัดสัมมนา ที่น่าจะมีผลกระทบต่อประเทศต่างๆ ที่ขอกู้เงิน เพื่อดำเนินการสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคม

จึงเป็นหลักการและเหตุผลที่ผู้เขียนต้องการนำเสนอต่อประชาคมวิชาการให้รับรู้ข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดในอดีตและปัจจุบันและศักยภาพในอนาคตของนโยบายศาสตร์ ทั้งนี้โดยอาศัยวิธีการนำเสนอแบบพรรณนาและการวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ภายใต้ตรรกะวิชาวิธี

2. วัตถุประสงค์

2.1 เพื่อนำเสนอ ความหมาย จุดมุ่งหมายพื้นฐาน ความเป็นมา และคำอธิบายลักษณะพิเศษของนโยบายศาสตร์โดยสรุป

2.2 เพื่อวิเคราะห์รากเหง้า และวิวัฒนาการของนโยบายศาสตร์ในเชิงสำนักความคิด และในประเด็นอุดมการณ์ทางการเมือง และหลักการความสมเหตุสมผล

2.3 เพื่อนำเสนอข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดในอดีตและปัจจุบันและศักยภาพในอนาคตของนโยบายศาสตร์

3. ความเป็นมา ความหมาย สาระสำคัญ และการอธิบายลักษณะพิเศษของนโยบายศาสตร์โดยสรุป

ในการนำเสนอสาระสำคัญของนโยบายศาสตร์ในห้วงเวลาระหว่าง ค.ศ. 1956–1976 อารี วาย.เลวิน (Arie Y. Lewin) และ เมลวิน เอฟ. ซากุน (Melvin F. Shakun) (197) ได้กล่าวถึงสองทศวรรษ ดังกล่าว เป็นห้วงเวลาที่ได้เป็นสักขีพยานของการเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของปริมาณและความซับซ้อนของประเด็นนโยบายต่างๆ ที่เผชิญหน้าผู้กำหนดนโยบายในทุกๆ สาขาของรัฐบาลและองค์การธุรกิจ ในขณะที่ปัญหาต่างๆ มีขอบเขตและความซับซ้อนเพิ่มมากขึ้น ผู้กำหนดนโยบายเหล่านี้มักเรียกใช้บริการของบรรดาผู้เชี่ยวชาญในศาสตร์ต่าง ๆ ทั้งสังคมศาสตร์ และศาสตร์แห่งการตัดสินใจ (Decision Sciences) เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อเสนอแนะเชิงวิทยาศาสตร์ในการวิเคราะห์นโยบาย (policy analysis) และกำหนดนโยบาย (policy formulation)

แฮรอลด์ ดี. แลสส์เวลล์ (Harold D. Lasswell) เป็นนักวิชาการคนแรกได้สังเกตพบประเด็นดังกล่าวว่า การวิเคราะห์และการแก้ไขประเด็นนโยบายต่าง ๆ ดังกล่าว จะต้องอาศัยสาขาวิชาการเชิงวิทยาศาสตร์แบบใหม่ ที่เขาเรียกว่า “นโยบายศาสตร์” (www.policysciences.org) ซึ่งเป็นประดิษฐ์กรรมของเขาโดยความร่วมมือของเพื่อนร่วมงานทั้งหลายโดยเฉพาะ ไมร์ส เอส. แมคดูกอล (Myres S. McDougal)

ในปี ค.ศ. 1971 แลสส์เวลล์ ได้จัดพิมพ์หนังสือ ชื่อ “A Pre-View of Policy Sciences” (policysciences.org) เนื้อหาสาระถูกแบ่งเป็น 4 ส่วน โดยบทที่ 1 นำเสนอวิวัฒนาการของนโยบายศาสตร์ บทที่ 2 ว่าด้วยบริบทของการวางแผนภาพของกระบวนการทางสังคมและการตัดสินใจต่าง ๆ บทที่ 3 กล่าวถึงภารกิจทางปัญญาซึ่งมุ่งไปสู่การแก้ไขปัญหา และบทที่ 4 ว่าด้วยความหลากหลายในการสังเคราะห์ระเบียบวิธีต่าง ๆ โดยได้เสนอคำนิยามปฏิบัติการของนโยบายศาสตร์ในฐานะเป็นกรอบความคิดที่เกี่ยวข้องกับความรู้อิงกระบวนการตัดสินใจต่าง ๆ (decision processes) ภายในบริบทของระเบียบสาธารณะและพลเมือง (public and civic order) ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการตัดสินใจแสดงนัยของการศึกษาเชิงระบบและเชิงประจักษ์ เพื่อให้การกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติบรรลุประสิทธิผล แลสส์เวลล์ได้ให้คำอธิบายความรู้ของกระบวนการตัดสินใจว่า ความรู้ที่ได้รับต้องอาศัยระเบียบวิธีการสังเกตการณ์ (Observation) อย่างระมัดระวัง เพราะนี่คือความแตกต่างกันขั้นพื้นฐานของความรู้ทางวิทยาศาสตร์กับความรู้ที่ไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า แลสส์เวลล์ต้องการให้เกิดความพร้อมสมบูรณ์ทางวิทยาศาสตร์ในนโยบายสาธารณะ (scientific integrity in public policy) นั้นเอง

อแมนดา ลินช์ (Amanda Linch) แห่งศูนย์นโยบายศาสตร์ (Policy Sciences Center) ได้นำเสนอความหมายสำคัญ 3 ประการ คือ (Policysciences.org)

หนึ่ง นโยบายศาสตร์ คือ แนวทางสำหรับการทำความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ในโลกแห่งความเป็นจริง และการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ในทุก ๆ ระดับตั้งแต่ท้องถิ่นจนถึงระดับโลก และประเด็นต่าง ๆ อย่างกว้างขวางขององค์กรบริหารและพัฒนา นโยบายศาสตร์มุ่งไปสู่การจัดการชุดของกระบวนการวิธีการต่าง ๆ เชิงบูรณาการ (integrated) และอย่างกว้างขวางครอบคลุม (comprehensive) เพื่อจัดการปัญหาเหล่านี้ในหนทางที่ช่วยให้เกิดความมั่นใจในผลประโยชน์สาธารณะ ทั้งนี้มีวัตถุประสงค์หลัก เพื่อช่วยสังคมได้มาซึ่งการตัดสินใจหรือเลือกทางเลือกที่ดีกว่า

สอง นโยบายศาสตร์ประมวลความรู้จากสาขาวิชาการทุกสาขาในลักษณะ สหวิทยาการ (interdisciplinary) และเอื้อประโยชน์ต่อความรู้ทุกสาขาวิชาการ จุดเน้นของการทำความเข้าใจปัญหาต่าง ๆ ในบริบทใดก็ตาม เพื่อพัฒนาและเสนอข้อเสนอแนะทางเลือกต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นจริง และเป็นที่ยอมรับปรารถนา จึงต้องนำเอาเนื้อหาสาระและกระบวนการต่าง ๆ จากสาขาวิชาการต่าง ๆ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อส่งเสริมความพยายามในการบรรลุผลลัพธ์ที่ยั่งยืน โดยมิได้ให้สิทธิพิเศษกับสาขาวิชาการใดสาขาหนึ่งเป็นแกนกลาง

สาม นโยบายศาสตร์มีจุดมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อบูรณาการความรู้และการปฏิบัติ (จากข้อหนึ่งและสองข้างต้น) โดยมุ่งไปสู่การดูแล ส่งเสริม และขับเคลื่อนศักดิ์ศรีของมนุษย์ของประชาชนทั้งหมด

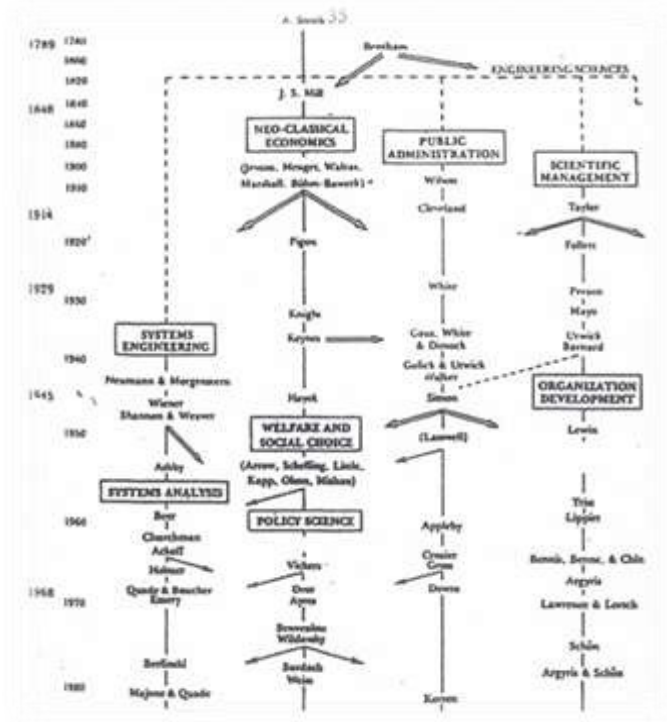
4. รากเหง้าและวิวัฒนาการของนโยบายศาสตร์

อารี วาย. เลวิน และ เมลวิน เอฟ. ซาคูน (Arie y. Lewin and Melvin F. Shakun, 1976 : 4) ได้ชี้ให้เห็นถึงสาขาวิชาการที่เป็นพื้นฐานของนโยบายศาสตร์ คือ ศาสตร์แห่งการจัดการ (Management Sciences) ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Operation Research) การวิเคราะห์ประสิทธิผลของต้นทุน (Cost Effectiveness Analysis) การวิเคราะห์ระบบ (System Analysis) เศรษฐศาสตร์ เป็นอาทิ ส่วนด้านพฤติกรรมศาสตร์นั้นประกอบด้วย รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา จิตวิทยาสังคม ทฤษฎีองค์การ ทฤษฎีพฤติกรรมในหน่วยผลิต จิตวิทยาของการตัดสินใจ

เมื่อได้ทราบถึงสาขาวิชาการที่ประกอบกันเป็นองค์ความรู้พื้นฐานของนโยบายศาสตร์ จึงสามารถสืบสาวรากเหง้าของนโยบายศาสตร์ในเชิงวิวัฒนาการ ได้จากผลงานของ จอห์น ฟรีดแมนน์ (John Friedmann, 1987 : 49-55) ชื่อ Planning in the Public Domain : From Knowledge to Action, 1780-1980 ในบทที่ว่าด้วยภาพโดยสรุปของสองศตวรรษ (ค.ศ.1780-1980) ของทฤษฎีการวางแผน ทฤษฎีการวางแผนตามนัยของ ฟรีดแมนน์ มีความหมายถึงวิธีการและระดับของการใช้อำนาจรัฐเพื่อควบคุมระบบสังคม ระดับของการใช้อำนาจรัฐดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับระดับอุดมการณ์ทางการเมือง และที่สำคัญคือ ยึดถือหลักการความสมเหตุสมผลประเภทไหนระหว่าง ความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด (market rationality) กับความสมเหตุสมผลทางสังคม (social rationality) ส่วนระดับอุดมการณ์ทางการเมืองประกอบด้วย อนุรักษนิยม ปฏิรูป และก้าวหน้า

จอห์น ฟรีแมนน์ (John Friedman, *ibid.*) ได้ประมวลวรรณกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีการวางแผน และได้จัดให้นักทฤษฎีที่ยึดถือหลักการความสมเหตุและอุดมการณ์ทางการเมืองแนวทางเดียวกัน รวมอยู่ด้วยกันในสำนักความคิดเดียวกัน ซึ่ง ฟรีแมนน์จัดแบ่งได้เป็น 10 สำนักคือ 1) การวิเคราะห์ระบบ (Systems Analysis) 2) เศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก (Neo-Classic Economics) ซึ่งได้วิวัฒนาการมาเป็นนโยบายศาสตร์ (Policy Sciences) 3) รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) 4) การพัฒนาองค์กร (Organization Developmont) 5) สังคมวิทยา (Sociology) 6) เศรษฐศาสตร์สถาบัน (Institutional Economics) 7) สัมฤทธิ์ผลนิยม (Pragmatism) 8) วัตถุนิยมประวัติศาสตร์ (Historical Materialism) 9) สังคมวิทยาเชิงวิจารณ์ (Critical Sociology) และ 10) สังคมยูโทเปีย (Uthopia)

คำถามที่น่าสนใจ คือ นโยบายศาสตร์มีรากเหง้ามาจากสำนักความคิดอะไร แฝงอุดมการณ์ทางการเมืองอะไร และยึดหลักการความสมเหตุสมผลประการใด โดยอาศัยแผนภาพวิวัฒนาการของสำนักความคิด 4 สำนักแรก เป็นที่ประจักษ์ว่า หลังจากที่ แลสเซเวลล์ ผู้ที่ถูกจัดอยู่ในสำนักความคิดรัฐประศาสนศาสตร์ ได้ร่วมมือกับเพื่อนนักวิชาการประดิษฐ์นโยบายศาสตร์ขึ้นมา ในปี ค.ศ. 1950 ได้เป็นที่ยอมรับโดยสำนักเศรษฐศาสตร์ในสำนักเศรษฐศาสตร์นีโอคลาสสิก เมื่อประมาณ ปี ค.ศ.1960 ส่วนสำนักความคิดวิเคราะห์ระบบมีอิทธิพลต่อวิธีการบรรจุอุดมหมายของนโยบายศาสตร์ โดยการประยุกต์ใช้แนวทางที่สมเหตุสมผลต่อปัญหาที่ซับซ้อน อย่างไรก็ตาม ฟรีแมนน์ได้ระบุว่า สำนักความคิดทั้งสามดังกล่าว แฝงอุดมการณ์ทางการเมืองแบบอนุรักษนิยม และหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด กล่าวคือ นักคิดและนักวิชาการอนุรักษนิยมสืบสานและสร้างความรู้ในสายของตน เพื่อมุ่งไปสู่การอ้างไว้ ซึ่งสถานภาพของระบบเศรษฐกิจทุนนิยมให้มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง ภายใต้ระบอบประชาธิปไตย และอาศัยหลักการสมเหตุสมผลของกลไกตลาดเป็นมรรควิธี (Means) ซึ่งมีใจความสำคัญของความเชื่อ คือ การดำเนินการใดๆ ในการแสวงหาผลประโยชน์ส่วนตนที่ไม่มีขีดจำกัดในการครอบครองทรัพย์สิน หรือในการสะสมทุนมีแนวโน้มที่จะเอื้อประโยชน์ต่อส่วนร่วม รัฐพึงแทรกแซงกลไกตลาดให้น้อยที่สุด

แผนภาพวิวัฒนาการของสำนักความคิด
แหล่งที่มา: (John Friedmann, 1978: 56)

5. ข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ถึงข้อจำกัดของนโยบายศาสตร์

ผู้เขียนขอประมวลความหมายและจุดมุ่งหมายพื้นฐานของนโยบายศาสตร์ เพื่อตั้งข้อสังเกตเชิงวิพากษ์ ดังนี้ นโยบายศาสตร์ คือ กรอบแนวคิดหรือแนวทางสำหรับการทำความเข้าใจปัญหาในโลกแห่งความเป็นจริงที่ซับซ้อนอย่างบูรณาการ และกว้างขวาง และแสวงหาทางเลือกนโยบายสำหรับการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ในทุกๆระดับขององค์ภาครัฐแบบสหวิทยาการ โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการตัดสินใจอย่างสมเหตุสมผล (rational decision-making) ภายในบริบทของระเบียบสาธารณะและพลเมือง เพื่อให้การกำหนดนโยบาย และการนำนโยบายไปปฏิบัติสามารถบรรลุจุดมุ่งหมายพื้นฐาน เพื่อการดูแล ส่งเสริม และขับเคลื่อนศักดิ์ศรีของมนุษย์ของประชาชนทั้งหมดอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ข้อสังเกตเชิงวิจารณ์มุ่งไปสู่ประเด็น 4 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง นโยบายศาสตร์ประมวลความรู้จากสาขาวิชาการทุกสาขาในลักษณะสหวิทยาการ โดยมีให้สาขาวิชาใดวิชาหนึ่งเป็นแกนสำหรับบูรณาการ ไม่น่าจะเป็นได้ในโลกแห่งความเป็นจริงในยุคสมัยที่ แอรอลด์ ดี. แลสส์เวลล์ ดำรงชีพอยู่ ดังความที่ เยเฮสกาล ดรอร์ (Yehesgal Dror ,1971) ได้ระบุปัญหาต่างๆ และข้อจำกัดที่เกิดขึ้นในนโยบายศาสตร์ คือ 1) ขาดลักษณะของสหวิทยาการที่มีการกำหนดแนวทางปฏิบัติการที่สมบูรณ์ 2) ปัญหาหลักๆ ในการวิเคราะห์

นโยบายและการกำหนดนโยบายเกิดขึ้นจากผลลัพธ์ของความไม่สามารถทำให้เข้าใจอย่างแจ่มแจ้งของสาขาวิชานี้ ดังนั้นนักวิชาการซึ่งได้รับการอบรมสาขาวิชาการใด มีแนวโน้มที่จะระบุปัญหาภายในกรอบของสาขาวิชาการนั้นๆ แม้แต่ในปัจจุบัน ความพยายามในการทำงานภายใต้ทีมงานสหวิทยาการ (inter-disciplinary) พบว่า การทำงานแบบทีมสหวิทยาการ นอกจากเป็นการลงทุนที่มหาศาลแล้ว สิ่งที่เป็นปัจจัยยับยั้งไม่ให้ประสบความสำเร็จ คือ 1) องค์ประกอบของมนุษย์ (the human element) ที่มีอัตตาวิสัยหรือความเป็นตัวตนของตน 2) ธรรมชาติของสาขาวิชาการ (the nature of discipline) และ 3) ธรรมชาติของสถาบันต่างๆ (the nature of institutions) แต่กระนั้น ในปัจจุบันมีสถาบันการศึกษาเปิดหลักสูตรสหวิทยาการ (interdisciplinary studies) ทั้งในระดับปริญญาตรี และโทมากมายหลายแห่ง อาทิ มหาวิทยาลัยแห่งรัฐเท็กซัส มหาวิทยาลัยลิเบอร์ตี วิทยาลัยวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์เซิงบูรณาการ

ประการที่สอง นโยบายศาสตร์เสนอวิธีการบรรลุจุดมุ่งหมายโดยการประยุกต์ใช้กระบวนการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผล เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายที่เหมาะสมที่สุด (optimal) วิธีการนี้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในอดีตโดยเฉพาะ เฮอร์เบิร์ต เอ.ไซมอน (Herbert A. Simon, 1957) ผู้ซึ่งได้เสนอการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผลที่มีขอบเขต (bounded rationality) ความว่า ในขณะที่บุคคลต่างๆดำเนินการตัดสินใจ ความสมเหตุสมผลถูกจำกัดโดยการครอบงำของปัญหาการตัดสินใจ ข้อจำกัดต่างๆ ของกระบวนการคิด (cognitive) และเวลาที่มีอยู่ เพราะฉะนั้นผู้ตัดสินใจมีแนวโน้มที่จะเลือกทางเลือกที่น่าพอใจ มากกว่าทางเลือกที่สมเหตุสมผล นอกเหนือจากนี้ ตัวแบบในการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผลต้องอาศัยชุดของสมมติฐานเพื่อให้เป็นไปได้ อาทิ 1) ต้องประยุกต์ใช้ในระบบที่เสถียร 2) ผู้ตัดสินใจต้องมีเอกภาพ 3) ปัญหานโยบายต้องชัดเจน และ 4) ไม่มีข้อจำกัดเรื่องเวลาและค่าใช้จ่าย

ประการที่สาม นโยบายศาสตร์มิได้เสนอนิยามปฏิบัติการของศักดิ์ศรีของมนุษย์ ซึ่งก่อให้เกิดภาวะงงงันเชิงวิชาการว่า จะมุ่งให้ไปสู่ความเข้าใจปัญหา นโยบายประการใด ซึ่งจะเชื่อมโยงกับประเด็นเชิงวิพากษ์ ถัดไป

ประการที่สี่ นโยบายศาสตร์ดำรงอยู่ในสำนักความคิดที่มีอุดมการณ์อนุรักษ์นิยม และหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาดนั้น เป็นเรื่องที่น่ากังวลที่สุด เป็นที่ประจักษ์ว่า องค์ความรู้ของสำนักความคิดที่หนึ่ง คือ การวิเคราะห์ระบบได้ก่อให้เกิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สามและครั้งที่สี่ เกิดความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างไม่เคยเป็นมาก่อนในประวัติศาสตร์ของมนุษยชาติ แต่สิ่งที่ติดตามมากับความก้าวหน้านี้ คือ การกระจุกตัวของความมั่งคั่งอยู่ที่อภิมหาเศรษฐีเพียงไม่กี่คน ในห้วงเวลาของความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล ระบบทุนนิยมโลกได้สร้างความมั่งคั่งให้แก่อภิมหาเศรษฐีในประเทศต่างๆ จำนวน 300 กว่าคน ความมั่งคั่งที่เพิ่มขึ้น หรือ การกระจุกตัวของความมั่งคั่งของอภิมหาเศรษฐีเหล่านี้ ทำให้คนทั้งโลกจนลงและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมได้ทวีความรุนแรงขึ้นมากเป็นทวีคูณ (Grit Permtanjit, 2012) ในปี พ.ศ. 2560 .”มหาเศรษฐีเพียง 8 คนของโลก มีความมั่งคั่งเท่ากับคนจนครึ่งหนึ่งของโลก 3,600 ล้านคน” Nuchchaphatr Amornkul, (2017) พัฒนาการเชิงวิพากษ์วิธีดังกล่าวแสดงว่า องค์ความรู้นโยบาย

ศาสตร์ไม่สามารถกำกับหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาดได้เลยแม้แต่น้อย เพราะหลักการนี้ ก่อให้เกิดกลไกการดึงดูความมั่งคั่งที่เกิดขึ้นไปสู่คนกลุ่มน้อยนี้คือข้อจำกัดอันสำคัญของนโยบายศาสตร์

6. บทสรุป : ศักยภาพในอนาคตของนโยบายศาสตร์

ข้อจำกัด 2 ประการที่ได้กล่าวไว้ในส่วนที่ 5 คือ ความเป็นสหวิทยาการ และการตัดสินใจแบบสมเหตุสมผลอันเป็นลักษณะพิเศษของนโยบายศาสตร์ น่าจะได้รับการกำจัดออกไปโดยอาศัยความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ซึ่ง Klaus Schwab (2017) ได้อธิบายความก้าวหน้าต่างๆ ในเทคโนโลยี ที่มีศักยภาพมหาศาลในการเชื่อมโยงผู้คนจำนวนหลายพันล้านคนด้วยเครือข่าย ปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์กรต่างๆ และที่สำคัญยิ่งคือ การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งนี้ถือเป็นโอกาสพิเศษที่สามารถปรับปรุงการสื่อสารของมนุษย์และการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง (conflict resolution) ผู้เขียนมีความเห็นว่าเทคโนโลยีของซูเปอร์คอมพิวเตอร์ (super computer) บิ๊ก ดาต้า (big data) ผนวกกับปัญญาประดิษฐ์ (AI) มีศักยภาพที่จะเพิ่มพูนศักยภาพ ของนโยบายศาสตร์ได้ในอนาคต แต่กระนั้น นโยบายศาสตร์จะต้องแสวงหาวิธีการบรรเทาขีดความสามารถของเทคโนโลยีที่จะเพิ่มพูนประสิทธิภาพของหลักการความสมเหตุสมผลของกลไกตลาด และทำให้กลไกความสมเหตุสมผลทางสังคมเพิ่มขึ้น เพื่อกระจายความมั่งคั่งของสังคมไปสู่คนส่วนใหญ่ของสังคมให้มากขึ้น หรือทำให้เกิดความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจและสังคมให้มากยิ่งขึ้น จุดมุ่งหมายพื้นฐานเพื่อขับเคลื่อนศักดิ์ศรีของมนุษย์จึงจะได้รับการตระหนักและบรรลุในที่สุด

References

- Ashby, William Ross. (1947). Principles of Self-Organizing Dynamic System. *Journal of General Psychology*, 37,125-128.
- Dror,Yeheskel.(1971). *Ventures in Policy Sciences : Concepts and Applications*. New York : American Elsevier Pub.Co.
- Friedmann,John. (1978). *Planning in the Public Domain:From Knowledge to Action*. New York:Princeton University Press.
- Grit Permtanjit. (2012). *Management Approaches under Buddhist Paradigm*. Bangkok : Sukumwit Printing, Co. Ltd.
- Lasswell,Harold D.(1971). *A Pre-View of Policy Sciences*. New York : American Elsevire Pub.Co.
- Lewin,Arie and Shakun,Melvin F.(1976). *Policy Sciences:Methodologies and Cases.Elmsford,New York:Pergamon Management and Business Science*, Pergamon Press Inc.
- Nuchchaphatr Amornkul. (2017,27 October - November). Disparities of the Globalization:When the Great Red Dragon Requests to Flip His Claws to Rule the World”.*Weekly Matichon*, 43.
- Schwab, Klaus. (2017). *The Fourth Industrial Revolution*. New York : Crown Publishing Group.

ความขัดแย้งในสังคม : ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข
CONFLICT IN SOCIETY : THEORY AND SOLUTION

รัฐพล เย็นใจมา* สุรพล สุยะพรหม** ประสิทธิ์ พุทธศาสนศาสตร์ธา***

Rattthaphon Yenjaima, Surapol Suyaporm, Prasit Phutthasatsattha

บทคัดย่อ

ความขัดแย้ง เป็นสภาพการณ์หรือสถานการณ์ที่เป็นความแตกต่างที่บุคคล 2 คน หรือมากกว่า แสดงพฤติกรรมเปิดเผยออกมาอย่างแตกต่างกัน สภาพการณ์เหล่านี้คือ ความขัดแย้ง ซึ่งอาจเกิดจากมีการรับรู้ในเป้าหมายที่แตกต่างกัน มีความเข้าใจผิดหรือไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ มีความต้องการที่แตกต่างกันหรือแย้งซึ่งในสิ่งเดียวกัน หรือต้องการความเท่าเทียมกันทั้งด้านวัตถุประสงค์และคุณค่าเกิดความรู้สึกต้องการเอาชนะหรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามไม่พึงพอใจ สูญเสียหรือถูกกดดันหรือเกิดความต้องการที่เหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง สถานการณ์เหล่านี้จะทำให้เกิดความตึงเครียดเพราะความไม่เห็นด้วยหรือไม่ตกลงด้วย และมีแนวโน้มทำให้แต่ละฝ่ายมีทิศทางที่ตรงข้าม

บทสรุปของความขัดแย้งก็จะกลายเป็นแบ่งฝักแบ่งฝ่ายเป็นหน่วยย่อยของสังคมที่ไม่ขึ้นตรงต่อกลุ่มใหญ่ทั้งในแง่ของความคิดและการปฏิบัติ ส่งผลกระทบเสียหายต่อสันติสุขของสังคม

คำสำคัญ : ความขัดแย้ง, สังคม, ทฤษฎีและแนวทางแก้ไข

ABSTRACT

Conflict is a situation or situation where the difference between two or more individuals exhibits differently revealed behaviors. These conditions are contradictory. Perception in different goals. Misunderstanding or misunderstanding of purpose. There is a need for equality of purpose and value, a feeling of wanting

---

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

to overcome or aversion to the opponent. Loss or pressure or demand over the other party. These situations will cause tension because of disagreement or disagreement. And they tend to make the opposite direction. Conclusion of the conflict becomes a divisive divide into subordinate units of society that are not up to the big group in terms of ideas and practices. Impact on the peace of society.

Keywords: conflict, society, Theory and Solution

1. บทนำ

ในสังคมทุกวันนี้คนเราต่างก็มีความแตกต่างกันหลากหลายมิติ ความแตกต่างนั้นอาจเป็นความร่ำรวยหรือความยากจน การมีอำนาจหรือไม่มีอำนาจ การพยายามรักษาสถานภาพเดิมหรือพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ระหว่างกัน ซึ่งอาจเป็นทั้งที่ซ่อนเร้นหรือเปิดเผย ต้องการที่จะนำหรือประสงค์ที่จะตาม หรืออาจจะมี ความแตกต่างในทางความเชื่อ ค่านิยมและการมองโลกในแง่มุมมองที่แตกต่าง ที่สำคัญที่สุดเมื่อมนุษย์เรานั้นต้องการความสำเร็จ ก็จะทำให้เกิดการกระทำหรือกระบวนการด้วยวิธีต่าง ๆ เพื่อที่จะไล่ล่าให้เกิดความต้องการนั้น จนเป็นเหตุให้มีบางสิ่งที่จะอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในที่สุด

ในอีกมิติหนึ่งเราจะเห็นว่าหลักสำคัญของการแข่งขันก็เนื่องมาจากความขาดแคลน (Scarcity) หรือความไม่เพียงพอของสิ่งที่ต้องการ ในบางครั้งความขาดแคลนนี้ก็จะเป็นความขาดแคลนจริง ๆ แต่ในบางครั้งก็เป็นความขาดแคลนที่เกิดขึ้นไม่จริงหรือเป็นเพียงเพทุบาย ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากกรณีใดก็ตาม คนทั่วไปก็มักจะถูกระตุ้นและมีแรงจูงใจเพื่อที่จะกระโจนเข้าสู่การแข่งขันทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งความสำเร็จ จึงส่งผลให้เกิดความขัดแย้งในเรื่องต่าง ๆ ที่มีการแข่งขันเพิ่มมากขึ้นและทวีคูณขึ้นทุกวัน ฉะนั้นความต้องการที่จะประสบความสำเร็จของมนุษย์ก็ถือเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่น่าพามนุษย์นำไปสู่วังวนแห่งความขัดแย้ง บทความวิชาการฉบับนี้จะได้ค้นพบว่า ความขัดแย้งคืออะไร? ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง วิธีการแก้ไขและลดความขัดแย้ง สันติวิธี : อีกทางเลือกการแก้ไขความขัดแย้ง และพระพุทธศาสนาได้ให้แนวทางแก้ไขความขัดแย้งไว้อย่างไร

2. ความขัดแย้งคืออะไร ?

ให้คำนิยามไว้ว่า คำว่า “ขัดแย้ง” ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ “ขัด” ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตามฝ่าฝืน ขืนใจ และ “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ (The

Academy, 2003) จากความหมายของความขัดแย้งในทัศนะปัจจุบัน พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้คำนิยามไว้ว่า คำว่า “ขัดแย้ง” ประกอบด้วยคำสองคำ กล่าวคือ “ขัด” ซึ่งหมายถึง การไม่ทำตามฝ่าฝืนขึ้นไว้ และ “แย้ง” หมายถึง ไม่ตรงหรือลงรอยเดียวกัน ต้านไว้ ทานไว้ เพราะความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิด หรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคล และระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขัน หรือการทำลายกัน

ความหมายของความขัดแย้งในทัศนะพระพุทธศาสนา จากการศึกษาในคัมภีร์ต่างๆ ทางพระพุทธศาสนานั้น จะไม่พบคำในภาษาบาลีที่แปลว่า “ความขัดแย้ง” โดยตรง แต่จะมีคำอื่นในภาษาบาลีที่มีความหมายในลักษณะที่เป็นความขัดแย้งหรือบ่งบอกถึงความขัดแย้ง ซึ่งสามารถที่จะจัดกรอบเกี่ยวกับประเด็นที่ว่าด้วยความหมายของความขัดแย้ง

ศูนย์สันติวิธีและธรรมาภิบาล ได้ให้ความหมายคำว่า ความขัดแย้งว่าหมายถึง ความแตกต่างของจุดประสงค์ ความเชื่อและค่านิยมระหว่างบุคคล และกลุ่มบุคคล ซึ่งความขัดแย้งในสถานการณ์ใดก็ตามเป็นการแสดงออกของปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องภายใต้ความหมายนี้จะเห็นได้ว่า ความขัดแย้ง เป็นความรู้สึกหรือปฏิกิริยาของบุคคลหรือกลุ่มคน ที่มีความคิดเห็น ค่านิยม และเป้าหมายไม่เป็นไปในทางเดียวกัน รวมไปถึงความขัดแย้งที่เป็นรูปแบบของการต่อสู้เพื่อทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด หรือการที่ฝ่ายหนึ่งรุกล้ำหรือขัดขวางการกระทำอีกฝ่ายเพื่อให้เป้าหมายของตนบรรลุผล ซึ่งความขัดแย้งดังกล่าวอาจจะสะท้อนออกมาในรูปของความไม่รุนแรงหรือรุนแรงก็ได้ (Center for Peace and Good Governance. 2011)

ความขัดแย้งก็คือชนิดของพฤติกรรมที่เกิดขึ้นชนิดหนึ่ง เมื่อกลุ่มตั้งแต่สองกลุ่มขึ้นไปมีความคิดเห็น การรับรู้ที่ได้มาจากกิจกรรม สิ่งจูงใจ ความคาดหวัง ค่านิยม หรือการเกี่ยวข้องต่อกันไม่ลงรอยกันเป็นปรปักษ์ต่อกัน (Thongchai Santiwong and Somchai Santiwong. 2003)

อย่างไรก็ตาม จากความหมายของความขัดแย้งดังที่ได้นำเสนอแล้วในเบื้องต้นนี้ ผู้เขียนมองว่า อาจจะสามารถสรุปออกเป็น 2 ความหมายหลัก กล่าวคือ ความหมายในแง่บวก และความหมายในแง่ลบ

1. ความหมายของความขัดแย้งในแง่บวก หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดในเชิงสร้างสรรค์ และก่อให้เกิดผลดีต่อตัวเอง องค์กร และสังคมทั้งในแง่ของทัศนคติ และพฤติกรรมในบางคราวเมื่อเกิดความขัดแย้งแล้ว ก็สามารถที่จะหาทางออกในเชิงสมานฉันท์

2. ความหมายของความขัดแย้งในแง่ลบ หมายถึง ความขัดแย้งที่ก่อให้เกิดผลเสีย และบรรยากาศที่ไม่ดีต่อตัวเอง องค์กรและสังคม อันเป็นการสะท้อนรูปลักษณะของความขัดแย้งออกมา

ในมิติของความรุนแรง ไม่ว่าจะเป็นการต่อกัน การทะเลาะวิวาท ทำร้ายร่างกาย และทำสงคราม ประหัตประหารซึ่งกันและกัน

จากความหมายดังกล่าวผู้เขียนมองว่า ความขัดแย้งเป็นความรู้สึกนึกคิดหรือการกระทำที่ขัดกันทั้งภายในตนเอง ระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม ซึ่งมีผลทำให้เกิดการแข่งขันหรือการทำลายกัน

3. ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้ง

ทฤษฎีเกี่ยวกับความขัดแย้งนั้นมีพัฒนาการจากทฤษฎีดั้งเดิมที่เป็นแนวคิดชั้นคลาสสิก (Classic) ก่อนที่จะมีการพัฒนาและขยายให้กว้างขวางขึ้นตามสถานการณ์ที่เกิดขึ้น มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ทรรศนะไว้ดังนี้

1) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Socrates (โสเครเตส) (Sotheb Soontombhesaj, 1997) นักปราชญ์ชาวกรีกโบราณที่ใช้การถามตอบหรือวาทศิลป์เพื่อแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องและสมเหตุสมผลมากกว่าเดิม ถือเป็นความขัดแย้งในทางความรู้ของบุคคลสองฝ่าย คือ ผู้ถามและผู้ตอบ ผู้ถามมักจะต้องถามจนผู้ตอบไม่สามารถโต้แย้งได้และยอมจำนน ผู้ถามจึงจะบอกคำตอบที่ถูกต้องให้ ความขัดแย้งแบบนี้เรียกว่า "ความขัดแย้งแบบสมเหตุสมผลมากกว่าเดิม" (Logical Consistency) ซึ่งถือเป็นวิธีการที่ Socrates ใช้สอนศิษย์และผู้คนในสมัยนั้น

2) ทฤษฎีความขัดแย้งของ Immanuel Kant (2001) นักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมันที่ได้เสนอทฤษฎีความขัดแย้งที่มีสาระสำคัญ คือ ความขัดแย้ง (Dialectic) ที่เริ่มจาก "ข้อเสนอเบื้องต้น" (Thesis) แล้วมีข้อขัดแย้ง (Antithesis) จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น มนุษย์แต่ละคนจะมีความขัดแย้งธรรมชาติ (Natural Dialectics) คือ ความขัดแย้งในจิตใจ และมนุษย์ทุกคนมีความเห็นแก่ตัว ละเมียดและเอาใจเอาเปรียบอยู่เสมอซึ่งถือเป็นมูลเหตุสำคัญของปัญหาความขัดแย้ง

3) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Fredrich Hegel (1987) เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมันโดยมองว่าความขัดแย้งจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อผู้ปกครองรัฐบางรัฐพยายามที่จะครอบครองและควบคุมรัฐอื่น ๆ ไว้ จึงเป็นเหตุให้เกิดสงครามระหว่างรัฐขึ้น ถือเป็นความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์ (Historical Conflict)

4) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Ludwig Feuerbach (1987) เป็นอีกหนึ่งนักทฤษฎีความขัดแย้งของชาวเยอรมัน ที่มองว่ามนุษย์แต่ละคนต่างมีความเห็นแก่ตัวและมีความพยายามที่จะครอบครองวัตถุต่าง ๆ ไว้ให้ได้มากที่สุด และเมื่อมนุษย์ไม่สามารถที่จะครองครองวัตถุ

ได้มากดังที่ตั้งใจ ความขัดแย้งจากการแก่งแย่งแข่งขันจึงเกิดขึ้น ปรากฏการณ์นี้จึงเรียกว่า "ความขัดแย้งทางวัตถุ" (Material Dialectic)

5) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Karl Mark (1904) เชื่อว่าความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงเป็นของคู่กัน ความขัดแย้งเป็นกฎพื้นฐานของชีวิต และความขัดแย้งเป็นเครื่องมือในการเปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาสังคม Karl Marx ยังเชื่อว่า จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งมาจากเศรษฐกิจ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มเกิดขึ้นเพราะแต่ละกลุ่มมีความสนใจทางเศรษฐกิจที่ตรงข้ามกัน ความขัดแย้งทางเศรษฐกิจระหว่างกลุ่มเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงได้ยาก และจะนำไปสู่ความขัดแย้งทางสังคมและทางการเมือง จุดเน้นในแนวคิดของ Karl Marx จึงอยู่ที่เศรษฐกิจ การต่อสู้ของชนชั้น การแสวงหาประโยชน์ และการปฏิวัติ

6) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Max Weber (1968) ยอมรับว่าความขัดแย้งในผลประโยชน์ระหว่างบุคคลพบได้ทุกหนทุกแห่งในสังคม ความขัดแย้งเกิดจากการกระทำของบุคคลที่ต้องการที่จะบรรลุความปรารถนาของตนเกิดปะทะกับการต่อต้านของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือหลาย ๆ กลุ่ม และความขัดแย้งเป็นผลมาจากการมีทรัพยากรหรือรางวัลอย่างจำกัด Max Weber ยังถือว่า "การแข่งขัน" (Competition) เป็นรูปแบบหนึ่งของความขัดแย้ง เพราะในการแข่งขันนั้นถึงจะมีกฎหรือกติกาที่ทุกฝ่ายยอมรับ แต่การแพ้-ชนะ ก็จะเป็นชนวนสำคัญที่นำมาซึ่งความขัดแย้งด้วย

7) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Georg Simmel (1968) เป็นนักสังคมวิทยาชาวเยอรมันที่ชี้ให้เห็นว่า "ความขัดแย้ง" เป็นปฏิสัมพันธ์รูปแบบหนึ่ง (Sociation) ที่เกิดขึ้นในกลุ่มที่สมาชิกมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกัน Georg Simmel ยังเชื่อว่า ความขัดแย้งระหว่างสองฝ่ายแสดงให้เห็นถึงลักษณะความสัมพันธ์และความสามัคคีกลมเกลียวภายในกลุ่ม ขณะเดียวกันความกลมเกลียวภายในกลุ่มก็เป็นอีกสาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้งได้เช่นเดียวกัน

8) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Gaetano Mosca (1939) เป็นนักสังคมวิทยาชาวอิตาลีที่เชื่อว่าความขัดแย้งในสังคมไม่ว่าจะเป็นความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือระหว่างกลุ่มกับกลุ่ม เป็นเรื่องปกติที่เกิดโดยธรรมชาติและไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ในการดำรงชีวิต และยังเป็นสาเหตุในการสร้างความก้าวหน้า ความเป็นระเบียบของสังคม และเสรีภาพทางการเมือง

9) ทฤษฎีความขัดแย้งตามแนวคิดของ Lewis A. Coser (1965) เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันที่พยายามชี้ให้เห็นว่าความขัดแย้งเป็นทั้งสิ่งที่เป็นประโยชน์และไม่เป็นประโยชน์ และความขัดแย้งอาจนำไปสู่ความกลมเกลียวหรือความแตกแยกได้ เช่น ความขัดแย้งกับกลุ่มภายนอกจะนำไปสู่ความกลมเกลียวภายในที่แน่นแฟ้นของคนในกลุ่ม

กล่าวโดยสรุป ความขัดแย้งนั้นสามารถที่จะเกิดขึ้นได้ในหลายลักษณะตามที่นักทฤษฎีต่าง เป็นต้นว่า เกิดจากการต่อสู้กันเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้ การมีแนวคิดที่จะแก่งแย่งแข่งขันเพื่อเข้าควบคุมหรือครอบครองบางสิ่งบางอย่าง โดยมีพื้นฐานที่มาจากความเห็นแก่ตัวที่มีอยู่ในตัวตนของมนุษย์ ขณะเดียวกันในอีกมุมมองหนึ่งกลับเห็นว่าเศรษฐกิจหรือผลประโยชน์ต่างหากที่เป็นชนวนให้ผู้คนแก่งแย่งแข่งขันจนเกิดความขัดแย้ง สุดท้ายจึงต้องแสวงหาอำนาจเพื่อจะได้เข้าไปควบคุมหรือครอบครองอย่างเบ็ดเสร็จเด็ดขาด โดยผ่านกระบวนการแข่งขัน ต่อสู้ ตั้รชน ทั้งในระหว่างตัวตนหรือกลุ่มก้อนที่มีรากฐานการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และแปรเปลี่ยนสภาพจากความกลมเกลียวสู่ความขัดแย้ง หรือ จากความขัดแย้งมุ่งสู่ความกลมเกลียวสมานฉันท์ ทั้งนี้ทั้งนั้นอาจจะกระทำต่อกันในลักษณะตัวต่อตัว กลุ่มต่อกลุ่ม หรือมีการจับมือกันในลักษณะที่มากกว่าพหุภาคีก็เกิดขึ้นได้

4. วิธีการแก้ไขและลดความขัดแย้ง

Johnson David, & Johnson Roger (1987) มีแนวคิดการจัดการแก้ไขความขัดแย้งว่าบุคคลแตกต่างกัน จึงใช้กลยุทธ์ในการจัดการความขัดแย้งโดยแต่ละคนมีรูปแบบการแก้ปัญหาเป็นของตน สามารถเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้และหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีประสิทธิภาพในการจัดการความขัดแย้งในภาวะขัดแย้ง ประเด็นหลักที่ต้องใส่ใจ คือ การบรรลุวัตถุประสงค์ส่วนตัว เมื่ออยู่ในภาวะขัดแย้ง คนแต่ละคนจะมีวัตถุประสงค์ที่แตกต่างจากผู้อื่น และการรักษาสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น แบบพฤติกรรมในการจัดการความขัดแย้ง 5 แบบ คือ

1) ลักษณะแบบ "เต่า" (ถอนตัว, หดหัว) มีลักษณะหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง ยอมละวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ส่วนตัว โดยการหลีกเลี่ยงไม่เผชิญกับคู่กรณี จะไม่ตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อแก้ปัญหา

2) ลักษณะแบบ "ฉลาม" (บังคับ, ชอบใช้กำลัง) เป็นการแก้ปัญหาความขัดแย้งโดยใช้อำนาจตามตำแหน่ง คำนึงถึงเป้าหมายงานหรือความต้องการของตนเองมากกว่าความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน

3) ลักษณะแบบ "ตุ๊กตาหิม" (สัมพันธภาพราบรื่น) เชื่อว่าความขัดแย้งหลีกเลี่ยงได้เพื่อเห็นแก่ความกลมเกลียว ยอมยกเลิกเป้าหมาย เพื่อรักษาสัมพันธภาพอันดีไว้

4) ลักษณะแบบ "สุนัขจิ้งจอก" (ประนีประนอม, แก้ปัญหาเฉพาะหน้า) จะคำนึงถึงเป้าหมายส่วนตนและสัมพันธภาพกับบุคคลอื่นในระดับปานกลาง แสวงหาการประนีประนอมพร้อมและเต็มใจที่จะสละวัตถุประสงค์และสัมพันธภาพบางส่วนเพื่อหาข้อตกลงร่วมที่ดี

5) ลักษณะแบบ "นกฮูก" (เผชิญหน้ากัน, สุขุม) จะมองความขัดแย้งว่าเป็นปัญหาที่ต้องแก้ไข ให้คุณค่าแก่เป้าหมายและสัมพันธภาพ สิ่งที่ต้องการคือการบรรลุเป้าหมายของตนเองและผู้อื่น

การแก้ปัญหาความขัดแย้งมีหลายวิธี ขึ้นอยู่กับสถานการณ์ และบุคลิกของผู้ขัดแย้งว่าเป็นอย่างใด เราต้องเลือกวิธีการแก้ปัญหาให้ถูกวิธีและพยายามทำให้ทุกคนเป็นผู้ชนะ องค์กรจึงจะประสบความสำเร็จ

ผู้เขียนมองว่าสามารถเปลี่ยนจากการทำลายที่เกิดจากความขัดแย้ง (Destructive Conflict) ให้กลายเป็นความขัดแย้งที่สร้างสรรค์ (Constructive Conflict) ก็คือ เราต้องมองลงไปเนื้อหาของความขัดแย้งแทนที่จะมองที่ตัวบุคคลวิธีการนี้เป็นการมุ่งที่จะแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นมากกว่าการตำหนิ (Blaming) คู่กรณี ซึ่งไม่สามารถสร้างผลดี ใดๆเลย แต่กลับเป็นการก่อให้เกิดความขัดแย้งเพิ่มมากขึ้น

เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นเราจึงจำเป็นต้องเลือกหาวิธีการต่างๆ มาจัดการกับความขัดแย้งนั้นๆ ซึ่งจำแนกตามพฤติกรรมที่เป็นหลักสำคัญอันเป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งพื้นฐาน 5 วิธี ได้แก่

1. การหลีกเลี่ยง (Avoidance)

ผู้เขียนมองว่าการหลีกเลี่ยงเป็นวิธีการที่ให้ประสิทธิภาพผลน้อยที่สุดใน 5 วิธีการแก้ไขความขัดแย้งทั้งหมด เพราะเนื่องจากการหลีกเลี่ยงมิได้ทำให้ความขัดแย้งนั้นหมดไป แต่เป็นเพียงการหลบเลี่ยงจากปัญหาที่ไม่ได้เกิดการแก้ไข และพร้อมที่จะกลับมาเจอกับปัญหาได้อีกตลอดเวลา รวมทั้งยังอาจเป็นการก่อให้เกิดโทสะได้ เช่น ฝ่ายตรงข้ามอาจจะคิดว่า เราไม่ให้ความสำคัญหรือสนใจเพียงพอในการรับฟัง จึงกลับกลายเป็นการเพิ่มความขัดแย้งมากขึ้นไปอีก ผู้ที่ใช้วิธีการนี้มักจะพยายามให้ตนเองหนีไปจากเหตุการณ์ที่เป็นปัญหาขัดแย้ง โดยไม่ยุ่งเกี่ยวกับฝ่ายตรงข้ามที่จะนำข้อโต้แย้งเข้ามาหาตน หรือโดยวิธีการเปลี่ยนประเด็นการสนทนา (Changing Issues) ดังนั้นวิธีการหลีกเลี่ยงจึงเป็นการหนีปัญหา ผู้ที่ใช้วิธีการหลีกเลี่ยงอาจต้องคอยหวาดระแวงว่าวันใดวันหนึ่งจะหลีกเลี่ยงไม่ได้ จึงนิยมใช้สำหรับผู้อ่อนแอ ไม่มีความสามารถในการเผชิญหน้า แต่อาจจะใช้ได้ดีสำหรับประเด็นปัญหาที่ไม่ค่อยจะสำคัญนัก (Smit Sachchukorn, 2007)

เทคนิคสำคัญในการแก้ไขความขัดแย้งวินิจฉัยสาเหตุและรูปแบบความขัดแย้งให้ได้ เพื่อสามารถจัดการได้อย่างสร้างสรรค์โดยอาศัยทักษะการสื่อสารการทำงานแบบกลุ่ม โอเวนส์ กล่าวว่าต้องมี การปรองดอง การประนีประนอม การแข่งขัน การร่วมมือ (Owens, 1991)

2. การปรองดอง (Accommodtion)

ผู้เขียนมองว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาด้วยการยอมเสียสละความต้องการของตนเอง เพื่อให้ฝ่ายตรงข้ามบรรลุความต้องการของตน เป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่อีกฝ่าย เพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งแต่วิธีนี้มักจะไม่ก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้ยินยอมให้ เพราะตนต้องยอมสละความต้องการและเป้าประสงค์ของตนให้แก่ผู้อื่น จึงเป็นการสร้างความคับแค้นใจที่ติดอยู่ในใจ วิธีการนี้จึงไม่ใช่ทางเลือกที่ดีนักในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง สมิต สัจฉกร

3. การประนีประนอม (Compromise)

ผู้เขียนมองว่าเป็นวิธีที่บุคคลทั้ง 2 ฝ่ายที่มีความขัดแย้ง สามารถตกลงกันได้โดยวิธี “พบกันครึ่งทาง” ต่างฝ่ายต่างต้องยอมลดความต้องการของตนบางส่วน ดังนั้น วิธีการนั้นจึงเป็นการที่แต่ละฝ่ายต้องเสียสละบางส่วน เพื่อให้ได้ข้อตกลงที่สามารถยุติปัญหาความขัดแย้ง มักจะพบได้ว่าบุคคลทั้งสองฝ่าย จะไม่ค่อยเห็นด้วยอย่างเต็มที่นักในระยะยาวเพราะต่างฝ่ายต่างก็ต้องยอมเสียบางส่วนของตน อาจจะช่วยความไม่เต็มใจ อย่างไรก็ตาม การใช้วิธีประนีประนอมเพื่อลดข้อขัดแย้งอาจจะใช้ได้ผลกับความขัดแย้งในผลประโยชน์อันเกิดจากความจำกัดของทรัพยากร (Scarce Resources) ที่จะมีผลสนองต่อความต้องการของแต่ละฝ่ายได้

4. การแข่งขัน (Competition)

ผู้เขียนมองว่าเป็นการใช้วิธีเอาแพ้เอาชนะ เพื่อให้ตนเองสามารถบรรลุความต้องการ อาจจะต้องใช้อำนาจหรือการแสดงความก้าวร้าวรุนแรง อันอาจจะเกิดมาจากเมื่อมีอุปสรรคหรือสิ่งขัดขวางมิให้บรรลุเป้าหมาย จึงใช้วิธีการที่อาจจะต้องทำลายอีกฝ่ายหนึ่ง เพื่อให้ได้สิ่งที่ตนหวังไว้ ผู้ที่อยู่ในลักษณะของการแข่งขันมักจะแสวงหาข้อโต้แย้งอยู่เสมอและจะคำนึงถึงจุดหมายเฉพาะของตนโดยใช้การบีบบังคับให้มีการยอมรับ เพื่ออำนาจที่เหนือกว่า และจะรับรู้เฉพาะจุดดีของตน มองหาจุดบกพร่องของฝ่ายตรงข้ามวิธีการนี้เป็นการสร้างความพึงพอใจให้แก่ผู้ที่เป็นฝ่ายชนะแต่ในทางตรงกันข้ามผู้ที่เป็นฝ่ายแพ้อาจจะเกิดความคับแค้นใจไว้ในขณะหนึ่ง เพื่อรอเวลาที่จะหาทางแก้แค้นในที่สุด อย่างไรก็ตาม วิธีการแข่งขันถือได้ว่าเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งวิธีหนึ่งที่ใช้ได้ผล เมื่อทั้ง 2 ฝ่าย มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันเพียงช่วงระยะเวลาอันสั้น และไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องรักษาสัมพันธ์ภาพในระยะยาว การแข่งขันจึงเป็นวิธีที่รวดเร็วของการแก้ไขข้อขัดแย้งในกรณีนี้

5. การร่วมมือ (Collaboration)

ผู้เขียนมองว่าโดยทั่วไปการแก้ไขความขัดแย้งด้วยการเผชิญหน้า เป็นวิธีที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดจากวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดคู่กรณีทั้งสองฝ่ายยินยอมที่จะหันหน้าเข้าหาหรือกันเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดในการช่วยกันบริหารความขัดแย้ง การร่วมมือกันเป็นการทำความตกลงกันในลักษณะของการบรรลุถึงข้อยุติโดยวิธีการซึ่งคู่กรณีทั้งสองฝ่ายที่

เกี่ยวข้องมีความพึงพอใจ และยินยอมพร้อมใจ รวมทั้งยอมที่จะปฏิบัติตามผลของข้อยุตินั้น อย่างไรก็ตาม วิธีการนี้จำเป็นจะต้องใช้ระยะเวลามากในการจัดการแก้ไขปัญหา แต่ก็ใช่วิธีที่ดีที่สุด สำหรับบุคคลที่เกี่ยวข้องกับข้อขัดแย้งทุกฝ่ายที่มีสัมพันธภาพในการทำงานอยู่ร่วมกันในระยะยาว

นอกจากวิธีการแก้ไขความขัดแย้ง 5 วิธี ดังกล่าวมาแล้ว ยังมีวิธีอื่นๆ ซึ่งเป็นรูปแบบที่ใช้กันได้ผล ทั้งในระดับประเทศและระดับความขัดแย้งต่างๆ ไป ดังนี้

การนั่งลงเจรจา (Bargain Table) เป็นวิธีหนึ่งในลักษณะของการที่ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับความขัดแย้งมีความยินยอม ตกลงที่จะร่วมมือกันแก้ไขปัญหา โดยการที่ทุกฝ่ายต้องมานั่งคุยกัน แลกเปลี่ยนข้อคิดเห็น และหาวิธีการเพื่อให้สามารถส่งเสริมอีกฝ่ายให้บรรลุเป้าประสงค์ในขั้นที่ทั้งสองฝ่ายได้รับความพึงพอใจ

การใช้บุคคลที่สาม (Third Party) มาทำหน้าที่ในการช่วยไกล่เกลี่ยข้อขัดแย้ง ในลักษณะที่คู่กรณีไม่สามารถจัดการแก้ปัญหาหรือหาข้อยุติจากข้อขัดแย้งได้ บุคคลที่สามอาจจะเป็นเพื่อน บุคคลที่คู่กรณีทุกฝ่ายให้ความเคารพ ไว้วางใจ เชื่อใจ, บุคคลที่อยู่ในระดับสูงกว่าในหน่วยงาน, ฝ่ายบุคคล(ที่มีหน้าที่ในการแก้ไขปัญหาและยุติข้อโต้แย้งโดยเฉพาะ) และยังสามารถถึงการใช้อनुญาโตตุลาการ (Arbitrator) หรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliator) ในการเจรจาทำความเข้าใจ โดยใช้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องได้รับการยินยอมพร้อมใจจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายในการที่จะมาช่วยไกล่เกลี่ย บุคคลที่สามจึงจะทำให้เกิด ประสิทธิภาพในการแก้ไขความขัดแย้ง ในทางตรงกันข้ามบุคคลที่สามจะกลายเป็นส่วนหนึ่งในความขัดแย้งเพิ่มขึ้นมา ถ้าฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของคู่กรณีไม่ยอมรับให้มีบุคคลที่สามเข้ามาเกี่ยวข้อง บุคคลที่สามจำเป็นต้องเลือกจากผู้มีทักษะในการที่จะวินิจฉัยหาสาเหตุที่แท้จริงของความขัดแย้งได้ รวมทั้งต้องสามารถชักนำให้คู่กรณีมาพบปะเจรจากันอย่างเปิดเผยจริงใจเพื่อสื่อสารทำความเข้าใจและตกลงยุติข้อขัดแย้ง

เมื่อกล่าวโดยสรุป ผู้เขียนมองว่าทุกๆ คนต้องรู้จุดหลักในการเจรจา หรือจุดประสงค์ของการเจรจา ว่าต้องการอะไร แล้วก็จะสามารถเห็นด้วยทิศทางเมื่อเริ่มเจรจา ควรหลีกเลี่ยงช่วงเวลา หรือการแทรกแซงที่ทำให้เกิดส่วนเบี่ยงเบน ในการพิจารณาข้อตกลง จะต้องใช้ความรู้สึกของตนเองเป็นสำคัญ เพราะว่า มันแสดงว่าคุณรู้จักตนเอง มีความมั่นคง แข็งแรง ไม่อ่อนแอ เมื่อคุณรู้จักตนเอง คุณจะสามารถมองเห็นส่วนดี และข้อบกพร่องของคำแนะนำในเรื่องที่เจรจา ตกลงกัน และเมื่อมีความเชื่อมั่นในตนเอง คุณจะรู้ว่าคุณต้องการอะไรและไม่ต้องการอะไร

5. สันติวิธี : อีกทางเลือกการแก้ไขความขัดแย้ง

สันติวิธีเป็นวิธีการเดียวที่สนับสนุนการคิด และการปฏิบัติการในการจัดการความขัดแย้งโดยไม่ใช้ความรุนแรงในทุกรูปแบบ ทั้งทางร่างกาย ทางเพศ ทางจิตใจ ทางเศรษฐกิจและสังคม (UNESCO. 2000) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการไม่ใช้ความรุนแรงดังกล่าวนี้ ประกอบไปด้วยความเป็นธรรม ทั้งในแง่ของยุติธรรม ความเที่ยงธรรม การยกย่องและให้เกียรติมนุษย์ในสถานะของเพื่อนร่วมโลกคนหนึ่งซึ่งรักสุขและเกลียดกลัวความทุกข์เช่นเดียวกันสำหรับรูปแบบการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแบบสันติวิธี (Hansa Dhammaso.2005) นั้น มีวิธีการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งทางการทูตเชิงสันติ (Peaceful Diplomatic Means) ซึ่งผู้เขียนเห็นว่าเป็นทางเลือกในหลายทางเลือกที่เหมาะสมกับยุคปัจจุบันประกอบด้วยแนวทางในการแก้ไข 4 วิธี คือ

1) การเจรจา (Negotiation) เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแบบสันติวิธีด้วยการแสดงออกซึ่งข้อเสนอที่ต้องการให้ได้รับการตกลงบนพื้นฐานของประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นร่วมกัน (Fred C. Ikle,1964) และเป็นการสร้างความสัมพันธ์ในการพบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือความรู้สึกของกันและกัน(Wanchai Watthnasap. 2009) หรือเป็นการแสดงออกถึงความตั้งใจ ความพยายาม ความมุ่งหมายที่อยากจะมีการตกลงร่วมกันเพื่อหาข้อยุติที่จะยึดถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดีต่อกันในอนาคต (Nopnithi Suriya.1983)

2) การไต่สวน (Inquiry) เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแบบสันติวิธีที่มุ่งเน้นการจัดการข้อพิพาททั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ระบบการไต่สวนระหว่างประเทศเกิดขึ้นเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างประเทศ ทั้งนี้หากไม่สามารถตกลงกันได้โดยทางการทูตอันเนื่องมาจากมีความเห็นขัดแย้งกัน ก็ให้จัดตั้งคณะกรรมการไต่สวนขึ้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก้ไขปัญหา โดยหาข้อเท็จจริงอันแน่ชัดด้วยการสืบสวนที่ปราศจากความลำเอียงและด้วยความบริสุทธิ์ใจ (Chawat Phisuthiphan:6-7) อยู่ในวงจำกัดเฉพาะข้อเท็จจริงเท่านั้น ไม่มีลักษณะชี้ขาด ไม่มีลักษณะบังคับ และไม่มีผลผูกพันให้รัฐคู่กรณียอมรับแต่อย่างใดแต่ก็อาจมีประโยชน์ในการยุติปัญหาต่อไปได้ (Preecha Eiamta.1982)

3) การไกล่เกลี่ย (Reconciliation) เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งแบบสันติวิธีในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถหาข้อยุติร่วมกันได้ จึงต้องอาศัยบุคคลที่สามที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับเข้ามามีส่วนร่วมในการเจรจาเพื่อหาข้อตกลงหรือหาทางออกให้กับปัญหาคความขัดแย้งร่วมกัน โดยจะดำเนินการในลักษณะไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง (Mediation) (Wanchai Watthnasap, 2009) หรือไกล่เกลี่ยโดยอาศัยคนกลางเป็นคนติดต่อเชื่อมประสาน (Good Officer or Facilitator) (Clyde Egleton, 1948) ทั้งสองฝ่ายก็ได้

4) การประนีประนอม เป็นการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งโดยการมุ่งแสวงหาข้อสรุปที่สมเหตุสมผลและเป็นที่ยอมรับของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย (Leland M. Goodrich & Edward Hambro, 1949) เป็นการแสวงหาจุดร่วมและ สงวนจุดต่างของคู่กรณี โดยยึดหลักการที่ว่าประเด็นใดที่สามารถที่จะหาทางออกร่วมกันได้บนพื้นฐานของเท็จจริงที่เกิดขึ้นให้รีบดำเนินการในทันที ในขณะที่ประเด็นใดยังคงมีความแตกต่างในทางความคิดหรือเหตุผลให้ สงวนเอาไว้เพื่อรอจังหวะและโอกาสที่เหมาะสมที่จะนำกลับมาพิจารณาใหม่อีกครั้ง (Sompong Choomak. 1987)

6. แนวทางการแก้ไขความขัดแย้งตามพระพุทธศาสนา

สังคมปัจจุบันนี้มีการแตกแยกไม่ลงรอยกัน ทั้งภายในและภายนอก จะเห็นได้ชัดเกือบทุกระดับของสังคม เกิดความเครียด ความก้าวร้าวกระจายไปทั่ว เมื่อเป็นเช่นนี้การที่จะหันหน้าเข้าหากัน ปรีกษาหารือ แก้ไขปัญหาต่างๆ จึงเป็นไปได้ยาก ซึ่งเรื่องที่เกิดขึ้นมานี้ย่อมมีผลกระทบโดยตรง และโดยรอบ ต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ จึงทำให้ต้องยั้งดั้นรนเอาตัวให้รอดพ้นปัญหา เพื่อทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ผู้เขียนเสนอทางออกเพื่อเป็นทางเลือกสำหรับลดความขัดแย้งตามมิติทางพระพุทธศาสนา

ความขัดแย้งเกิดขึ้นพระพุทธศาสนา มองว่าเป็นเรื่องธรรมดาที่จะต้องมีการจัดการให้ ความขัดแย้งเหล่านั้นสงบลง เพราะถือเป็นเรื่องธรรมดาสำหรับสังคมมนุษย์ที่มีธรรมชาติอยู่อย่างหนึ่ง คือรักสุขเกลียดทุกข์และไม่ชอบความวุ่นวายหรือปัญหาที่จะก่อให้เกิดความยุ่งยากแก่ตนเอง แม้ว่าในบางคราวจะเกิดปัญหาเกี่ยวกับความขัดแย้งในสังคมของตนเองจนอาจจะดูเป็นว่ามนุษย์เองที่เป็นคนที่ชอบความรุนแรงหรือเป็นต้นเหตุของการสร้างปัญหาขึ้นเอง ซึ่งความเป็นจริงแล้วความขัดแย้งหรือปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมมนุษย์นั้นมีเหตุผลมาจาก (1) ความแตกต่าง (2) ความเปลี่ยนแปลง

ความแตกต่างนั่นเองที่ก่อให้เกิดความขัดแย้งโดยที่ความแตกต่างนั้นเป็นมวลงหนึ่งที่จะต้องลื่นไหลไปตามสภาวะหลักของธรรมชาติก็คือ “ความเปลี่ยนแปลง” เมื่อมีความเปลี่ยนแปลงผสมกับความแตกต่างที่มีอยู่ในที่สุดก็ก่อให้เกิดความขัดแย้งและพัฒนาผลของการขัดแย้งให้เป็นที่ ทั้งในฝ่ายบวกและฝ่ายลบ ซึ่งสังคมมนุษย์นั้นมีความแตกต่างอยู่ภายใต้ความเปลี่ยนแปลง ดังนั้นสังคมมนุษย์จึงมีความขัดแย้งเป็นธรรมชาติหรือเป็นปกติ เมื่อมีความขัดแย้งเกิดขึ้นจึงเป็นหน้าที่ของมนุษย์ที่จะจัดการหรือบริหารความขัดแย้งนั้นให้ลงตัวและสงบให้ได้เพื่อที่จะสร้างความสงบสันติและผาสุกให้เกิดขึ้นในสังคมให้ได้ และในการจัดการความขัดแย้งในสังคมมนุษย์ตามแนวทาง

ของพระพุทธศาสนานั้นก็ต้องดำเนินไปใน 2 แนวทางที่สำคัญก็คือ (1)การจัดการความขัดแย้งภายในและ (2) การจัดการความขัดแย้งภายนอก

1) การจัดการความขัดแย้งภายใน สำหรับการแก้ไขปัญหาหรือการจัดการความขัดแย้งภายในที่มีสาเหตุภายในมาจาก รากเหง้าของอกุศลและกุศลภายในจิตใจ เพราะธรรมชาติของความขัดแย้งมักมีทั้งด้านบวกและด้านลบ ซึ่งด้านบวก หมายถึง การมีจิตที่เป็นกุศล เช่น ความไม่โลภ ความไม่โกรธ ความไม่หลง การมีเจตนาที่ดี การหวังดีหรือปรารถนาดีต่อบุคคล กลุ่มบุคคล หรือต่อองค์กร แต่ปัญหาเกิดขึ้นเมื่อบุคคล กลุ่มคนหรือองค์กรไม่เห็นด้วย หรือไม่ยอมรับในเจตนาเช่นนั้น จึงทำให้ทั้งสองฝ่ายเกิดความขัดแย้งอันเนื่องมาจากความเห็นที่แตกต่างทัศนคติที่ไม่ตรงกัน หรือการมองเป้าหมายที่แตกต่างกัน เป็นต้น ส่วนด้านลบ หมายถึง การมีจิตที่เป็นอกุศล เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง อยากระบาย อยากรใหญ่ อยากรมี อยากรเป็น ทิฐิ มานะ การถือตัว การยึดมั่นในค่านิยมทางสังคม เป็นต้น

2) การจัดการความขัดแย้งภายนอก สำหรับความขัดแย้งภายนอกที่มีสาเหตุปัจจัยภายนอกที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูลที่แตกต่างกัน การแก่งแย่งช่วงชิง การใช้อำนาจเหนือกว่า การไม่มีส่วนร่วม การขาดข้อมูล การขาดความสัมพันธ์ที่ดี การขาดความน่าเชื่อถือ การตีความที่แตกต่าง การขาดความสามัคคี การขาดความยุติธรรม ไม่เสมอภาค ไม่สมประโยชน์ การครอบงำ การเปลี่ยนแปลงในมิติต่างๆ หรือแม้แต่โครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และกฎหมายที่แตกต่าง เป็นต้น ซึ่งถือว่าเป็นความขัดแย้งที่มีปรากฏอยู่โดยทั่วไปและเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์

ความขัดแย้งในทางพระพุทธศาสนา การสร้างกุศลที่ถูกต้องตามหลัก พระพุทธศาสนา ทำให้มีสติปัญญาสามารถควบคุมจิตใจให้ประกอบด้วยเหตุผลในการแสดง พฤติกรรม ไม่ให้สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นต่อตนเองผู้อื่น (Surapol Suyaporn. 2017) ปัญหาความขัดแย้งนั้นเกิดขึ้นมาจากเหง้าแห่งกิเลสที่เรียกว่า "ปปัญจธรรม" ซึ่งประกอบด้วย ตัณหาหรือความอยาก ทิฐิหรือความเห็น และมานะหรือความถือตัว ความลำพองตน ความทะนงตน ซึ่งหากกิเลสทั้ง 3 อย่างนี้แบ่งบานหรือเจริญงอกงามจะทำให้เกิด "อกุศลมูล" ที่ประกอบด้วย โลภะ โทสะ โมหะ และส่งผลให้เกิดวิวาทมูลและอนูวาทมูลเกิดขึ้นติดตามมา นอกจากนั้นความขัดแย้งทั้ง 5 ด้าน คือ ความขัดแย้งด้านข้อมูล ข้อเท็จจริง (Data Conflict) ความขัดแย้งด้านผลประโยชน์ (Interest Conflict) ความขัดแย้งด้านความสัมพันธ์ (Relationship Conflict) ความขัดแย้งด้านโครงสร้าง (Structural Conflict) และความขัดแย้งด้านความเชื่อหรือค่านิยม (Value Conflict) ซึ่งขณะเดียวกันมุมมองที่มีต่อการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง พระพุทธองค์ทรงสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนใช้หลักอริยสัจ 4 มาเป็น

เครื่องมือในการแก้ไขปัญหา และใช้ "มรรควิธี" เป็นแนวทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง ซึ่งประกอบด้วย 1) สัมมาทิฐิ (ปัญญาเห็นชอบ) หมายถึง การปฏิบัติอย่างเหมาะสมตามความเป็นจริงด้วยปัญญา 2) สัมมาสังกัปปะ (ดำริชอบ) หมายถึง การใช้สมองความคิดพิจารณาแต่ในทางกุศลหรือความดีงาม 3) สัมมาวาจา (เจรจาชอบ) หมายถึง การพูดต้องสุภาพ พูดในสิ่งที่สร้างสรรค์ดีงาม 4) สัมมากัมมันตะ หมายถึง การประพฤติดีงามทางกาย 5) สัมมาอาชีวะ หมายถึง การทำมาหากินอย่างสุจริตชน ไม่คดโกง เอาเปรียบผู้อื่น 6) สัมมาวายามะ หมายถึง ความอุตสาหะ พยายาม ประกอบความเพียรในการกุศลกรรม 7) สัมมาสติ หมายถึง การไม่ปล่อยให้เกิดความพลั้งเผลอ จิตเลือนลอย ดำรงอยู่ด้วยความรู้ตัวอยู่เป็นปกติ และ 8) สัมมาสมาธิ หมายถึง การฝึกจิตให้ตั้งมั่น สงบ สดจากกิเลส นีรวรณอยู่เป็นปกติ ทั้งนี้การที่จะนำมรรคมงคล 8 มาประยุกต์ใช้นั้นในทางพระพุทธศาสนายังย่อลงมาเหลือเพียง 3 ด้านสำคัญก็คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ตามหลักไตรสิกขามาเป็นกรอบในการพัฒนาคน ให้เกิด "สัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบ" และเป็นความเห็นชอบที่เป็น "ทิฐิสามัญญตาหรือความเห็นชอบที่เห็นพ้องต้องกัน" มาสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาเพื่อให้เกิดมี "ความสามัคคีธรรม" ให้เกิดขึ้นในทุกสังคมในที่สุด

การปลูกฝังจริยธรรมเพื่อความงามทางอารมณ์ เป็นการฝึกจิต ให้มีคุณภาพ มีสมรรถภาพจิตดี การพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน ให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความสุข มีความสมบูรณ์ทั้งให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิต มีความพึงพอใจต่อตนเองและสังคม สามารถดำรงชีวิตให้อยู่ในกรอบและระเบียบแบบแผน ประเพณี และวัฒนธรรมที่ดีงามได้และไม่ทำให้เป็นภาระที่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม(Rattapon Yenjaime. 2017)

7. สรุป

ปัญหาทุกปัญหาที่สังคมไทยกำลังเผชิญอยู่นั้น เป็นบทเรียนที่แลกมาด้วยมูลค่ามหาศาลที่ทุกคนได้รับ สาเหตุที่แท้จริงของทุกปัญหานั้นมาจากเหตุเพียงเหตุเดียว คือ ความด้อยคุณภาพของประชากร ทั้งระดับครอบครัว ระดับสังคม ระดับชาติ จำนวนประชากรที่มีคุณภาพต่ำเป็นจำนวนมากในสังคมเหล่านั้น ดังนั้น การแก้ปัญหาจึงต้องทำทุกวิถีทางที่จะสร้างคุณภาพที่สูงขึ้นไปแก่ประชาชนในสังคมไทย ด้วยหลักการของพุทธศาสนาที่จะช่วยลดความขัดแย้งคือหลักการที่ว่า “เวรย่อมระงับด้วยการไม่จองเวร” เพราะการจองเวรจะไม่รู้จักจบสิ้น ดังนั้น การพัฒนามนุษย์ให้เจริญในอารยธรรมโดยการใช้ปัญญาเพื่อนำไปสู่สันติภาพและ ความสงบสุขนับเป็นจุดหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา จะอย่างไรก็ตาม แนวทางการต่อสู้หรือปฏิบัติการสันติวิธีและสันติภาพนั้น มีนัยหลายประการที่สอดคล้องกัน ถึงกระนั้น ท่ามกลางวิกฤติการณ์ที่เกี่ยวกับความขัดแย้งและ

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นในทั่วทุกมุมของสังคมนั้น ทำให้แนวคิดและปฏิบัติการสันติวิธีและสันติภาพนั้นได้กลายเป็นคู่มือสำคัญสำหรับการเข้าไปดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงอยู่เสมอๆ จนทำให้ “สันติวิธี” นั้น ได้เปลี่ยนสถานะจาก “ทางเลือกใหม่” ที่สังคมให้ความสนใจไปสู่แนวคิดที่เป็นรากฐานในการดำเนินแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและความรุนแรงในกลุ่มชน ชุมชน สังคม ประเทศชาติและประชาคม ต่างๆ ในยุคปัจจุบันนี้

References

- Butler. Judith. (1987). *Subjects of desire: Hegelian reflections in twentieth-century France*. New York: Columbia University Press.
- Center for Peace and Good Governance Public participation and conflict management. (2002). Bangkok: King Prajadhipok's Institute.
- Clyde Eagleton. (1964). *International Government*. New York : The Ronald Press. 1948.
- Fred C. Ikle. *How Nations Negotiate*. New York : Haper & Row.
- Gaetano Mosca. (1939). *The Ruling Class*. Hannah D. Kahn tran. Arthur Livingston. ed.. New York : McGraw – Hill..
- Georg Simmel. (1955). *Conflict and the Web of Group Affiliations*. Kurt H. Wolf tran. Glencoe Illinois: Free Press.
- Hansa Dhammaso. (2005). *"The Paradigm of Conflict Management by Buddhist Peace: A Case Study of Ivory Watershed Case. Chiang Mai Province. Doctor of Philosophy Buddhism*. Graduate school Mahachulalongkornrajavidyalaya University .
- Johnson, David., W.& Johnson, Roger., (1987) T. *Learning Together and Alone : Cooperative, Competitive and Individualistic Learning*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice Hall.
- Karl Mark. (1904) *The Manifesto of the Communist Party*. Chicago : Kerr..
- Kuehn. Manfred. (2001) *Kant: a Biography*. Cambridge University Press.
- Leland M. Goodrich & Edward Hambro.(1949. p. 241) *Charter of United Nation*. Boston : World Peace Foundation.
- Lewis A. Coser.(1965). *The Function of Social Conflict*. Glencoe Illinois : Free Press.

- Ludwig Feuerbach.(1987) “The Essence of Christianity” in *Religion and Liberal Culture*. ed.. Chicago: University of Chicago Press.
- Max Weber.(1968). *Economy and Society*. Guenter Roth and Claus Wittich eds. New York : Bedminster Press.
- Nopnithi Suriya. (1983). "*Dispute resolution by peaceful means*". *Teaching materials in international law, political science*. Bangkok: Thammasat University.
- Owens,R.,G. (1991). *Wrganizational Behavior in Education (4th ed)*.New Jersey, NJ: Prentice Hall.
- Preecha Eiamtat. (1982). *International Law Department*, Muang District. Bangkok: Thammasat University.
- Rattapon Yenjaima. (2017, April - June).Promotion Of Strengthening The Development Monk For Drivingthe Development In Lower North Region. *Journal of MCU Social Science Revier*. 6(2),435
- Royal Academy. (2003). *Dictionary of the Royal Institute 1999*. Bangkok: Longmeeks Publications.
- Smit Sachchukorn. (2007). *Action Plan (3th ed)*. Bangkok: October.
- Sompong Choomak. (1987). "*International disputes and international dispute settlement*" Department of International Law and International Organization Unit 6-10 Bangkok: Mass Printing Workshops.
- Sotheb Soontornbhesaj. (1997). *Contemporary Sociological Theory. Basic concepts of social and cultural theory*. Chiang Mai: Kobe Vision Public Company Limited.
- Surapol Suyaporm. (2017 April - June). A Model of Human Resource Development in Accordance With The Sangha Development in Petchaboon Province. *Journal of MCU Social Science Revier*. 6(2),276.
- Thongchai Santiwong and Somchai Santiwong. (2003) *15 Great Strategy: A Case Study of Thai Business Strategy*. Bangkok: Thai Wattana Panich.
- Wanchai Watthnasap. (2009). *Conflicts: Principles and solutions*.Khon Kaen: Siripan Printing Works Offset.

พุทธธรรมาธิปไตย
BUDDHIST DHAMMADHIPATEYYA

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกร) * สุริยา รักษาเมือง ** กรกต ชาบัณฑิต ***
Phra Udomsittthinayok (Kamphol Kunangkaro), Suriya Raksamueng,
Korakoth Chabandit

บทคัดย่อ

พุทธธรรมาธิปไตย เป็นหลักที่พระพุทธเจ้าทรงใช้ในการบริหารพุทธบริษัท ได้แก่หลัก การที่ว่าด้วยการถือเอาธรรมะเป็นใหญ่ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เช่นการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน การบริหารทุกระดับ พระพุทธเจ้าไม่ใช่เพียงแต่สอนเหล่าสาวกเกี่ยวกับ ธรรมาธิปไตยอย่างเดียวเท่านั้น พระองค์เองทรงปฏิบัติอยู่ในหลักของธรรมาธิปไตยด้วย หลักพุทธ ธรรมาธิปไตยนี้จึงสำคัญสำหรับการบริหารงานทั้งในหน่วยงานภาครัฐและเอกชน

คำสำคัญ : ธรรมาธิปไตย, พุทธธรรม

ABSTRACT

Buddhist Dhammadhipateyya was a principle that the Buddha used to manage the disciple. Dhammadhipateyya was the principle about activities in routine by focusing on the Dhamma. The Buddha not teaches the disciple only but he acts according to the Dhammadhipateyya. Therefore, Dhammadhipateyya is important to the management in the public and private.

Keywords: Dhammadhipateyya, Buddha Dhamma

---

* Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

*** Department of Political Science, Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University.

1. บทนำ

ธรรมาธิปไตย หลักพุทธธรรมครอบจักรวาล ที่กล่าวเช่นนี้เนื่องจาก หลักธรรมาธิปไตยมีความสำคัญ ทั้งในแง่ของความเป็นหลักธรรมปรากฏในธรรมคุณ ในแง่ของการถือปฏิบัติที่ พระพุทธเจ้าทรงถือปฏิบัติ ทั้งยังสอนเหล่าสาวกให้ปฏิบัติตามหลักธรรมาธิปไตย ในการถือปฏิบัตินี้ ไม่จำกัดว่าผู้ถือปฏิบัติจะอยู่ในระดับใดเป็นใครมาจากไหนหากสนใจใฝ่ธรรมแล้วก็สามารถปฏิบัติได้ ดังจะเห็นได้จากการที่พระราชอาชญาผู้ทรงธรรมในสมัยพุทธกาลก็ทรงปฏิบัติตามหลักธรรมาธิปไตยในการปกครองประเทศ พุทธศาสนิกชนพุทธบริษัทก็ปฏิบัติตามหลักธรรมาธิปไตย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติตามหลักธรรมาธิปไตยในแง่ของการบริหารพุทธบริษัท 4 ดังสามารถสรุปได้ 9 ประการ ได้แก่ 1) หลักสันติ พระพุทธเจ้ามีเป้าหมายอันเป็นอุดมการณ์และยุทธศาสตร์ที่ยึดเอาความผาสุกและความเป็นอยู่ของประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสงบสันติ 2) พุทธองค์การ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้วางหลักการบริหารจัดการงานต้องอาศัยการร่วมกันทำงาน โดยมีเป้าหมายเดียวกันเพื่อแก้ไขปัญหาหรือสร้างความเข้าใจในหมู่พระสงฆ์ 3) การวางแผนเชิงพุทธ โดยยึดหลักอริยสัจสี่ที่เป็นการวางหลักและบวกรวบรวมที่ชี้แนะให้แก้ไขปัญหาที่สาเหตุ 4) ความเชี่ยวชาญเชิงพุทธ “เอตทัคคะ” 5) การบริหารความขัดแย้งเชิงพุทธเป็นการบริหารงานที่ช่วยลดความขัดแย้ง 6) พุทธบริการ พระพุทธเจ้าได้วางหลักการให้บริการแก่ประชาชนที่ผู้บริกรองค์การภาครัฐต้องมีพรหมวิหาร 4 และมีสังคหวัตถุ 4 7) พุทธจริยธรรมาภิบาล 8) พุทธสัปปายะ 9) สัมฤทธิผลเชิงพุทธ เป้าหมายของการเป็นพุทธบริษัท คือ ความสุขสงบและปรีณิพพาน (Boonton Dokthaisong,2017)

หลักธรรมาธิปไตย จึงมีความสำคัญทั้งในแง่ของการเป็นหลักธรรมที่สำคัญ ในแง่ของการปฏิบัติหรือปรับประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน และในแง่ของการบริหารและการปกครอง ดังนั้น จึงควรศึกษาเรื่องธรรมาภิบาลให้ยิ่งขึ้นไปเพื่อปรับประยุกต์ใช้ในบริบทที่เหมาะสมอันจะนำไปสู่ความเจริญรุ่งเรืองในระดับบุคคลระดับชุมชนระดับชาติและนานาชาติ

2. ความหมายและความสำคัญของธรรมาธิปไตย

คำว่า ธรรมาธิปไตย อ่านว่า ทำมาทิปะไต ทำมาทิปะไต หมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ การถือความถูกต้องเป็นหลัก (Royal Academy,2003) มีธรรมเป็นใหญ่ หรือจะหมายความว่า การถือธรรมเป็นใหญ่ เป็นหลักในการบริหารจัดการ ซึ่งมาจากศัพท์ว่า ธรรม + อธิปไตย ความหมายในที่นี้ คือแนวคิดใช้ธรรมะเป็นสำคัญไม่ว่าจะเป็นระบอบ หรือตัวผู้บริหาร ก็จำเป็นต้องมีธรรมนำการบริหารจัดการ ทั้งสิ้น

นอกจากนั้นธรรมาธิปไตยก็ยังปรากฏในความหมายอื่น ๆ อีกว่า เป็นการถือเอาความถูกต้องขอธรรมาชาติเป็นใหญ่ (Buddhathatphikkhu,1988) หรือมุ่งถึงกฎเกณฑ์ของธรรมชาติ

ว่าธรรมาธิปไตยตามหลักของพระพุทธศาสนา ซึ่งเอาธรรมหรือพระธรรมเป็นหลัก เอาความจริง เอาความถูกต้องตามธรรมหรือตามกฎเกณฑ์อันลึกซึ้งของธรรมชาติเป็นหลัก ซึ่งเจ้าเรียกได้อย่างหนึ่งว่าพระเจ้า หรือจะมุ่งตีความถึงความดี ก็น่าจะหมายถึงความยุติธรรม ตามคำที่ว่า ธรรมาธิปไตยนี้มักลึกซึ้งถึงความดีงามความจริง ความยุติธรรม เรียกสั้น ๆ ว่า ความดีก็แล้วกัน

นอกจากนั้นธรรมาธิปไตยก็ยังหมายถึง ความมีธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กระทำด้วยความปรารถนาถูกต้อง เป็นจริง สมควรตามธรรมเป็นประมาณ (Prapromkunaporn (P.A. Payutto),2000) อีกความหมายหนึ่งคือ การยึดถือหลักการเหตุผล หลักความจริง ความถูกต้อง ความเป็นธรรมเป็นประมาณในการบริหารจัดการต่าง ๆ คือจะทำอะไรก็ยึดหลักธรรมเป็นหลัก ละเว้นการยึดถือตนและกระแสเสียงส่วนใหญ่ที่ไม่ถูกต้อง ไม่เป็นธรรม (Phradhammakittivong (Thong Suratecho),2015) ให้ความสำคัญแก่ธรรม หากเป็นการบริหารก็เป็นการบริหารโดยใช้ธรรมเป็นมาตรฐาน ความถูกต้องความความผิดของใครก็ตาม นำเอาธรรมมาเป็นมาตรฐาน ต้องยุติด้วยธรรม เป็นธรรม เทียงธรรม ผู้บริหารต้องทรงธรรม มีธรรม (Pratepdilok (Rabob Dhitayano),N/A) ยึดถือธรรมหรือความถูกต้องชอบธรรม ความยุติธรรม ความเหมาะสมความควรเป็นใหญ่ ก็จัดเป็นธรรมาธิปไตย ซึ่งก็อาจเรียกว่าหลักการก็คงพอได้ (Phrasripariyatmoli (Somchai kusalachitto),2004) นอกจากนี้ยังปรากฏในความหมายอื่นอีกว่า ระบบการตัดสินใจที่ยึดถือเอาธรรมะ คือ ความจริง ความถูกต้อง ความดีงาม และประโยชน์สุขของประชาชนเป็นใหญ่ ถ้าเราเอาธรรมาธิปไตยนี้มาเป็นหลักในการตัดสินใจในการปกครองในระบบประชาธิปไตย ก็จะกลายเป็น ธัมมิกประชาธิปไตย หรือประชาธิปไตยในครรลองของธรรมะ (V. Vachiramethi,2008)

จากความหมายข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า ธรรมาธิปไตย หมายถึง กระบวนการในการตัดสินใจถูกต้องชอบธรรม การบริหารจัดการแบบเป็นธรรม การปกครองแบบเป็นธรรม เทียงธรรม โดยนัยแล้วหมายเอาระบบของการปกครองที่ชอบธรรม ถูกต้อง เทียงธรรม อีกนัยหนึ่งหมายเอาผู้ปกครองที่ทำหน้าที่ในการปกครองซึ่งประกอบด้วยคุณธรรม มีความเป็นธรรมาธิปไตย กล่าวคือ มีคุณธรรมในจิตใจ เป็นคนมียึดถือเอาความถูกต้องเทียงธรรมเป็นใหญ่ในการปกครองนั่นเอง

ส่วนความสำคัญของธรรมาธิปไตยนั้น ที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ มีความสำคัญในแง่ที่เป็นหลักพุทธธรรม และในแง่ของการถือปฏิบัติ ซึ่งทั้งสองประการนี้สามารถเห็นได้อย่างเด่นชัดด้วยเหตุที่พุทธธรรมคือหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาที่เรียกว่าพุทธพจน์ กล่าวง่าย ๆ คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้านั่นเอง คำสอนของพระพุทธเจ้าก็คือหัวใจของพระพุทธศาสนา ซึ่งเราท่านก็ทราบกันดีว่ามีความสำคัญมากเพียงใด ส่วนในแง่ของการถือปฏิบัติ ธรรมาธิปไตยถือว่าสำคัญยิ่งเพราะผู้นำประเทศตั้งแต่ยุคพุทธกาลเป็นต้นมาที่เป็นพุทธมามกะก็ทรงถือธรรมาธิปไตยเป็นแนวทาง

ในการบริหารประเทศตลอดมา ความสำคัญในแง่ที่เป็นหลักพุทธธรรมนั้นอาจพิจารณาได้จาก ลักษณะของพุทธธรรม 2 ประการ คือ (Prapromkunaporn (P.A. Payutto),2012)

1. แสดงหลักความจริงสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาธรรม” หรือเรียกเต็มว่า “มัชฌิมาธรรมเทศนา” ว่าด้วยความจริงตามแนวของเหตุผลบริสุทธิ์ตามกระบวนการของธรรมชาติ นำมาแสดงเพื่อประโยชน์ในทางปฏิบัติในชีวิตจริงเท่านั้น ไม่ส่งเสริมความพยายามที่จะเข้าถึงสัจธรรมด้วยวิธีถกเถียงสร้างทฤษฎีต่างๆ ขึ้นแล้วยึดมั่นปกป้องทฤษฎีนั้นๆ ด้วยการแก่งความจริงทางปรัชญา

2. แสดงข้อปฏิบัติสายกลาง ที่เรียกว่า “มัชฌิมาปฏิบัติ” อันเป็นหลักการครองชีวิตของผู้ฝึกอบรมตนผู้รู้เท่าทันชีวิต ไม่หลงมกมาย มุ่งผลสำเร็จคือ ความสุข สะอาด สว่าง สงบ เป็นอิสระ ที่สามารถมองเห็นได้ในชีวิตนี้ ในทางปฏิบัติ ความเป็นสายกลางนี้เป็นไปโดยสัมพันธ์กับองค์ประกอบอื่นๆ เช่น สภาพชีวิตของบรรพชิต หรือคฤหัสถ์ เป็นต้น

จากความข้างต้นแสดงให้เห็นว่า พุทธธรรมคือทางเอก ทางสายกลางที่ผู้ปฏิบัติตามจะสำเร็จประโยชน์ได้อย่างสูงสุด ดังธรรมคุณ 6 ประการคือ พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันบุคคลพึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะ

3. หลักธรรมาธิปไตย

หลักธรรมาธิปไตยปรากฏในสังคมไทยเนื่องด้วยสังคมไทยเป็นสังคมแห่งพระพุทธศาสนา ซึ่งมีผู้นับถือพระพุทธศาสนามากกว่าร้อยละ 80 ของคนในประเทศ ส่งผลให้คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนาถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่น หนึ่งในนั้นคือธรรมาธิปไตย เพราะหลักธรรมาธิปไตยว่าด้วยการปกครองที่ชอบธรรม เมื่อคนในประเทศส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ ระบอบการปกครองก็ต้องเป็นไปตามแบบชาวพุทธด้วย

ธรรมาธิปไตยปรากฏในอธิปไตย 3 อย่างซึ่งปรากฏในสังคีตสูตรได้แก่อัตตาธิปไตยยะ ความมีกรรมเป็นใหญ่ โลกาธิปไตยยะ ความมีโรคเป็นใหญ่ และธัมมาธิปไตยยะ ความมีธรรมเป็นใหญ่ ความเข้าใจสับสนเกิดจากข้อความในพระไตรปิฎกมีเพียงสั้นๆ เท่านั้นเมื่อแปลความหมายแล้วก็ไม่เกี่ยวข้องกับอธิปไตยที่ใช้ในการเมืองแบบตะวันตกดังนี้ (Phrathepvete,1977)

1. อัตตาธิปไตย ถือตนเป็นใหญ่ ที่เอาตนเองศักดิ์ศรีเกียรติภูมิตลอดจนประโยชน์ส่วนตนเป็นใหญ่ การกระทำการด้วยปรารถนาตนและสิ่งทีเนื่องด้วยตนเป็นประมาณ

2. โลกาธิปไตย ถือโลกเป็นใหญ่ คือถือความนิยมของชาวโลกเป็นใหญ่วันไหนไปตามเสียงนิินทาและสรรเสริญ ไม่มีหลักการที่แน่นอนการกระทำด้วยปรารถนาจะเอาใจสูงชนหาความนิยม หรือวันกลัวเสียงว่ากล่าวเป็นประมาณ

3. ธรรมาธิปไตย ถือเป็นใหญ่ เชื่อถือหลักความจริงความถูกต้องความดีงาม เหตุผลเป็นใหญ่ การกระทำด้วยความปรารถนาสิ่งที่ดีศึกษาตรวจสอบข้อเท็จจริงแล้ว และความ คิดเห็นที่รับฟังอย่างกว้างขวางชัดเจน และพิจารณาอย่างดีที่สุดเส้นขีดแห่งสติปัญญาจะมองเห็นได้ ด้วยความบริสุทธิ์ใจว่า เป็นประโยชน์ชอบธรรมและเพื่อความดีงามเป็นประมาณ

สรุปได้ว่า ธรรมาธิปไตยไม่ใช่ระบอบการปกครอง แต่เป็นหลักสำหรับผู้ปกครองในการ ปกครองซึ่งต่างกับที่เข้าใจผิดกันโดยทั่วไปว่า ธรรมาธิปไตยเป็นระบอบการปกครองหนึ่งซึ่งเทียบได้ กับประชาธิปไตย อภิชนาธิปไตย สังคมนิยม เป็นต้น ซึ่งเป็นระบอบการปกครองระบอบหนึ่งโดย สมบูรณ์ พระเทพเวทีอธิบายเพียงว่า ธรรมาธิปไตยนั้นไม่ว่าใครก็ตามต้องการรับผิดชอบต่อรัฐ ก็ต้อง ใช้หลักนี้ทั้งหมดอาจกล่าวได้ว่า ธรรมาธิปไตยเป็นหลักควบคุมระบอบการปกครอง กล่าวคือ ระบอบการปกครองทุกชนิดได้รับการออกแบบมาอย่างดี และระบอบการปกครองก็เหมือนกฎหมาย ย่อมไม่อาจบังคับควบคุมได้ทุกกระเบียดนิ้ว คนไม่ตั้งใจใช้กฎหมายเพื่อผลประโยชน์ตน หรือคนโง่ อาจใช้กฎหมายไปในทางเสียหายได้ ดังนั้นการปกครองทุกระบบอาจทำลายผู้อยู่ในระบบนั้นได้ หากปกครองเลวหรือชั่วผู้ปกครองจะพ้นจากความเลวหรือความโง่ได้ หากใช้ทำชื่อเสียงเอาความถูกต้อง ยุติธรรมเป็นหลักในการปกครอง คือใช้ธรรมาธิปไตย ในแง่นี้ธรรมาธิปไตยเป็นหลักในการปฏิบัติงาน ของผู้ใช้อำนาจ เป็นหลักที่ผู้ใต้ปกครองใช้ในการตรวจสอบผู้ปกครอง เพื่อให้ผู้ปกครองใช้อำนาจอยู่ ในกรอบเหตุผลและความดีงาม

4. ธรรมาธิปไตยในพระไตรปิฎก

จะกล่าวแล้วธรรมาธิปไตยนั้นก็มาจากพระไตรปิฎกทั้งสิ้น สำหรับหัวข้อนี้จะนำเสนอ ธรรมาธิปไตยที่ปรากฏชัดในพระไตรปิฎก เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ห้วงองค์ประกอบของธรรมาธิปไตย ต่อไป ธรรมาธิปไตยที่ปรากฏในพระไตรปิฎกนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

ธรรมาธิปไตยปรากฏในพระสูตรตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต โดยเป็นหลักธรรม หนึ่ง在三ของหลักอธิปไตย มีใจความว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย อธิปไตย 3 อย่างนี้ 3 อย่างเป็นไฉน คือ อัตตาธิปไตย 1 โลกาธิปไตย 1 ธรรมาธิปไตย 1” (อง.ติก. (ไทย) 20/479/165) จากนั้นพระพุทธ องค์ได้ตรัสอธิบายต่อไปอีกว่า “ดูกรภิกษุทั้งหลาย ก็ธรรมาธิปไตยเป็นไฉน ดูกรภิกษุทั้งหลาย ภิกษุ ในธรรมวินัยนี้ อยู่ในป่าก็ดี อยู่ในโคนไม้ก็ดี อยู่ในเรือนว่างก็ดี ย่อมสำเหนียกว่า ก็เราออกบวชเป็น บรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งจีวร ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งบิณฑบาต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งเสนาสนะเรา ออกบวชเป็นบรรพชิต ไม่ใช่เพราะเหตุแห่งความมีและความไม่มีเช่นนั้น ก็แต่เราเป็นผู้อันชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปรีทเวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ครอบงำแล้ว ชื่อว่าเป็นผู้มีทุกข์ท่วมทับแล้ว ไฉน ความทำที่สุดแห่งกองทุกข์ทั้งสิ้นนี้จะพึงปรากฏ พระธรรมอันพระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว อันบุคคล พึงเห็นเอง ไม่ประกอบด้วยกาล ควรเรียกให้มาดู ควรน้อมเข้ามาในตน อันวิญญูชนจะพึงรู้เฉพาะตน

ก็เพื่อนสพรหมจารีผู้รู้ที่อยู่ เห็นอยู่ มีอยู่แล ก็และการที่เราได้ออกบวชเป็นบรรพชิต ในธรรมวินัยอัน พระผู้มีพระภาคตรัสดีแล้ว จะพึงเป็นผู้เกียจคร้านมัวเมาประมาทอย่างนี้ ข้อนั้นไม่เป็นการสมควรแก่ เราเลย ดังนี้ เธอย่อมสำเหนียกว่า ก็ความเพียรที่เราปรารถแล้วจักไม่ย่อหย่อน สติที่เข้าไปตั้งมั่นแล้ว จักไม่หลงลืม ภายที่สงบระงับแล้วจักไม่ระส่ำระสาย จิตที่เป็นสมาธิแล้วจักมีอารมณ์แน่วแน่ ดังนี้ เธอทำธรรมนั้นแหละให้เป็นใหญ่ แล้วละอกุศล เจริญกุศล ละกรรมที่มีโทษ เจริญกรรมที่ไม่มีโทษ บริหารตนให้บริสุทธิ์ คุกริกษุทั้งหลาย นี้เรียกว่าธรรมาธิปไตย” (อง.ติก. (ไทย) 20/479/166-167)

นอกจากนี้ธรรมาธิปไตยยังปรากฏในทีฆนิกายมหาวรรคโดยนัยความเคารพดังความว่า “ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคตรัสเรียกท่านพระอานนท์มารับสั่งว่า คุกรอานนท์ไม้สาละทั้ง คู่ ผลัดดอกบานสะพรั่งนอกฤดูกาล ร่วงหล่นโปรยปรายลงยังสรีระของตถาคตเพื่อบูชา แม้มดอก มณฑลพานเป็นของทิพย์ ก็ตกลงมาจากอากาศดอก มณฑลพานเหล่านั้น ร่วงหล่นโปรยปรายลงยัง สรีระของตถาคตเพื่อบูชา แม้มจุมแห่งจันทน์อันเป็นของทิพย์ ก็ตกลงมาจากอากาศ จุมแห่งจันทน์ เหล่านั้น ร่วงหล่นโปรยปรายลงยังสรีระของตถาคตเพื่อบูชา ดนตรีอันเป็นทิพย์เล่าก็ระโคมอยู่ใน อากาศ เพื่อบูชาตถาคต แม้มสังคีตอันเป็นทิพย์ก็เป็นไปในอากาศเพื่อบูชาตถาคตคุกรอานนท์ ตถาคต จะชื่อว่าอันบริษัทสักการะ เคารพ นับถือ บูชา นอบน้อมด้วยเครื่องสักการะประมาณเท่านี้หามิได้ ผู้ใดแล จะเป็นภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก หรืออุบาสิกาก็ตาม เป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ปฏิบัติ ชอบ ปฏิบัติตาม ธรรมอยู่ ผู้นั้นย่อมชื่อว่าสักการะ เคารพ นับถือ บูชาตถาคตด้วยการบูชาอย่าง ยอดเพราะเหตุนี้แหละอานนท์ พวกเธอพึงสำเหนียกอย่างนี้ว่า เราจักเป็นผู้ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ ธรรม ปฏิบัติชอบ ประพฤติตามธรรมอยู่ ดังนี้ ฯ” (ที.มหา. (ไทย) 10/129/133-134)

สรุปได้ว่าหากจะสักการะพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ด้วยสักการะ ดนตรี หรือสิ่งอื่นใด จะ มากหรือยิ่งใหญ่เพียงใด ก็ยังไม่ชื่อว่าเคารพสักการะพระองค์ได้ การเคารพสักการะที่แท้จริง จะต้อง ปรารถนาธรรมเป็นใหญ่ ถือธรรมเป็นใหญ่ กล่าวคือมีธรรมาธิปไตย ปฏิบัติตามคำสอน ปฏิบัติตาม ธรรม จึงจะชื่อว่าเคารพสักการะพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ยังปรากฏในแง่ของการปฏิบัติ หรือปฏิบัติทาในการดำเนินชีวิตดังความว่า “นรชนเหล่าใด ยินดีแล้วในธรรมที่พระอริยะเจ้าประกาศแล้ว นรชนเหล่านั้นเป็นผู้ ประเสริฐกว่าสัตว์ที่เหลือด้วยวาจา ด้วยใจ และการงาน นรชนเหล่านั้นดำรงอยู่ด้วยดีแล้วในชั้นดี โสร็จจะ และสมาธิ ได้บรรลุถึงธรรมอันเป็นสาระแห่งสติ และปัญญา ฯ” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/326/353)

“ภิกษุผู้มีธรรมเป็นที่มา ยินดีแล้วในธรรม ค้นคว้าธรรมอยู่ ระลึกถึงธรรมอยู่เนื่องๆ ย่อมไม่เสื่อมจากพระสัทธรรม ภิกษุเดินอยู่ก็ดี ยืนอยู่ก็ดี นั่งอยู่ก็ดี นอนอยู่ก็ดี ให้จิตของ ตนสงบอยู่ ณ ภายใน ย่อมถึงความสงบอันแท้จริง ฯ” (ขุ.ธ. (ไทย) 25/265/272).

ในพระสูตรนี้พระพุทธเจ้าตรัสหมายเอาข้อปฏิบัติอันเป็นปฏิบัติทาของภิกษุ โดยใจความ แล้วหมายเอาภิกษุหรือสาธุชนที่ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ใช้ชีวิตอยู่ด้วยธรรม เคารพธรรมอยู่

เท่านั้นจึงจะประเสริฐกว่าผู้อื่น และสามารถบรรลุเป้าหมายสูงสุดได้ ซึ่งสามารถวิเคราะห์ได้ว่าเป็น การสร้างค่านิยมที่ดี ซึ่งผู้ที่จะประเสริฐสูงสุด หรือบรรลุเป้าหมายต่าง ๆ ได้ต้องถือธรรมาธิปไตย เคารพสักการะธรรมนั่นเอง

สรุปวิเคราะห์ ธรรมาธิปไตยที่ปรากฏในพระไตรปิฎก มี 2 นัยคือ โดยตรง และโดย อ้อม ปรากฏโดยตรงคือ พระพุทธเจ้าตรัสถึงธรรมาธิปไตยโดยตรงว่า “นี่เรียกว่าธรรมาธิปไตย” นี้ ชื่อว่าโดยตรง เช่นที่ปรากฏในอังคุตตรนิกาย ทิกนิบาท โดยธรรมาธิปไตย เป็นหนึ่งในอริปไตย 3 ประการ ส่วนโดยอ้อม วิเคราะห์จากความหมายของธรรมาธิปไตย ซึ่งหมายถึงการถือธรรมเป็นใหญ่ ยึดเราธรรม ความถูกต้องชอบธรรม เป็นใหญ่ ในการดำรงชีวิต ในการปฏิบัติ หรือในการบริหาร ซึ่ง ก็หมายความว่าหากผู้ใดเป็นผู้ทรงธรรม ปฏิบัติตามธรรมสมควรแก่ธรรม ถือธรรมเป็นใหญ่ ผู้นั้นมี ธรรมาธิปไตย นั่นเอง ส่วนที่ปรากฏในธรรมราชาสูตรปรากฏโดยนัยของการปกครอง

5. บทสรุป

ธรรมาธิปไตย มีความสำคัญในแง่ของการถือปฏิบัติ โดยสำคัญในระดับบุคคล สังคม และประเทศชาติ ดังที่ได้กล่าวแล้วข้างต้น ในระดับบุคคล คือ บุคคลจะต้องประกอบด้วย ธรรมาธิปไตย ยกเอาธรรมและความถูกต้องเป็นใหญ่ในการดำรงชีพ เป็นสมณะก็ต้องให้ความสำคัญ กับธรรมาธิปไตยในการครองเพศสมณะ ปฏิบัติธรรมสมควรแก่ธรรม ซึ่งจะสามารถประสบความสำเร็จตามที่ผู้บวชมุ่งประสงค์ สำหรับบุคคลธรรมดา ก็ต้องประพฤติธรรมด้วย เพราะ ธรรมชาติของธรรมแล้ว จะรักษาผู้ปฏิบัติไม่ให้ตกไปในที่ชั่ว ในระดับสังคมและประเทศชาติ มุ่งถึง ผู้นำหรือผู้ปกครองที่ทรงธรรม บริหารจัดการด้วยธรรม ถือธรรม คือความถูกต้องเป็นใหญ่ในการ บริหาร เมื่อทุกส่วนมีธรรม คือมีธรรมาธิปไตย สังคมประเทศชาติก็จะเจริญรุ่งเรืองสงบสันติเป็น สังคมในอุดมคติ

References

- Boonton Dokthaisong, Suriya Raksamueng and Pravej Maharatsakul. (2017, April – June). The Integrative Buddhism Principles to Lead the Profound Public Administration to Build the Mahachulalongkornrajavidyalaya Intellectual Capital Through Higher Learning and Ready toward AEC. *Journal of MCU Social Science Review*, 6(2)
- Pratepdilok (Rabob Dhitayano). *Buddhism and constitution*. Bangkok : Thai Buddhism Promotion Center, N/A.
- Phrathepvete. (1977). *Life Hand Book*. Bangkok : N/A,.
- Phradhammakittivong (Thong Suratecho). (2005). *The Word of Monastery : Dictionary for Buddhism Education*. Bangkok : Liang Chiang Press.
- Phradhampidok (P.A. Payutto). (2000). *Dictionary of Buddhism*. 9th Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Prapromkunaporn (P.A. Payutto). (2012). *Added Buddha Dhamma*. 32nd Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press.
- Phrasripariyatmoli (Somchai kusalachitto). (2004). 1 *Contemporary Buddhism*, 2nd Edition. Bangkok : Mahachulalongkornrajavidyalaya University Press
- Buddhathatphikkhu. (1988). *Politics is Dhamma*. 2nd Edition. Bangkok : Arunvitthaya, Royal Academy. (2003). *Dictionary of Royal Academy B.E.2542*. Bangkok : Nanmeebooks Publication.
- V. Vachiramethi. (2008). *Dhammadhipateyya*. Bangkok : Postbooks.

หลักความสัมพันธ์ห้าประการและหลักบรรทัดฐานสาม มุมมองของหลัก
จริยธรรมกับการรักษาเสถียรภาพของสังคมจีน
THE FIVE RELATIONSHIPS, THE THREE MAINSTAYS, VIEWPOINT FROM
ETHICS AND THE STABILITY OF CHINESE SOCIETY

สยามพร ฉันทสิทธิ์พร*

Sayumporn Chanthasithiporn

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งอธิบายความสัมพันธ์ของชุดจริยธรรมสองชุดที่ใช้ควบคุมสังคมจีนโบราณ ได้แก่หลักความสัมพันธ์ห้าประการ (ซึ่งประกอบด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน) กับหลักบรรทัดฐานสาม (ซึ่งประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง และสามีกับภรรยา) หลักจริยธรรมทั้งสองชุดมีความเกี่ยวข้องทับซ้อนไม่อาจแยกออกจากกันได้ ความสัมพันธ์ห้าประการมีฐานะเป็นกรอบกำหนดความสัมพันธ์ครอบคลุมทั่วทั้งสังคม ส่วนหลักบรรทัดฐานสามมีฐานะเป็นรากแก้วค้ำจุนสังคมไว้อีกชั้นหนึ่ง สำหรับความสัมพันธ์ในแต่ละคู่ ต่างมีคุณธรรมกำกับซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันและกัน อีกทั้งแต่ละคู่ความสัมพันธ์ต่างมีลักษณะพิเศษและข้อจำกัดที่ควรระวังด้วย ลัทธิขงจื๊อ หรือ ลัทธิขงจื้อ มองว่าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันในคู่ความสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญกว่า กฎเกณฑ์ลายลักษณ์อักษรและเป็นสิ่งที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม มีผลเป็นสายใยร้อยผู้คนทั่วทั้งสังคมจนกลายเป็นรากฐานหนาแน่นที่สร้างเสถียรภาพให้แก่สังคมจีนมาอย่างยาวนาน นอกจากนี้หลักจริยธรรมในแบบของลัทธิขงจื๊อยังมีลักษณะเด่นคือ มีความเป็นวิภาษวิธีระหว่างหลักความสัมพันธ์ห้าประการและหลักบรรทัดฐานสาม ที่เน้นสร้างเสถียรภาพทางสังคมด้วยพื้นฐานทางจิตใจมากกว่าเรื่องของเหตุผล แต่บางครั้งก็สามารถเน้นเหตุผลเหนือพื้นฐานทางจิตใจได้เช่นกัน

คำสำคัญ: หลักความสัมพันธ์ห้าประการ, หลักบรรทัดฐานสาม, จริยธรรม, เสถียรภาพ, หน้าที่

* Faculty of Humanities Srinakharinwirot University

ABSTRACT

The ancient Chinese society mainly relied on ethics in order to control the behaviours of its members, based on the Five Relationships (consist of father and son, ruler and subject, husband and wife, elder brother and younger brother and friend and friend) and the Three cardinal norms (consist of father and son, ruler and subject, husband and wife) which are overlap and inseparable from each other. The Five Relationships act as a frame of relationship covering the whole society while the Three cardinal norms are deemed as a taproot supporting the society. Each pair of relationships is on the basis of ethics and its duty is to serve each other. Besides, each pair has its own characteristics and limitations. Confucianism regarded duty to serve each other in each pair of relationships more important and more widely accepted in the society than the written rules and regulations. The said duty unites so many people throughout society that it becomes the tough foundation, leading to the long-time stability of Chinese society. In addition, the Confucian ethics is unique in that it employs dialectic aspects between the Five Relationships and the Three cardinal norms, which support society stability by focusing mainly on feelings and mind rather than rationale. However, the rationale may sometimes be emphasized more than feelings and mind.

Keywords : Five Relationships, Three Cardinal Norms, Ethics, Stability, Duty.

1. บทนำ

หลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์มาแต่โบราณกาล มีการพัฒนาควบคู่ไปกับอารยธรรมของมนุษยชาติ สังคมจีนบุพกาลพัฒนามาจนถึงสมัยราชวงศ์โจว หลักจริยธรรมจึงค่อยๆ ชัดเจนขึ้น He Huaihong (2013) อธิบายว่า สมัยราชวงศ์โจวมีการกำหนดกรอบจริยธรรมขึ้นสามประการใหญ่ที่แตกต่างจากยุคก่อนหน้าคือ หนึ่ง กำหนดระบบการสืบทอดทายาทสายตรงและสายแขนง เกิดเป็นระบบปกครองและวงศ์ตระกูลที่ประกอบด้วย โอรสสวรรค์ เจ้านครรัฐ และขุนนาง สอง กำหนดจำนวนศาลบรรพชนของผู้อยู่ในแต่ละตำแหน่ง และสาม ห้ามผู้มีแซ่เดียวกันสมรสกัน ซึ่งแนวปฏิบัตินี้ได้กลายเป็นสิ่งที่อยู่ควบคู่และพึ่งพิงกับระบอบศักดินาที่เป็นระเบียบโลกของผู้คนในยุคนั้น Li Zehou (2008: 13) อธิบายว่า หลักจริยธรรมร้อยรัดความสัมพันธ์ของผู้คนทั้งสายเลือดในแนวตั้งและแนวนอน จากครอบครัววงศ์ตระกูลขยายไปสู่รัฐและได้หล้า เกิดเป็นการใช้หลักจริยธรรมเป็นบรรทัดฐานทางการเมืองการปกครอง และหลักการนี้ได้กลายเป็นสิ่งควบคุมเสถียรภาพของสังคม ควบคุมความประพฤติของสมาชิก เป็นกฎเกณฑ์ที่ไม่จำเป็นต้องใช้ลายลักษณ์อักษรที่ยอมรับกันโดยทั่วไป และถึงแม้จะมีรายละเอียดปลีกย่อยที่แตกต่างกันไปตามเวลา แต่กรอบใหญ่ๆ ก็ยังใช้สืบทอดต่อกันมาตลอดสองพันปีแห่งประวัติศาสตร์จีน

แต่เมื่อมาในปลายสมัยราชวงศ์โจว เนื่องจากพัฒนาการของสังคมที่ไม่หยุดนิ่งและมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น จริยธรรมพร้อมระเบียบสังคมที่ร้อยรัดสมาชิกเอาไว้เริ่มเสื่อมคลายลง ผู้คนเริ่มกระทำในสิ่งที่ขัดต่อหลักจริยธรรมที่เคยควบคุมความสัมพันธ์ทางสังคมเอาไว้ สภาพสังคมจึงตกอยู่ในความวุ่นวายอย่างไม่เคยเป็นมาก่อน จนมาถึงยุคสมัยของขงจื้อ จึงได้หยิบยกและฟื้นฟูหลักจริยธรรมขึ้นเป็นประเด็นหลักของการเผยแพร่วิถีชีวิตของเขา ความคิดเรื่องจริยธรรมของขงจื้อได้รับการถ่ายทอดและบันทึกไว้เป็นจำนวนมากในตำราลัทธิหู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตำราทั้งสี่ จากหลักฐานดังกล่าวทำให้เราสามารถกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องจริยธรรมความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมคือแนวคิดที่เป็นแก่นของคำสอนแห่งลัทธิหู่

2. กรอบจริยธรรมของสังคมจีนโบราณกับการปลูกฝังหน้าที่และคุณธรรม

สังคมจีนยุคโบราณเป็นสังคมที่เน้นการควบคุมทางสังคมด้วยหลักจารีตเป็นสำคัญ ซึ่งจารีตถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการธำรงกรอบจริยธรรมของสังคม และเมื่อก้าวถึง หลักจริยธรรมอันเป็นหัวใจสำคัญของมุมมองการปกครองในลัทธิหู่จะประกอบด้วย หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าและหลักบรรทัดฐานสาม หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าปรากฏหลักฐานมาแต่ยุคก่อนขงจื้อ ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน ส่วนหลักบรรทัดฐานสามเพิ่งปรากฏหลักฐานในสมัยราชวงศ์อื่น ประกอบไปด้วยความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง และสามีกับภรรยา เราจะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักการนี้มีความ

ทับซ้อนกัน อีกทั้งมีความเกี่ยวเนื่องเชื่อมโยงกันอย่างแยกไม่ออก หลักการทั้งสองถือเป็นหลักการทางสังคมที่ควบคุมตลอดจนจัดวางความสัมพันธ์ของผู้คนอันส่งผลไปถึงโครงสร้างอำนาจและการผลิตซ้ำทางสังคมมาโดยตลอดประวัติศาสตร์จีน ดังที่ได้กล่าวไปข้างต้นแล้วว่า หลักจริยธรรมของสังคมเป็นสาระสำคัญของการควบคุมทางสังคมของจีน และมีหลักฐานอ้างอิงปรากฏโดยตลอดในตำราทั้งสี่ เมื่อมีการกำหนดหลักจริยธรรม ย่อมต้องมีเกณฑ์ที่สามารถใช้ชีวิตรฐานกำหนดความประพฤติของคู่ความสัมพันธ์ด้วย

คำว่า “หยุด” ในตัวบทกล่าวถึง การหยุด ณ จุดที่ติงามที่สุด แท้จริงแล้วหมายถึง การปฏิบัติตนให้เหมาะสมถูกต้องตามกรอบจริยธรรมเพียงเท่านั้น เป็นกษัตริย์หรือเจ้านายจุดที่ติงามที่สุดคือมีมนุษยธรรม เป็นขุนนางจุดที่ติงามที่สุดคือเปี่ยมด้วยความเคารพ เป็นบิดาติงามที่สุดคือมีเมตตา ส่วนผู้เป็นบุตรติงามที่กตัญญู สำหรับการคบมิตรสหายการมีความน่าเชื่อถือคือสิ่งติงามที่สุด ดังนั้น ตัวบทสะท้อนให้เห็นว่า จุดที่ติงามที่สุดเป็นเพียงการทำหน้าที่ให้ดีที่สุด เหมาะสมที่สุดภายใต้เขตแดนของกรอบจริยธรรมเพียงเท่านั้น ไม่ได้เป็นเรื่องที่ล้ำลึกแบบโลกุตรธรรมใดๆ

สำหรับสังคมจีนโบราณชุดความสัมพันธ์ที่ครอบคลุมทั่วทั้งสังคมคือความสัมพันธ์ทั้งห้า ดังนั้นในหัวข้อนี้จะแจกแจงหน้าที่และคุณธรรมกำกับของแต่ละคู่ความสัมพันธ์ ส่วนคู่ความสัมพันธ์ของหลักบรรทัดฐานสามก็ซ้อนทับอยู่ในความสัมพันธ์ทั้งห้าประการนี้ด้วย

(1) ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและบุตรเป็นความสัมพันธ์พื้นฐานที่สุดแห่งความเป็นมนุษย์ ตามหลักการแล้ว บิดากับบุตร มีคุณธรรมที่กำกับคือ ความรักเมตตา บิดา (รวมถึงมารดา) ต้องมีความรัก เมตตากรุณาต่อผู้เป็นบุตร ส่วนบุตรนั้นต้องตอบแทนความรักของบุพการีด้วยความเคารพและดำเนินตามปณิธาน ความสัมพันธ์คู่นี้ถือเป็นจุดเริ่มต้น เป็นพื้นฐานของกรอบความสัมพันธ์ของทั้งสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นพื้นฐานของความสัมพันธ์ในคู่ที่เป็นส่วนขยายออกสู่สังคมในระดับที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งก็คือ กษัตริย์กับขุนนาง ในตำราทั้งสี่มีวาทกรรมที่สะท้อนหลักการความสัมพันธ์ของบิดากับบุตรไว้มากพอสมควร โดยเนื้อหาส่วนใหญ่เน้นไปที่ความกตัญญูและการทำหน้าที่ของผู้เป็นบุตร ความกตัญญูในแนวทางของลัทธิรุ่้นั้นพอสรุปได้ดังนี้ ได้แก่ ความเคารพ การปรนนิบัติรับใช้และเลียงดูบิดามารดา การจัดการงานศพ และการไว้อาลัย และการสานต่อปณิธานของบิดา สิ่งที่เป็นการแสดงออกถึงความกตัญญู ไม่เพียงแต่เลียงดูเรื่องความเป็นอยู่อาหารการกินเท่านั้น แต่สิ่งที่เป็นหัวใจสำคัญ คือ การรับใช้ปรนนิบัติด้วยความเคารพ หากปราศจากความเคารพการเลียงดูบุพการีก็ไม่ต่างจากการดูแลสัตว์เลี้ยง สำหรับวัฒนธรรมจีน การจัดงานศพและการไว้อาลัยก็จัดเป็นการแสดงความกตัญญูต่อบุพการีไม่น้อยไปกว่าเมื่อยังมีชีวิตอยู่ สิ่งที่เป็นเงื่อนไขสำคัญของการจัดงานศพบุพการี คือ ความเศร้าอาลัยจากใจ มิใช่เพียงปฏิบัติตามจารีต เพราะแม้หากมีฐานะจัดงานได้สมเกียรติก็ยังไม่สู้การที่ฐานะการเงินไม่พอเพียงต่อการจัดเต็มรูปแบบ แต่กระทำด้วยการระลึกถึงจากใจจริงย่อมเป็นเรื่องสำคัญยิ่งกว่า หรือ

แม่ที่ขงจื้อเสนอให้มีการไว้ทุกข์สามปี เนื่องจากขงจื้อหยิบยกสามปีที่ถือเอาระยะเวลาที่เด็กคนหนึ่งสามารถเติบโตแข็งแรงพอออกจากอ้อมกอดประคบประหมงของบุพการีได้เป็นตัวตั้งมาสะท้อนให้ระลึกถึงพระคุณของบุพการี ระยะเวลาสามปีแห่งการไว้ทุกข์จึงเป็นสัญลักษณ์แห่งการระลึกถึงบุญคุณอันยิ่งใหญ่ของบุพการี อีกทั้งสะท้อนการจัดงานศพและไว้ทุกข์ด้วยพื้นฐานทางจิตใจ เน้นด้านความรู้สึก มิใช่พื้นฐานทางจารีตอย่างที่เข้าใจกัน

มองเผินๆ อาจเป็นการขัดต่อหลักคุณธรรมและกฎหมายของสังคม แต่หากมองลึกลงไปแล้ว การที่บิดาและบุตรปกป้องซึ่งกันและกัน นับเป็นธรรมชาติและคุณสมบัติพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ความสัมพันธ์ของครอบครัวที่มั่นคงจะเป็นสิ่งที่ทำให้สังคมมีรากฐานที่แข็งแกร่ง มีความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง หากมองกลับกันถ้าความสัมพันธ์ระหว่างบิดาและบุตรสูญเสียไปเพราะการยึดถือกฎเกณฑ์มากมายหรือความถูกต้องมาคั่นกลาง บุตรฟ้องบิดา บิดาฟ้องบุตร หากสังคมรักษาคุณค่าความสัมพันธ์พื้นฐานที่สุดอย่างบิดาและบุตรไว้ไม่ได้ สังคมเช่นนี้ก็กลับยิ่งเป็นสังคมมนุษย์ที่มีลักษณะเหินห่างและเย็นชาต่อกัน เราอาจกล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องนี้ของลัทธิขงจื้อสะท้อนความเมตตาปราณีและเอื้ออาทรของความเป็นมนุษย์อย่างแท้จริง ซึ่งความเป็นจริงของมนุษย์ย่อมต้องการให้ความสำคัญที่สายสัมพันธ์มากกว่าเหตุผล การเรียกร้องการปฏิบัติคุณธรรมระหว่างบุพการีและบุตร บางครั้งอาจไม่ใช่เรื่องดีเสมอไป ซ้ำร้ายอาจทำลายความรู้สึกยิ่งกว่า ดังนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างบุพการีและบุตรจึงไม่ควรนำคุณธรรมมาเป็นเงื่อนไขตัดสินทั้งหมด ส่วนในตำราเมิ่งจื๊อยังมีการถกเถียงแบบสมมติที่สุดโต่ง ในเรื่องระหว่างการเลือกความกตัญญูกับการรักษากฎหมายอันควรเป็นคุณธรรมสูงสุดของผู้ปกครอง หากต้องเลือกเพียงหนึ่งจะเลือกสิ่งใด ดังนี้

เถาอิงถามเมิ่งจื๊อว่า “หากพระเจ้าซุ่นเป็นโอรสสวรรค์ เกาเหยาเป็นอำมาตย์ กุโหล่ว(บิดาของพระเจ้าซุ่น)ไปฆ่าคนมา แล้วเรื่องราวจะเป็นอย่างไร เมิ่งจื๊อตอบว่า “ก็ต้องจับเพียงเท่านั้น” “ถ้าเช่นนั้นพระเจ้าซุ่นไม่ขัดขวางหรือ” ตอบ “พระเจ้าซุ่นจะไปขัดขวางได้อย่างไร เกาเหยาจับก็เพราะมีหลักฐาน” “ถ้าเช่นนั้นพระเจ้าซุ่นจะทำอย่างไร” ตอบ “พระเจ้าซุ่นก็จะทิ้งใต้หล้าไปอย่างไม่ไยดีเสมือนหนึ่งทิ้งรองเท้าชำรุด แล้วแอบแบกบิดาขึ้นหลังและหนีไปอยู่สุดหล้าฟ้าเขียว ใช้ชีวิตเป็นสุขตลอดชีวิต และลืมเรื่องความเป็นโอรสสวรรค์ไปสิ้น” (Mengzi 13:35)

จากที่กล่าวมาในข้างต้น เราสามารถสรุปได้ว่า หลักฐานจากตำราทั้งสี่สะท้อนถึงจริยธรรมความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรว่าเป็นความสัมพันธ์อันเป็นรากฐานที่สุด ยิ่งใหญ่ที่สุด เน้นหนักในหน้าที่ของผู้เป็นบุตรต่อบุพการี ทว่า สิ่งที่ถือว่าเป็นลักษณะสำคัญของความสัมพันธ์คู่นี้คือ นอกเหนือจากความเมตตาและความกตัญญูที่ต้องมีต่อกันแล้ว ความสัมพันธ์ของคู่นี้ยังอยู่เหนือกฎหมายและคุณธรรม อยู่เหนือความดีชั่วอันเป็นมาตรวัดของสังคม กล่าวคือ ความสัมพันธ์คู่นี้จะกดทับระเบียบสังคมทุกอย่างไว้ เพื่อรักษาความกลมกลืนความสัมพันธ์แห่งการอยู่ร่วมกันของมนุษย์

(2) ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง ถือเป็นความสัมพันธ์ที่สำคัญไม่ด้อยไปกว่าคูบิดากับบุตร ลัทธิหรือเห็นว่าความภักดีของขุนนางมีพื้นฐานมาจากความภักดีของบุตร ผู้ที่กตัญญูต่อบุพการีสามารถรับใช้เจ้านายได้ ตาราทัวเสวียกล่าวไว้ว่า “เป็นเจ้านายคนหยุดอยู่ที่มนุษยธรรม เป็นขุนนางหยุดอยู่ที่เคารพ” ส่วนตาราหลุนยฺหวี่กล่าวว่า การปฏิบัติตนระหว่างคู่ความสัมพันธ์นี้ต้องอาศัยจารีตและความจงรักภักดี กล่าวคือ “กษัตริย์ปฏิบัติต่อขุนนางด้วยจารีต ขุนนางปฏิบัติต่อกษัตริย์ด้วยความจงรักภักดี” (Lunyu 3:19)

ฉะนั้นเราจึงพอกกล่าวถึงหลักการกว้างๆ ได้ว่า มรรควิธีแห่งกษัตริย์ก็คือ การปฏิบัติต่อขุนนางอย่างให้เกิดเกียรติและเปี่ยมด้วยมนุษยธรรม ส่วนมรรควิธีของขุนนาง คือ การรับใช้ด้วยความเคารพและจงรักภักดี โดยหลักการทั่วไปแล้วหน้าที่ของผู้เป็นขุนนางต้องรู้จักจารีต ไม่ล้ำเส้นของกษัตริย์ และต้องรับใช้กษัตริย์ด้วยความภักดี แต่ลักษณะสำคัญอย่างหนึ่งของคู่ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับขุนนางในตำราทั้งสี่จะกลับกันกับความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ที่เรียกร่องหน้าที่ของผู้เป็นบุตร แต่ในตำราทั้งสี่ค่อนข้างเน้นหน้าที่ของผู้เป็นกษัตริย์มากกว่าเน้นหน้าที่ของขุนนาง โดยมองว่าขุนนางจะดีหรือไม่ จะปฏิบัติต่อกษัตริย์อย่างไร ให้เอาพฤติกรรมของกษัตริย์เป็นมาตรวัด อีกทั้งตำราทั้งสี่ให้บทบาทแก่การมีขุนนางที่ดีจะสามารถทำให้การปกครองเป็นไปได้อย่างราบรื่น ไม่ได้ให้ยึดถือกษัตริย์เป็นศูนย์กลางตามที่เข้าใจกันทั่วไป จากหลักฐานที่ปรากฏเป็นจำนวนมากแสดงให้เห็นว่าทั้งขงจื้อและเมิ่งจื้อไม่เน้นให้รับใช้เจ้านายแบบงมงาย ตาราทั้งสี่ให้น้ำหนักกับความเป็นขุนนางที่มีเกียรติ ลำพังกษัตริย์เพียงผู้เดียวนั้น ไม่อาจปกครองบ้านเมืองให้ราบรื่นได้ จำเป็นต้องเลือกผู้ที่มีความสามารถมาเป็นขุนนาง ซึ่งนั่นต้องแลกด้วยการอ่อนน้อมถ่อมตนของผู้เป็นกษัตริย์ หากกษัตริย์มีความถือตนนั้นย่อมไม่สามารถหาขุนนางดีมาช่วยงานปกครองได้ เราจึงอาจกล่าวได้ว่าเนื้อหาในตำราทั้งสี่ลดอัตราของความเป็นกษัตริย์ไม่ให้ใหญ่โตจนเกินไป เห็นได้จากที่ตำราทั้งสี่สะท้อนออกมาว่า การจะรับใช้กษัตริย์หรือไม่ก็เป็นสิ่งที่ขุนนางสามารถเลือกได้ ดังเช่นที่ขงจื้อออกจากแคว้นหลู่และแคว้นฉี เนื่องจากเห็นว่าไม่ตรงกับปณิธานของตน

เราสามารถสรุปได้ว่า คู่ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง เรียกร้องให้ปฏิบัติต่อกันทั้งสองฝ่าย การรับใช้กษัตริย์ต้องวางอยู่บนหลักการและปณิธานของความเป็นขุนนางที่ดี หากไม่เช่นนั้น ขุนนางที่ดีก็สามารถละทิ้งกษัตริย์ไปได้ และสิ่งที่ตำราทั้งสี่สะท้อนออกมาได้อย่างโดดเด่นคือ การเรียกร่องคุณธรรมของผู้เป็นกษัตริย์มีปรากฏไม่น้อยไปกว่าคุณธรรมแห่งความเป็นขุนนาง ซึ่งแตกต่างจากความสัมพันธ์คูบิดาและบุตรที่เน้นหน้าที่ของผู้เป็นบุตรมากกว่า

(3) ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยาถือเป็นความสัมพันธ์หลักคู่หนึ่ง มีบทบาทของการดำรงรักษาครอบครัวและสืบทอดทางสังคมเป็นหน้าที่หลัก ในความคิดลัทธิหรือจะเน้นความแตกต่างทางกายภาพและทางจิตใจเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ มุ่งเน้นที่การแบ่งหน้าที่ทางสังคม สามีกับภรรยามีคุณธรรมกำกับคือ การยึดถือคุณธรรมและหน้าที่

ที่แตกต่างกัน ดังที่ว่า บุรุษเป็นผู้จัดการเรื่องราวเมื่ออยู่ข้างนอก ส่วนสตรีเป็นธรรมาจารย์จัดการภายในเรือน และยังรวมไปถึงการที่บุรุษและสตรีต่างมีลักษณะทางจิตใจแตกต่างกัน จึงต้องยึดถือในคุณธรรมที่แตกต่างกันตามเพศสภาพของตนด้วย โดยเน้นว่าภรรยาต้องเชื่อฟังและปฏิบัติตามสามี ในขณะที่สามีมีหน้าที่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ภรรยา ถึงแม้ว่าในตำราทั้งสองจะไม่ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์นี้มากเท่าความสัมพันธ์คู่อื่น แต่คู่ความสัมพันธ์นี้ก็จัดอยู่ในหลักบรรทัดฐานสามด้วย ซึ่งเป็นหลักที่ผู้ปกครองจะต้องจับให้มั่น ย่อมแสดงให้เห็นว่านักลัทธิขงจื๊อให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์คู่นี้อย่างยิ่ง ในตำราจางยงได้ยกตัวอย่างเปรียบเทียบว่า การปฏิบัติมรรควิธีต้องเริ่มต้นจากรื่องใกล้ตัว การทำให้ครอบครัวปรองดองเป็นพื้นฐานแรกของการขัดเกลาตนเอง ดังนั้นความสัมพันธ์อันดีระหว่างสามีกับภรรยาจึงเป็นพื้นฐานของการมีครอบครัวที่สุขสมบูรณ์

และแม้ในตำราหุนยฺหวี่ มีเพียงประโยคเดียวที่ขงจื๊อกล่าวถึงสตรี คือ “มีแต่ผู้หญิงกับเด็กที่เลี้ยงยากที่สุด” (Lunyu 17:25) แต่โดยอ้อมแล้ว ขงจื๊อก็เน้นความสำคัญของคู่นี้เช่นกัน สังเกตจากบทสนทนาที่ขงจื๊อถามบุตรชายของตนว่าได้ศึกษา กวีนิพนธ์บทโจวหนานและเซ่าหนานแล้วหรือยัง หากยังย่อมไม่อาจยืนหยัดได้ (Lunyu 17:10) ประเด็นนี้ Kang Youwei ยกตัวอย่างอธิบายว่า “บทกลอนในหมวดโจวหนานและเซ่าหนาน กล่าวถึงเรื่องของชายหญิงไว้มากที่สุด มรรควิธีของการอยู่ร่วมกันแห่งมนุษย์ ที่สุดแห่งความใกล้ชิดไม่มีอะไรเกินชายและหญิง การขัดเกลาตนเองและการจัดระเบียบวงศ์ตระกูล อันดับแรกเริ่มจากสอนสามีภรรยา และท้ายสุดจึงสอนได้หล้า” (cited in Meng Fanping, 2013)

(4) ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องมีพื้นฐานเริ่มจากครอบครัว แล้วขยายไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้ใหญ่กับผู้เยาว์ในสังคมภายนอก ความสัมพันธ์นี้มีคุณธรรมกำกับ คือ เคารพในลำดับอาวุโส คู่ความสัมพันธ์นี้เน้นผู้ใหญ่เอ็นดูผู้น้อย ผู้น้อยเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ หากเรามองว่า รากฐานของสังคมอยู่ที่ครอบครัว ดังนั้นความรักใคร่กลมเกลียวระหว่างพี่น้องจึงเป็นปัจจัยที่ทำให้ครอบครัวซึ่งเป็นรากฐานของสังคมมีเสถียรภาพ ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องที่ดีย่อมทำให้ครอบครัวมีรากฐานที่มั่นคงไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นรากฐานในการอบรมตนของนักปกครอง แต่สิ่งที่นับได้ว่าเป็นความพิเศษของคู่ความสัมพันธ์นี้คือ ความเกี่ยวข้องกับครอบครัวและเกี่ยวข้องกับสังคมภายนอกในเวลาเดียวกัน คู่ความสัมพันธ์นี้จึงเป็นตัวเชื่อมสำคัญในการประยุกต์การปฏิบัติจริยธรรมจากภายในครัวเรือนสู่ภายนอก คือ จากความเคารพเชื่อฟังพี่ ไปสู่การที่ผู้น้อยเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่ โดยลัทธิขงจื๊อมองว่า การที่ผู้เป็นน้องรู้จักเคารพเชื่อฟังผู้เป็นพี่ คุณธรรมเช่นนี้สามารถนำไปปรับใช้กับชีวิตได้ อีกทั้งผู้มีความกตัญญูและเคารพเชื่อฟังย่อมไม่ก่อความวุ่นวายในสังคม

เราจะเห็นได้ว่า การอนุமானอาศัยสร้างแนวเทียบหลักปฏิบัติจากความสัมพันธ์หนึ่งไปสู่อีกความสัมพันธ์หนึ่งเป็นลักษณะเด่นของหลักจริยธรรมลัทธิขงจื๊อ อีกทั้งตัวบทนอกจากสอนว่าควร

เคารพเชื่อฟังผู้อาวุโสแล้ว ยังมีการสอนสั่งด้วยว่าพฤติกรรมเช่นใด คือการไม่เคารพบนอบผู้ใหญ่ การไม่เคารพบนอบผู้ใหญ่ หรือขาดคารวะธรรม ตีตนเสมอท่านย่อมไม่ทำให้ก้าวหน้า

จากตัวบทที่เกี่ยวข้องกับคู่ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง นอกจากสะท้อนให้เห็นว่า ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้องเป็นรากฐานหนึ่งของการทำให้สังคมมีเสถียรภาพแล้ว สิ่งที่ตำราทั้งสี่ เน้นย้ำนั้นกลับเป็นเรื่องของการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างพี่น้องในครอบครัวของผู้ปกครองในฐานะที่จะเป็นผู้ทำหน้าที่สอนสั่งประชาชน การทำให้พี่น้องในครอบครัวของตน รักใคร่กลมเกลียวกันเป็นหน้าที่พื้นฐานของผู้ปกครอง จากนั้นจึงนำหลักการเหล่านี้ไปสอนสั่งประชาชน

(5) ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เป็นคู่ความสัมพันธ์เดียวในความสัมพันธ์ทั้งห้าประการที่มีลักษณะพิเศษ คือ ไม่แบ่งแยกชนชั้น ฐานะ และอายุ เป็นคู่ความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเท่าเทียม ไม่มีฝ่ายที่เหนือกว่าและต่ำกว่า เป็นความสัมพันธ์ที่ปัจเจกบุคคลสามารถเลือกเองได้ มีความเป็นอิสระจากกันสูงสุดในบรรดาความสัมพันธ์ทั้งห้าในสังคม มีคุณธรรมสำคัญกำกับคู่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน คือ การยึดมั่นสัจจะ การคบหาสมาคมระหว่างเพื่อนนั้น สิ่งสำคัญอยู่ที่การคบหาในคุณธรรมของกันและกัน ปฏิบัติต่อกันอย่างซื่อสัตย์จริงใจเป็นสำคัญ ในตำราทั้งสี่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งตำราหลุนยวี่มีการกล่าวถึงคู่ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อนไว้ค่อนข้างมาก สารสำคัญของคู่ความสัมพันธ์นี้ตามที่ปรากฏในตำราทั้งสี่ คือ การเลือกคบเพื่อนต้องเลือกตามอุดมการณ์ของตน การที่บุคคลใดจะมาเป็นเพื่อนกันหรือไม่นั้น ต้องดูว่ามีอุดมการณ์และยึดมั่นในแนวทางเดียวกันหรือไม่ มิเช่นนั้นแล้วความเป็นเพื่อนย่อมไม่ดำเนินไปอย่างราบรื่น รวมไปถึงหลักแห่งการคบมิตร ว่าคนประเภทใดควรหรือไม่ควรคบ สำหรับคุณธรรมแห่งการคบเพื่อน คือ สัจจะความจริงใจ ซึ่งในตำราทั้งสี่ได้กล่าวไว้เป็นจำนวนมาก ซึ่งตำราจยงเป็นตำราที่กล่าวเรื่องสัจจะและความซื่อสัตย์ไว้มากที่สุด ไม่เพียงแค่นั้นในบริบทของการคบเพื่อนเท่านั้น ทว่าการรักษาสัจจะนั้น สิ่งสำคัญคือ สัจจะจะต้องวางบนพื้นฐานของความถูกต้องเที่ยงธรรม หากไม่วางบนความถูกต้องเที่ยงธรรมแล้ว สัจจะนั้นก็จะเป็นสัจจะแบบพาลชน

จากที่กล่าวมาเราจะเห็นได้ว่า ความสัมพันธ์ของแต่ละคู่ต่างมีคุณธรรมกำกับซึ่งถือเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันและกัน อีกทั้งแต่ละคู่ความสัมพันธ์ต่างมีลักษณะพิเศษและข้อจำกัดที่ควรระวังด้วย ลัทธิขงจื๊อ (ลัทธิขงจื้อ) มองว่าหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันในคู่ความสัมพันธ์เป็นสิ่งสำคัญกว่า กฎเกณฑ์ลายลักษณ์อักษรและเป็นสิ่งที่ยอมรับกันทั่วไปในสังคม มีผลเป็นสายใยรัดร้อยผู้คนทั่วทั้งสังคมจนกลายเป็นรากฐานหนาแน่นที่สร้างเสถียรภาพให้แก่สังคมจีนมาอย่างยาวนาน

3. หลักการของหลักความสัมพันธ์ห้าประการ (Five Relationships) และหลักบรรทัดฐานสาม (Three Cardinal Norms)

หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าที่ประกอบไปด้วย ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร กษัตริย์กับขุนนาง สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน เป็นความสัมพันธ์ที่เพียงพอที่จะครอบคลุมความสัมพันธ์แทบทุกรูปแบบในสังคม เนื่องจากสังคมในยุคโบราณยังไม่มี ความซับซ้อนนัก ในคู่ความสัมพันธ์ทั้งห้าเหล่านี้ล้วนมีคุณธรรมกำกับความสัมพันธ์ของแต่ละคู่ อันได้แก่ ความรักเมตตา ความเที่ยงธรรม การยึดมั่นในคุณธรรมที่แตกต่าง การเคารพลำดับอาวุโส และการยึดมั่นในสัจจะตามลำดับ

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างหลักความสัมพันธ์ทั้งห้าและคุณธรรมที่กำกับความสัมพันธ์นั้น Huang Renjie (2005) อธิบายว่า ความสัมพันธ์ของสองสิ่ง คือ หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าเป็นหลักการ เป็นบรรทัดฐานการมีปฏิสัมพันธ์ของผู้คนทั่วทั้งสังคม รวมถึงเป็นรากฐานความสงบสุขและมีเสถียรภาพแห่งรัฐ เป็นหลักการที่เป็นพลังช่วยลดความวุ่นวายไร้ระเบียบของสังคม กรอบความสัมพันธ์ทั้งห้าได้รับอิทธิพลจากสายสัมพันธ์จากอารมณืความรู้สึกพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ ในขณะที่คุณธรรมกำกับความสัมพันธ์จะทำหน้าที่ชี้แนะให้ความสัมพันธ์ทั้งห้าเป็นไปอย่างถูกต้องเหมาะสม เนื่องจากความสัมพันธ์ทั้งห้ามักจะถูกทำลายด้วยผลประโยชน์ที่ขัดแย้ง ดังนั้นลัทธิขงจื๊อจึงให้ความสำคัญกับการรักษาเสถียรภาพของสังคม โดยวางกรอบให้อารมณืความรู้สึกกับความถูกต้องเหมาะสมให้เป็นไปในทางเดียวกัน

หากพิจารณาให้ดีแล้ว ในกรอบความสัมพันธ์ทั้งห้ามีสิ่งที่น่าสนใจคือ สังคมจะบรรลุผลในความสัมพันธ์คู่ต่างๆ ได้ต่อเมื่อมีการปฏิบัติต่อกันจากทั้งสองทาง โดยเน้นให้ฝ่ายที่อยู่ในฐานะสูงกว่าเป็นผู้หยิบบั้นให้ก่อน แล้วฝ่ายผู้น้อยจึงจะปฏิบัติต่อกับคุณธรรมตามมา ดังเช่นหลักฐานที่ปรากฏใน*ตำราหลุน ยฺหวี่* ว่า “กษัตริย์กระทำตนอย่างกษัตริย์ ขุนนางกระทำตนอย่างขุนนาง บิดากระทำตนอย่างบิดา บุตรกระทำตนอย่างบุตร” (Lunyu 12:11) เราจะเห็นได้ว่า การปฏิบัติด้วยคุณธรรมต่อกันเป็นหน้าที่ของบุคคลในคู่ความสัมพันธ์ ความสัมพันธ์จึงจะราบรื่น ดังนั้น ในกรอบจริยธรรมความสัมพันธ์ทั้งห้าประการจึงเป็นเรื่องของการปฏิบัติหน้าที่อันพึงมีต่อกันและกันให้สมบูรณ์

หลักบรรทัดฐานสาม คำว่า บรรทัดฐาน ตามรากศัพท์ในภาษาจีนหมายถึง ด้ามหรือคันของอวนจับปลา เมื่อจับด้ามให้แน่นมัน ก็จะสามารถควบคุมหรือรวบอวนนั้นได้ทั้งหมด ดังนั้น จากความหมายนี้จึงมีนัยว่า หากสามารถจับหลักบรรทัดฐานสามได้ ก็จะสามารถควบคุมให้สังคมอยู่สถานะที่มีเสถียรภาพได้ (Liu Lifu and Li Ling, 2014)

หากเรามองว่าหลักการและข้อจำกัดของความสัมพันธ์ทั้งห้ามีเงื่อนไขที่การปฏิบัติหน้าที่อันพึงมีต่อกันระหว่างคู่ความสัมพันธ์ให้สมบูรณ์ หลักบรรทัดฐานสามกลับไปเน้นเรียกร้องที่ผู้อยู่ในสถานะต่ำของคู่ความสัมพันธ์ อันได้แก่ ขุนนาง บุตร และภรรยา เป็นฝ่ายที่ต้องยึดมั่นและปฏิบัติต่อ

อีกฝ่ายด้วยความเคารพและจงรักภักดีเป็นหลักการสำคัญ ไม่ว่าจะอีกฝ่ายหนึ่งจะปฏิบัติดีหรือไม่ดีตอบ ไม่ว่าจะความสัมพันธ์ระหว่างกันจะเกิดการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ก็ตาม หากแต่หลักการความประพฤติของขุนนาง บุตร และภรรยาย่อมไม่มีวันเปลี่ยนแปลง ในประเด็นนี้ He Lin (1996) ได้โต้แย้งว่า หลักบรรทัดฐานสามมีจุดเน้นว่า หากกษัตริย์ไม่กระทำตนเยี่ยงกษัตริย์ ขุนนางไม่อาจไม่กระทำตนเยี่ยงขุนนางได้ หากบิดาไม่กระทำตนเยี่ยงบิดา ผู้เป็นบุตรนั้นไม่อาจไม่กระทำตนเยี่ยงบุตรได้ หากสามีไม่กระทำตนเยี่ยงสามี ภรรยาไม่อาจไม่กระทำตนเยี่ยงภรรยาได้ การที่ขุนนาง บุตร และภรรยา ยังยึดมั่นในหน้าที่ของตนอย่างเคร่งครัด เมื่อพิจารณาตามหลักการแล้ว ไม่ได้หมายความว่า เป็นการเชื่อฟังและจงรักภักดีอย่างงมงายหรือไม่ใช้สติปัญญาพิจารณา แต่เป็นการ **จงรักภักดีต่อหน้าที่** ความเป็นขุนนาง บุตร และภรรยาของตนเอง ถือเป็นกรณียกยัดรักษาหน้าที่ในส่วนของตนเอง หาไม่แล้ว ถ้าผู้อยู่ฐานะต่ำในคู่ความสัมพันธ์ไม่กระทำเช่นนี้แล้ว เห็นว่าผู้อยู่เบื้องบนไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่ ดังนั้นตนเองก็ย่อมไม่รับผิดชอบต่อหน้าที่บ้าง ถ้าทุกฝ่ายเป็นเช่นนั้น ก็ย่อมเห็นภาพได้ว่าสังคมจะไร้เสถียรภาพเพียงใด ดังนั้นการที่ฝ่ายที่อยู่ต่ำกว่าเป็นผู้ยื่นหยัดในหน้าที่ตนเองอย่างไม่มีเงื่อนไข หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ หลักบรรทัดฐานสามเปลี่ยนความสัมพันธ์ที่เน้นบุคคลพึงมีต่อบุคคล ให้ไปเน้นที่บุคคลพึงมีต่อหลักการ ต่อฐานะและต่อหน้าที่โดยสมบูรณ์แทน (Fang Zhaohui, 2011:47) และแม้จะต้องอาศัยผู้อยู่ในฐานะต่ำกว่าเป็นฝ่ายเสียสละ ทว่าสิ่งนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการค้าจุนสังคมนำให้ดำรงอยู่ได้ นี่จึงเป็นคุณูปการอันใหญ่หลวงของหลักบรรทัดฐานสามในการธำรงรักษาระเบียบของสังคมที่เราไม่อาจมองข้ามได้เลย

นอกจากนี้หลักจริยธรรมยังมีลักษณะเด่นคือ หลักความสัมพันธ์ทั้งห้ากับหลักบรรทัดฐานสามมีมุมมองแบบวิภาษวิธีในการใช้ หลักความสัมพันธ์ทั้งห้าเน้นพื้นฐานทางจิตใจ เน้นความรัก ผูกพัน และความสนิทชิดเชื้อมากกว่าเรื่องของเหตุผล เน้นการอยู่ร่วมกันอย่างกลมเกลียวบนสายสัมพันธ์ อาศัยการพึ่งพาระหว่างคู่ความสัมพันธ์มากกว่ากล่าวเรื่องบทบาทและสิทธิ ขณะที่หลักบรรทัดฐานสามกลับมองไปที่หลักเหตุผลและหน้าที่ที่ **จำเป็นต้อง**กระทำมาเป็นพื้นฐานและเงื่อนไขสำคัญ ในประวัติศาสตร์จีนและปรากฏการณ์ที่เกิดในสังคม การอ้างถึงหลักจริยธรรมจึงขึ้นอยู่กับผู้ใช้ที่จะกล่าวอ้างและหยิบยกมุมมองด้านใดมาใช้เป็นหลักการและเหตุผลในการนำเสนอหรือโต้แย้งของตัวเอง

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่งคือ หากพิจารณาให้ถี่ถ้วน *ตำราทั้งสี่* ที่ถือว่าเป็นตำราอ้างอิงที่มีฐานะสูงส่งในบรรดาตำราคลาสสิกของลัทธิขงจื๊อ สะท้อนฐานคิดแบบที่เน้นหลักความสัมพันธ์ทั้งห้า ประการมากกว่ามองความสัมพันธ์บนฐานคิดแบบหลักบรรทัดฐานสาม ย่อมแสดงให้เห็นว่าเนื้อแท้ของลัทธิขงจื๊อเป็นหลักการปกครองสังคมที่เน้นสร้างเสถียรภาพจากพื้นฐานทางจิตใจและการปลูกฝังคุณธรรมภายในเหนือสิ่งอื่นใด และหากพิจารณาจากเสถียรภาพสังคมในประวัติศาสตร์จีน แม้ว่าในความเป็นจริงแล้วหลักจริยธรรมจะไม่ได้รับการปฏิบัติใช้อย่างสมบูรณ์ก็ตาม แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้

เลยว่าการใช้หลักจริยธรรมเพื่อธำรงสังคมเป็นสิ่งที่ดำรงอยู่จริงในประวัติศาสตร์จีน และเราจะเห็นได้ว่าการใช้จริยธรรมและคุณธรรมในการควบคุมทางสังคมให้ประชาชนตระหนักว่าเป็นหน้าที่ที่จำเป็นต้องกระทำ โดยภาพรวมแล้วถือเป็นคุณูปการสำคัญที่ธำรงรักษาเสถียรภาพของสังคมจีนให้ดำรงอยู่อย่างยาวนาน

4. สรุป

จากที่กล่าวมาข้างต้นเรื่องแนวคิดจริยธรรมกับหน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกันในสังคมตามแนวทางของลัทธิขงจื๊อ เราจะเห็นได้ว่า โดยภาพรวมแต่ละคู่ความสัมพันธ์ต่างมีคุณธรรมกำกับ ผูกพันเป็นหน้าที่ที่ต้องปฏิบัติต่อกันและกัน อีกทั้งแต่ละคู่มีลักษณะพิเศษและข้อจำกัดที่ควรระวังในแต่ละคู่ความสัมพันธ์ด้วย ลัทธิขงจื๊อมองว่าจริยธรรมคือสิ่งที่เป็กฎเกณฑ์ที่สำคัญกว่าลายลักษณ์อักษร และเป็นที่ยอมรับกันทั่วไป มีผลเป็นสายใยร้อยผู้คนทั่วทั้งสังคมจนกลายเป็นรากฐานทางจิตใจอย่างแน่นหนาของสังคม มีคุณูปการในการสร้างเสถียรภาพให้แก่สังคมจีนมานับพันปี ในประเด็นนี้หลักจริยธรรมความสัมพันธ์ของผู้คนในสังคมจึงถูกมองให้กลายเป็นเนื้อเดียวกับเรื่องการเมืองการปกครอง

สังคมจีนเมื่อก้าวเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 20 มีความพยายามที่จะพัฒนาตนไปเป็นสู่หนทางแห่งความเป็นสมัยใหม่ ผู้คนทั่วทั้งสังคมต่างเคยวิพากษ์และปฏิเสธหลักจริยธรรมในยุคโบราณ โดยมองในด้านลบว่าเป็นการใช้หลักจริยธรรมและคุณธรรมมาครอบงำและกดขี่สังคมของชนชั้นปกครอง เป็นการทำให้ประชาชนโง่เขลาไปพร้อมๆ กับการยึดมั่นในกรอบจริยธรรม ในยุคนั้นนักวิชาการจำนวนมากต่างพากันเห็นว่า การเน้นหนักในด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมจะทำให้สังคมไม่สามารถก้าวเดินบนหนทางแบบปัจเจกบุคคลนิยมได้ สังคมขาดพลวัตในการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตนเอง ไม่เข้ากันกับรูปแบบการผลิตในโลกสมัยใหม่ (Du Weiming cited in Chen Lai, 2011: 118) เช่นนั้น หลักจริยธรรมแบบจีนโบราณในมุมมองนี้ย่อมไม่อาจเข้ากันได้กับสังคมสมัยใหม่

ทว่าในปัจจุบัน สังคมจีนได้ตระหนักว่าความเป็นโลกสมัยใหม่พัฒนาไปโดยก่อให้เกิดผลกระทบร้ายแรงแก่สังคมของหลายๆ ประเทศ ไม่เว้นแม้แต่ประเทศที่พัฒนาแล้ว ประเทศจีนเองก็ประสบกับปัญหาของความเป็นสมัยใหม่ดังเช่นประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ เช่น ปัญหาความไม่เท่าเทียมของการกระจายรายได้ ปัญหาสังคม ปัญหาเรื่องการบูชาเงินตราและวัตถุ ปัญหาทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ประกอบกับความขัดแย้งในเวทีโลกที่นับวันก็ยิ่งรุนแรงและแหลมคมขึ้น รวมถึงการที่จีนเริ่มมีบทบาทสำคัญในเวทีโลกมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ก่อให้เกิดกระแสทบทวน รื้อฟื้น แม้กระทั่ง โหยหาวัฒนธรรมโบราณให้กลับมาอีกครั้ง และในสังคมจีนทุกวันนี้ ภายใต้การเดินไปสู่ความเป็นสมัยใหม่ที่ครั้งหนึ่งเคยปฏิเสธความเป็นขงจื๊อ ปฏิเสธกรอบ

จริยธรรมที่ถือเป็นรากเหง้าแห่งจิตวิญญาณชนชาติ กลับเกิดกระแส “การฟื้นฟูอย่างยิ่งใหญ่ของชนชาติจีน อันความฝันแห่งชาติ” (The Chinese Dream of the Great Rejuvenation of the Chinese Nation) โดยการนำเสนอของประธานาธิบดีสีจิ้นผิง (Xi Jinping, 2017) ในที่ประชุมสมัชชาสมาชิกพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศจีนสมัยที่ 18 เป็นต้นมา สังคมจีนมีเข็มมุ่งที่จะกลับมาสู่รากเหง้าของตนเองอย่างจริงจัง และภายใต้การฟื้นฟูอย่างยิ่งใหญ่ของชนชาติจีน วัฒนธรรมจีนโบราณอันมีความคิดลัทธิขงจื้อเป็นรากฐานก็เป็นหัวใจสำคัญแห่งการฟื้นฟูนั้นด้วย นอกจากนี้การคิดอธิบาย ที่ความหลักจริยธรรมให้เข้ากันกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ก็มีการนำเสนอมาเป็นระลอกตั้งแต่ก่อนเกิดกระแสฟื้นฟูชนชาติจีนแล้ว เช่น หลักกษัตริย์กับขุนนาง มีผู้นำเสนอให้มองในมุมของหัวหน้าและลูกน้อง โดยคุณธรรมกำกับคือให้หัวหน้าเป็นตัวอย่างที่ดีแก่ลูกน้อง หรือ คู่สามีกับภรรยา จะต้องมีความเท่าเทียมและเป็นแบบอย่างกันและกัน (Yang Zhengzheng, 2009: 130) เป็นต้น

ดังนั้นการใช้มุมมองของหลักจริยธรรมกับการรักษาเสถียรภาพของประเทศหรือสังคมหนึ่งๆ จึงไม่ควรเป็นสิ่งที่ถูกมองว่าเป็นเรื่องล้าหลังในโลกยุคปัจจุบัน ในทางกลับกันในยุคที่เสรีภาพเฟื่องฟูตามตามท้องถนนและคลังคลังความเป็นปัจเจกบุคคลแบบสุดโต่ง การปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมควรเป็นเรื่องสำคัญลำดับต้นๆ เพราะการใช้กฎหมายเป็นเพียงการควบคุมในระดับที่ต่ำที่สุดและมีช่องโหว่มาก แต่หากผู้คนมีหลักยึดแห่งคุณธรรมและจริยธรรมในใจแล้วสังคมจะเข้มแข็งมากขึ้น เพียงแต่การเชิดชูและกำหนดกรอบหลักจริยธรรมจะต้องพิจารณาให้เหมาะสมกับบริบทของยุคสมัย เพราะการอยู่ในฐานะใดฐานะหนึ่งในกรอบจริยธรรมไม่ใช่เพียงแค่การปฏิบัติตน ยังหมายรวมถึงการได้รับผลประโยชน์และรับภาระแห่งฐานะนั้นด้วย ดังนั้นจึงต้องมีขอบเขตและมาตรฐานกำกับ หากเรามองว่าข้อเสียของกรอบจริยธรรมเป็นสิ่งที่ผูกมัดสมาชิกในสังคมไว้อย่างแน่นหนาและขยับตัวได้ยาก อีกทั้งสังคมจะกลายเป็นสังคมเน้นใช้คุณธรรมในการแก้ปัญหาหากเกินไป เราก็อาจต้องมองในทางกลับกันว่ากรอบจริยธรรมก็เป็นสิ่งที่ปกป้องให้ความปลอดภัยแก่ผู้ที่ปฏิบัติตามเช่นกัน และไม่ว่าอย่างไรก็ตามสังคมแห่งคุณธรรมก็ยังคงเป็นสังคมที่น่ารักษาไว้

References

- Adisai Kowatthana. (2016). Moral Education 8 Secondary School Students in Phisalee District. Nakhonsawan Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 233 – 242.
- Chenlai 陈来. (2011). *Kongfuzi yu xiandai shijie 孔夫子与世界*. Beijing 北京: Beijing daxue chubanshe 北京大学出版社.
- Fang Zhaohui 方朝晖. (2011). ‘Sangang’ zhen de shi zaopo ma? Chongxin shenshi ‘sangang’ de lishi yu xianshi yiyi “‘三纲·真的是糟粕吗? 重新审视‘三纲’的历史与现实意义.” *Tianjin shehui kexue 天津社会科*, 02: 47-52.
- He Huaihong 何怀宏. (2013). *Xin gangchang tantao zhongguoshehui de daode genji 新纲常探讨中国社会的道德根基*. Chengdu成都: Sichuan renmin chubanshe四川人民出版社.
- He Lin 贺麟. (1996). *Wulun guannian de xin jiantao “五伦观念的新检讨.” Wenhua yu rensheng文化与人生*. Beijing北京: Shangwu yinshuguan商务印书馆.
- Huang Renjie 黄人杰. (2005). *Zhongguo chuantong renlunsixiang yu wulun de daodeguan“中国传统人伦思想与五伦的道德观.” Hebei xuekan河北学刊*, 02: 78–84.
- Liu Lifu 刘立夫 and Li Ling 李玲. (2014). “Sangang Wuchang” zhong de jinghua yu zaopo ““三纲五常·中的精华与糟粕.” *Hunan daxue xuebao 湖南大学学报*, 01: 129-132.
- Li Zehou 李泽厚. (2008). *Xin ban zhongguo gudai sixiangshi lun 新版中国古代思想史论*. Tianjin天津: Tianjin shehui kexue yuan chubanshe 天津社会科学院出版社.
- Meng Fanping 孟凡平. (2013). “Xianqin rujia de fufu lunli sixiang ji qi dangdai qishi” “先秦儒家的夫妇伦理思想及其当代启示.” *Qilu xuekan齐鲁学刊*, 01: 15–19.
- Phramaha Sunan Sunantho (Ruchiwet).(2016). Buddhist Integrated Approach to the Management of Buddhist Schools. *Journal of MCU Social Science Review*, 5(2), 31 -42.
- Wang Wenxue 汪文学. (2007). “Lun zhongguo gudai renlun zhong de pengyou lunli” “论中国古代人伦中的朋友伦理.” *Jiangnan luntan江汉论坛*, 12: 106–109.
- Xi Jinping 习近平, *Xi Jinping guanyu shixian zhonghuaminzu weida fuxing de zhongguomengl unshu zhaibian 习近平关于实现中华民族伟大复兴的中国梦论述*

ว่าด้วยทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) ในสังคมวิทยา FUNCTIONALISM IN SOCIOLOGY

จิระโชค วีระสย *

Jirachoke Virasaya

บทคัดย่อ

การพัฒนาทฤษฎีว่าด้วยการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) หรือ “คตินิยมการหน้าที่” ได้รับอิทธิพลมาจากกระแสความคิดว่าด้วยการวิวัฒนาการในทางชีววิทยา นักวิชาการทางสังคมผู้มีบทบาทสำคัญ ได้แก่ โอกุส กงต์ (Auguste Comte, 1798-1857) กงต์ริเริ่มวิทยาการใหม่ โดยที่เขาให้ชื่อว่า **Sociologie** ในภาษาฝรั่งเศสหรือสังคมวิทยาในภาษาไทย โดยแบ่งออกเป็น 2 แขนงใหญ่ ที่ว่าด้วยการคงอยู่อย่างเป็นระเบียบเรียบร้อย (Social Order) และพลวัตทางสังคม (Social Dynamics) เขาระบุปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลหรือมี “การหน้าที่ประโยชน์” (function) ต่อสถานะเช่นว่านั้น ตัวอย่างได้แก่ สถาบันครอบครัวและสถาบันศาสนา สำหรับพลวัตการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวข้องกับการแบ่งงาน นักคิดรุ่นต่อ ๆ มา ได้แก่ เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1858-1917) เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, 1870-1903) และระยะหลัง ได้แก่ ทัลคอต พาร์สัน (Talcott Parsons, 1902-1979) ข้อสมมติฐานสำคัญของทฤษฎีหรือกระบวนทรรศน์ว่าด้วยการหน้าที่ประโยชน์ ได้แก่ การมีเสถียรภาพ (Stability) การประสานสอดคล้อง (Harmony) และการวิวัฒนาการ (Evolution) ทั้งนี้ มีการวิพากษ์วิจารณ์อันนำไปสู่การปรับทฤษฎีดังที่กระทำโดย Robert K. Merton (1910-2003) และต่อมา Neo-functionalism โดยนักวิชาการร่วมสมัย ได้แก่ Jeffrey C. Alexander (1947-) และ Paul Colomy

คำสำคัญ : ทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism), นักคิด Auguste Comte และ Emile Durkheim, การวิวัฒนาการ (evolution) นักวิชาการ Herbert Spencer, ลักษณะหรือสิ่งที่จำเป็นต้องมี (functional prerequisites) ของ Talcott Parsons, การหน้าที่ชัดแจ้งและการหน้าที่แฝง (Manifest and Latent), แนวใหม่ของทฤษฎี (Neo-functionalism) โดย Jeffrey C. Alexander and Paul Colomy

---

* B.A. Honors thesis in Sociology, University of California, Berkeley, M.A. and Ph.D. in Political Science, University of California, Berkeley

Abstract

The development for Functionalism or “Duty of duty” received grandeur from train of thought in biology evolution. The key players in Sociology academician was Auguste Comte, 1798-1857 who started new technology as was named Sociologie. In France language or sociology divided in 2 big groups as followed Social Order and Social Dynamics. He identified some factor that had effect or function to those condition such as family unit and religion unit. In order to change dynamics in divide up the work. Next mastermind generation such as Emile Durkheim, 1858-1917 , Herbert Spencer, 1870-1903 and Talcott Parsons, 1902-1979. The important hypothesis of theory or paradigm in Functionalism were Stability, Harmony and Evolution. So that the condemnation will brought to theory improvement that made Robert K. Merton (1910-2003) and Neo-functionalism by contemporary academician were Jeffrey C. Alexander (1947) and Paul Colomy

คำสำคัญ : Functionalism, Evolution, Neo-functionalism

1. บทนำ

เรื่องราวของชีวิตทางสังคมของมนุษย์มีผู้ให้ความสนใจศึกษาและพยายามทำความเข้าใจเป็นเวลาช้านานนับเป็นพันปีมาแล้ว แต่ที่พัฒนามาเป็นวิทยาการหนึ่งในหลายสาขาของสังคมศาสตร์(Social Sciences) นอกเหนือจาก เศรษฐศาสตร์ (Economics) รัฐศาสตร์ (Political Science) จิตวิทยาสังคม (Social Psychology) ภูมิศาสตร์สังคม (Social Geography) ได้แก่ สังคมวิทยา (Sociology) ทฤษฎีหนึ่งที่น่าสนใจนำมาใช้ปรากฏการณ์ทางสังคมด้านต่าง ๆ ได้แก่ ทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism) ซึ่งได้รับอิทธิพลจากกระแสความคิดทฤษฎีว่าด้วยการวิวัฒนาการ (Evolution) ในทางชีววิทยา

การพัฒนาการของทฤษฎีนี้อิงอยู่กับการกำเนิดของศาสตร์ทางสังคมซึ่งโยงเกี่ยวกับนักวิชาการรุ่นก่อน เช่น Auguste Comte และ Emile Durkheim ทั้งนี้ ศัพท์ “สังคมวิทยา” เริ่มต้น (ในภาษาฝรั่งเศส Sociologie) โดยได้รับการประดิษฐ์ขึ้นมาโดยนักวิชาการชื่อ โอกุส กงต์ (Auguste Comte, 1798-1857) เดิมเขาใช้ศัพท์ “social physics” ซึ่ง บ่งบอกถึง เจตนาของเขาในการค้นพบ “กฎเกณฑ์” ในโลกทางสังคมเช่นเดียวกับในวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ โดยเน้นการสังเกต การเปรียบเทียบและอาจรวมทั้งการทดลองด้วย คือ แนว Positivism หรือ Positivist Philosophy ซึ่งมักแปลว่าปรัชญาปฏิฐานนิยม Comte เสนอทฤษฎีของเขาตามแนวคิดที่ว่าด้วย

การ “วิวัฒนาการ” (evolution) โดยเสนอว่ามนุษย์ผ่าน 3 ช่วงเวลาแห่งการพัฒนาทางความคิดซึ่งมีอิทธิพลต่อความเป็นไปในสังคมยุคนั้น ๆ กล่าวคือ ยุคแรก ได้แก่ ยุคเทววิทยา (theological stage) ยุคที่ 2 ได้แก่ ยุคอภิปรัชญา (metaphysical stage) และยุคที่ 3 ได้แก่ ยุคปฏิฐาน (positive stage) อันเป็นการพยายามทำความเข้าใจเรื่องราวทางวิทยาศาสตร์ธรรมชาติ (natural science) อันได้แรงดลใจจากผลงานที่โด่งดังของนักวิทยาศาสตร์ เช่น Nicolaus Copernicus (1473-1543), Galileo Galilei (1564-1642) และไอแซค นิวตัน (Isaac Newton, 1642-1717)

Auguste Comte จัดแบ่งวิทยาการใหม่ที่เขาเสนอขึ้นมานี้ออกเป็น 2 แขนงใหญ่ ได้แก่ 1) Social Statics ว่าด้วยพลังที่ยึดเหนี่ยวให้สังคมคงอยู่อย่างมีระเบียบ (คือ เกิดมี social order) และว่าด้วยปัจจัยที่ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวหรือพลวัตทางสังคม (Social Dynamics) ว่าด้วยการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ทั้งนี้ปรากฏในหนังสือชื่อ Cours de Philosophie Positive (1830-42) และผลงานอื่น ๆ ด้านสังคมวิทยาในหนังสือชีวประวัติของนักคิดผู้นี้คือ โดยเฉพาะของ K. Thompson. Auguste Comte: The Foundation of Sociology. London: Nelson, 1976. ในส่วนที่เป็น Social Statics หรือความเป็นระเบียบเรียบร้อยในสังคม (social order) นั้น Auguste Comte กล่าวถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของสังคม ซึ่งอาจถือได้ว่าเป็นต้นเค้าแห่งทฤษฎีหรือแนวทางการศึกษาเชิงการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalist approach) หรือกระบวนทรรศน์ทางการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalist paradigm) โดยเฉพาะเขาถือว่าสถาบันครอบครัวเป็นสถาบันที่สำคัญยิ่งที่ทำให้สังคมอยู่อย่างสงบเรียบร้อย โดยเขาให้ฉายาว่าเป็น “เซลล์ทางสังคม” (social cell) (David Jary and Julia Jary, eds., 2005).

นอกจากนี้ Comte ให้ความสำคัญกับสถาบันการศาสนาโดยเป็นที่พึ่งทางใจและช่วยให้เกิดความเหนียวแน่นทางสังคม (social cohesion) ในส่วนที่เป็น social dynamics นี้ Comte กล่าวถึงการแบ่งงาน (division of labor) ที่ขยายตัวมากยิ่งขึ้นในสังคมสมัยใหม่โดยที่กิจการด้านอุตสาหกรรมได้มีความสำคัญมากยิ่งขึ้นเรื่อย ๆ

ยุคเปลี่ยนผ่านเกิดขึ้นหลังจาก Auguste Comte ได้ถึงแก่กรรมในปี ค.ศ. 1857 และนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศสอีกผู้หนึ่งถือกำเนิดขึ้นมา 1 ปีภายหลัง คือ เอมีล เดอร์ไคม์ (Emile Durkheim, 1858-1917) เดอร์ไคม์มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาความคิดว่าด้วยการวิเคราะห์แนวการบทบาทหน้าที่ประโยชน์ (functional analysis) และว่าด้วยการแบ่งงาน ดังปรากฏในผลงานที่โด่งดังของเขาที่ว่าด้วยการแบ่งงานในสังคมชื่อ The Division of Labor in Society (1893) และที่ได้มีการอ้างถึงในบทความโดย จีโรซค วีระสย ที่บรรยาย ณ ราชบัณฑิตยสภาเมื่อวันที่ 31 สิงหาคม 2559

อนึ่ง ก่อนถึงผลงานของเดอร์ไคม์ ความคิดเกี่ยวกับสังคมมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากนักวิชาการชาวอังกฤษ ชื่อ เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ (Herbert Spencer, 1870-1903) ซึ่งถือกันว่าเป็นผู้ได้รับมรดกสายตรงจาก Auguste Comte ดังที่ Fulcher และ Scott ใช้วลีว่า “direct heir to Comte” (James Fulcher and John Scott, 2011 : 26).

ในความคิดของ Herbert Spencer สังคม (society) เปรียบเสมือนกับกลไกการทำงานของร่างกายและสมองของสิ่งมีชีวิต โดยที่แต่ละส่วนในสังคมมีลักษณะพิเศษเฉพาะด้าน (specialized) และมีการบูรณาการ (integrated) เข้ากับส่วนอื่น ๆ ในสังคม ทั้งนี้โดยโยงเกี่ยวกับทฤษฎีว่าด้วยการวิวัฒนาการ (Evolutionary Theory) ซึ่งแพร่หลายและอธิบายกันอย่างกว้างขวางมากในประเทศอังกฤษในยุคของสมเด็จพระนางเจ้าวิกตอเรีย (Queen Victoria, ในฐานะพระมหากษัตริย์แห่งบริเตนใหญ่ คือ Queen of Great Britain and Ireland, 1837-1901, ในฐานะจักรพรรดินีแห่งอินเดีย Empress of India, 1876-1901)

ผลงานของ Spencer เกี่ยวโยงถึงศาสตร์ชีววิทยา, จิตวิทยา, สังคมวิทยา และจริยศาสตร์ (ตั้งชื่อหนังสือที่คล้าย ๆ กันว่าด้วยหลักสาขาวิทยาการต่าง ๆ ของเขา คือ Principles of Biology, Principles of Psychology, Principles of Sociology และ Principles of Ethics. เฮอร์เบิร์ต สเปนเซอร์ ให้ความสำคัญกับการปรับตัว (adaptation) ในการดำรงอยู่ทางเผ่าพันธุ์ของพืชและสัตว์ (flora and fauna) และสังคมมนุษย์ อนึ่ง วลีที่คุ้นเคยและโด่งดังคือ “การมีชีวิตอยู่มาได้เพราะปรับตัวได้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมมากที่สุดหรือที่ผู้เขียนขอใช้วลีสั้น ๆ เพื่อจำง่าย ได้แก่ “การรอดอยู่ด้วยสู้ชนะ” (Survival of the fittest) วลีภาษาอังกฤษอันเป็นคำกล่าวของ Spencer นั้น มีขึ้นก่อนที่นักชีววิทยาชาวอังกฤษ Charles Darwin (1809-1882) จะได้พิมพ์ผลงานเรื่องชื่อเรื่อง “On the Origins of Species” ซึ่งประกาศทฤษฎีต้นกำเนิดของเผ่าพันธุ์ต่าง ๆ ในปี ค.ศ. 1859 (Fulcher and Scott, op. cit., p.27)

ความคิดทฤษฎีของ Spencer ที่สำคัญและกระตุ้นการพัฒนาการของแนวการหน้าที่ประโยชน์ (Functional) หรือแนวโครงสร้างการหน้าที่ประโยชน์ (Structural Functionalist approach) ได้แก่ หลักการของเขาที่ว่าด้วย 2 กระบวนการ (process) ได้แก่ a) Structural differentiation – กระบวนการแยกแยะเป็นส่วนต่าง ๆ และ b) Functionalist adaptation – กระบวนการปรับตัวด้านการหน้าที่ประโยชน์

กรณีว่าด้วย Structural differentiation ที่ Spencer นำมาใช้ในกรณีสังคมมนุษย์ได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีการวิวัฒนาการ (evolution) ของสิ่งมีชีวิตที่กล่าวว่า organism (อินทรีย์, องค์กร, องค์กร) เปลี่ยนจากระดับง่าย ๆ (simple) สู่ระดับที่สลับซับซ้อนแยกส่วน (complex) มากยิ่งขึ้น ในกรณีที่เป็นสังคมมนุษย์นั้น Spencer ถือว่ากระบวนการแยกแยะออกเป็นส่วน ๆ ในเชิง

โครงสร้าง (structure) หมายถึง การเพิ่มจำนวนมากยิ่งขึ้นของสถาบัน (institutions) ต่าง ๆ ทางสังคม กล่าวคือในสังคมแบบเรียบง่าย (simple societies) แบบเก่าก่อน (primitive) มักมีสถาบันจำนวนน้อย เช่น สถาบันครอบครัว เครือญาติ (family and kinship) สถาบันศาสนา และสถาบันเศรษฐกิจเรียบง่าย ๆ คือ การล่าสัตว์ (hunting) และการแสวงหาพืชผล (food gathering) เมื่อวันเวลาผ่านไปมีการวิวัฒนาการจนก่อให้เกิดสถาบันที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจงเฉพาะทางขึ้นมา (specialized institutions) คือการมีสถาบันฝ่ายปกครองเปลี่ยนแปลง สถาบันฝ่ายดูแลความยุติธรรม สถาบันฝ่ายมั่นคงปลอดภัย (security and safety) สถาบันฝ่ายดูแลการเศรษฐกิจ สถาบันฝ่ายการสื่อสาร และอื่น ๆ ทั้งนี้ Spencer กล่าวว่าสถาบันสำคัญที่เป็นหลักดั้งเดิม คือ ครอบครัวซึ่งเคยดูแลแทบทุกสิ่งทุกอย่างมีการแบ่งแยกหรือแตกออกเป็นส่วนๆ (differentiated) ออกไปโดยมีลักษณะเฉพาะแขนงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเชี่ยวชาญเฉพาะ (specialized) ซึ่งกาลต่อมาก็แยกย่อยเป็นรายละเอียดเฉพาะเจาะจงออกไปอีก ดังตัวอย่างที่ยกมาแล้วและย่อมมีการวิวัฒนาการแยกแยะต่อไปอีกตามความจำเป็นหรือการหน้าที่เฉพาะทาง

มโนทัศน์ (concept) ซึ่งสำคัญต่อการพัฒนาทฤษฎีว่าด้วย functionalism อีกมโนทัศน์หนึ่งได้แก่ “functional adaptation” คือมีการปรับตัวด้านการหน้าที่ประโยชน์โดย Spencer กล่าวว่าศตวรรษที่ 19 เป็นช่วงเวลาที่สังคมมนุษย์เริ่มเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ความเป็นสังคมอุตสาหกรรม (industrial society) และมีการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอด และให้สามารถพัฒนาต่อไปได้โดยกลไกอัตโนมัติ และไม่จำเป็นต้องมีการควบคุมโดยองค์การหรือองค์กรกลางของรัฐ สเปนเซอร์ถือว่า แนวทางแห่งการวิวัฒนาการด้านชีววิทยาแห่งพืชและสัตว์ สามารถนำมาอธิบายความเป็นไปเคลื่อนไหวในมิติต่าง ๆ ทางสังคมได้

ทฤษฎีหรือมุมมองทางความคิดนี้มีผู้เห็นแย้งแตกต่างโดยเฉพาะจากนักวิชาการชาวเยอรมันผู้ใช้ชีวิตส่วนใหญ่อยู่ในประเทศอังกฤษ ได้แก่ Karl Marx (1818-83) แนวตรงข้ามนี้ต่อมาได้ชื่อว่า Conflict Approach หรือ Conflict Perspective (มุมมองเชิงการขัดแย้ง) และมีนักวิชาการรุ่นต่อมาให้การสนับสนุนจำนวนหนึ่ง ซึ่งทำให้ได้รับการกล่าวถึงว่าเป็นแนวทางหลักหรือกระบวนทัศน์ทางสังคมศาสตร์แบบที่ 2 อาจเรียกว่าเป็น Conflict Paradigm

แนวการวิเคราะห์หรือแนวการพิจารณาเชิงการขัดแย้งนี้มีลักษณะอย่างหนึ่งคล้ายหรือเหมือนกับแนวการวิเคราะห์เชิงการหน้าที่ประโยชน์คือ ในแง่ที่ว่าสนใจศึกษาสังคมในระดับองค์รวม (totality) อย่างที่เรียกว่า สังคมวิทยามหภาค (Macro sociology) ประเด็นหลัก คือ การให้ความสำคัญกับเรื่องการไม่ลงรอยส่วนที่เป็นหรือในระดับที่เป็นโครงสร้างทางสังคม การแข่งขัน (competition) เน้นเรื่องของอำนาจ (power) การไม่ทัดเทียม (inequality) กั้นระหว่างกลุ่มสถาบันต่าง ๆ

ทฤษฎีที่เน้นแนวการขัดแย้งในมุมมองแห่งการลดหลั่น (hierarchy) ของอำนาจ และการยื้อแย่งเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์อย่างเต็มที่ ส่วนกรณีทฤษฎี หรือกระบวนทรรศน์ (paradigm) ด้าน functionalism มีจุดสนใจอยู่ที่การเห็นพ้องต้องกัน (consensus) ซึ่งนักวิชาการบางท่านใช้ศัพท์ว่า “ฉันทานุมัติ” และการอยู่ร่วมกันอย่างราบรื่น (harmony)

อนึ่ง ในยุคร่วมสมัยมีปรากฏการณ์กระบวนทรรศน์ ในการศึกษาศาสตร์แห่งสังคมวิทยา แบบที่ 3 ได้แก่ การให้น้ำหนักกับความสนใจและเข้าใจสิ่งที่เป็นส่วนย่อยของสังคม ซึ่งมักเรียกกันว่า Microsociology (สังคมวิทยาจุลภาค) แนวนี้เรียกว่า Symbolic Interactionist theories (ปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์) และบางครั้งเรียกว่า micro level of analysis (การวิเคราะห์ระดับจุลภาคของการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม) ส่วนแนวการหน้าที่ประโยชน์ (functionalism) นั้น มักเรียกว่า macro level of analysis (การวิเคราะห์ระดับมหภาค) (David Croteau and William Hoynes, 2013).

2. ลักษณะสำคัญของทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalism, Structural Functionalism)

ทฤษฎีหรือแนวคิดว่าด้วยการหน้าที่หรือการหน้าที่ประโยชน์ได้รับการพัฒนาต่อมาโดยนักวิชาการระดับตำนานหรือบางท่านเรียกว่า ระดับต้นแบบ (guru) ชื่อ ทัลคอต พาร์สันส์ (Talcott Parsons, 1902-1979) ซึ่งทำให้มีการขยายความศัพท์ Functionalism หรือเพิ่มเติมขึ้นเป็น “Structural Functionalism” (ทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์เชิงโครงสร้าง) (Collins Dictionary of Sociology, op. cit., p.616)

แต่โดยทั่วไปมักใช้ศัพท์ทั้ง 2 คำ แทนกันอย่างใดอย่างหนึ่ง สำหรับคำอธิบายทฤษฎีหรือแนวการวิเคราะห์นี้ขอสรุปจากของ Neil J. Smelser (1930 - 2017) ผู้เคยสอนวิชา Sociology 109 ใน class ปริญญาตรีสมัยที่ผู้เขียน เรียนชั้นปีที่ 4 สาขาสังคมวิทยาอยู่ ณ University of California, Berkeley ทั้งนี้ Smelser เป็นผู้เขียนหนังสือร่วมกับ Talcott Parsons ช่วงที่ Neil Smelser เพิ่งสำเร็จการศึกษาจบจาก Harvard University หนังสือดังกล่าวโดยอาจารย์และศิษย์ผู้จบปริญญาเอกใหม่ ๆ ชื่อ Talcott Parsons and Neil J. Smelser. Economy and Society. London: Routledge and Kegan Paul, 1956. โดยอิงจากตำราสังคมวิทยาที่ Smelser เป็นผู้แต่ง (Neil J. Smelser, 1988).

ข้อสมมติฐานของแนว functional หรือการหน้าที่ประโยชน์ ประการแรกคือ สังคมประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ซึ่งบูรณาการเข้าด้วยกัน ระบบสังคมมีแนวโน้มที่จะมีเสถียรภาพ เพราะมีกลไกที่มีอยู่ในตัวเองในการควบคุม ตัวอย่างได้แก่ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการบังคับให้

เป็นไปตามกฎหมายและศาลสถิตยัตติธรรม สิ่งที่เป็นภาระหน้าที่ประโยชน์ในแง่ลบ (Dysfunction) มีอยู่จริงแต่มักจะแก้ไขปัญหาด้วยตัวเอง หรือกลายเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไป ทั้งนี้ Neil Smelser ได้กล่าวถึง ปรากฏการณ์ของผู้มีความเห็นต่างที่แปลกออกไปอย่างมาก และรวมทั้ง hippies (รงค์ วงษ์สวรรค์ นักเขียนผู้เคยใช้ชีวิตอยู่ใน Berkeley และ San Francisco, California เรียกว่า บุปผาชน โดยแปลจาก Flower Children หรือ Flower Generation) ในช่วงทศวรรษ 1960-69 ซึ่งก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายประการในสังคมอเมริกัน เช่น 1) กระตุ้นให้เกิดความสนใจในเรื่องสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะผลงานของ Rachel Carson. Silent Spring, 1962 และหนังสือชื่อ Unsafe at Any Speed, 1965 โดย Ralph Nader 2) การไม่ไว้วางใจรัฐบาลที่มีอำนาจมากเกินไป และ 3) การแต่งตัวสวมใส่เสื้อผ้าอาภรณ์ที่ง่าย ๆ ไม่พิถีพิถันและเมื่อกาลเวลาผ่านไปนาน ๆ ลักษณะเช่นว่านั้นย่อมดูจะเป็นของธรรมดาสามัญ แม้กระทั่งในกลุ่มนักธุรกิจ นักวิชาการ และนักกฎหมาย 4) มีข้อสมมติฐานที่ว่า การเปลี่ยนแปลงนั้นมีลักษณะที่ค่อยเป็นค่อยไป (gradual) และไม่มีลักษณะที่หวือหวาแหวกแนว (radical) 5) มีการบูรณาการทางสังคมโดยถือว่า สังคมเปรียบเป็นเสมือนเป็นผืนผ้า (social fabric) ที่ถักทอโดยด้ายสีหรือวัตถุดิบต่าง ๆ กัน แต่ก็ยังสามารถที่เข้าสู่การมีข้อตกลงหรือข้อเสนอข้อคิดเห็นร่วมกันของสมาชิกส่วนใหญ่ในสังคมในสิ่งที่มีคุณค่าและที่ควรทำหรือไม่ควรทำ

ข้อสมมติฐาน 3 ประการเกี่ยวกับทฤษฎีหรือแนวโครงสร้างการหน้าที่ประโยชน์ ความเป็นทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ประโยชน์เกี่ยวโยงกับ 3 ข้อสมมติฐาน ได้แก่ 1) Stability (เสถียรภาพ) คือ เกณฑ์พิจารณาเกี่ยวโยงกับการธำรงคงไว้ซึ่งสังคม (maintenance of society) 2) Harmony (การประสาน) คือ ชิ้นส่วนต่างๆ ขององคาพยพหรือหน่วยงานสังคมทำหน้าที่สอดคล้องร่วมกันเพื่อประโยชน์ของทั้งหมด 3) Evolution (วิวัฒนาการ) คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น คือ การปรับตัวของตัวโครงสร้างทางสังคมต่อความจำเป็นและการเรียกร้องความต้องการใหม่ ๆ รวมทั้งการขจัดโครงสร้างที่ล้าสมัยและไม่จำเป็น

3. ข้อสมมติฐานว่าด้วยลักษณะหรือสิ่งที่จำเป็นต้องมี (functional prerequisite)

ความจำเป็นพื้นฐาน (basic needs) ของสังคมซึ่งถือว่าสำคัญยิ่งนอกเหนือจากสถาบันครอบครัว ศาสนา และอื่น ๆ คือ เรื่องการจัดแบ่งลำดับช่วงชั้น (stratification)

3.1 Talcott Parsons ถือว่า การแบ่งช่วงชั้นหรือจัดช่วงชั้นเป็นสิ่งที่จำเป็นต้องมีในสังคม ซึ่งเกิดขึ้นจากการจัดลำดับสูงต่ำ (ranking of individuals) ในแง่ของคุณค่าหรือค่านิยมร่วมกันโดยถือว่า ระบบการแบ่งนั้นจะต้องแสดงออกซึ่งคุณค่าหรือค่านิยมที่มีร่วมกัน (shared values) ดังนั้นในกรณีสังคมอเมริกันบรรดานักธุรกิจมักได้รับการมองว่า สมควรที่จะได้รับ

ผลตอบแทนอย่างมากจนมั่งคั่งร่ำรวยเพราะมีผลงานที่เป็นผลสำเร็จมาก และผู้ไม่ประสบผลสำเร็จย่อมมีฐานะและเกียรติภูมิที่ลดต่ำลงไป ข้อแตกต่างนี้ Parsons ยอมรับว่า ในสังคมอุตสาหกรรมของโลกตะวันตกมีแนวโน้มที่ผู้ร่ำรวยจะมีความหยิ่งและดูแคลนผู้ที่ไม่ประสบผลสำเร็จ แต่ Parsons เชื่อว่าการขัดแย้งนี้ถูกจำกัดให้อยู่ในขอบเขตภายใต้ระบบคุณค่าหรือค่านิยมร่วมกัน (common value system) ซึ่งทำให้มองว่า การแบ่งผลประโยชน์ที่ไม่ทัดเทียมกันเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ แม้จะไม่ใช่ที่พึงประสงค์

ทฤษฎีของ Parsons ในกรอบแห่ง functionalism ถือว่าการจัดแบ่งช่วงชั้นทางสังคมเป็นเรื่องที่จำเป็นต้องมีและมีคุณค่าหรือมีการหน้าที่ประโยชน์ที่ดีต่อสังคม (eufunctional) คือ มองในแง่ดีหรือสุประโยชน์ อย่างไรก็ตาม เป็นเรื่องที่ต้องเกิดขึ้น คือ ต้องมีเสมอ เพราะเกิดขึ้นจากคุณค่าหรือค่านิยมที่ยึดถือร่วมกัน ซึ่งเป็นสิ่งที่จำเป็นในทุกระบบสังคม และกรณีที่ว่า การแบ่งช่วงชั้นมีลักษณะเป็นการหน้าที่ประโยชน์ (functional) เพราะทำหน้าที่ในการบูรณาการกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม อย่างไรก็ตาม นักคิดแนวอื่นถือว่า การแบ่งช่วงชั้นทางสังคมมีลักษณะที่เป็นพลังที่ก่อให้เกิดการแบ่งแยกหรือแตกแยกมากกว่าจะทำให้เกิดบูรณาการ

3.2 ทฤษฎีของ Kingsley Davis (1908-1997) และ Wilbert E. Moore (1914-1987) นักสังคมวิทยาอเมริกันทั้งสองเห็นว่า การแบ่งช่วงชั้นทางสังคมเกิดขึ้นในทุกสังคมมนุษย์ และพยายามที่จะอธิบายในมุมมองของทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ ทั้งสองคนถือว่า ทุกสังคมจำเป็นที่จะต้องมีการจัดบทบาทต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพและให้มีการกระทำที่มีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน (K. Davis and W. E. Moore, 10 (2): 242-249) ทั้งสองท่านถือว่า ทุกสังคมจำเป็นที่จะต้องมีการกลไก (mechanism) สำหรับทำให้มีการจัดกำหนดบทบาท (role allocation) และการปฏิบัติการอย่างมีประสิทธิภาพ และระบุว่า กลไกดังกล่าว ได้แก่ การแบ่งช่วงชั้นหรือการจัดช่วงชั้นทางสังคม (social stratification) ซึ่งหมายถึงมีการให้ผลตอบแทนและสิ่งที่มีผลประโยชน์ (reward and privileges) อันเป็นผลจากตำแหน่งที่แตกต่างกันในสังคม ทั้งนี้ ตำแหน่งบางตำแหน่งมีลักษณะที่มีความสำคัญในเชิงการหน้าที่ประโยชน์ (functionally important) มากกว่า ซึ่งจำเป็นที่ต้องมีทักษะ (skill) พิเศษเพื่อที่จะสามารถปฏิบัติการได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกล่าวว่า การแบ่งช่วงชั้นทางสังคมเป็นเครื่องมือซึ่งทำให้ตำแหน่งที่สำคัญต่าง ๆ จะต้อง ถูกบรรจุโดยผู้ที่มีคุณภาพที่เหมาะสมที่สุด ('positions are conscientiously filled by the most qualified persons'.)

3.3 แนวคิดที่แตกต่างของ Melvin M. Tumin กล่าวว่า อาชีพหลายอย่างซึ่งแม้จะมีเกียรติหรือผลตอบแทนทางเศรษฐกิจไม่มากก็อาจจะมีสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคม เช่นกรณีของผู้ใช้แรงงาน ซึ่งมีความสำคัญพอ ๆ กับผู้ที่เป็นวิศวกร และไม่มีวิธีใดที่จะวัดได้ว่า ตำแหน่งใดมีคุณค่ามากกว่าตำแหน่งอย่างอื่น เช่นกรณีของนายความ นายแพทย์หรือผู้ที่เก็บขยะหรือ ผู้ที่ทำงาน

ตามท้องทุ่งเกษตร อึ้ง ยิ่งกว่านั้น Tumin กล่าวว่า อำนาจมีบทบาทสำคัญยิ่งในการจัดแบ่งผลประโยชน์ เพราะขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นผู้ให้หรือมีบทบาทในการต่อรองได้มากกว่ากัน เช่น ข้อแตกต่างระหว่างการจ้างงานของผู้ที่ทำงานในท้องไร่ท้องนา และในเมืองถ่านหินขึ้นอยู่กับอำนาจการต่อรอง (Michael Haralambos and Martin Holborn, 2004).

4. การพัฒนาการทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Functionalist Theory)

4.1 ศิษย์รุ่นแรก ๆ ของ Talcott Parsons ที่เรียนกับเขา ณ ภาควิชาสังคมวิทยา ซึ่งที่ Harvard ใช้ศัพท์ว่า Department of Social Relations ได้แก่ Robert K. Merton (1910-2003) ผู้เห็น แตกต่างจากตัวอาจารย์ ดังเช่น ประการแรก Merton เห็นแตกต่างกับ Parsons กล่าวคือ เขาถือว่าไม่มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเชิงการหน้าที่ประโยชน์ของส่วนย่อยต่าง ๆ ของสังคม ทั้งนี้ ระบบสังคมอาจเคยมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันหรือมีความเป็นบูรณาการ แต่อาจจะเป็นไปได้ในกรณีที่เป็นสังคมขนาดเล็กและในช่วงดึกดำบรรพ์ (primitive) มานานแล้ว แต่ยอมเป็นไปได้ในสังคมยุคต่อมาที่มีลักษณะที่สลับซับซ้อนมากกว่าเดิม Merton ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดแบบครอบคลุมทุกสิ่งทุกอย่างทุกเรื่องราวที่เรียกกันว่า Universal Functionalism (การหน้าที่ประโยชน์ทั่วไปหมด) ที่อ้างว่า ทุกรูปแบบและทุกโครงสร้างของสังคมและวัฒนธรรมมีการหน้าที่ประโยชน์ในเชิงบวกหรือคุณประโยชน์หรือสุประโยชน์ (eufunctional -- ออกเสียง ยู - ฟิงชั่นแนล) แต่ในความเป็นจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่ ดังตัวอย่างกรณีของความรักชาติหรือหลงชาติ (patriotism) หรือชาตินิยม (chauvinism) อย่างเกินขอบเขตย่อมมีลักษณะที่ dysfunctional โดยเฉพาะในยุคที่มีการแข่งขันการใช้อาวุธร้ายแรง Merton ไม่เห็นด้วยกับสมมติฐานที่ว่าสถาบัน (institutions) หรือการประพฤติปฏิบัติ (practices) ทั้งหลายในสังคมจะปราศจากทางเลือก (alternatives) ในวิถีอื่น ๆ

4.2 Merton ระบุว่า ทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ไม่ควรเน้นหรือให้ความสนใจมากเกินไปกับส่วนที่เป็นการ adaptation หรือ adjustment แต่เสนอว่าควรที่จะพิจารณาในแง่ของผลลัพธ์ที่อาจเป็นไปได้ในทางเลือกอื่น ๆ (alternatives) ด้วย ดังนั้น เขาจึงได้พัฒนามโนทัศน์ว่าด้วย dysfunction (หน้าที่ประโยชน์ในเชิงลบ) ซึ่งหมายความว่า โครงสร้างหรือสถาบันต่าง ๆ ไม่ได้มีผลในด้านดีอย่างเดียวคือ ด้านที่ธำรงคงไว้ (maintenance) แต่มีผลในเชิงทำให้เกิดแตกแยกก็ได้ กล่าวคือ ต้องให้มีมุมมองที่กว้างกว่านั้นโดย Merton ได้ยกตัวอย่างกรณีระบบทาส (slavery) ในรัฐทางใต้ (Southern States) ของสหรัฐอเมริกาซึ่งมีผลในเชิงบวกสำหรับคนผิวขาว (Whites) ในการเป็นแรงงานที่ราคาถูก อันมีผลในเศรษฐกิจด้านการปลูกฝ้าย อีกทั้งเป็นการเสริมฐานะทางสังคม แต่ในอีกมุมมองหนึ่ง Merton ถือว่า สภาวะดังกล่าวมีผลในเชิงลบ (negative) คือ ทำให้คนผิวขาวทางใต้ต้องพึ่งพากับเศรษฐกิจด้านการเกษตรและเป็นเหตุให้ไม่พร้อมที่จะเข้าสู่ความเป็นอุตสาหกรรม

เมื่อกระแสเข้ามาถึงอันทำให้เกิดความแตกต่างอย่างมากทางเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของภาคเหนือและภาคใต้ของสหรัฐอเมริกา อนึ่ง Merton ได้นำเสนอมนทัศน์ว่าด้วย non-function มีลักษณะคล้าย ๆ กับการปราศจากหน้าที่ประโยชน์ แต่เขาให้คำอธิบายว่า non-function เป็นผลที่ไม่เกี่ยวข้องโดยตรงกับระบบซึ่งในอดีตอาจเคยมีผลในเชิงลบหรือในเชิงบวก แต่เมื่อกาลเวลาผ่านไปก็ไม่มีผลแบบเดิม เขาได้ยกตัวอย่างกรณีของขบวนการที่ส่งเสริมการงดดื่มสุราของกลุ่มสตรี (Women's Christian Temperance Movement)

4.3 การนำเสนอของ Merton ทำให้มุมมองภาพได้กว้างกว่ามากยิ่งขึ้น Merton ได้นำเสนอว่าการวิเคราะห์เชิงการหน้าที่ประโยชน์ควรมีระดับต่าง ๆ กัน (levels of functional analysis) กล่าวคือ การวิเคราะห์ที่ไม่จำเป็นต้องเป็นระดับองค์กรรวมของสังคม (Social level) เท่านั้น แต่สามารถกระทำได้ในระดับองค์การ (organization, bureaucracy) สถาบันหรือกลุ่มต่าง ๆ (social unit) ดังนั้น กรณีปรากฏการณ์แห่งการมีสถาบันทาส (Southern Slavery) ในสมัยหนึ่งของรัฐทางใต้ในสหรัฐอเมริกาพึงต้องพิจารณาในเชิงละเอียดรอบคอบหรือเชิงเจาะจงมากยิ่งขึ้น โดยพิจารณาถึงผลลัพธ์ในเชิงบวกหรือเชิงลบต่อครอบครัวคนผิวดำหรือคนผิวขาว ต่อองค์การทางการเมืองของคนผิวดำ หรือองค์การทางการเมืองของคนผิวขาว ทั้งนี้ Merton ได้นำเสนอมนทัศน์ว่าด้วย net balance โดยการเปรียบเทียบว่าเกิดประโยชน์มากกว่าหรือน้อยกว่า เช่น กรณีของระบบทาสในทางตอนใต้ของสหรัฐอเมริกาในสมัยหนึ่ง

4.4 Merton ได้นำเสนอมนทัศน์ว่าด้วยการหน้าที่ประโยชน์ในเชิงชัดแจ้งและเชิงแฝง (manifest functions and latent functions) ซึ่งกรณีแรกหมายถึงเป็นสิ่งที่ตั้งใจจะให้เป็นอย่างนั้น (intended) แต่ในกรณีที่ 2 เป็นสิ่งที่ไม่ตั้งใจ (unintended) ดังนั้นในกรณีของสถาบันการมีทาสมีการหน้าที่ประโยชน์ที่เห็นเด่นชัดก็คือ เพื่อให้เศรษฐกิจหรือการผลิตทางใต้เพิ่มขยายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันมีหน้าที่แฝงซึ่งทำให้คนผิวขาวซึ่งเดิมอาจอยู่ในฐานะต่ำต้อย สามารถบรรลุสถานภาพสูงขึ้น (achieved status) เพราะมีระบบทาส

4.5 นอกจากนี้ Merton กล่าวว่า ไม่ใช่ทุกโครงสร้างที่มีอยู่เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ (indispensable) ของการดำเนินงานของระบบสังคม บางส่วนของระบบอาจจะถูกขจัดออกไปก็ได้ เป็นการมองในภาพกว้างโดยเสนอว่า ลักษณะของทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่ประโยชน์จะต้องเปิดกว้างโดยยอมรับการเปลี่ยนแปลงกรอบที่วางไว้อย่างเดิม

5. การทบทวนปรับทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์

5.1 ทฤษฎีหรือแนวการวิเคราะห์ functionalist ได้รับการวิจารณ์มากโดยเฉพาะจากนักทฤษฎีแนวการขัดแย้ง (Conflict perspective) โดยเฉพาะจาก C. Wright Mills (1916-1962)

แห่ง Columbia University ผู้ได้ขนานนามทฤษฎีนี้โดยเฉพาะเจาะจงผลงานของ Talcott Parsons ว่าเป็นทฤษฎีที่มีกรอบมโหฬาร (Grand Theory) อีกทั้งนักคิดคนอื่น ๆ เช่น Alvin Gouldner (1920 -1980) ผู้เป็นศิษย์ของ Merton และเคยบรรยายในภาคฤดูร้อนที่ UC -- University of California, Berkeley ที่ผู้เขียนบทความนี้ได้เรียนในชั้นเรียน (Class) ที่ท่านสอนด้วย

5.2 กระแสแห่งการไม่เห็นด้วยกับทฤษฎีหรือแนวคิดที่ว่าสังคมมีแนวโน้มสู่ความสมานฉันท์ อาจเกี่ยวพันกับเหตุการณ์ร้าย ๆ ทั่วโลกที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การขัดแย้งมากขึ้น เช่น สงครามเวียดนาม (Vietnam War) ขบวนการนิสิตนักศึกษา (Student Movement) ที่เรียกว่า Free Speech Movement ที่เริ่มต้นที่ UC, Berkeley นำโดย Mario Savio นักศึกษาชั้นปริญญาตรีสาขาปรัชญาและแพร่ขยายต่อไปหลาย ๆ ประเทศ อาจเป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้กระแสวิชาการหันไปในทางการขัดแย้ง (Conflict) มากกว่าสมานฉันท์ (Consensus)

5.3 อย่างไรก็ตาม ในช่วงกลางแห่งทศวรรษ 1980-89 มีความพยายามที่จะฟื้นฟูโดยเรียกว่า แนวใหม่ของทฤษฎีการหน้าที่ประโยชน์ (Neo-functionalism) ซึ่งหมายถึง มีความเชื่อมต่อกับทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่และมีการพยายามที่จะแก้ไขปัญหาที่ทฤษฎีทวิภาควิจักษ์ ทั้งนี้ผู้มีบทบาทสำคัญ คือ Jeffrey C. Alexander and Paul Colomy ได้ให้คำจำความไว้ว่า “a self-critical strand of functional theory that seeks to broaden functionalism's intellectual scope while retaining its theoretical core.” 1) ประการที่ 1 มีปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีตามแนวเก่าของพาร์สัน คือมีลักษณะที่ค่อนข้างอนุรักษ์นิยมไม่เอื้อต่อการเปลี่ยนแปลง ประการแรกแนวการหน้าที่ประโยชน์แนวใหม่เสนอตัวแบบของสังคมซึ่งถือว่าสังคมประกอบไปด้วยส่วนต่าง ๆ ที่มีการปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน โดยมีรูปแบบหรือกระสวนซึ่งทำให้เห็นเด่นชัดจากสภาพแวดล้อมบางส่วนหรือส่วนต่างๆ ของระบบมีเกี่ยวโยงซึ่งกันและกันคล้ายกับเชิงชีววิทยา (biologically) แต่การปฏิสัมพันธ์นั้นไม่ถูกกำหนดโดยพลังอำนาจที่เหนือครอบคลุมทั้งหมดกล่าวคือ แนวใหม่นี้ปฏิเสธสิ่งที่เรียกว่า จะต้องเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ คือ มีลักษณะที่ใจกว้างมากยิ่งขึ้น 2) ประการที่ 2 ให้ความสำคัญพอ ๆ กัน ระหว่างสิ่งที่เป็นการกระทำ (action) และความเป็นระเบียบเรียบร้อย (order) จึงให้ความสนใจกับพลังในระดับที่เรียกว่า จุลภาค (micro) และมีการยอมรับว่าการกระทำต่างๆ ไม่มีลักษณะที่เป็นเหตุเป็นผล (rational) เสมอไป แต่มีลักษณะที่แสดงออกซึ่งอารมณ์ความรู้สึก (emotional) 3) ประการที่ 3 ยังคงไว้ซึ่งความสนใจในเรื่องของการบูรณาการ (intergration) โดยถือว่าการผิดแปลกหรือการเบี่ยงเบน (deviance) และการควบคุมทางสังคม (social control) เป็นเรื่องปกติที่อยู่ในระบบสังคม และไม่ถือว่า ตัวสังคมมีลักษณะที่เป็นสมดุลย์ (equilibrium) ในระดับที่แตกต่างคือ มีความมากน้อยต่างกันออกไป 4) ประการที่ 4 มีการยอมรับ

แนวของพาร์สันเดิมที่ให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพ (personality) วัฒนธรรม (culture) และระบบสังคม (social system) แต่ถือวาระบบต่าง ๆ เหล่านี้อาจทำให้เกิดตึงเครียดหรือตึงตัว (tension) ด้วย ไม่ใช่เพียงแต่ทำให้เกิดสมานฉันท์เพียงอย่างเดียว 5) ประการที่ 5 ให้ความสำคัญกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในกระบวนการแยกแยะส่วนต่าง ๆ (differentiation) ภายในระบบทางสังคม วัฒนธรรมและบุคลิกภาพ ดังนั้น การเปลี่ยนแปลงไม่ได้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการสอดคล้องเห็นด้วย (comformity) และความราบรื่น (harmony) แต่ทำให้เกิดลักษณะที่เป็นเฉพาะตัวบุคคลมากขึ้น 6) ประการที่ 6 Jeffrey Alexander กล่าวยอมรับว่า แนวคิดใหม่ที่ปรับปรุงต่อจากแนว functionalism เดิมนี้ หมายถึงการเปิดกว้างสำหรับการคิดและการสร้างทฤษฎีจากระดับอื่น ๆ ในการวิเคราะห์ทางสังคมวิทยาหรือทางสังคมศาสตร์โดยทั่วไป

6. ความส่งท้าย

6.1 ความพยายามที่จะเข้าใจสังคมมีปรากฏในกรอบของทฤษฎี (theoretical framework) หรือแนววิเคราะห์ระดับมหภาคอย่างที่เรียกว่า แนว Functionalism และแนว Conflict ในขอบข่ายแห่งสังคมมหภาค (macrosociology) ซึ่งหมายถึง การวิเคราะห์องค์รวม (totality) ของสังคม (societies) โครงสร้างด้านต่าง ๆ ของสังคม (social structures) และระบบสังคม (social systems) บทความนี้ได้สรุปสาระสำคัญของแนว Functionalism และบางส่วนของแนว Conflict แต่ยังมีอีกแนวหนึ่ง คือ มุ่งศึกษาระดับจุลภาค เรียกว่า Microsociology ซึ่งเน้น การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ส่วนบุคคลโดยเฉพาะต่อหน้าซึ่งกันและกัน (face-to-face interactions) ในชีวิตประจำวัน รวมทั้งพฤติกรรมในกลุ่มต่าง ๆ มีแนวการศึกษา เช่น Symbolic Interactionism สิ่งที่น่าสนใจคือ “focus on how people make sense of the world, on they experience and define that they and others are doing, and on they influence and influenced by others.” (Joan Ferrante, 2006).

6.2 แนวการปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์นี้ได้รับการตั้งชื่อโดย Herbert Blumer (1900 - 1987) เขาสนใจเพียง actions, interactions และผลกระทบต่อบุคคล นักสังคมวิทยาผู้ที่มีบทบาทสำคัญ ต่อมาและผู้เขียนเรียนจากท่านโดยตรงที่ Berkeley ด้วย คือ Erving Goffmann (1922 - 1982) ผู้ซึ่งมีผลงานที่โด่งดัง เช่น 1) The Presentation of Self in Everyday Life 2) Asylums: Essays on the Social Situation of Mental Patients and Other Inmates และ 3) Stigma เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีแนวอื่น ๆ เช่น แนวปรากฏการณ์วิทยา (Phenomenology) และแนวการศึกษาเชิงชาติพันธุ์วิทยา (Ethnomethodology)

6.3 เรื่องราวของสังคมวิทยาซึ่งเป็นศาสตร์ที่มีอายุเพียงประมาณ 170 ปีเศษ มีมากและหลากหลาย บางครั้งมีการให้เข้าใจวิทยาการแขนงนี้ในขอบเขตกว้าง ๆ คือ ศึกษา สภาพปกติ (order), สภาพผิดปกติ (disorder) และการเปลี่ยนแปลง (change) สำหรับกรณีที่สามนั้น ศัพท์ change หมายรวมถึง การเปลี่ยนแปลงนานาประการที่กำลังเกิดขึ้นทุกวันนี้โดยเฉพาะเรื่องราวของโลกาภิวัตน์ (globalization) ซึ่งสามารถเข้าใจได้ตามแนวการวิเคราะห์ต่าง ๆ กัน รวมทั้งแนวทางการหน้าที่ประโยชน์ (functionalism) ทั้งแบบเก่าหรือเดิม และแบบที่มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง

References

- David Croteau and William Hoynes. (2013). *Experience Sociology*. New York: McGraw Hill.
- David Jary and Julia Jary, ed. (2005). *Collins Dictionary of Sociology*. Third Edition, United Kingdom: Collins.
- James Fulcher and John Scott. (2011). *Sociology*. Fourth Edition, United Kingdom: Oxford University Press.
- Joan Ferrante. (2006). *Sociology: A Global Perspective*. Belmont, CA: Thomson and Wadsworth.
- K. Davis and W. E. Moore. (1944). Some Principles of Stratification. *American Sociological Review*, 10(2), 242-249.
- Michael Haralambos and Martin Holborn. (2004). *Sociology: Themes and Perspectives*. United Kingdom: Collins.
- Neil J. Smelser. (1988). *Sociology*. Third Edition, Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.

Books Reviews

รัฐกับศาสนา : ศิลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ ความขัดกันภายใต้ความเป็นอื่น ความรุนแรงจากรัฐสู่ศาสนา

พระสุธีวีรบัณฑิต (ไชว้ ทสสนีย์), ดร. | Phra Sutheevirabundith Ph.D.¹

พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร), ผศ.ดร. | Phra domsittthinayok Ph.D.¹

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปิโย, ผศ.ดร. | Asst.Prof.Dr. Ven.Kiattisak Kittipaño

พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ดร. | Phramaha Sunun Sunundho Ph.D.¹

พระมหากฤษญา กิตติโสภโณ, ดร. | Phramaha Krisada Kittisophano Ph.D.¹

ดร.ประเสริฐ ธิลาวัณ | Prasert Thilova Ph.D.¹

เรื่อง รัฐกับศาสนา ศิลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ

ผู้เขียน สุรพศ ทวีศักดิ์

ปีที่พิมพ์ 2561 | สถานที่พิมพ์ สยามปริทัศน์

1. บทนำ

ในช่วงที่ผ่านมารัฐกับศาสนาส่วนหนึ่งสนับสนุนส่งเสริมกันและกัน แต่ก็มีส่วนหนึ่งขัดแย้ง กระทั่งเป็นการปะทะใช้ความรุนแรงต่อกลุ่มศาสนา ดังกรณีจับสึก พระมหากษัตริย์ ปุณณจนโท (สึก ‘พระมหากษัตริย์’ เป็นภัยต่อความมั่นคง สร้างความขัดแย้ง/ข่าวสด : 20 กันยายน 2560) รวมไปถึงการล้อมปราบวัดพระธรรมกาย โดยใช้กองกำลังทหาร ตำรวจ จำนวนมาก ปิดล้อมวัดเป็นแรมเดือน ซึ่งก็ไม่สามารถจับตัว บุคคลที่ถูกกล่าวโทษการกระทำความผิดได้ (ธรรมกายกระอัก เจออีก 127 หมายถึงไอซีลีน มี.ค.รัฐเลิกม.44/ไทยรัฐ : 19 มี.ค. 2560) รวมถึงการที่ “พระพุทธอิสระ” ดำเนินกิจกรรมทางการเมือง จนกลายเป็นคำถามจากปากฝั่งตรงข้ามต่อพระกับบทบาททางการเมืองเป็นสิ่งทำได้หรือไม่? รวมไปถึงการที่มีพระสงฆ์กลุ่มหนึ่งออกไปเรียกร้องการเลือกตั้งให้พระมีส่วนร่วมต่อการเลือกตั้ง มีส่วนร่วมในการเมืองเรื่องสี่เสื่อ (สุรพศ ทวีศักดิ์, 2554) หรือกรณีล่าสุด เหตุการณ์ล้อมปราบ และจับพระสึกภายใต้ความผิดคดีใช้เงินผิดประเภท ที่เรียกเงินทอนวัด และการฟอกเงิน (สึกหมด! พระเถระ 5 รูปหลังศาลฯ ไม่ให้ประกันส่งตัวไปเรือนจำ : ไทยรัฐ : 24 พฤษภาคม 2561) แต่ทั้งหมดเป็นโฉมหน้าทางประวัติศาสตร์ในช่วงเวลาหนึ่ง สะท้อนให้เห็นถึงความเหมาะสมบางระหว่างรัฐกับศาสนาที่เคยค้ำยันกันอย่างเป็นเอกภาพภายใต้แนวคิด “**ธรรมราชา**” หรือ “**ทศพิธราชธรรม**” ธรรมของผู้ปกครอง การสนับสนุนแนวคิดพระราชาผู้ทรงธรรม เป็นส่วนหนึ่งของการหลอมสร้างให้รัฐมีหลักปฏิบัติ จริยวัตร ที่เป็น “ธรรม” สู่ความเป็นผู้มี “ธรรมาภิบาล” ในรัฐ จากนั้นรัฐก็อยู่ในบทบาทผู้อุปถัมภ์หรือสนับสนุนศาสนา หากศึกษาแนวคิดจากจากพระพุทธศาสนาภายใต้แนวคิด “**การยอมตามรัฐ**” กับพุทธพจน์ที่ว่า “**อนุชานามิ ภิกขเว ราชุณี อนุตตติสุ-เรานุญญาตให้เคลื่อนตามพระราชา (ผู้ปกครอง) หรืออนุโลมตามบ้านเมืองได้**” (วิ.มหา.(ไทย) 4/186/295)” หมายถึงพระพุทธเจ้าเปิดโอกาสให้ “**สงฆ์สาวก**” ผ่อนปรนกับหลักการแห่งรัฐได้ โดยต้องไม่เสียหลักการแห่งพระธรรมวินัย หากศึกษาแนวคิดเรื่องรัฐกับศาสนา จะได้ข้อสรุปในความเป็นรัฐในแบบโครงสร้างที่มีเป้าหมายควบรวบศาสนาให้เป็นมิติหนึ่งของรัฐ ซึ่งในบทศึกษานี้จะได้นำองค์ความรู้จากหนังสือ “**รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ**” (2561) โดย สุรพศ ทวีศักดิ์ ที่เรียบเรียงเผยแพร่ไว้ และนำมารวบรวมจัดพิมพ์อีกครั้ง เพื่อสื่อสารแนวคิด องค์ความรู้ต่อสาธารณะ ซึ่งจะได้นำมานำเสนอทวนย้อน ยืนยันร่วมกับเหตุการณ์ “**รัฐกับศาสนา**” ภายใต้สถานการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงปัจจุบัน (พ.ศ.61)

2. แนวคิดว่าด้วยเรื่องรัฐศาสนาหรือศาสนาแห่งรัฐ

แนวคิดในเรื่อง **ศาสนาประจำรัฐ/ศาสนาประจำชาติ** (state religion) ที่ได้ยินบ่อย ๆ ว่าศาสนาที่คนส่วนใหญ่นับถือ/ศาสนาซึ่งเป็นที่ยอมรับ (established religion) หรือ **ศาสนาทางการ** (official religion) จัดเป็นแนวคิดหนึ่งในการสร้างรัฐอธิปไตยอีกแบบ แต่ก็มีแนวคิดที่เรียกว่า “รัฐโลกียวิสัย” (Secular State) ที่เกิดคำอธิบายถึงการเชื่อมโยงรัฐในแบบฆราวาสและรัฐในแบบศาสนา หรือที่เรียกว่า “รัฐแบบเทวอธิปไตย” ศาสนาประจำรัฐนั้นปรากฏในทุกชาติและวัฒนธรรม เช่น ในงานของแวร์โร (Varro) ที่เรียกศาสนาประจำรัฐว่า ศาสนาของพลเมือง (theologia civilis) สำหรับศาสนาคริสต์นั้น ที่ได้รับการสนับสนุนจากรัฐเป็นแห่งแรกคือ คริสตจักรอัครทูตอาร์เมเนีย (Armenian Apostolic Church) ซึ่งตั้งขึ้นใน ค.ศ. 301 และยังมีศัพท์ คริสตจักรประจำรัฐ (state church) ที่ใช้เรียกองค์การศาสนาคริสต์ที่รัฐอนุมัติ ในตะวันออกกลาง รัฐที่ประชากรส่วนใหญ่เป็นอิสลามยกเอาศาสนาอิสลามเป็นศาสนาประจำรัฐ แต่ข้อจำกัดทางศาสนานั้นมากน้อยต่างกันไป เช่น ผู้ปกครองซาอุดีอาระเบียมีอำนาจทั้งทางฆราวาสและทางศาสนา (House, Karen Elliott, 2012) ส่วนประธานาธิบดีแห่งอิหร่านซึ่งต้องเป็นฆราวาสนั้นต้องปฏิบัติตามคำตัดสินขององค์การศาสนานับแต่เกิดการปฏิวัติอิหร่าน เมื่อ ค.ศ. 1979 เป็นต้นมา (Hiro, Dilip, 1989) ดังกรณีประเทศไทยในทางนิตินัยพระพุทธศาสนาอาจไม่ได้มีการกำหนดให้เป็นศาสนาประจำชาติโดยตรง แต่ในทางพฤตินัย เท่ากับเป็นศาสนาที่คนส่วนใหญ่ นับถือ รัฐจึงกำหนดบทบาทสร้างกลไกเข้ามาควบคุมศาสนาและคณะสงฆ์ผ่านกฎหมาย รวมไปถึงการควบคุมผ่านระบบสมณศักดิ์ ชั้นยศ ผ่านระบบพลเมืองแห่งรัฐ ดังกรณีเกิดขึ้นในสมัยสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี รัตนโกสินทร์ การออกกฎโดยองค์อธิปัตย์ ที่ได้อำนาจตามหลัก “เทวสิทธิ์” รวมไปถึงการล้อมปราบในความเป็นข้าอำนาจในแบบรัฐที่เกิดขึ้นในสมัยพระเจ้าตาก กรณีการล้อมปราบก๊กพระฝาง พระสังฆราชา ณ เมืองสวางคบุรี (เมืองฝาง) ระหว่าง พ.ศ. 2310-2313 (Teerawat Seankhum, 2559) หรือใน พ.ศ. 2324 อันเป็นปีสุดท้ายของพระเจ้ากรุงธนบุรี สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) ได้ถูกถอดจากตำแหน่งเนื่องจากถวายวิสัยชนาร่วมกับ พระพุฒาจารย์ วัดบางหัวน้อย (วัดอมรินทราราม) และพระพิมลธรรม วัดโพธาราม (วัดพระเชตุพนหรือวัดโพธิ์) เรื่องพระสงฆ์ปุณฺณไม่ควรไหว้คฤหัสถ์ที่เป็นอริยบุคคล เนื่องจากคฤหัสถ์เป็นเพศต่ำ พระสงฆ์เป็นอุดมเพศที่สูง เพราะทรงผ้ากาสาขาวพัสตร์และพระजाตูปาริสุทฺธิสีลอันประเสริฐ หรือล่วงมาสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปราบดาภิเษกแล้ว ใน พ.ศ. 2325 ก็ทรงโปรดให้ถอดยศสมเด็จฯ พระสังฆราช (ชื่น) วัดหงส์รัตนาราม ลงเป็น พระธรรมธีรราชมหานูนี้ ทั้งนี้ทรงมีพระปรารภว่า “มีความรู้มาก เสียตายแต่ไม่มีสันดานสอพลอ” จากนั้นก็โปรดสถาปนาพระอาจารย์ศรี วัดระฆังโฆสิตาราม ขึ้นดำรงสมณฐานันดรศักดิ์ที่ “สมเด็จพระสังฆราช” (พ.ศ. 2325 -

2337) อีกคำรบหนึ่ง ดั่งนั้นการใช้อำนาจรัฐกระทำ หรือไม่กระทำ เป็นกลไกร่วมระหว่างรัฐกับศาสนา ดั่งให้มีการออกกฎหมายตราสามดวง (พ.ศ.2347) เพื่อควบคุมพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 1 (พ.ศ.2325-2352) การตั้งกองสังฆการีเพื่อพิจารณาคดีความเกี่ยวกับพระสงฆ์ในสมัยรัชกาลที่ 2 (พ.ศ.2352-2367) ล่วงมาจนกระทั่งการตราพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ ร.ศ.121 (พ.ศ.2445) ทำให้มีองค์กรจัดตั้งที่เรียกว่ามหาเถรสมาคม ในสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453) การตั้งกรมสังฆการี กรมพระอาราม กองอธิกรณ์ มีหน้าที่ดูแลกิจการพระพุทธศาสนา อยู่ภายใต้กระทรวงธรรมการ ในสมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ.2453-2468) และพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ในช่วงเวลาต่าง ๆ ผ่านการจัดตั้งกรมการศาสนา (พ.ศ.2884) สำนักงานพระพุทธศาสนา (3 ตุลาคม 2545) ที่นัยหนึ่งเป็นผู้ดูแลอีกนัยหนึ่งเป็นการบริหารจัดการในนามรัฐที่ส่งต่อไปยังกลุ่มองค์กรทางศาสนาพุทธในประเทศไทย ดั่งนั้นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาจึงเป็นกลไก เครื่องมือ และการขับเคลื่อนในฐานะ “รัฐ” พึ่งดำเนินต่อ “ศาสนา-ประชารัฐ” อันเป็นกลไกขับเคลื่อนสังคมในองค์รวม ซึ่งจะนับว่าศาสนาถูกควบคุมโดยกลไกแห่งรัฐก็ไม่ผิด

ภาพที่ 1 กฎหมายตราสามดวงที่เกิดขึ้นในช่วงสมัยรัชกาลที่ 1

สะท้อนการควมร่วระหว่างรัฐกับศาสนาในช่วงรัตนโกสินทร์ตอนต้น (ภาพ : ออนไลน์)

3. ศาสนาและรัฐในบริบทของพระพุทธศาสนา

หนังสือ “รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ” (2561) ของสุรพศ ทวีศักดิ์ ถูกจัดพิมพ์ในช่วงปี 2561 ผสมกับได้เกิดเหตุการณ์ที่สอดคล้องกับแนวคิดของผู้เขียนหลายประการ จึงนำมาสะท้อนคิดเกี่ยวกับรัฐและศาสนาที่แต่เดิมรัฐกับศาสนาเป็นกลไกร่วม แต่ผู้เขียนเสนอให้ “รัฐ-ศาสนา” เป็น “ปัจเจก” ระหว่างกันและกัน ซึ่งนัยนี้ก็มีนัยคิด หลายท่านเขียนหนังสือเกี่ยวกับรัฐและศาสนา ใน “มติ” และ “ท่าที” ที่แตกต่างกัน แต่นัยหนึ่งก็สะท้อนให้เห็นว่ารัฐกับศาสนาต่าง

เป็นหน่วยสนับสนุนกันและกันที่มีอยู่ในสังคม ที่มีมาต่อเนื่องนับแต่อดีตด้วยเช่นกัน ดังปรากฏในงานของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) “รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง” (2525) หรือในงาน “รัฐกับศาสนา : บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ” (2010) ของพิพัฒน์ พสุธารชาติ (Pipat Pasutharachat, 2010) หรือนักคิดอย่างท่านพุทธทาส (พ.ศ.2449-2536) ที่ถูกตีความว่า “เป็นความคิดแบบประเพณีนิยมที่สนับสนุนคติการปกครองของไทย” (Wanpat Youngmevittaya, 2017.pp.181-224) รวมถึง นิธิ เอียวศรีวงศ์ รัฐควบคุมศาสนา “การที่รัฐไปสร้างให้คณะสงฆ์กลายเป็นองค์กรอันหนึ่งอันเดียวกันนี้ ทำให้รัฐเองก็ระวางภัยอำนาจขององค์กรคณะสงฆ์ ไม่ว่าจะเป็นรัฐสมบูรณาญาสิทธิราชย์หรือหลังจากนั้น รัฐจึงต้องกำกับองค์กรสงฆ์อย่างใกล้ชิด เพราะพระสงฆ์ได้รับความเคารพศรัทธาอย่างสูงจากประชาชนทั่วไป เมื่อกลายเป็นองค์กรขึ้นมา หากเป็นอิสระก็อาจขัดขวางอำนาจรัฐได้มาก” (Nidhi Eosewong, Online : 9 June 2018) แต่สาระโดยรวมเป็นเรื่องว่าด้วยรัฐกับศาสนาในมิติที่หลากหลาย รวมทั้งการ “จัดการ” ภายใต้กลไกหรือองคาพยพของสังคมด้วย ที่นัยหนึ่งเห็นว่ารัฐยังคงจำเป็นที่จะต้องให้การสนับสนุน แต่อีกนัยหนึ่งก็เห็นว่าความเป็นปัจเจกระหว่างรัฐและศาสนาจะส่งเสริมเสริมและเปิดโอกาสให้เติบโตมากกว่า เป็นต้น

ภาพที่ 2 หนังสือรัฐกับศาสนา สะท้อนคิดว่าด้วยรัฐกับศาสนาที่เกาะเกี่ยวกันในฐานะผู้ให้หลักการแก่รัฐจะพึงไปปฏิบัติ และการอุปถัมภ์ศาสนาในฐานะ “อธิปัตย์” พึงแสดงต่อประชารัฐและศาสนา (ภาพ : ออนไลน์)

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านให้แนวคิดในเรื่อง "รัฐกับศาสนา" ในงานเรื่อง “รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง” โดยท่านยกหลักฐานในพระพุทธศาสนามาอธิบายไว้ว่า

"อภิธานียธรรม...ข้อที่ 7 พูดถึงหน้าที่ของรัฐว่า จัดให้ความอารักขาคุ้มครองป้องกันอันชอบธรรม แก่พระอรหันต์ทั้งหลาย โดยตั้งใจว่า ขอพระอรหันต์ทั้งหลายที่ยังมิได้มาพึงมาสู่แคว้นแคว้นที่มาแล้ว พึงอยู่ในแคว้นแคว้นโดยผาสุก" อันเป็นหลักที่พระพุทธเจ้าตรัสแสดงแก่เจ้าลิจฉวีแห่งแคว้นวัชชี....หรือ ในจักรวรรดิวัตรก็จะมีข้อธรรมที่แสดงถึงหน้าที่ของผู้ครองแผ่นดินที่จะพึงปฏิบัติเกี่ยวกับทางศาสนา คือ การจัดการรักษาคุ้มครองป้องกันโดยชอบธรรมแก่สมณพราหมณ์ทั้งหลาย และในข้อสุดท้ายก็จะมีว่า "สมณพราหมณ์ปริปุจฉา" หมายถึง การไปปรึกษาสอบถามปัญหาสมณพราหมณ์ที่ประพฤติติ ปฏิบัติชอบ...แล้วประพฤติปฏิบัติให้ถูกต้อง..." (Phra Dhammapitaka [P.A. Payutto],pp 2-3) ซึ่งท่านก็เสนอที่คณะว่าโดยความสัมพันธ์ของรัฐจำแนกเป็น 2 อย่าง คือรัฐจะพึงปฏิบัติใน 2 ส่วน คือ การอุปถัมภ์บำรุงคุ้มครอง หรือปรึกษาสดับฟังธรรมนำเอาธรรมมาใช้ปฏิบัติ (Phra Dhammapitaka [P.A. Payutto],2525,p. 3) ในความหมายคือให้การอุปถัมภ์สนับสนุนภายใต้รัฐที่ต้องดูแลองค์รวมแห่งรัฐ ซึ่งหมายถึงศาสนาด้วย หลังจากนั้น “**ธรรมรัฐ**” จะเป็นองค์ประกอบที่ต้องเกี่ยวเนื่องผู้ปกครองให้ต้องมีคุณธรรม หรือศึกษาความรู้จากศาสนาแล้วนำหลักธรรม ไปปกครองรัฐ ซึ่งสองแนวทางนี้เป็นแนวคิดที่ปรากฏในงานที่พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต) ท่านได้ทำการศึกษาไว้ในส่วนข้อมูลของ พิพัฒน์ พสุธารชาติ (Pipat Pasutharachat,2010) ในงานเรื่อง “รัฐกับศาสนา : บทความว่าด้วยอาณาจักร ศาสนจักร และเสรีภาพ” ได้เสนอที่คณะแนวคิดไว้ว่า

“...สังคมไทยโบราณ (หมายถึงตั้งแต่สังคัมสุโขทัย อยุธยา ธนบุรี จนถึงรัตนโกสินทร์ตอนต้น) ยังผูกพันอยู่กับความเชื่อทางพระพุทธศาสนาที่อยู่ในหนังสือไตรภูมิซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ความเชื่อที่สำคัญในหนังสือเล่มนี้ได้แก่ความเชื่อเรื่องจักรวาลวิทยาแบบไตรภูมิอันเป็นความเชื่อในเรื่องรัฐที่ปราศจากอาณาเขตที่ชัดเจนแน่นอน พระมหากษัตริย์ทรงเปรียบเสมือนพระโพธิสัตว์ซึ่งสังสมบุญบารมีมามากมายในอดีตชาติ อำนาจในการปกครองดินแดนต่าง ๆ จึงเปรียบเสมือนกับการเผยแผ่พระบรมโพธิสมภารของพระโพธิสัตว์ จึงทำให้เกิดความเชื่อว่าพระราชอำนาจของพระมหากษัตริย์จะปกคลุมแผ่ไพศาลออกไปทั่วพระราชอาณาจักรโดยไม่มีขอบเขต...” (Pipat Pasutharachat,2010, p 145) หรือ

“....การปกครองของทางสุวรรณภูมิหรือสยามนั้นเป็นสิ่งที่ได้รับอิทธิพลพระพุทธศาสนาเถรวาท กษัตริย์หาได้เป็นอวตารของเทวราชไม่ หากเป็นพระมหาสम्मตราช คือ บุคคลผู้ทรงคุณธรรม จนเป็นที่ยอมรับของคนทั่วไปแล้วยกย่องขึ้นมาเป็นกษัตริย์ ระบบและรูปแบบ เช่นนี้มีให้เห็นชัดเจนในกฎหมายตราสามดวง อันเป็นกฎหมายปกครองราชอาณาจักรกรุงศรีอยุธยา ผู้ที่เป็นแบบฉบับของพระสมมตราชก็คือ พระโพธิสัตว์ในทศชาติชาดก โดยเฉพาะพระมหาเวสสันดรซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์ในพระชาติสุดท้ายก่อนที่จะบังเกิดเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า (ในขณะที่ศาสนาฮินดูและพุทธมหายานที่เป็นศาสนาหลักของกัมพูชา ทำให้กษัตริย์เป็นแบบเทวราช ที่เชื่อว่าพระมหากษัตริย์เป็นอวตารหรือเชื้อสายของพระเจ้า) ความต่างกันของเทวราชกับสมมตราชก็คือ ฝ่ายแรกเป็นเรื่องของเทพ ขณะที่ฝ่ายหลังคือ

มนุษย์ที่บำเพ็ญบารมีและประพฤติธรรมที่สะสมบารมีมาช้านาน หัวใจของพระสมมติราชาก็คือ การให้หรือทานบารมี ดังเช่นพระมหาเวสสันดร...” (Pipat Pasutharachat, 2010, p.148., Srisuk Valliphodom, 2544, pp.39-48)

หากนำแนวคิดของพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) และพิพัฒน์ พสุธารชาติ เกี่ยวกับรัฐ จะพบว่าทั้งสองท่านมองคล้ายกันในเรื่อง “ศาสนา” ในฐานะเป็นกลไกแห่งรัฐ และรัฐก็ให้การ “อุปถัมภ์” เป็นการตอบต่างภายใต้กลไกแห่งรัฐ ดังนั้นจึงเห็นได้ว่ารัฐกับศาสนาเป็นกลไกขับเคลื่อนร่วมกันในเชิงศีลธรรม การส่งต่อเจตนารมณ์แห่งรัฐไปสู่สังคม และมวลชนในนามรัฐเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นไปพร้อมกัน นอกจากนี้ในหนังสือ ศัตรูแห่งรัฐ : Enemy of State (2010) เขียนโดย S.S. Anacamee (เอส.เอส. อนาคามี) ได้นำเสนอแนวคิด “มิตรและศัตรู” ที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล ระดับรัฐ ระหว่างรัฐ โดยหนังสือได้นำเสนอแนวคิดไว้ในบทที่ 4 ว่าด้วยสาเหตุของการก่อกบฏภายในรัฐ หรือผู้ต่อต้าน รวมไปถึงในบทที่ 6 การล้อมปราบ และจบด้วยการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา การก่อกบฏ หรือต่อต้านอำนาจรัฐ” หากเทียบเคียงแนวคิดที่ยกมาจะเป็นปรากฏการณ์ทางศาสนา ในบทของการให้การอุปถัมภ์ การนำหลักการไปประยุกต์ใช้ การล้อมปราบต่อผู้ต่อต้าน แข็งขัน ไม่สยบยอมรัฐ เป็นเรื่องปกติในรัฐแต่ละรัฐ แต่ละสมัยในโลกนี้ หากนำมารวมกันกับแนวคิดของอีกหลาย ๆ ท่าน จะทำให้เห็นชัดเจนว่าอย่างไรเสียความเป็นรัฐ ความเกาะเกี่ยวระหว่างรัฐกับศาสนานัยหนึ่งมีบทบาท หน้าที่ร่วมกัน ในเชิงสังคม และศีลธรรมแห่งรัฐ จะแยกกันไม่ได้ แต่อีกนัยหนึ่งศาสนากับรัฐ มีมิติและเป้าประสงค์เชิงอุดมคติแตกต่างกัน ทั้งแนวคิดในเรื่องเสรีภาพทางศาสนา ซึ่งหมายถึงเสรีภาพทางจิตวิญญาณเพื่อการเข้าไปสู่เป้าหมายสูงสุดของศาสนา ส่วนเป้าหมายเชิงสังคมในฐานะพลเมืองแห่งรัฐ การจัดการให้เกิดความเสมอภาค สมดุลเท่าเทียมยุติธรรม ภายใต้กลไกแห่งรัฐเป็นภาระหลัก ดังนั้นมิติแห่งรัฐและอุดมคติทางศาสนาจึงมีความแตกต่าง ข้อเสนอให้รัฐและศาสนาพึงแยกจากกันจึงเป็นสิ่งที่มาพร้อมกับแนวคิดร่วมนี้

4. รัฐกับศาสนาในบริบทของสังคมไทย

หากนำแนวคิดที่ปรากฏของของสุรพศ ทวีศักดิ์ มาอธิบายร่วมกับปรากฏการณ์ของพระพุทธศาสนากับรัฐที่ปรากฏในช่วง พ.ศ.2561 ในการล้อมปราบ ควบคุม สั่งการ รวมไปถึงปฏิบัติต่อกลุ่มศาสนาด้วยความรุนแรง อาจเป็นการสะท้อนข้อเท็จจริง มุมมองและท่าทีบางประการได้อย่างเหมาะสมจากข้อคิด การเขียนเพื่อนำไปสู่งานเขียน “รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ” ได้ว่า

“...ความขัดกันของรัฐต่อกลุ่มองค์กรทางศาสนา กระบวนการล้อมปราบ และการดำเนินกิจกรรมทางการเมืองภายใต้กลุ่มก้อนทางศาสนา กลายเป็นกลไกร่วมของการดำเนินการที่สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านจะนับถือผี พราหมณ์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ งามายอะไรต่ออะไร ในเรื่องที่ไม่ใช่พุทธศาสนา มันเป็นเรื่องความเชื่อส่วนบุคคลครับ เป็นเสรีภาพที่แต่ละคนจะเลือกเชื่อ ตราบที่ไม่ละเมิดสิทธิใคร แทนที่นักบวช หรือชาวพุทธจะอ้างหลักพุทธศาสนาไป ตัดลึนความเชื่ออื่นว่างมาย ควรมาตั้งคำถามกับพุทธพาณิชย์ที่ระบอดอยู่ในวงการพุทธเอง ตั้งคำถามกับปัญหาทุจริตเงินทอนวัด ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาที่ทำให้พุทธศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือของรัฐ พร้อมทั้งมีอภิสิทธิ์เอาอำนาจสาธารณณะ(กฎหมาย)และ ภาษีประชาชนมาใช้ปกป้อง อุบัติมีภักส่งเสริมการเผยแพร่ความเชื่อทางศาสนาของคนเฉพาะ กลุ่ม ซึ่งขัดกับหลักเสรีภาพและความเสมอภาคทางศาสนาจะไม่มีประโยชน์กว่าหรือ...” (Surapot Taveesuk, Online, 3 June 2018)

นอกจากนี้ในหนังสือ **“รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ”** งานล่าสุดของผู้เขียน ได้เสนอให้รัฐ และศาสนาจัดวางบทบาทต่อกัน ? โดยผู้เขียนให้ข้อมูลในเรื่อง **“รัฐ”** กับ **“ศาสนา”** ที่ถูกนำมาเป็นเครื่องค้ำยันต่อ **“กลไก”** และ **“สิทธิ์”** ทางการปกครอง โดยมีหลักคำสอนทาง พระพุทธศาสนาตีความรับใช้ต่อสถานะของผู้ปกครองที่ว่า

“...คำสอนพุทธในพระไตรปิฎก (เช่น จักกวัตติสูตร,มหาสุทตฺตสูตร,มหาปรินิพพานสูตร เป็นต้น) ที่ถือว่า มี “ธรรมราชา” เหนือกว่าราชาทั้งปวง ๒ ประเภท คือ “พุทธธรรมราชา” กับ “จักรพรรดิธรรมราชา” ธรรมราชาทั้งสอง “ต่างเกิดมาและดำรงอยู่เพื่อความประโยชน์สุขของมหาชน...” (p.58) หรือ

“...พุทธศาสนามีคำสอนเกี่ยวกับสังคม การเมืองและผู้ปกครองในอุดมคติ ราวกับอุดมคติในแบบยูโทเปีย เช่น ในจักกวัตติสูตร (ไตรปิฎกเล่ม 11) วาดภาพสังคมการเมืองในอุดมคติว่า ถ้าผู้ปกครองทำการปกครองโดยธรรมย่อมส่งผลให้ผู้ใต้ปกครองมีศีลธรรม ในยุคที่ผู้ปกครองและราษฎรมีศีลธรรมอย่างสมบูรณ์ บ้านเมืองย่อมสงบสุขอุดมสมบูรณ์พร้อมทุกอย่าง จะมีพุทธะนามว่าศรีอาริยมตไตรย์ บังเกิดขึ้น ในส่วนคุณธรรมผู้ปกครอง เช่น ทศพิธราชธรรม ราชสังคหวัตถุ จักรวรรดิวัตร ก็ถือเป็นคุณธรรมของผู้ปกครองในอุดมคติที่เรียกว่า “ธรรมราชา...” (p.74)

ในความหมายนี้ผู้เขียน “คง” ต้องการสื่อว่าหลักการทางพระพุทธศาสนาถูกตีความ หรือ การพยายามตีความให้เห็นถึงความเกี่ยวข้องกับรัฐ หรือใช้หลักการเพื่อไปสนับสนุนให้ผู้ปกครองต้องมี **“ธรรม”** ตามโลกทัศน์ทางศาสนา และกลายเป็น **“ผู้ทรงธรรม”** ดังนั้นในความหมายนี้ผู้เขียน ต้องการสื่อว่าพระพุทธศาสนา หรือศาสนาถูกนำไปใช้เป็นกลไกหนึ่งของรัฐผ่านหลักธรรมคำสอน และนับเป็นท่าที แต่ครั้งพุทธกาล สะท้อนถึงความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนาโดยตรง

“...พุทธศาสนาก็เป็นศาสนาการเมืองไม่น้อยกว่าศาสนาสำคัญของโลก เช่น คริสต์ อิสลาม เพราะวาทศาสตร์ชาวพุทธต่างตีความแนวคิด “ธรรมราชา” สนับสนุนความชอบธรรมแห่งสถานะ อำนาจของตนเองทั้งนั้น...จะว่าไป หากไม่อาศัยอำนาจของกษัตริย์อย่างพระเจ้าอโศกมหาราชส่งสมณทูตออกไปเผยแผ่พุทธศาสนาออกชมพูทวีป พุทธศาสนาก็คงไม่ขยายไปทั่วเอเชีย และดินแดนบางแห่งทางตะวันตก กษัตริย์ในเอเชียที่นับถือพุทธต่างก็อ้างอิงตนเองเป็นธรรมราชา หรือจักรพรรดิผู้ทรงธรรมตามอย่างพระเจ้าอโศก แม้ความเป็นจริงจะเป็นเพียงเจ้าประเทศราชก็ตาม...” (p.74)

ข้อมูลที่ถูกนำเสนอยกกรณีเทียบเคียงในอดีต โดยยกแบบอย่างจากรัฐในอดีตมีหลักคำสอนทางพุทธศาสนาเป็น “แกน” ในการทำให้เป็น “ธรรมราชา” หรือผู้ปกครองรัฐที่ชอบธรรม

“...พุทธศาสนา...มีบทบาทสนับสนุนการเมืองเชิงวัฒนธรรมของกษัตริย์มาโดยตลอด ในแง่ที่พระสงฆ์เป็นกระบอกเสียงสอนราษฎรว่า กษัตริย์สมบูรณพร้อมด้วยทศพิธราชธรรม เป็นแบบอย่างทางศีลธรรมและเป็นผู้ที่ราษฎรเกิดมา มีบุญที่ได้ฟังพระบรมโฑธิสมภาร เป็นต้น ส่วนกษัตริย์ก็ตอบแทนพระสงฆ์ด้วยการแต่งตั้งเป็นพระราชาคณะ มียศศักดิ์ มีข้าทาส เปี้ยหวัด เงินเดือน เป็นต้น...” (pp. 75-76)

นอกจากนี้ผู้เขียนยังได้ชี้ชัดลงไปว่าพระพุทศาสนา ไม่แตกต่างจากศาสนาอื่น ๆ ในส่วนของการเข้าไปสนับสนุนเกี่ยวข้องกับรัฐในสองมิติคือหลักการที่เข้าไปสนับสนุนต่ออำนาจความเป็นรัฐผ่านตัวบุคคลที่เรียกว่าผู้นำโดยธรรม หรือการยืนยันในส่วนของความเป็นผู้ปกครองที่มี “ศีลธรรม” ทางสังคม ซึ่งเป็นไปตามหลักคำสอนทางพระพุทศาสนา ในเชิงค้ำยัน ส่งผ่านบทบาทหน้าที่ของรัฐผ่านคำสอน ชี้นำ ทำให้เชื่อ ซึ่งประเด็นนี้จะสอดคล้องกับพระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต) ในมิติที่รัฐกับศาสนา อิงอาศัยกัน โดยการนำหลักไปประพฤติปฏิบัติ สู่การเป็น “ธรรมราชา” พร้อมรื้อถอนกลับด้วยการอุปถัมภ์สนับสนุน ดังนั้นความเป็นรัฐกับศาสนา จึงเนื่องกันด้วยเหตุผลของการสนับสนุนเกื้อกูลกัน แม้การล้อมปราบพระสงฆ์ในช่วง พ.ศ.2561 จะด้วยเหตุผลของการกระทำผิดทางกฎหมาย หรือการเข้าไปสนับสนุนกลุ่มการเมืองที่ต่อต้านรัฐ หรืออยู่ฝักฝ่ายตรงกันข้ามกับรัฐก็ตาม ย่อมสะท้อนให้เห็นว่ารัฐมีบทบาทกำกับ ครอบงำ เหนือศาสนา ในฐานะศาสนาแห่งรัฐ

“...การสถาปนา “พุทธศาสนาของรัฐ” ซึ่งรวมศูนย์อำนาจปกครอง การจัดการศึกษา การตีความคำสอนและอื่น ๆ ภายใต้ “คณะสงฆ์ของรัฐ” ซึ่งทำให้พุทธศาสนาของรัฐมีวัฒนธรรมอำนาจนิยม และเป็นเครื่องมือสร้าง “อำนาจชอบธรรม” (Legitimacy) และ “อำนาจครอบงำ” (Domination) ของรัฐมายาวนาน นี่ต่างหากคือ “ปัญหาระดับรากฐาน” จริง ๆ ที่จำเป็นต้องช่วยกันคิดหาทางแก้ไขกันต่อไป...” (p. 39) หรือ

“...ศาสนจักรเป็นกลไกของรัฐ ที่มีบทบาทตอบสนองนโยบายและอุดมการณ์ของรัฐ ตำแหน่งประมุขศาสนจักร จึงไม่ใช่ตำแหน่งที่อยู่นอกหรืออยู่เหนือการเมือง แม้ตามกฎหมายตำแหน่งสมเด็จพระสังฆราชไม่ใช่ “ข้าราชการการเมือง” แบบนักการเมือง แต่สมเด็จพระสังฆราชก็ไม่อาจเป็นอิสระจาก “ความเป็นการเมือง” ทั้งในเรื่องการแต่งตั้งและบทบาทหน้าที่...” (p. 127)

บทบาทหรือหน้าที่ของกลุ่มศาสนา แม้จะพยายามบอกเสมอว่า ไม่เกี่ยวกับการเมือง และอยู่เหนือการเมือง ดังกรณีพระไม่มีสิทธิ์เลือกตั้ง แต่อีกนัยหนึ่งพระกลายเป็นกลไกหนึ่งของรัฐผ่านระบบการสถาปนาอำนาจ ผ่านองค์กรปกครองสูงสุดด้วยกฎหมาย ที่เรียกว่าสังฆราช รวมทั้งองค์กรปกครองนี้ก็กลายเป็นกระบอกเสียงและเครื่องมือหนึ่งของรัฐ

ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงได้ชี้ประเด็น “รัฐกับศาสนา” รวมไปถึง “ศีลธรรมกับเสรีภาพ” โดยเสนอให้รัฐกับศาสนามีเอกสิทธิ์ในการบริหารจัดการภายใต้ “ความเชื่อ” และอุดมคติ ที่แตกต่างกัน ไม่ควรนำหลักศาสนาซึ่งมีเกณฑ์ทางศีลธรรม อันควรเป็นลักษณะเฉพาะของตัวบุคคล เป็นเรื่องของปัจเจกบุคคล ไม่ควรนำมาเป็นอุดมคติหรือความเชื่อของรัฐ และในเวลาเดียวกันศาสนาก็ไม่ควรเข้าไปแทรกแซงส่งผ่านความเชื่อเฉพาะที่ควรเป็นของบุคคลไปสู่รัฐด้วยเช่นกัน แนวคิดในเรื่อง “แยกส่วน” ของสถานะ “รัฐ/ศาสนา” โดยสองความเชื่อนี้ แตกต่างกันในเป้าหมาย ย่อมเป็นข้อเสนอและทางออกของความขัดกันในรัฐด้วย ดังที่ผู้เขียนได้เสนอว่า

“...ปัญหาทางศาสนาแทนที่จะแก้จากปัญหาาระดับรากฐานที่สุด คือ ปัญหาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนา โดยทำให้รัฐไทยเป็นรัฐแบบโลกวิสัย (Secular State) แยกศาสนจักรจากการเมือง ให้องค์กรทุกศาสนาเป็นเอกชน ไม่มีการใช้ศาสนาใด ๆ เป็นเครื่องมือตอบสนองอุดมการณ์ทางการเมือง แต่โจทย์ปัญหาาระดับรากฐานเช่นนี้ก็ไม่ถูกพูดถึง เพราะรัฐและคณะสงฆ์ไทยนำโจทย์ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับพุทธศาสนาแบบยุครุขนาฏวาทสิทธินายก มากำหนดให้สังคมถกเถียงและหาทางแก้ไม่จบตลอดมา...” (p. 129) หรือ

“...การที่สังคมถูกทำให้ยึดติดอยู่กับเจตคติผิด ๆ เดิม ๆ ก็คือการสร้างที่สังคมถูกทำให้มีเสรีภาพที่จะตั้งโจทย์ หรือตั้งคำถาม ถกเถียงด้วยเหตุผลอย่างเต็มที่ต่อปัญหาาระดับรากฐานที่สุดในการสร้างประชาธิปไตยและการจัดระบบความสัมพันธ์ระหว่างศาสนากับรัฐ...” (p.129) หรือ

“สังคมเราถูกทำให้ยึดติดหรือ “ติดกับดัก” โจทย์ปัญหาปลอม ๆ เดิม ๆ บนการผลิตสร้างมายาคติในเรื่อง “อยู่เหนือการเมือง” เช่น พระสงฆ์และพระพุทธรูปอยู่เหนือการเมือง และควรนำการเมือง (เป็นต้น) ...ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริง พระสงฆ์และพระพุทธรูปถูกกำหนดโดยอำนาจรัฐให้

อยู่ในการเมือง เป็นกลไกและเครื่องมือทางการเมืองของฝ่ายอนุรักษ์นิยมตลอดมา และไม่มีศักยภาพและความชอบธรรมที่จะ “นำ” การเมืองในบริบทโลกสมัยใหม่ได้อีกแล้ว...” (p.129)

จากภาพรวมและแนวคิดของสุรพศ ทวีศักดิ์ ในประเด็นการเมืองกับศาสนา หรือรัฐกับศาสนาจะพบได้อีกใน ผลการศึกษาเรื่อง “พระทำไมต้องแดง : เลี้ยวประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสงฆ์ไทยในสงครามแบ่งสี” (Surapot Thaveesuk,2554) หรืองานเรื่อง “ไตรทัศน์วิจารณ์ความคิดว่าด้วยพุทธศาสนา สถาบันกษัตริย์และประชาธิปไตยของ ส.ศิวัรักษ์” (Surapot Thaveesuk,2557) จะพบแนวคิดในเรื่องรัฐกับศาสนา ที่ผู้เขียนเสนอว่าศาสนากับรัฐมันเนื่องกันมาตลอด แต่ผู้เขียนยังเสนอให้รัฐกับศาสนามีมิติเกาะเกี่ยวกันแต่รัฐไม่ควรเข้าไปแทรกแซงควบคุมกรณีการเป็นศาสนาประจำชาติ หรือการเสนอให้มีสิทธิเสรีภาพในการที่จะนับถือ หรือไม่นับถือสำหรับศาสนิกในกลุ่มต่าง ๆ ที่จะแสดงออกต่อศาสนาและรัฐของตัวเอง สะท้อนมุมมองเป็นข้อเสนอของผู้เขียนว่า รัฐควรกำหนดบทบาทไม่อุปถัมภ์ หรือสนับสนุนศาสนา ซึ่งหมายรวมถึงทุก ๆ ศาสนาด้วยเช่นกัน และในเวลาเดียวกันองค์กรทางศาสนา ก็ควรต้องตระหนักและสร้างกลไกเชิงระบบให้กับองค์กรศาสนาของตนเอง เพื่อพัฒนาองค์กรไปสู่การแข่งขัน ดังที่ผู้เขียนได้เสนอทัศนะไว้ในสื่อออนไลน์ที่ว่า

หากต้องการเป็นอิสระปกครองกันเองตามธรรมวินัยจริง ก็ต้องตั้งใจทให้สูงกว่า "ทำอย่างไรถึงจะเป็นอิสระได้จริง?"

อะไรคือความเจริญของพุทธศาสนา?

คือการที่พระมียศศักดิ์ ตำแหน่ง อำนาจ นิตยภัต งบประมาณสนับสนุนจากรัฐ หรือคือการที่พุทธศาสนามีอิสรภาพจากการครอบงำของอำนาจรัฐ พระและชาวพุทธมีอิสระในการศึกษาตีความและสร้างรูปแบบการเรียนรู้และปฏิบัติที่หลากหลายตามบริบทที่แตกต่าง เพื่อให้พุทธธรรมมีความหมายต่อความองงามทางจิตวิญญาณและศีลธรรมที่ไปกันได้หรือสนับสนุนกันกับคุณค่าสมัยใหม่คือ สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค ศักดิ์ศรีความเป็นคน และประชาธิปไตยอย่างแท้จริง

หรืออีกแนวคิดหนึ่ง

“...มีคณะสงฆ์ของรัฐคือมหาเถรสมาคม กินเงินเดือน (นิตยภัต) จากภาษี เมื่อเกิดวิกฤตในวงการศาสนาคล้ายเหมือนไม่มีองค์กรนี้เลย ถ้าเป็นคริสตในตะวันตกจะมีตัวแทนศาสนจักรออกมาอธิบายปัญหา กับสังคม แต่ในไทยไม่ว่าจะเกิดวิกฤตกี่ครั้ง ๆ องค์กรปกครองสงฆ์ก็เงียบ มหาลัยสงฆ์ก็เหมือนไม่มี สื่อไม่รู้จะไปถามใคร นึกถึงแต่พระเซเลบไม่ก็รูปในประเทศนี้ ปัญหาพุทธศาสนา ความเชื่ออื่นๆ แม้แต่เรื่องความขัดแย้งทางการเมือง สื่อก็ไปถามพระคน

เดิมๆ ที่ไม่ได้มีอำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบอะไรในระบบปกครองสงฆ์เลย แต่ตอบได้ทุกเรื่อง ตั้งแต่สาทกระเบียดยื่นเรือบ...” (Surapot Thaveesuk, Online, 6 June 2018) หรือ

“...เงินในบัญชีเงินฝากของวัดทั่วประเทศกว่า 100,000 ล้านบาท แต่ไม่มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการใช้เงินเหล่านั้นสนับสนุนการศึกษาและเผยแผ่พุทธศาสนา กลับไปเองประมาณจากภาษีประชาชนมาใช้ในการศึกษาและเผยแผ่พุทธศาสนา จนเป็นที่มาของปัญหาทุจริตเงินทอนวัดกว่าร้อยล้านบาท...” (Surapot Thaveesuk, Online, 3 June 2018)

จากข้อคิดและแนวเสนอนในหนังสือ หรือทัศนะเชิงวิพากษ์ปรากฏทางสื่อออนไลน์ของผู้เขียนได้เสนอแนวคิดชัดเจนในเรื่องศาสนากับรัฐควรแยกกัน โดยเสนอในเรื่องสิทธิเสรีภาพที่จะพึงแสดงออกต่อศาสนา แปลว่าศาสนาเชื่อได้ แต่ต้องเป็นเรื่องส่วนบุคคลไม่ควรเป็นเรื่องที่รัฐ จะเข้าไปบังคับ หรือกลุ่มองค์กรทางศาสนาจะเข้าไป “บังคับ” ซึ่งนำไปให้ผู้อยู่ใต้ปกครองของรัฐ ต้องกระทำตามเป้าประสงค์หรือเจตจำนงเสมอไป เพราะถ้าเป็นอย่างนั้นเท่ากับว่าศาสนาเป็นเพียงกลไกหนึ่งของรัฐที่ทำหน้าที่ค้ำยันกันและกัน โดยรัฐใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือในการสื่อสารศาสนาที่ผสมด้วยความเป็นรัฐ การปกครอง การใช้อำนาจ และบังคับใช้ด้วยเช่นกัน ซึ่งทางออกทางศาสนาจะเป็นเรื่องที่ต้องพิจารณาและพินิจนำเสนอร่วมกันต่อไป

ภาพที่ 3 ครูบาศรีวิชัย กับแนวทางการต่อสู้เพื่อสะท้อนความเป็น “ตนบุญในศาสนา” กับการจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างรัฐ ภายใต้สถานการณ์แห่งรัฐสยามในช่วงเปลี่ยนผ่านในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (ภาพ : ออนไลน์)

จากภาพที่ 3 ครูบาศรีวิชัย (พ.ศ.2421-2482,61 ปี) ภายใต้แนวคิดตระหนกกลัวต่อภัยคุกคามในช่วงอาณานิคมอังกฤษต่อรัฐสยาม การที่ครูบาศรีวิชัยมีมวลชนกระทำการรวมหมู่ในการสร้างวัด สร้างศาสนสถานในพระพุทธศาสนาจำนวนมาก (Sirasuk Aphisukmontree,2559) นัยหนึ่งคือพลังศรัทธาแต่อีกนัยหนึ่งคือความตระหนกกลัว รัฐ กับการดำเนินการโดยรัฐต่อพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เกิดขึ้นพร้อมกับแนวทางของรัฐ “กฎหมาย” ในการบังคับใช้ ผ่านการกล่าวหา การถูกตั้งอธิกรณ์ถึง 6 ครั้ง ถูกกักบริเวณรวม ๆ กันแล้วเป็นเวลาหลายปี ในช่วงต่างเวลากัน (Sirasuk Aphisukmontree,2559,pp.382-387) เป็นการสะท้อนบทบาทของรัฐต่อความตระหนกกลัว รวมไปถึงความระแวงต่อพลังความเชื่อผ่าน “ตนบุญ” ในนามสมาชิกในศาสนา ผ่านมวลชนแฝงในการต่อต้านอำนาจรัฐด้วยเช่นกัน

...ถึงแม้ว่าจะมีผู้มีใจโหดร้ายทารุณแย่งชิงผ้ากาสาวพัสดร์ของกระผมไป กระผมก็จะนุ่งห่มผ้ากาสาวพัสดร์ชุดอื่นแทน ซึ่งกระผมมีสิทธิตามพระธรรมวินัยและกฎหมาย จึงขอให้ท่านเจ้าคุณผู้รู้เห็นอยู่ ณ ที่นี้ โปรดทราบและเป็นสักขีพยานให้แก่กระผมตามคำปฏิญาณนี้ด้วย.."

ภาพที่ 4 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภ,พ.ศ.2446-2532,86 ปี) กับลายมือที่เขียนยันเจตนารมณ์และอุดมการณ์ความเป็น “พระ” มุ่งมั่นที่จะรักษา “จีวร-กาสาวะ” แม้ถูกบังคับให้ถอดจีวร ภายใต้สถานการณ์ความรุนแรงโดยรัฐกฎหมาย ต่อนักบวชและกลุ่มภิกษุสงฆ์ในพระพุทธศาสนาของประเทศไทย ในช่วง เมษายน พ.ศ.2505 (ภาพ :ออนไลน์)

จากภาพที่ 4 พระพิมลธรรม (อาจ อาสภ) ที่ถูกให้สึกวันที่ 22 เมษายน พ.ศ.2505 ถูกกักขังและยกฟ้องปล่อยตัวใน พ.ศ.2509 รวมเวลากว่า 5 ปี รวมทั้งต่อสู้เรียกร้องกว่าจะได้คืนสมณศักดิ์และสถานะเดิมกว่า 21 ปี (พ.ศ.2505-2524) หากมองพัฒนาการทางประวัติศาสตร์จะเห็นได้ว่า รัฐกับศาสนาเป็นกลไกร่วมแต่คราใดที่รัฐมีความเข้มแข็งในรัฐอำนาจ กระบวนการล้อมปราบต่อกลุ่มต่อต้าน เห็นต่าง และใช้อำนาจในทางที่เป็นปฏิปักษ์ย่อมเกิดขึ้นได้เสมอ แต่อีกนัยหนึ่งบทบาทที่เป็นสากลของรัฐกับศาสนา คือ สนับสนุน อุปถัมภ์ และการทรงสถานะแห่งความเป็นรัฐในแบบ “ศาสนิก” ที่จะพึงนำหลักคำสอน หรือหลักการแห่ง “รัฐที่ดี” หรือ “ผู้นำที่ดี” โดยผ่านกระบวนการทางความเชื่อและศาสนา แต่อีกนัยหนึ่งรัฐก็เข้ามามีบทบาทในการชี้แนะและกำกับไปพร้อมกัน

หลายคราวต่างกรรมต่างวาระ สะท้อนให้เห็นถึงเจตนารมณ์และบทบาทของรัฐต่อการกระทำ หรือปฏิบัติต่อศาสนาและกลุ่มความเชื่อทางศาสนาด้วยเช่นกัน

5. ทิศทางของรัฐและศาสนา : ทางออก

ความขัดกันระหว่างรัฐกับศาสนา ชุดเหตุผล ปฏิบัติการ สู่การล้อมปราบต่อผู้ คิดต่าง ทำต่าง หรือสู่การต่อต้านอำนาจรัฐ ทั้งในทางตรงกรณีกลุ่มการเมือง หรือทางอ้อมใช้กลุ่มทางศาสนา เป็นโล่หรือกลุ่มปะทะ เราจึงเห็นรัฐกับศาสนาภายใต้แนวคิด “การล้อมปราบ” ดังนั้นพึงตระหนัก และคิดต่อไปว่า จะดำเนินการ หรือมีแนวทางอย่างไร ถึงจะให้รัฐ กับศาสนาเกิดมีปฏิสัมพันธ์กัน ภายใต้จุดยืนหลักการที่ถูกต้องภายใต้ความเปลี่ยนแปลงนี้ ?

หลายสำนักคิดที่พยายามเสนอเกี่ยวกับความเป็นศาสนาและรัฐ จะพึงปฏิบัติต่อกัน นัยหนึ่งเสนอให้รัฐต้องอุปถัมภ์คุ้มครองพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ.2560 ในมาตรา 37 ที่เสนอให้รัฐต้องเป็นผู้อุปถัมภ์ นัยหนึ่งเป็นการจัดวางให้รัฐมีบทบาทและหน้าที่ต่อศาสนา แต่อีกนัยหนึ่งก็มีกลุ่มทางการเมืองและนักการศึกษาเรียกร้องเสมอต่อไปถึงที่ว่า “ให้พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ” เพื่อสะท้อนถึงความมั่นคงของศาสนาโดยการปกป้องจากรัฐ โดยใช้ฐานคิดในอดีตในกรณีกษัตริย์อุปถัมภ์ศาสนาย่อมเป็นความ “รุ่งเรือง” ของศาสนา การเรียกร้องจึงเป็นความคาดหวังและต้องการต่อความสำเร็จนั้นด้วย แนวคิดเหล่านี้ถูกนำเสนอเป็นแนวคิดขึ้นในรัฐสยามต่อความเป็นรัฐกับศาสนา ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่เกาะเกี่ยวค้ำยันในกันและกัน หรือแนวคิดของ ดร.สินชัย ชัยเจริญวงศ์ (2561) ได้เสนอไว้เป็นประเด็นชวนคิดว่า

“...ประวัติศาสตร์ทางศาสนาอันยาวนานทั่วโลกสะท้อนตรงกันว่า การที่ผู้ปกครองเอาศาสนามาใช้เป็นศาสนาประจำชาติ เพื่อเป็นเครื่องมือในการปกครอง ในที่สุด ชาตินั้นก็จะเสียหาย และศาสนานั้นก็จะเสียหายศาสนานั้นจะถูกชาติทำให้กลายเป็นทั้งปมความขัดแย้งของคนในชาติ และแหล่งแห่งอำนาจและผลประโยชน์ของชาติ ที่ไม่รู้จบ...” (ดร.สินชัย ชัยเจริญวงศ์ Fanpage : ศาสนวิทยา dr.Sinchai Chaojaroenrat, Online. 1 June 2018)

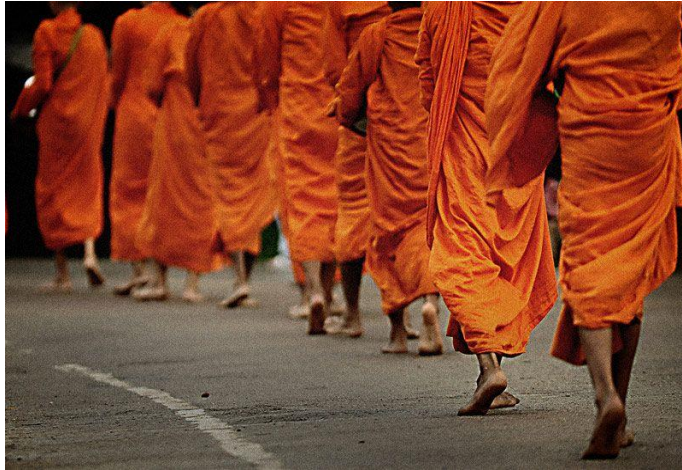
ในบทความของ วราลักษณ์ เขียนบทความไว้เรื่อง “ศาสนากับรัฐ : การตีความอุดมการณ์ศาสนา (พุทธ) เพื่อรับใช้อุดมการณ์รัฐของชนชั้นปกครองไทย” ได้เสนอแนวคิดไว้หลายมิติ ซึ่งผู้เขียนก็ออกตัวว่าเขียนจากทัศนะแต่ก็สะท้อนคิดได้นำวิเคราะห์ตามว่า

“การตีความความเชื่อทางศาสนา (พุทธ) เป็นไปในลักษณะให้ประชาชนจำนนต่ออำนาจ และทำให้ประชาชนรู้สึกขาดอำนาจและความสามารถในการเปลี่ยนแปลง ความ เป็นไปของบ้านเมืองอยู่นอกเหนืออำนาจของมนุษย์ หากแต่ขึ้นอยู่กับชะตากรรมของ

บ้านเมือง ดังปรากฏ หนังสือไตรภูมิพระร่วงซึ่งเป็นหนังสือที่มีอิทธิพลต่อความคิดของคนไทย แต่โบราณเป็นอย่างสูง” รวมทั้งอธิบายเสริมความในแนวคิดรัฐกับศาสนาต่อไปอีกว่า “การใช้ศาสนาเพื่อใช้เป็นเครื่องรองรับความชอบธรรมต่อชนชั้นปกครองนั้นเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องเพราะอุดมการณ์ทางศาสนาไม่ได้มีเป้าหมายทางการปกครองแต่มีเป้าหมายเพื่อเข้าถึงสาระที่แท้จริงของการมีชีวิต และศาสนาเองโดยเฉพาะศาสนาพุทธก็เกิดขึ้นก่อนที่ความคิดเรื่องรัฐชาติจะเกิด สำหรับเรื่องอุดมการณ์รัฐนั้นไม่ต้องพูดถึง” (Varaluk,online,2018)

ในงานของสุรพศ ทวีศักดิ์ ในเรื่อง “จากพุทธศาสนาแห่งรัฐ สู่พุทธศาสนาที่เป็นอิสระจากรัฐ” พยายามเสนอแนวคิดในเรื่อง “รัฐ” กับ “ศาสนา” ที่ควรแยกเป็นอิสระจากกัน ด้วยเหตุผลในเรื่องศาสนาควรเป็นเรื่องของปัจเจกชนส่วนตัวที่ผู้นับถือพึงเลือกถือ ศรัทธา และปฏิบัติ มิใช่รัฐเข้าไปควบรวม กำหนดให้ศึกษาหรือไม่ใช่ศึกษา และในเวลาเดียวกันรัฐและศาสนาก็ไม่จำเป็นต้องอิงอาศัยกันและกัน ในการสนับสนุนด้วยหลักการหรือจากศาสนิก หรือความอุปถัมภ์ต่อศาสนาจากรัฐ กรณีที่รัฐสมัยใหม่ที่เรียกว่ารัฐโลกียวิสัย (Secular State) แต่หากมองในบริบทของศาสนาพุทธในประเทศอื่น ล้วนเกิดขึ้นเกาะเกี่ยวและอิงแอบอยู่กับความเป็นรัฐ ที่ไม่แตกต่างกันจนกระทั่งกลายเป็นเนื้อเดียวกันระหว่างรัฐกับศาสนาที่เนื่องด้วยกัน จึงเกิดคำถามต่อไปว่าก้าวอย่างของกลุ่มองค์กรทางศาสนาจะไปทิศทางใด อยู่ร่วมกับรัฐในฐานะเป็น “อุดมคติทางสังคม” ที่รัฐมีส่วนควบคุมผ่านค่านิยม “ชาติศาสนา” หรือแนวคิดในเรื่อง “ประชาสังคม” ทางศาสนาเองที่รัฐอาจเป็นเพียงผู้สังเกตการณ์และเติมในบางโอกาสแต่ไม่ใช่การควบคุม หรือควบรวม แต่ในประวัติศาสตร์ศาสนาเองกลายเป็น “กลไก” ขับเคลื่อนที่นัยหนึ่งเป็นทั้งสนับสนุน และตีโต้ การตีความหลักพุทธธรรมเพื่อ “สนองรัฐ” ทั้งรัฐในแบบแผ่นดินและรัฐในเชิงของบุคคลผ่านแนวคิดในเรื่อง “ธรรมราชา” หรือ “ทศพิธราชธรรม” หรือธรรมแห่งการยึดยืนกับแนวทางแห่งรัฐที่เกิดขึ้น หรือการเสนอแนวคิดพลเมืองแห่งรัฐในเรื่อง และถูกนำมาตีความเพื่อการปฏิบัติในเชิงของพลเมืองที่พึงปฏิบัติและถูกตีความเพื่อ “สนองใช้” ในนามแห่งรัฐที่เกิดขึ้นดังกรณีหลักทิศ หก และถูกยกสถานะของพระเจ้าแผ่นดินและประชาพลรัฐพึงปฏิบัติต่อผู้สูงกว่าและต่ำกว่า เป็นต้น

ภาพที่ 5 ทิศทางของพระพุทธศาสนากับรัฐ เป็นคำถามว่าจะแยกตัวเองออกจากรัฐ หรือจะเดินหน้าต่อไปยังเป็นการที่ต้องถกเถียงกันต่อไป รัฐกับศาสนา (ภาพ : ออนไลน์)

สมาชิกในองค์กรศาสนาจะเดินไปในทิศทางใด อยู่กับรัฐ ประหนึ่งเป็นสิ่งทรงเล็งภายใต้ กลไกของรัฐ หรือสร้างความเข้มแข็ง ภายใต้ภาระงานของศาสนาและอุดมคติของความเป็นพุทธะ จนกระทั่งส่งต่อหลักการทางพระพุทธศาสนาไปข้างหน้าหรือ ? หากมองภาพรวมศาสนากับรัฐตลอด ระยะเวลาที่ผ่านมา จะมีลักษณะ เกื้อหนุน ประสานสอดคล้อง แต่ความคาดหวังของผู้เขียนหนังสือ ต่อประเด็นทางศาสนากับรัฐ เป็นความคาดหวังเชิงโครงสร้าง ที่สะท้อนถึงสภาพปัญหา หรือคาดว่า จะเป็นปัญหาพร้อมเสนอทางออกในเชิงคาดหวังด้วยเช่นกัน

“...พระพุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางสายเด่น ๆ...ล้วนมีปัญหาสำคัญคือด้านที่ไม่สอดคล้องกับ *Secularization* และการสร้างประชาธิปไตย ซ้ำร้ายยังเป็นพุทธศาสนาที่ผลิตวาทกรรม “พุทธแท้-พุทธเทียม” มาโจมตีกัน และยอมรับอำนาจคณะสงฆ์ และอำนาจรัฐในการจัดการกับฝ่ายที่เชื่อต่างจาก ตัวเอง ทั้ง ๆ ที่ถ้าแยกศาสนาจากรัฐ หรือถ้ารัฐไทยเป็น *secular state* ความแตกต่างในแง่การตีความ คำสอนและแนวปฏิบัติของสายต่าง ๆ นอกจากไม่ใช่ปัญหาที่จะเป็นสาเหตุของความขัดแย้งได้แล้ว ยัง ถือเป็นความมกอกงามหลากหลายอีกต่างหาก...” (p.114)

ทั้งยังเสนอให้มีรัฐกับศาสนาไม่ควรเกี่ยวข้องกัน เพื่อเป็นกลไกสู่ทางออกจากปัญหาของรัฐ กับศาสนาที่เกิดขึ้นในประเทศไทย

“...พระพุทธศาสนาแบบชนชั้นกลางไทย ที่ตกอยู่ใน “วังวนความขัดแย้งกันเอง” ภายใต้ โครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับศาสนา ที่อำนาจคณะสงฆ์ และอำนาจรัฐขัดกับหลักเสรีภาพทาง ศาสนาโดยพื้นฐาน และเป็นอำนาจที่ถูกฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งนำมาใช้จัดอีกฝ่ายได้ตลอดเวลา...ไม่ต่างอะไร สภาพนักการเมือง พรรคการเมือง กลุ่มเคลื่อนไหวทางการเมืองที่มีความคิดแย้งกันแล้วสามารถอาศัย “อำนาจพิเศษ” มาจัดการกับอีกฝ่ายได้เสมอไป ดังที่เป็นมาตลอดประวัติศาสตร์ และจะเป็นเช่นนี้เรื่อยไป ตราบที่รัฐไทยยังไม่เป็นประชาธิปไตย และไม่แยกศาสนาจากรัฐ...” (pp.114-115)

ดังนั้นฝ่ายรัฐอาจมองว่าต้องเข้าไปจัดการ สร้างเงื่อนไข สร้างกลไกเชิงระบบหรือช่องทางอื่น ๆ เพื่อควมรวมนศาสนาให้เป็นกลไกหนึ่งของรัฐ แต่สุรพศ ทวีศักดิ์ ได้เสนอแนวคิดว่ารรัฐกับศาสนาควรแยกออกจากกัน ให้เป็นไปตามสิทธิ เสรีภาพ ที่พึงได้รับรองจากรัฐ โดยเฉพาะการเชื่อหรือไม่เชื่อต่อศาสนา ผู้การหรือสร้างแนวทางดั้งเดิมในแบบรัฐกับศาสนา ซึ่งต่างเกื้อหนุนอุปถัมภ์กันที่ว่า

“...การแยกศาสนาจากรัฐจึงเป็นทางเดียวที่จะปลดปล่อยศาสนาจากการตกเป็นเครื่องมือครอบงำของรัฐ และยกระดับสังคมให้มีเสรีภาพ ความเสมอภาคหรือเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น...” (p.163)

ผู้เขียนเห็นว่าการที่รัฐให้การอุปถัมภ์หรือสนับสนุนศาสนาเท่ากับเป็นการติดเชืวเลืบให้กับศาสนาที่รับรองโดยรัฐ จะกลายเป็นว่าการตีความกิติ หรือการเห็นต่างทางความเชื่อจากศาสนาของรัฐก็ติ ถ้าเป็นอย่างนั้นจะกลายเป็นเครื่องมือให้กับกลุ่มศาสนาของรัฐได้ใช้เงื่อนไขความชอบธรรม ผู้การล้อมปราบผู้เชื่อแตกต่างทันที ดังกรณีที่เกิดขึ้นกับวัดพระธรรมกาย (pp. 122-124) รวมไปถึงสันตติโศกกับความเชื่อและตีความที่แตกต่างกับมหาเถรสมาคม เป็นต้น (pp.116-119) ซึ่งผู้เขียนได้เสนอต่อไปว่าแนวทางดังกล่าวในนามของรัฐแบบฆราวาสวิสัยจึงควรถอดอำนาจรัฐที่อยู่ในศาสนาตั้งแนวคิดของ ฮัลโลเวย์ ที่ว่า

“...หลักการของแนวคิดโลกวิสัย (Secularism) ที่ยืนยันการเปลี่ยนแปลงการปกครองภายใต้หลักความเชื่อทางศาสนาเป็นการปกครองด้วยหลักทางโลก จึงถูกต้องดังที่ฮัลโลเวย์กล่าวว่าเป็น “การถอดเชืวเลืบ” ของศาสนา เพราะถ้าให้ศาสนายังมีเชืวเลืบคือมีอำนาจทางการเมืองแบบที่เคยมีมา เสรีภาพ ประชาธิปไตย และสิทธิมนุษยชนย่อมเกิดไม่ได้...” (p.168)

ข้อเสนอเป็นเพียงแนวคิด ในการทวนย้อนและเสนอเพื่อให้เห็นผลในเชิงประจักษ์ว่าจริง ๆ แล้วข้อเท็จจริงหรือมุมมองจริง เป็นเพียงปรากฏการณ์ทางศาสนาที่เกิดขึ้น เป็นเพียงแนวคิด ข้อเสนอ และทิศทางที่ยังคง “มืด” ไม่มีที่ท่าหรือทิศทางที่จะเป็นไปได้ ด้วยเหตุผลว่า (1) ปัญหาเชิงโครงสร้าง ที่พุทธศาสนาไทยยังเป็นอุดมการณ์หนึ่งของรัฐชาติ “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” (2) ปัญหาเชิงความคิดที่ระบบคิดทางศาสนายังไม่สามารถยกไปสู่การหลักการกับหลักคิดพื้นฐานทางสังคมได้ (3) ปัญหาความขัดกันระหว่างศาสนากับรัฐที่ยกเกิดขึ้นครั้งแล้วครั้งเล่า (pp.116-119) โดยความคาดหวังที่จะไปสู่รัฐในแบบ “ฆราวาสวิสัย” ที่ควรนำศาสนาแยกออกจากรัฐ ด้วยความคาดหวังว่า รัฐในแบบโลกวิสัยจะต้อง (1) ปกป้องทั้งผู้ที่เชื่อและไม่เชื่อ (believers and non-believers) (2) ปกป้องเสรีภาพทางศาสนา (Religious freedom) (3) ปกป้องประชาธิปไตยและความยุติธรรม (Democracy and fairness) 4.ปกป้องความเท่าเทียมในการเข้าถึงบริการสาธารณะ

ต่าง ๆ (Equal access to public services) 5.ปกป้องเสรีภาพในการพูดและการแสดงออก (Free speech and expression) (pp.179-181) ทั้งหมดเป็นเพียงแนวคิดและข้อเสนอของผู้เขียน และในเวลาเดียวกันผู้เขียนยังได้เสนอเป็นการทิ้งท้ายเพื่อยืนยันข้อเสนอในเรื่องรัฐธรรมนูญที่ว่า “... ด้วยเหตุนี้ รัฐไทยจึงมีความเป็นประชาธิปไตยและให้ความยุติธรรมทางศาสนาได้จริง การแยกศาสนาจากรัฐหรือการเปลี่ยนแปลงสู่ความเป็นรัฐโลกวิสัย จึงจำเป็นต้องถูกนำมาถกเถียง ช่วยกันคิด และทำให้กลายเป็นจริงต่อไป...” (p. 183) ข้อเสนอเหล่านี้เป็นเพียงแนวคิด ที่ยังต้องถกเถียงและหาทางออกกันต่อไป

6. สรุปรัฐกับศาสนา ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ

หากพิเคราะห์จากภาพรวมทั้งหมดเกี่ยวกับรัฐและศาสนา ภายใต้สถานการณ์ทางการเมือง การทหาร และการศาสนา ในช่วง พ.ศ.2561 ผ่านหนังสือ “รัฐกับศาสนา ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ” ของ สุรพศ ทวีศักดิ์ อาจไม่ได้ให้ข้อมูลทั้งหมด แต่อาจเป็นแนวคิด ตัวแทน และข้อเรียกร้องต่อประชาสังคมว่า พระพุทธศาสนาแบบไทย กับคำว่าองค์กร การจัดการตนเอง และรัฐสมัยใหม่ที่เป็นประชาธิปไตย หรือการพยายามส่งต่อไปสู่ความเป็นประชาธิปไตย ควรมีลักษณะและควรเป็นแบบใด ? โดยการนำเสนอแนวคิด เป็นเพียงการส่งผ่านความคาดหวังไปสู่สังคมว่าจะยังคงแบบใด จะเป็นในแบบรัฐ พ่อปกครองลูก ที่มีพระพุทธศาสนาคอยกำกับในเชิงศีลธรรมเพื่อการเป็นลูกที่ว่าง่ายต่อการปกครอง หรือการส่งผ่านไปสู่อำนาจแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในแบบ “ราชาธิปไตย” ที่ศาสนาทำหน้าที่ในการ “อธิบาย” และส่งต่อความเป็นผู้ “มีบุญญาธิการ” และความเป็น “ผู้ทรงธรรม” สู่ชนชนระดับรากหญ้าผ่านแนวคิด คำสอน โดยการอธิบายความศาสนาแบบนี้ จะยังคงทนทานและทนสอบเมื่อถูกท้าทายอยู่ได้หรือไม่ ? “...พุทธศาสนาไทยมักแสดงออกบทบาททางศีลธรรมอย่างผิดที่ผิดทางเสมอๆ เพราะในเชิงโครงสร้างสถาบันพุทธศาสนา มักเอาตัวเองไปผูกติดอยู่กับสถานะและอำนาจอันลบลู่ดหมีมิได้ของสถาบันชาติและสถาบันกษัตริย์ ที่นับวันก็ยิ่งออกห่างจากประชาชน ทำให้พุทธศาสนาไทยไม่เคยอยู่กับปัจจุบัน และไม่สัมพันธ์กับโลกปัจจุบันด้วย...” (Vijuk Phanich, Online : 1 June 2018) หรือจะส่งผ่านไปสู่ความเป็นรัฐ ในแบบโลกวิสัย (Secular State) ที่รัฐจะทำหน้าที่ของรัฐในกฎ แต่ไม่เนื่องด้วยศีลธรรม หรือศีลธรรมเป็นเรื่องของปัจเจกชน ที่จะพึงปฏิบัติตามหลักศาสนาที่พึงหวังและคาดประสงค์ได้ การแยกส่วนดังกล่าวอาจเกิดขึ้น ด้วยเหตุว่ารัฐในแบบดังกล่าวมีอยู่ หรือดำเนินการอยู่ แต่ในเวลาเดียวกันรัฐในแบบศาสนาหรือรัฐศาสนาเองก็มีปัญหาในเรื่องความขัดกันและการให้เหตุผลในเชิงของการตีความและให้คำอธิบายในหลักคิดแนวคิดสมัยใหม่ เป็นความท้าทายของนักปกครองรัฐ และนักการศาสนาที่จะ

หาจุดเชื่อมและจุดแยกระหว่างกันได้ ดังนั้นการจัดวางความเหมาะสมระหว่างรัฐ ที่นัยหนึ่งต้องทำหน้าที่ในฐานะองค์อธิปัตย์ อีกองค์หนึ่งในรัฐ และในอีกความหมายหนึ่งรัฐจะต้องเป็นผู้อุปถัมภ์ และดำเนินสถานะของความเป็น “ผู้ปกครอง” มีคำถามว่ารัฐกับศาสนาในมิติของความสัมพันธ์ในอนาคต ควรมีบทบาทและการออกแบบบทบาทร่วมกันอย่างไร รัฐกับศาสนาดำเนินบทบาทร่วมกันในความเป็นรัฐและศาสนา หรือในอีกความหมายเป็นการจัดวางแบบหลวม ๆ ในฐานะรัฐและศาสนาที่จะพึงดำเนินการร่วมกัน แม้พระพุทธเจ้าเองได้วางแนวคิดในเรื่อง “อนุญาตให้อนุโลมตามบ้านเมืองได้” (วิ.มทา.(ไทย) 4/186/295) หรือหลักความสอดคล้องประสานอย่าง “มหาปเทศ” (วิ.มทา.(ไทย) 5/305/139-หลักมหาปเทศ 4) ที่ให้อนุโลมยอมตามได้ แต่คำว่าอนุโลมหมายถึง ต้องไม่ขัดกับพระธรรมวินัย หลักการ อันเป็นเป้าหมายในเชิงอุดมคติตามหลักศาสนา จากภาพสะท้อนมุมมองของรัฐกับศาสนาและท่าที ยังเป็นแนวคิดที่จะยังคงรอเวลาและคำอธิบาย พร้อมถกเถียงอภิปรายร่วมกัน หนังสือที่สรุป ทวีศักดิ์ เขียนได้เป็นบทบันทึกสะท้อนคิดหนึ่ง แล้วนำมาพิมพ์เผยแพร่ให้ชวนศึกษา ถกเถียงได้อย่างต่อเนื่องไม่แปรเปลี่ยน น่าสนใจ ใส่ใจและติดตามต่อความเคลื่อนไหวทางความคิดอย่างเป็นระบบ

ภาพที่ 6 การล้อมปราบต่อกลุ่มสมาชิกทางศาสนาในรัฐ ปราบฏการณรัฐกับศาสนาอย่างไทย ในช่วงเดือนพฤษภาคม 2561 (ภาพ : ออนไลน์)

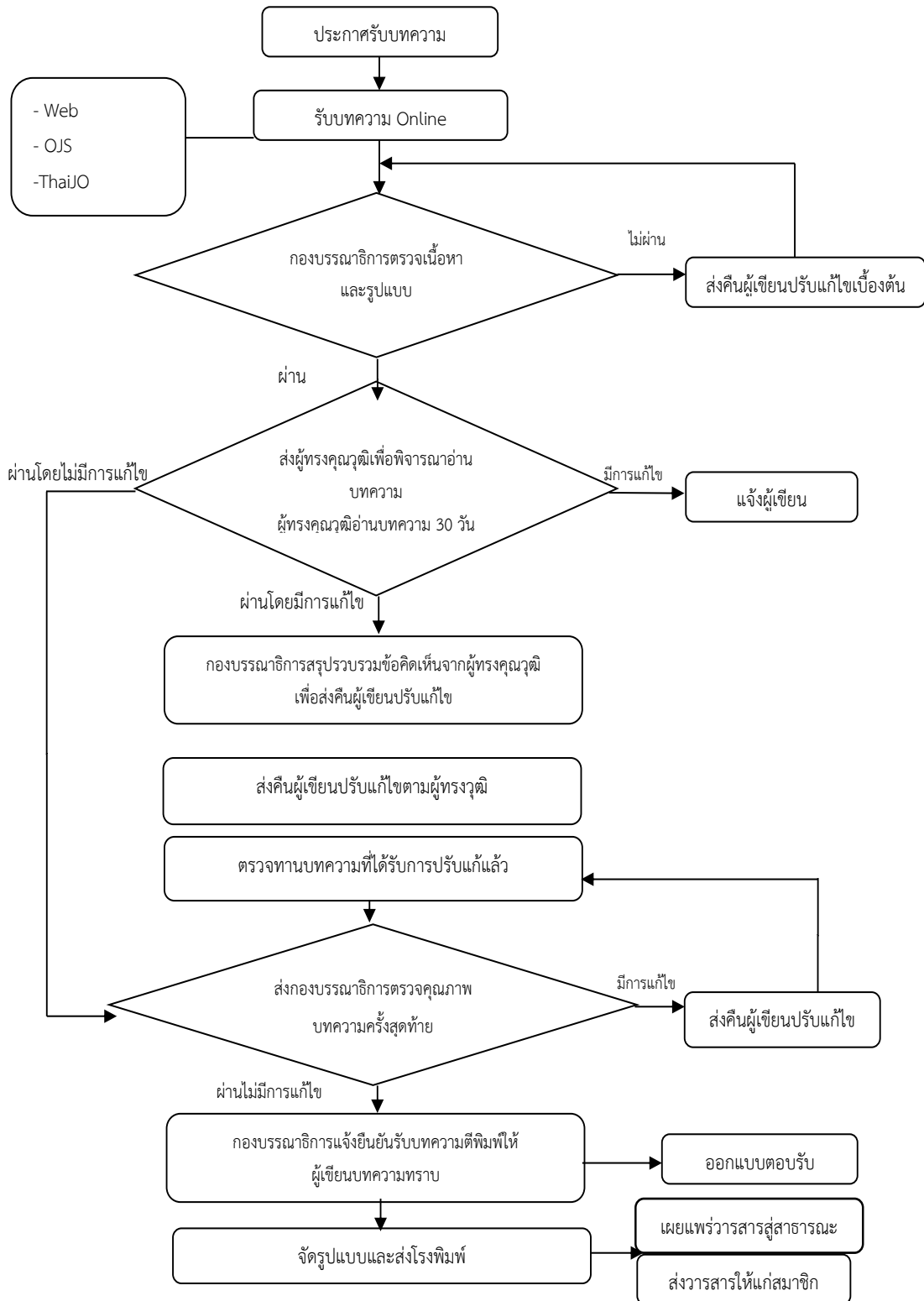
นอกจากนี้ยังมีคำถามชวนคิดพร้อมให้คิดต่อไปว่า ถ้าเมื่อไหร่ “ศาสนา” เข้มแข็งกว่า “รัฐ” โดยมีพฤติกรรมต่อต้านรัฐ หรือเชื่อว่ามีพฤติกรรมเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐ กระบวนการล้อมปราบด้วยรัฐ ก็จะมีขึ้น ซึ่งเป็นเป็นกระบวนการที่วนซ้ำ วนกลับไปมา เป็น “วัฏจักร” ครั้งแล้วเล่า พระฝาง (พ.ศ.2311) มหาดา (พ.ศ.2322-อยุธยา) ครูบาศรีวิชัย (ระหว่าง พ.ศ.2451-2479) พระพิมลธรรม (อาจ อาสภะ/พ.ศ.2505-2524) สันตือโสภ (พ.ศ.2532-2541) พระมหาอภิชาติ ปุณณจโนโท (พ.ศ.2560) วัดพระธรรมกาย (พ.ศ.2560) ไม่ต่างกันอย่างเช่นที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน “พรหมสิทธิ์-พรหมติลก-พรหมเมธี-พุทธอิสระ” อย่างนั้นหรือไม่ ไม่ยืนยัน ชวนคิดและถกกันต่อไป !!!! สะท้อนคิดจากหนังสือ รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ

Reference

- Hiro, Dilip (1989). "Iran: Revolutionary Fundamentalism in Power". *Holy Wars: The Rise of Islamic Fundamentalism*. New York: Routledge.
- House, Karen Elliott. (2012). *On Saudi Arabia : Its People, past, Religion, Fault Lines and Future*. New York : Random House Incorporated.
- Nidhi Eoseewong. 'State' with divided branch of Sangha = 'รัฐ' กับการแบ่ง 'นิกาย' ของสงฆ์. *Maticchonweekly Online* : 9 June 2018 https://www.maticchonweekly.com/column/article_24949
- Phra Dhammapitaka [P.A. Payutto]. (1980). "*State with Buddhism : the time of Purification -รัฐกับพระพุทธศาสนาถึงเวลาชำระล้างหรือยัง*". Bangkok : Buddhadhamma Foundation.
- Pipat Pasutharachat. (2010). *State and Religouse-รัฐและศาสนา*. Bangkok : Siam Press.
- S.S. Anacamee. (2010). *Enemy of State-ศัตรูแห่งรัฐ*. Bangkok : Siamese Publishing House.
- Surapot Thaveesuk. (2018). *State and Religious: Moral, Power, and Liberal-รัฐกับศาสนา : ศีลธรรม อำนาจ และอิสรภาพ*. Bangkok : Siam Review Press.
- Surapot Thaveesuk. (2011). Why thai's monk Red : part of History of Thai's monks to fight on color war : เลี้ยวประวัติศาสตร์การต่อสู้ของสงฆ์ไทยใน สงครามแบ่งสี. Bangkok : Thong Dham Press.
- Surapot Thaveesuk. (2014). Criticism The idea of Buddhism Monarchy And the democracy of Sivarak-ไตรทศน์วิจารณ์ ความคิดว่าด้วยพุทธ ศาสนา สถาบันกษัตริย์และประชาธิปไตยของ ส.ศิริรักษ์. Bangkok : Siam Review Press.
- Srisuk Valliphodom. (2010). *Development of Social and Cultural-พัฒนาการ ทางสังคม-วัฒนธรรม*. Bangkok : Amarin Printing and Publishing.
- Sirasuk Aphisukmontree. (2016). *Diagnosis history of Kruba Chao Srivichai -ข้อวินิจฉัยประวัติ ครูบาเจ้าศรีวิชัย*. Chiangmai : Group of Buddhaborisat Malai.
- Teerawat Seankhum. (2016). "*Battle of King Fang, 2313 : King Taksin with the suppression of "clergy laws" in the city of Sawang Buri-*"*ศึกเจ้าพระฝาง พ.ศ. 2313 : สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช กับการปราบ "พวกสงฆ์อลัชชี" ที่เมืองสวางคบุรี,*" *Journal of Sillapawatthanadham*. Vol.37, Issue 5 (March).
- Youngmevittaya, W. (2017). Buddhadasa and the Legitimation for the Ideology of the Thai State. *Journal of Social Sciences, Naresuan University*. 13 (1): 181-224.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการดำเนินงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

คำแนะนำสำหรับผู้นิพนธ์บทความ

สถานที่ติดต่อเกี่ยวกับบทความ

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170

โทรศัพท์ 035-248-000 ต่อ 8200-3

1. ส่วนประเภทของบทความที่ลงตีพิมพ์ในวารสาร

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ตีพิมพ์บทความประเภทต่างๆ ดังนี้

1.1 บทความพิเศษ บทความทางวิชาการพิเศษ ที่เสนอเนื้อหาความรู้วิชาการอย่างเข้มข้น และผ่านการอ่านและพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชานั้นๆ มีกลุ่มเป้าหมายเป็นนักวิชาการในวงการวิชาการ/วิชาชีพ

1.2 บทความทางวิชาการ ที่เสนอเนื้อหาความรู้ วิชาการ มีกลุ่มเป้าหมายที่เป็นนิสิต นักศึกษา หรือประชาชนทั่วไป

1.3 บทความวิจัย (Research Article) ได้แก่รายงานผลงานวิจัยใหม่ที่มีองค์ความรู้อันเป็นประโยชน์ ซึ่งไม่เคยตีพิมพ์ในวารสารใดๆ มาก่อน

1.4 บทความปริทรรศน์ (Review Article) เป็นบทความที่รวบรวมความรู้จากตำรา หนังสือ และวารสารใหม่ หรือจากผลงานและประสบการณ์ของผู้นิพนธ์มาเรียบเรียงขึ้น โดยมีการวิเคราะห์สังเคราะห์วิจารณ์เปรียบเทียบกัน

1.5 ปกิณกะ (Miscellany) ได้แก่บทความทบทวนความรู้ เรื่องแปล ย่อความจากวารสารต่างประเทศ การแสดงความคิดเห็น วิวิจารณ์ แนะนำเครื่องมือใหม่ ตำราหรือหนังสือใหม่ที่น่าสนใจ หรือข่าวการประชุมทั้งระดับชาติและระดับนานาชาติ

การส่งบทความ

บทความที่จะตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ปริทรรศน์จะต้องส่งจดหมายนำส่งบทความ พร้อมต้นฉบับแบบพิมพ์ 3 ชุด มายังกองบรรณาธิการ กรณีที่บทความได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์ บรรณาธิการจะแจ้งให้ผู้นิพนธ์ส่งบทความต้นฉบับที่แก้ไขครั้งสุดท้าย พร้อมซีดีรอม (CD ROM) 1 แผ่นที่บรรจุเนื้อหาและข้อมูลที่มีอยู่ในบทความทั้งหมดที่ได้แก้ไขแล้ว ทั้งนี้ผู้นิพนธ์ต้องมีส่วนเนาเก็บไว้ด้วยเพื่อการอ้างอิง

การตรวจสอบบทความและพิสูจน์อักษร

ผู้พิมพ์ควรตระหนักถึงความสำคัญในการเตรียมบทความให้ถูกต้องตามรูปแบบของบทความที่วารสารกำหนด ตลอดจนตรวจสอบความถูกต้องแน่นอน พร้อมทั้งพิสูจน์อักษรก่อนที่จะส่งบทความนี้ให้กับบรรณาธิการ การเตรียมบทความให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสารจะทำให้การพิจารณาตีพิมพ์มีความรวดเร็วมากยิ่งขึ้น และทางกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ที่จะไม่พิจารณาบทความจนกว่าจะได้แก้ไขให้ถูกต้องตามข้อกำหนดของวารสาร

การเตรียมบทความ

บทความต้องเป็นตัวพิมพ์ดีด โดยใช้ชุดแบบอักษร (Font) ชนิดไทยสารบรรณ (TH Sarabun PSK) ขนาดอักษร 16 จัดกั้นหลังตรง และมีระยะห่างระหว่างบรรทัดหนึ่งช่อง (Double Spacing) ตลอดเอกสาร พิมพ์หน้าเดียวลงบนกระดาษพิมพ์สี่ขนาดบีห้า (B5) พิมพ์ให้ห่างจากขอบกระดาษซ้ายกับด้านบน 1 นิ้วครึ่ง และด้านขวากับด้านล่าง 0.5 นิ้ว พร้อมใส่หมายเลขหน้ากำกับทางมุมขวาบนทุกหน้า บทความไม่ควรยาวเกิน 8 – 12 หน้ากระดาษพิมพ์ โดยนับรวมภาพประกอบและตาราง

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) 2 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

2. ส่วนบทคัดย่อ (Abstract)

บทคัดย่อควรมีความยาวไม่เกิน 500 คำ โดยแยกต่างหากจากเนื้อเรื่อง บทความวิจัยและบทความปริทรรศน์ต้องมีบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ซึ่งบทคัดย่อควรเขียนให้ได้ใจความทั้งหมดของเรื่อง ไม่ต้องอ้างอิงเอกสาร รูปภาพ หรือตาราง และลักษณะของบทคัดย่อควรประกอบไปด้วยวัตถุประสงค์ (Objective) วิธีการศึกษา (Methods) ผลการศึกษา (Results) สรุป (Conclusion) และคำสำคัญ (Key Words) ซึ่งควรเรียงเรียงตามลำดับและแยกหัวข้อให้ชัดเจนดังนี้

- **วัตถุประสงค์** ควรกล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการศึกษา
- **วิธีการศึกษา** ควรกล่าวถึงวิธีการค้นคว้าข้อมูล ระเบียบวิธีวิจัยที่นำมาศึกษา สถิติที่นำมาใช้
- **ผลการศึกษา** ควรประกอบด้วยผลที่ได้รับจากการค้นคว้า ศึกษา และผลของค่าสถิติ (ในกรณีมีการวิเคราะห์)
- **สรุป** ควรกล่าวถึงผลสรุปของการค้นคว้าและศึกษา

- **คำสำคัญ** ควรมีคำสำคัญ 3-6 คำ ที่ครอบคลุมชื่อเรื่องที่ศึกษา และจะปรากฏอยู่ในส่วนท้ายของบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยต้องจัดเรียงคำสำคัญตามตัวอักษร และคั่นด้วยเครื่องหมายอัฒภาค (;)

3. ส่วนเนื้อเรื่อง ควรประกอบด้วย

3.1 บทนำ (Introduction) เป็นส่วนกล่าวนำโดยอาศัยการปริทรรศน์ (Review) ข้อมูลจากรายงานวิจัย ความรู้ และหลักฐานต่างๆ จากหนังสือหรือวารสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ศึกษา และกล่าวถึงเหตุผลหรือความสำคัญของปัญหาในการศึกษาครั้งนี้ สมมติฐานของการศึกษา ตลอดจนวัตถุประสงค์ของการศึกษาให้ชัดเจน

3.2 วิธีการศึกษา (Methods) กล่าวถึงรายละเอียดของวิธีการศึกษาประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา และวิธีการศึกษา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย รวมทั้งสถิติที่นำมาใช้วิเคราะห์ข้อมูล

3.3 ผลการศึกษา (Results) เป็นการแสดงผลที่ได้จากการศึกษาและวิเคราะห์ในข้อ 3.2 ควรจำแนกผลออกเป็นหมวดหมู่และสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยการบรรยายในเนื้อเรื่องและแสดงรายละเอียดเพิ่มเติมด้วยภาพประกอบ ตาราง กราฟ หรือแผนภูมิ ตามความเหมาะสม

3.4 การอภิปรายผล (Discussion) เป็นการนำข้อมูลที่ได้มาจากการวิเคราะห์ของผู้นิพนธ์นำมาเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของผู้อื่น เพื่อให้มีความเข้าใจหรือเกิดความรู้ใหม่ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนั้น รวมทั้งข้อดี ข้อเสียของวิธีการศึกษา เสนอแนะความคิดเห็นใหม่ๆ ปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางที่จะนำไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์

3.5 ข้อเสนอแนะ (Suggestion) การแนะนำผลการวิจัยไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

3.6 กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgement) เป็นส่วนที่กล่าวขอบคุณต่อองค์กร หน่วยงาน หรือบุคคลที่ให้ความช่วยเหลือร่วมมือในการวิจัย รวมทั้งแหล่งที่มาของเงินทุนวิจัย และหมายเลขของทุนวิจัย

3.7 เอกสารอ้างอิง (References) ใช้รูปแบบการอ้างอิงแบบ APA (American Psychological Association)

การอ้างอิงแบบ APA

1. หนังสือ

1.1 คัมภีร์พระไตรปิฎกหรือหนังสือสำคัญพิมพ์เป็นชุด

ให้อ้างชื่อย่อคัมภีร์. เล่ม/ข้อ/หน้า. และให้วงเล็บคำว่า (บาลี) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลีหรือวงเล็บคำว่า (ไทย) ไว้หลังคำย่อในกรณีที่ใช้พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ตัวอย่าง เช่น 1 (ขุ.ชา. (บาลี) 27/855/191).

1.2 หนังสือทั่วไป

(ผู้แต่ง, ปีที่พิมพ์ : หน้า). ดังอย่างเช่น

พระเทพโสภณ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2544 : 38).

(Venerable Dr. W. Rahula, 2004 : 69).

2. วารสาร

ผู้เขียน, เล่มที่หรือปีที่ (ฉบับที่): หน้า. ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, 3 (1) : 14-28.

K.N., Jayatileke, 77 (1): 10-15.

3. วิทยานิพนธ์

ชื่อผู้วิจัย, ปีที่พิมพ์. ตัวอย่างเช่น

อนุวัต กระสังข์, (2557).

4. สัมภาษณ์

สัมภาษณ์ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, ตำแหน่ง (ถ้ามี), วัน เดือน ปี. ตัวอย่าง

สัมภาษณ์ พระเทพโสภณ, (18 กรกฎาคม 2557).

5. เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมฺมจิตฺโต), (7 กันยายน 2555).

6. ภาษาอังกฤษ

(Maslow Abraham, 1970 : 58)

การเขียนเอกสารอ้างอิง

1. ภาษาไทย

(ก) ข้อมูลชั้นปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(ข) ข้อมูลทุติยภูมิ

1) หนังสือ

จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2544). *สังคมวิทยาตามแนวพุทธศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

2) วารสาร

ผู้เขียน. “ข้อบทความ”. *ชื่อวารสาร*. ปีที่ (ฉบับที่), หน้า ตัวอย่างเช่น

พระครูสังฆรักษ์เกียรติศักดิ์ กิตติปัญญา, ดร. (2557). “การกำหนดประเด็นปัญหา การตั้งชื่อ เรื่องเรื่องและการเขียนวัตถุประสงค์การวิจัยทางสังคมศาสตร์”. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*. 3(1), 67-97

3) วิทยานิพนธ์

อนุวัต กระสังข์. (2557). “การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรตามแนวพุทธภายใต้กระแส บริโภคนิยม” (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

4) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ให้สัมภาษณ์, (วัน เดือน ปี). ตำแหน่ง ตัวอย่าง

ชวน หลีกภัย. (19 พฤษภาคม 2541). นายกรัฐมนตรี. สัมภาษณ์.

Ross, R. 1980, May 5. Associate Director, Cornell University Libraries. Interview.

5) เว็บไซต์

พระธรรมโกศาจารย์ (ศ.ดร.ประยูร ธมมจิตโต). (7 กันยายน 2555). *ธรรมประกาศโนบาย*. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา : <http://www.buddhismth.com/index.php?lay=show&ac=article&id=538970572&Ntype=9>

2. ภาษาอังกฤษ

Maslow Abraham. (1970). *Motivation and Personnality*. New York : Harper and Row Publishers.

4. ส่วนภาพประกอบ (Figure) และส่วนตาราง (Table)

ภาพประกอบและตารางควรมีเท่าที่จำเป็น โดยพิมพ์หน้าละ 1 ภาพ หรือ 1 ตาราง สำหรับคำบรรยายภาพและตารางให้พิมพ์เหนือภาพหรือตาราง ส่วนคำอธิบายเพิ่มเติมให้ใส่ใต้ภาพหรือตาราง

5. ลิขสิทธิ์

เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องลงลายมือชื่อในแบบฟอร์มใบมอบลิขสิทธิ์บทความให้แก่วารสารฯ พร้อมกับบทความต้นฉบับที่ได้แก้ไขครั้งสุดท้าย นอกจากนี้ ผู้นิพนธ์ทุกท่านต้องยืนยันว่าบทความต้นฉบับที่ส่งมาตีพิมพ์นั้น ได้ส่งมาตีพิมพ์เฉพาะในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ เพียงแห่งเดียวเท่านั้น หากมีการใช้ภาพหรือตารางของผู้นิพนธ์อื่นที่ปรากฏในสิ่งตีพิมพ์อื่นมาแล้ว ผู้นิพนธ์ต้องขออนุญาตเจ้าของลิขสิทธิ์ก่อน พร้อมทั้งแสดงหนังสือที่ได้รับการยินยอมต่อบรรณาธิการ ก่อนที่บทความจะได้รับการตีพิมพ์

6. การติดต่อโฆษณาและการสมัครสมาชิก

การติดต่อโฆษณา การสั่งซื้อ และการสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ กรุณาติดต่อ “วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์” สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา 13170 โทรศัพท์. 038-248-000 ต่อ 8203
www.journal-social.mcu.ac.th/ E-mail : journal.mcu.soc@gmail.com

1) อ.ดร.ประเสริฐ ธิลาว 2) นายกรกรต ชาบัณทิต

8. อัตราค่าวารสาร

กำหนดออกวารสารปีละ 3 ฉบับ จำหน่ายราคาฉบับละ 199 บาท ไม่รวมค่าส่ง

9. อัตราค่าสมาชิก

ปีละ 300 บาท

หนังสือขอเสนอบทความเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เขียนที่.....

.....

.....

วันที่..... เดือน..... พ.ศ. ....

ข้าพเจ้าชื่อ..... ฉายา..... นามสกุล.....

ที่อยู่.....

โทรศัพท์..... E-mail: .....

มีความประสงค์ขอตีพิมพ์บทความ ( ) บทความวิจัย ( ) บทความวิชาการ เรื่อง:

(ภาษาไทย).....

(ภาษาอังกฤษ).....

ในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ ซึ่งดำเนินการโดยคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยบทความฉบับนี้ข้าพเจ้าได้นิพนธ์ขึ้นเพื่อสำเร็จการศึกษาระดับปริญญา.....

สาขาวิชา..... จาก (ชื่อสถาบัน).....

ปีการศึกษา..... หรือได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจาก .....

เมื่อคณะบรรณาธิการของวารสารพิจารณาแล้วมีมติให้แก้ไขปรับปรุงบทความ ข้าพเจ้ามีความยินดีรับ

ไปแก้ไขตามมติดังกล่าวนั้นและข้าพเจ้าขอรับรองว่า (ขีดเครื่องหมาย ✓)

( ) เป็นผลงานทางวิชาการของข้าพเจ้าแต่เพียงผู้เดียว

( ) เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ร่วมนิพนธ์ตามชื่อที่ระบุในบทความจริง

( ) บทความนี้ไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน

( ) บทความนี้ไม่ได้คัดลอกหรือดัดแปลงมาจากของผู้ใดทั้งสิ้น

ทั้งนี้ ข้าพเจ้าได้ชำระค่าธรรมเนียมขอตีพิมพ์บทความลงในวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ตามอัตราที่ได้กำหนดไว้ คือ

( ) บทความวิชาการ ๓,๐๐๐ บาท

( ) บทความวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา ป.โท-เอก ๕,๐๐๐ บาท

( ) บทความวิจัยที่ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัย ๕,๐๐๐ บาท เป็นที่เรียบร้อยแล้ว

อนึ่ง แม้เมื่อข้าพเจ้าปรับแก้ไขแล้ว แต่งานยังไม่เรียบร้อยและไม่ได้รับการให้การลงตีพิมพ์ ข้าพเจ้าไม่

ติดใจเอาความใดๆ ทั้งสิ้น จะยอมรับการพิจารณาของคณะกรรมการถือว่าเป็นที่สุด

ลงชื่อ.....

(.....)

ผู้นิพนธ์บทความ

ใบสมัครสมาชิก

ที่.....

วันที่.....เดือน.....พ.ศ.....

กรรบานัสนการ/เรียน บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ข้าพเจ้า (ชื่อภาษาไทย).....

(ชื่อภาษาอังกฤษ).....

ที่อยู่ (ที่สามารถติดต่อได้).....

E - Mail..... เบอร์โทรศัพท์.....

โทรสาร.....

มีความประสงค์จะขอรับสมัครเป็นสมาชิกวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

( ) สมาชิกประเภทรายปี 1,000 บาท (จำนวน 4 เล่ม)

( ) เล่มละ 250 บาท

พร้อมนี้ ข้าพเจ้าได้ส่ง

( ) เงินสด

( ) ธนาณัติ (สั่งจ่าย.....)

( ) ตั๋วแลกเงินไปรษณีย์

( ) แคชเชียร์เช็ค ในนาม.....

โปรดนำส่งวารสาร วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สถานที่ติดต่อ ที่บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่.....ถนน.....หมู่ที่.....ตำบล/แขวง.....

อำเภอ/เขต.....จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....

โทรศัพท์.....โทรศัพท์เคลื่อนที่.....

โทรสาร..... E-Mail.....

ลงชื่อ.....

( )

(สำหรับเจ้าหน้าที่)

ค่าบำรุงปี พ.ศ..... เลขที่ใบเสร็จ.....

ลงวันที่.....เดือน.....พ.ศ..... ลงบัญชีแล้ว.....